

КИЇВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

IV НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

Збірник тез доповідей

СУЧАСНІ НАУКОВІ ТЕНДЕНЦІЇ В РОБОТАХ МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

24 квітня 2026 року

Рекомендовано до публікації та поширення через мережу Інтернет науково-методичною радою Київського інституту Національної гвардії України (протокол № 11 від 27.05.2026).

Сучасні наукові тенденції в роботах молодих вчених: матеріали IV наук.-практ. конф. (м. Київ, 24 квітня 2026 року). Київ: Вид-во КІНГУ, 2026. 194 с.

Збірник містить тези доповідей IV науково-практичної конференції наукового товариства здобувачів вищої освіти (курсантів, слухачів, ад'юнктів) і молодих вчених, у якому взяли участь курсанти, ад'юнкти, аспіранти, викладачі та здобувачі вищих навчальних закладів і наукових установ України, представники практичних підрозділів НГУ. Організатор – Київський інститут Національної гвардії України.

Матеріали науково-практичної конференції можуть бути використані в науковій діяльності, в освітньому процесі спеціалізованих та вищих військових навчальних закладів та практичних підрозділах НГУ.

Матеріали опубліковано в авторській редакції.

Оргкомітет не несе відповідальності за зміст і виклад матеріалів, що були подані у рукописах.

Оргкомітет конференції:

Голова організаційного комітету:

Максим Ктіторов – кандидат юридичних наук, старший дослідник, заступник начальника з наукової роботи Київського інституту Національної гвардії України.

Заступник голови організаційного комітету:

Олександр Підковенко – т.в.о. начальника відділу організації наукової діяльності та інновацій Київського інституту Національної гвардії України.

Члени організаційного комітету:

Денис Корень – голова наукового товариства здобувачів вищої освіти (курсантів, слухачів, ад'юнктів) і молодих вчених курсант 3-го відділення 123 навчальної групи курсу № 4 факультету забезпечення державної безпеки Київського інституту Національної гвардії України;

Олександр Ткаченко – кандидат юридичних наук, старший дослідник, начальник факультету забезпечення державної безпеки;

Руслан Кізян – кандидат наук з державного управління, начальник факультету службово-бойової діяльності НГУ;

Олексій Титаренко – доктор юридичних наук, доцент, начальник науково-дослідної лабораторії з питань підготовки персоналу та проблем правоохоронної діяльності НГУ;

Ігор Помазан – кандидат філологічних наук, доцент, начальник кафедри філології та військового перекладу.

ЗМІСТ

**СЕКЦІЯ 1 АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ
СИЛ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ**

БИКОВ ДМИТРО ІВАНОВИЧ, КОМИССАРОВА НАТАЛЯ ОЛЕКСАНДРІВНА. Службово-бойова діяльність Сил безпеки і оборони України в умовах гібридної війни: проблеми та шляхи вирішення ..	9
БОРИСОВ НАЗАР МИХАЙЛОВИЧ, КУВАКІН СЕРГІЙ ВЯЧЕСЛАВОВИЧ. Проблеми та перспективи правового регулювання взаємодії Національної гвардії України і Національної поліції України у сфері охорони громадського порядку в умовах воєнного стану	11
ВОЛОШИН ДАНИЛО РОМАНОВИЧ. Особливості розвитку сучасного стрілецького озброєння	13
ГЛАЗКОВ АНДРІЙ ГРИГОРОВИЧ, КОЗІН ВЛАДИСЛАВ ВАДИМОВИЧ. Забезпечення надійності транспортних засобів як фактор виконання службово-бойових завдань	15
ГРІДІНА АНАСТАСІЯ РОМАНІВНА, МОРОХОВСЬКИЙ МИКОЛА ЛЕОНІДОВИЧ. Організаційні аспекти службово-бойової діяльності підрозділів Національної гвардії України	17
КАЗІМІРОВ ОЛЕКСАНДР ОЛЕКСІЙОВИЧ, ПОСУХОВА АННА АНДРІЇВНА. Корупційні ризики у секторі безпеки і оборони: виклики та шляхи подолання	18
КАРПЕНКО ОЛЕКСАНДР МИКОЛАЙОВИЧ. Реформи і покращення сил безпеки та оборони України	20
КОРЕНЬ ДЕНИС ОЛЕКСАНДРОВИЧ, КОБА ОЛЕКСАНДР ВАСИЛЬОВИЧ. Організація несення бойової служби підрозділами національної гвардії України з охорони спеціальних вантажів: правові засади, колізії та шляхи вдосконалення в умовах воєнного стану	22
КРІКЕНТАЛЬ Д. В., САХНЕВИЧ БОРИС ВАЛЕРІЙОВИЧ. Сили безпеки та оборони України: адаптація до сучасних викликів війни	24
ХАРУН ОЛЕГ МАРКОВИЧ, МАТВИЄНКО МИХАЙЛО СЕРГІЙОВИЧ, КРУПОДЕР ДМИТРО ІГОРОВИЧ. Синергія систем загороджень та вогневого ураження в умовах сучасної позиційної війни	26
КУПРІЯНОВА АНАСТАСІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА, МОРОХОВСЬКИЙ МИКОЛА ЛЕОНІДОВИЧ. Військова дисципліна та відповідальність військовослужбовців як фактори підвищення ефективності військового управління в умовах воєнного стану	28
ЛЮЦЕПЕРНЮК МИКОЛА СЕРГІЙОВИЧ, БОРОВСЬКИЙ ВІТАЛІЙ СТЕПАНОВИЧ. Тактика дій прикордонних підрозділів у разі загострення обстановки на ділянці відповідальності	30
МОХОРТ ОЛЬГА ОЛЕКСІЇВНА. Психологічне навантаження військовослужбовців як фактор ефективності службово-бойової діяльності	31
НАУМКІН МИХАЙЛО ВЛАДИСЛАВОВИЧ, ГОНЧАРЕНКО ОЛЕКСАНДР ЮРІЙОВИЧ. Rdd/red як сучасні радіологічні загрози: аналіз ризиків джерел іонізуючого випромінювання та готовності особового складу нгу до їх візуального виявлення	33
НЕПЛОХОВА ОРИНА ГРИГОРІВНА, ГУЗЕНКО ЄВГЕНІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ. Вплив психологічної готовності поліцейського на ефективність тактичних дій у службово-бойовій діяльності	35
НЕЧЕПУРЕНКО ДЕНИС. Організаційно-тактичні аспекти застосування безпілотних авіаційних комплексів у службово-бойовій діяльності підрозділів сил безпеки та оборони України	36

ОЛФЕРЧУК АЛЬОНА АНАТОЛІЙВНА, ГУЗЕНКО ЄВГЕНІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ. Особливості підготовки особового складу до виконання завдань у зоні ведення бойових дій	39
ПОЛТОРАК АЛІНА БОГДАНІВНА, ТУРЕНКО ОЛЕГ СТАНІСЛАВОВИЧ. оптимізація службово-бойової діяльності підрозділів сил безпеки України в умовах гібридних конфліктів	41
ПОЛЯКОВ ДАНИЛО КОСТЯНТИНОВИЧ, КАРГАТОВ ОЛЕКСІЙ ПЕТРОВИЧ. Перспективи розвитку розвідувальних підрозділів національної гвардії України при відсічі збройної агресії російської федерації	42
РАЗУВАЄВА АЛЬБІНА ГЕОРГІЙВНА, МОРОХОВСЬКИЙ МИКОЛА ЛЕОНІДОВИЧ. Проблеми міжвидомчої взаємодії підрозділів сил безпеки та оборони України в умовах збройного конфлікту	43
САХНЕВИЧ БОРИС ВАЛЕРІЙОВИЧ, ШАХІВЕЦЬ Є.В., Морально-психологічна стійкість гвардійців у вогні війни	45
СОРОКІН ВАДИМ МИКОЛАЙОВИЧ, ПЕЛАГЕША ОЛЕКСАНДР ГРИГОРОВИЧ. Правові механізми європейського союзу у протидії гібридним загрозам і тероризму: імплементація досвіду в діяльність Національної гвардії України	46
СОХАЦЬКИЙ ДМИТРО СЕРГІЙОВИЧ. Аксіологічне значення службово-бойової діяльності підрозділів Сил безпеки та оборони України	49
СТАЦУК МАКСИМ ВІТАЛІЙОВИЧ, СОЛОПЕНКО МАКСИМ ЄВГЕНІЙОВИЧ. Реабілітація та відновлення психофізичного стану військових після бойового стресу	50
СТЕЦКОВ ОЛЕКСАНДР МИКОЛАЙОВИЧ, КОЗИНЕЦЬ СЕРГІЙ ПЕТРОВИЧ. Вплив низьких температур навколишнього середовища на стан дизельного палива під час виконання службово-бойових завдань з конвоювання	52
ХАДЖИНОВ АНДРІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ, КОБА ОЛЕКСАНДР ВАСИЛЬОВИЧ. Адаптація нормативно-правової бази до сучасних загроз: протидія БПЛА та РЕБ у контексті охорони військових вантажів	54
СЕКЦІЯ 2 СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ	
АГАЄВ ТИМУР ЕЛЬХАНОВИЧ, САЄНКО ВЛАДИСЛАВ СЕРГІЙОВИЧ. Перспективи переозброєння систем зв'язку Сил безпеки та оборони України на радіосистеми NIMERA G1 PRO вітчизняного виробництва	57
АНДРОСЮК ІГОР ЮРІЙОВИЧ, ГОНЧАРЕНКО ОЛЕКСАНДР ЮРІЙОВИЧ. Наземні роботизовані комплекси у сучасній війні: бойове застосування та тенденції розвитку	58
БАБАРИЦЬКИЙ ДМИТРО ОЛЕКСАНДРОВИЧ, КУРТОВ АНАТОЛІЙ ІГОРОВИЧ. Квантизація моделей комп'ютерного зору для задач автономного розпізнавання цілей в умовах обмежених обчислювальних потужностей	60
БІНЬКОВСЬКИЙ ОЛЕКСАНДР АНАТОЛІЙОВИЧ, НІКУЛІН МИХАЙЛО ОЛЕКСАНДРОВИЧ. Система захисту державного кордону на деокупованих ділянках державного кордону: сучасні погляди	63
БОРИСЮК ОЛЕКСІЙ СЕРГІЙОВИЧ. БПЛА як засоби охорони об'єктів критичної інфраструктури у забезпеченні державної безпеки	64

ВЛАСЕНКО ЄВГЕН ВАЛЕРІЙОВИЧ. Методологічний підхід до оцінювання живучості угруповання зенітних ракетних військ в операціях	66
ГОНЧАР СЕРГІЙ ВІКТОРОВИЧ, КРАПИВНИЙ ІЛЛЯ СЕРГІЙОВИЧ. Застосування штучного інтелекту для виявлення фішингових атак у захищених мережах державних органів	68
ДАШКОВСЬКИЙ АНАТОЛІЙ ВІКТОРОВИЧ. Наукові підходи до протидії тероризму в системі державної безпеки	70
ЗАВОДНА АЛІНА МИКОЛАЇВНА. Цифровізація військового управління: переваги та загрози для реалізації troop leading procedures	73
ЗАДОРЖНИЙ КОСТЯНТИН АНАТОЛІЙОВИЧ. Еволюція та сучасний зміст категорії «державна безпека» в науковому дискурсі	75
ЗАХАРЧУК РОМАН, ХОРВАТОВА ОКСАНА ОЛЕГІВНА. Сучасні форми тортур: акустичний терор як інструмент впливу на психіку цивільного населення	76
ЗУБКО РОМАН ВОЛОДИМИРОВИЧ, ГАВРИЛЕНКО ОЛЕКСАНДР АНДРІЙОВИЧ. Сучасні підходи до оцінювання інформаційних заходів у багаторівневій системі воєнної та державної безпеки	78
ІСЬКОВА КАРІНА ОЛЕКСАНДРІВНА, ГУЗЕНКО ЄВГЕНІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ. Особливості тактики реагування поліцейських на загрози публічній безпеці в умовах воєнного стану	81
КОЛОМІЄЦЬ ОЛЕКСАНДР ЛЕОНІДОВИЧ. Цифровізація цивільно-військового співробітництва в системі національної гвардії України: організаційно-функціональні аспекти використання інформаційних платформ у взаємодії з цивільним середовищем	82
КОРЕНЬ ДЕНИС ОЛЕКСАНДРОВИЧ, САХНЕВИЧ БОРИС ВАЛЕРІЙОВИЧ. Використання штучного інтелекту в оборонних системах	84
КУЗЕМА ОЛЕКСАНДРА РУСЛАНІВНА, ЯНКОВЕЦЬ ОЛЕНА ВОЛОДИМИРІВНА. Роль курсу «світова література» у системі підготовки майбутніх філологів	86
КУКЛА РОМАН ОЛЕГОВИЧ, БІЛИК ВАДИМ МИКОЛАЙОВИЧ. Правова адаптація системи Національної безпеки до умов гібридної та тривалої війни	87
ХАДЖИНОВ АНДРІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ, ЛЕГЕНЧУК СЕРГІЙ ВІКТОРОВИЧ. Системи управління безпілотними літальними апаратами для здійснення моніторингу наземних об'єктів	89
ЛЕОНТЬЄВА Л. В., КОЗАК МАРКО ІВАНОВИЧ. Сучасні підходи та інноваційні технології забезпечення державної безпеки	91
ЛЮЛЬКА АНТОН СЕРГІЙОВИЧ. Генеративний шІ у підготовці військовослужбовців НГУ до stanag 6001	93
МАЦЮК МИКОЛА МИКОЛАЙОВИЧ. Застосування інформаційних технологій у правоохоронній діяльності	95
МАЦЮК МИКОЛА МИКОЛАЙОВИЧ, КОБА МАРІЯ МИКОЛАЇВНА. Кіберпростір у гібридній війні проти України: міжнародно-правовий аспект	97
МОСКАЛЕНКО ТЕТЯНА ВОЛОДИМИРІВНА, БОРОВСЬКИЙ ВІТАЛІЙ СТЕПАНОВИЧ. Аналіз та узагальнення бойового досвіду підрозділів державної прикордонної служби України у сучасній війні	99
НАГОРНИЙ РОМАН ОЛЕКСАНДРОВИЧ. Рекомендації щодо впровадження підходу до планування оборонного бою силами Національної гвардії України	100

НОВІКОВ МИХАЙЛО ОЛЕКСАНДРОВИЧ. Використання цифрових технологій у кримінальному провадженні як елемент забезпечення державної безпеки в Україні	103
ПАВЛЕНКО ВІТАЛІЙ ЮРІЙОВИЧ. Сучасні мішеневі системи для проведення практичних стрільб	104
ПАЛІЙЧУК ОЛЕКСАНДР. Виклики функціонування системи збору, обробки та аналізу даних про укомплектованість особовим складом Збройних Сил України	106
ПОНОМАРЕНКО ВІКТОР ВОЛОДИМИРОВИЧ. Кібербезпека як ключовий елемент Національної Безпеки	108
РОМАНЮК РОМАН ВАСИЛЬОВИЧ. Математичний аналіз та прогнозування трансформації громадської думки в соціокіберфізичних системах	110
САМУСЕНКО ДАНИЛО ЮРІЙОВИЧ. Особливості українських систем підтримки прийняття рішень, побудованих за стандартами НАТО	111
САПУН ВІКТОРІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА. Захист персональних даних військовослужбовця в соцмережах: як просте фото може стати причиною обстрілу (цифрова гігієна)	112
СОСНОВЧИК Б.О. Правові механізми захисту інформації в секторі безпеки та оборони: досвід України та Великої Британії	114
ФІВКІН ПЕТРО МИКОЛАЙОВИЧ, КОВТУНЕНКО СТАНІСЛАВ РОМАНОВИЧ. Проблематика регулювання напрямів забезпечення інформаційної безпеки	116
ХАДЖИНОВ АНДРІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ, САХНЕВИЧ БОРИС ВАЛЕРІЙОВИЧ. Інноваційні логістичні системи в умовах війни	118
ХАНДУСЕНКО ОЛЕКСАНДР ОЛЕКСАНДРОВИЧ, ПОШТАРЕНКО ІННА ВАЛЕРІЇВНА. Новітні підходи кваліфікації злочину калабораційної діяльності (ст. 111-1 кку)	120
ХАРУН ОЛЕГ МАРКОВИЧ, КРУПОДЕР ДМИТРО ІГОРОВИЧ. Алгоритм аналізу проведених дій як інструмент вдосконалення інженерної підтримки підрозділів в умовах збройної агресії	122
ХОМЕНКО ДМИТРО ОЛЕКСАНДРОВИЧ, ДУДІЄВА АНАСТАСІЯ ТАМЕРЛАНІВНА. Сучасні підходи та інноваційні технології забезпечення державної безпеки	123
ЧЕРНИШОВ ДМИТРО ЮРІЙОВИЧ, МИНЬКО ОЛЕКСАНДР ВОЛОДИМИРОВИЧ. Короткий аналіз впливу сучасних технологій на тактику застосування підрозділів нгу в ході виконання службово-бойових завдань	126
ЯРОШИК ВАСИЛЬ СЕРГІЙОВИЧ, ЯРЕМА ВЛАДИСЛАВ ВАЛЕРІЙОВИЧ. Цивільно-військове співробітництво в Національній гвардії України: практичний вимір та сучасні виклики	127
ЯХІН РОСТИСЛАВ РУШАНЬОВИЧ, ГОНТАР АНАСТАСІЯ ВАДИМІВНА. Інформаційна безпека держави в умовах масових кібератак з боку агресора	129
СЕКЦІЯ 3 АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОГО, ПРАВОВОГО ТА ЛІНГВІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕРСОНАЛУ ПІДРОЗДІЛІВ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ	
БАЛАГУР ЛЕСЯ ОЛЕКСАНДРІВНА, ПОЛІЩУК АРТЕМ ОЛЕКСАНДРОВИЧ. Роль військових формувань у забезпеченні внутрішньої безпеки держави в умовах збройної агресії	131
БАГІРОВ ТИМУР ФІЗУЛІЙОВИЧ, ОРЛОВ ОЛЕКСАНДР ВАДИМОВИЧ. Особливості правового та соціального захисту особового складу військової служби правопорядку в умовах воєнного стану	132
БЕРЕЗЕНСЬКА АНАСТАСІЯ АНДРІЇВНА. Проблеми правового регулювання службово-бойової діяльності в умовах воєнного стану	134

БІЛЯВСЬКИЙ БОГДАН ІГОРОВИЧ. Шляхи підвищення якості заходів фізичного впливу на етапі початкового вивчення	135
БОРИСОВ НАЗАР МИХАЙЛОВИЧ. Потенціал AFTER ACTION REVIEW у розвитку англomовного рефлексивно-аналітичного мовлення курсантів	139
БОРИСОВ НАЗАР МИХАЙЛОВИЧ, ПОСМІТНА ВІКТОРІЯ ВІТАЛІЇВНА, Цивільно-військове співробітництво як ключовий елемент забезпечення стабільності у сфері безпеки та оборони України ..	140
БУТЕНКО ІЛЛЯ ОЛЕКСАНДРОВИЧ, ЛЯХ НЕЛЯ ВАСИЛІВНА. Правові аспекти соціального та правового захисту військовослужбовців сил територіальної оборони Збройних Сил України та учасників добровольчих формувань територіальних громад	142
ВАРГА ЗЛАТА МИХАЙЛІВНА. Правовий захист співробітників Служби безпеки України та членів їх сімей	144
ВЕРЕЩАГІН ВЛАДИСЛАВ АНДРІЙОВИЧ, КОМІСАРОВА НАТАЛЯ ОЛЕКСАНДРІВНА. Правові підстави та організаційні засади надання національній гвардії України повноважень у сфері оперативно-розшукової діяльності	146
ГАВРИЛЕНКО ІЛЛЯ ІГОРОВИЧ. Військовий сленг як об'єкт перекладознавчого аналізу: структурні та функціональні характеристики	148
ГРИНЧУК ОЛЕКСАНДР, ЗАХАРЧУК РОМАН. Правові засади застосування OSINT у діяльності військової поліції: міжнародний досвід та українські перспективи	149
ГРИЩУК ДІАНА ВІКТОРІВНА. Соціально-психологічна адаптація військовослужбовців після виконання бойових завдань	152
ДОБРОВОЛЬСЬКИЙ ВОЛОДИМИР ОЛЕКСАНДРОВИЧ. Соціально-правове забезпечення персоналу Державної прикордонної служби України в умовах воєнного стану: сучасні виклики та шляхи вдосконалення	153
ДОЩИЧ СОФІЯ МИХАЙЛІВНА, КУЛИК ДІАНА СЕРГІЇВНА. Правове забезпечення застосування безпілотних систем у Збройних Силах України	155
КОБИШ ІВАН АНДРІЙОВИЧ. Соціальний захист військовослужбовців: проблеми та перспективи	157
КОЗАЧОК ВЕРОНІКА ІГОРІВНА, ПОШТАРЕНКО ІННА ВАЛЕРІЇВНА. Роль національної поліції у забезпеченні державної безпеки та протидії диверсійній діяльності	158
ЛОЙКОВ ОЛЕКСАНДР, ПЕТРЕНКО В'ЯЧЕСЛАВ, ДРУЧЕК ОЛЕНА ВАСИЛІВНА. Розвиток козацького військового мистецтва	160
КОРЕЦЬКА ЕЛЕОНОРА ЯРОСЛАВІВНА, КУРАКІН ОЛЕКСАНДР. Правовий статус жінок у Збройних Силах України: сучасний стан і напрями вдосконалення	162
ЛОБАНОВСЬКИЙ БОГДАН ОЛЕКСАНДРОВИЧ, КОНДРАТЮК-АНТОНОВА ТЕТЯНА ВЯЧЕСЛАВІВНА. Соціально-філософський аналіз міжнародного досвіду цивільно-військового співробітництва	164
ЛЮЛЬКА АНТОН СЕРГІЙОВИЧ. Методика розвитку та виховання загальної фізичної витривалості у військовослужбовців Національної гвардії України	166
МАЦЮК МИКОЛА МИКОЛАЙОВИЧ, ПОСМІТНА ВІКТОРІЯ ВІТАЛІЇВНА, Професійна взаємодія військовослужбовців із цивільним населенням в умовах воєнного часу: мовнокомунікативні засоби деескалації конфлікту	168
МАЦЮК МИКОЛА МИКОЛАЙОВИЧ, ДРУЧЕК ОЛЕНА ВАСИЛІВНА. Формування та розвиток інститутів державної безпеки в Україні: історико-правовий аспект	170

МЕЛЬНИК ОКСАНА ВІКТОРІВНА, ПОВАЖНЮК КСЕНІЯ ОЛЕГІВНА. Баланс між державною безпекою та правами людини: морально-правовий аспект	172
ОГАР АНАСТАСІЯ ПАВЛІВНА, МОРОХОВСЬКИЙ МИКОЛА ЛЕОНІДОВИЧ. Професійне вигорання та «втома від рішень» в ході тривалих бойових дій	173
ПАВЛОВА ОЛЕКСАНДРА ОЛЕКСАНДРІВНА, ЧУБАНЬ ВІКТОРІЯ СЕРГІЇВНА. Блокчейн-технології у забезпеченні прозорості виплат у секторі оборони	175
ПЕРМЯКОВ ДМИТРО СЕРГІЙОВИЧ, МАЛЬЦЕВ ВІТАЛІЙ ВІКТОРОВИЧ. Співпраця Національної гвардії України з ФІЕР: можливості адаптації європейських стандартів охорони громадського порядку	177
ПЛИХТЯК РОМАН ТАРАСОВИЧ, ПЧЕЛІН ВІТАЛІЙ БОРИСОВИЧ. Правові засади взаємодії підрозділів Національної поліції України з підрозділами Національної гвардії України щодо забезпечення прав і свобод особи в умовах дії правового режиму воєнного стану	179
ПОЛІЩУК СЕРГІЙ ПАВЛОВИЧ, БАБІЧ ОЛЬГА ВАСИЛІВНА. Лінгвістична взаємосумісність як передумова ефективного бойового застосування підрозділів у спільних операціях з країнами НАТО	181
ПРОЦЮК ТЕТЯНА БОГДАНІВНА. Централізована закупівельна організація в системі мінімізації господарсько-правових ризиків оборонних закупівель в умовах воєнного стану	183
ROMANIUK VIKTORIIA. Linguistic support for personnel performance in the security and defence sector: modern challenges and prospects	185
СМИК ІВАН АНДРІЙОВИЧ. Мовна взаємосумісність військовослужбовців як чинник ефективності багатонаціональних навчань	187
СМИК ІВАН АНДРІЙОВИЧ, ПОСМІТНА ВІКТОРІЯ ВІТАЛІЇВНА. Роль державної мови у правоохоронній діяльності в умовах сучасних викликів	188
СОКОЛОВ ВЛАДИСЛАВ ОЛЕКСАНДРОВИЧ. Криміналістичне забезпечення документування воєнних злочинів із використанням безпілотних літальних апаратів	190
СТЕЦКОВ ОЛЕКСАНДР МИКОЛАЙОВИЧ, ДЕНИСЮК ОЛЕКСАНДР ВАЛЕНТИНОВИЧ. Аналіз правових механізмів забезпечення громадської безпеки під час масових заходів в умовах воєнного стану: правові основи, організаційні проблеми та перспективи вдосконалення	192
ФІВКІН ПЕТРО МИКОЛАЙОВИЧ, ПАРХОМЕНКО АЛЕКСАНДРА. OSINT-технології як інструмент збору доказової бази воєнних злочинів	194
ФІВКІН ПЕТРО МИКОЛАЙОВИЧ, ЯРЕМА ДАР'Я МИКОЛАЇВНА. Правове регулювання моніторингу соціальних мереж як елемент раннього виявлення загроз державній безпеці	196
ХАДЖИНОВ АНДРІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ, РОМАШКО ОЛЕГ МИКОЛАЙОВИЧ. Нормативно-правове регулювання безпеки військової діяльності в умовах воєнного стану	197
ЧУМАК ОЛЕКСАНДР ІГОРОВИЧ, КУРТОВ АНАТОЛІЙ ІГОРОВИЧ. Національно-патріотичне виховання в армії УНР крізь призму історичного досвіду: порівняльний аналіз із системою НПВ у Збройних Силах України	199
ШАПОВАЛ АРТЕМ ЮРІЙОВИЧ, КОБА ОЛЕКСАНДР ВАСИЛЬОВИЧ. Правові основи реінтеграції деокупованих територій України: юридичні виклики та стабілізаційні заходи	201
ЯРОЦУК ДМИТРО МИКОЛАЙОВИЧ. Програма організації самостійної роботи курсантів ввнз нгу з дисципліни «вогнева підготовка»: теоретико-прикладний аспект	204
ЯРОЦУК ДМИТРО МИКОЛАЙОВИЧ, ПОСМІТНА ВІКТОРІЯ ВІТАЛІЇВНА. Роль мови у збереженні національної ідентичності в умовах військової агресії	205

СЕКЦІЯ 1 АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ СИЛ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

БИКОВ ДМИТРО ІВАНОВИЧ

курсант 125 навчальної групи факультету
забезпечення державної безпеки Київського
інституту Національної гвардії України

Науковий керівник:

КОМИССАРОВА НАТАЛЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

кандидат юридичних наук, доцент, полковник,
доцент кафедри забезпечення державної безпеки
Київського інституту Національної гвардії України

СЛУЖБОВО-БОЙОВА ДІЯЛЬНІСТЬ СИЛ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Сучасні виклики національній безпеці України мають складний і багатовимірний характер, що обумовлює необхідність трансформації підходів до організації та ведення службово-бойової діяльності. Особливої актуальності ця проблема набула в умовах гібридної війни, що поєднує традиційні воєнні дії з інформаційно-психологічним впливом, кібератаками, диверсійною діяльністю та економічним тиском. У таких обставинах сили безпеки і оборони України відіграють ключову роль у забезпеченні стабільності, захисті суверенітету та територіальної цілісності держави. Проте ефективність їхньої діяльності часто ускладнюється низкою проблем – від недостатнього матеріально-технічного забезпечення до нормативно-правових прогалин і недосконалої координації між структурами сектору безпеки. [1]

У цьому контексті виникає нагальна потреба в комплексному аналізі наявних викликів, визначенні пріоритетів удосконалення та розробці ефективних шляхів вирішення виявлених проблем. Удосконалення тактико-спеціальної, вогневої, фізичної та психологічної підготовки фахівців сектору безпеки і оборони України в умовах воєнного стану є надзвичайно важливим завданням, що потребує постійного розвитку та вдосконалення. У сучасному світі військові конфлікти все частіше відбуваються у міських районах, де успіх збройних формувань залежить від вміння бійців вести бойові дії в умовах міської місцевості. Тому особлива увага має бути приділена тактичній підготовці фахівців сектору безпеки та оборони, щоб забезпечити їх уміння вести бойові дії ефективно у міському середовищі. У контексті реформування системи МВС України велике значення приділяється різним аспектам підготовки, таким як організаційно-правові, соціально-економічні та нормативно-правові основи регулювання системи підготовки. Умови воєнного стану вимагають постійного підвищення рівня вогневої і тактико-спеціальної підготовки, адже на сьогодні бійці можуть зіткнутися з небезпечними та непередбачуваними ситуаціями. Тактико-спеціальна підготовка забезпечує комплексне навчання доцільного та злагодженого алгоритму дій при виконанні оперативно-службових завдань в умовах, що будуть максимально наближені до реальних, де набуваються висока професійна майстерність, морально-психологічна стійкість, фізичне загартування і витривалість, а також розвивається кмітливість, аби боєць був готовим до будь-якого розвитку подій. [2] [3]

Разом із цим, ефективність вогневої підготовки залежить і від системного підходу до організації навчального процесу: планування, контролю за результатами, своєчасного коригування навчальних програм та застосування адаптивних методів тренування. Важливим чинником є також підготовка інструкторського складу, здатного не лише передавати знання й навички, а й мотивувати особовий склад до самовдосконалення та відповідального ставлення до бойової підготовки загалом. Ключова роль у можливості забезпечення захисту та оборони

держави у мирний та військовий час, збройних конфліктів, іншого характеру надзвичайних ситуацій залежить від професійної компетентності та готовності до професійної діяльності кадрів сил сектору безпеки та оборони України. У цьому контексті актуальним постає питання інтеграції сучасних технологій, зокрема систем відеоспостереження, дронів, штучного інтелекту та засобів зв'язку нового покоління в процес службово-бойової діяльності. Застосування таких інновацій сприяє не лише підвищенню рівня бойової ефективності, а й зменшенню ризику для особового складу під час виконання бойових завдань. Також надзвичайно важливим є розвиток системи психологічної підтримки військовослужбовців та співробітників правоохоронних органів, які перебувають у зоні бойових дій або зазнають тривалого стресового навантаження. Саме морально-психологічна стійкість персоналу значною мірою визначає здатність ефективно діяти в умовах гібридної війни, де межі між фронтом і тилом часто стираються, а вплив інформаційних атак посилюється. [4] [5]

Отже, умови гібридної війни, у яких перебуває Україна, вимагають від сил безпеки та оборони не лише високого рівня готовності до ведення бойових дій, а й здатності оперативно адаптуватися до нових типів загроз. Проведене дослідження засвідчило, що ефективність службово-бойової діяльності значною мірою залежить від рівня професійної підготовки особового складу, злагодженості міжвідомчої взаємодії, сучасного матеріально-технічного забезпечення та морально-психологічної стійкості персоналу. Серед основних проблем, що потребують вирішення, можна виокремити недосконалу нормативно-правову базу, застарілі підходи до підготовки фахівців, недостатню інтеграцію новітніх технологій до бойової діяльності, а також обмежені можливості системи психологічної підтримки. Водночас визначено й ключові напрями впровадження сучасних стандартів підготовки, підвищення якості тактико-спеціального та вогневого навчання, розвиток інституційної взаємодії, а також активне використання інноваційних рішень і технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пашаєв А. З., Трішин К. О. Проблемні питання рівня фізичної підготовки працівників патрульної поліції. 2022 р.
2. Шлянчак А. В. Роль тактико-спеціальної підготовки співробітників органів внутрішніх справ у формуванні їх професійної спрямованості. Актуальні проблеми сучасної науки та освіти (частина II) : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 20–21 січня 2022 року. Львів : Львівський науковий форум, 2022. С. 74.
3. Наточій А. Д., Тимошенко В. О. Сучасні питання удосконалення тактико-спеціальної, вогневої, фізичної та психологічної підготовки фахівців сектору безпеки і оборони України в умовах воєнного стану. Актуальні проблеми теорії та практики службово-бойової діяльності складових сектору безпеки та оборони в сучасних умовах : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 27 жовтня 2023 р.). Київ : КІНГУ, 2023. С. 144–146.
4. Тінін Д. Шляхи удосконалення рівня підготовки кадрів сил безпеки і оборони України в умовах воєнного стану. *Débats scientifiques et orientations prospectives du développement scientifique* : III International Scientific and Practical Conference (Paris, France, July 8, 2022). Paris, France, 2022. Pp. 101–103.
5. Лещенко М. М. Розвиток професійних компетенцій для якісної підготовки кадрів сил сектору безпеки і оборони. Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 15 бер. 2024 р.) ; у 2-х ч. Дніпро : ДДУВС, 2024. Ч. II. С. 676–677.

БОРИСОВ НАЗАР МИХАЙЛОВИЧ

здобувач вищої освіти 214 навчальна група
факультету забезпечення державної безпеки
Київського інституту НГУ

Науковий керівник:

КУВАКІН СЕРГІЙ ВЯЧЕСЛАВОВИЧ

кандидат юридичних наук, доцент, доцент
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Київського інституту Національної гвардії
України

**ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВЗАЄМОДІЇ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ І НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У
СФЕРІ ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

В умовах дії воєнного стану в Україні забезпечення публічної безпеки та громадського порядку стає одним із ключових завдань держави, оскільки саме від стабільності внутрішнього середовища залежить її здатність протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам. Воєнний стан суттєво трансформує механізми функціонування органів державної влади, зокрема правоохоронної системи, що обумовлює необхідність адаптації їх діяльності до нових безпекових умов. Це, у свою чергу, потребує не лише посилення ресурсного забезпечення, а й удосконалення організаційно-правових засад взаємодії між суб'єктами забезпечення правопорядку.

Актуальність теми зумовлена тим, що в умовах воєнного стану суттєво зростає значення ефективної координації діяльності правоохоронних органів і військових формувань з правоохоронними функціями. Збройна агресія, ускладнення криміногенної ситуації, необхідність охорони критичної інфраструктури та забезпечення правопорядку на територіях, наближених до районів ведення бойових дій, обумовлюють підвищення ролі відповідних суб'єктів у системі національної безпеки. Особливої ваги набуває питання узгодженості дій між різними органами, що дозволяє забезпечити належний рівень безпеки населення та стабільність суспільних процесів.

Метою дослідження є комплексний правовий аналіз взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення громадського порядку в умовах воєнного стану, визначення особливостей розмежування їх повноважень, виявлення проблем правового регулювання та обґрунтування напрямів удосконалення механізмів міжвідомчої координації.

Особливе місце у системі забезпечення публічної безпеки займає Національна поліція України, яка виконує основні правоохоронні функції, пов'язані із запобіганням правопорушенням, їх припиненням і притягненням винних осіб до відповідальності [1]. Її діяльність спрямована на реалізацію державної політики у сфері захисту прав і свобод людини, підтримання правопорядку та забезпечення громадської безпеки. Водночас Національна гвардія України виступає важливим елементом сектору безпеки і оборони, поєднуючи військові та правоохоронні функції, що дозволяє ефективно застосовувати її потенціал у складних безпекових умовах [2].

Сучасне розуміння громадського порядку передбачає його як складне соціально-правове явище, що охоплює систему суспільних відносин, спрямованих на забезпечення безпеки, стабільності та правової визначеності у публічному просторі [6, с. 20]. Відповідно, його охорона включає не лише реагування на правопорушення, а й превентивні, організаційні та контрольні заходи, спрямовані на попередження правопорушень та формування безпечного соціального середовища.

У науковій літературі підкреслюється, що ефективне забезпечення громадського порядку можливе лише за умови належної координації дій усіх суб'єктів [7, с. 243]. Особливо це стосується взаємодії між правоохоронними органами та військовими формуваннями з правоохоронними функціями, що є характерною рисою сучасної системи національної безпеки України. У цьому контексті взаємодія між Національною поліцією України та Національною гвардією України набуває системоутворюючого значення.

Функціональне розмежування повноважень між зазначеними суб'єктами є важливою передумовою ефективності їх діяльності. Національна поліція України наділена широким спектром адміністративних і процесуальних повноважень [1], що дозволяє їй здійснювати повноцінну правоохоронну діяльність. Натомість Національна гвардія України виконує допоміжну функцію, забезпечуючи силову підтримку, охорону важливих об'єктів, участь у спеціальних операціях та виконання інших завдань [2]. Такий підхід сприяє уникненню дублювання функцій і забезпечує ефективне використання ресурсів.

У науково-методичних джерелах підкреслюється, що службово-бойова діяльність підрозділів Національної гвардії України охоплює комплекс заходів, спрямованих на забезпечення внутрішньої безпеки держави, включаючи участь у правоохоронних заходах, охорону важливих державних об'єктів, а також виконання стабілізаційних функцій у кризових умовах. При цьому ефективність виконання таких завдань значною мірою залежить від належної взаємодії з іншими суб'єктами сектору безпеки, насамперед із підрозділами Національної поліції України [5, с. 45–47].

В умовах воєнного стану роль Національної гвардії України суттєво зростає, що обумовлено розширенням функцій сектору безпеки та необхідністю швидкого реагування на загрози. Підрозділи гвардії залучаються до спільного патрулювання, забезпечення комендантської години, охорони об'єктів критичної інфраструктури, а також до виконання стабілізаційних заходів на деокупованих територіях [3–4]. Така діяльність сприяє підвищенню рівня громадської безпеки та ефективності реагування на правопорушення.

Як зазначають дослідники, специфіка діяльності підрозділів Національної гвардії України у сфері забезпечення правопорядку полягає у поєднанні військових та правоохоронних функцій, що дозволяє ефективно реагувати на загрози публічній безпеці. Участь НГУ у виконанні правоохоронних завдань розглядається як важливий елемент державної безпекової політики, спрямованої на стабілізацію суспільних процесів і підтримання належного рівня правопорядку [8, с. 96–97].

Водночас правове регулювання взаємодії між Національною гвардією України та Національною поліцією України характеризується наявністю певних недоліків. Однією з ключових проблем є відсутність єдиного нормативно-правового акта, який би комплексно визначав порядок їх взаємодії. Наявні правові норми мають фрагментарний характер і не завжди містять чіткі алгоритми спільних дій [9, с. 86–87]. Це ускладнює практичну реалізацію взаємодії та може призводити до виникнення правових колізій.

Суттєвою проблемою є також обмеженість процесуальних повноважень Національної гвардії України. Військовослужбовці не наділені правом самостійно складати адміністративні матеріали або здійснювати повноцінне процесуальне оформлення правопорушень, що належить виключно до компетенції Національної поліції України [2]. Як наслідок, це знижує оперативність реагування підрозділів гвардії та створює додаткове навантаження на поліцейські підрозділи [9, с. 90].

Крім того, відсутність у НГУ самостійних процесуальних повноважень обумовлює її залежність від рішень та дій поліції у сфері документування правопорушень. У випадках обмеженої присутності поліцейських підрозділів це може ускладнювати своєчасне реагування та впливати на ефективність забезпечення правопорядку.

Науковці підкреслюють, що ефективність міжвідомчої взаємодії безпосередньо залежить від чіткості правового регулювання, системності нормативної бази та однозначного

розмежування компетенції між суб'єктами [8, с. 87–88]. У цьому контексті важливого значення набуває вдосконалення нормативно-правових засад взаємодії.

На нашу думку, удосконалення правового механізму взаємодії повинно здійснюватися шляхом систематизації нормативної бази, чіткого визначення повноважень і відповідальності суб'єктів, розвитку інституційних форм співпраці та запровадження регулярних спільних навчань. Доцільним є також розширення координаційних механізмів та впровадження сучасних підходів до управління у сфері публічної безпеки.

Таким чином, ефективна взаємодія Національної гвардії України та Національної поліції України є необхідною умовою забезпечення громадського порядку в умовах воєнного стану. Її вдосконалення сприятиме підвищенню ефективності правоохоронної діяльності, зміцненню національної безпеки та забезпеченню належного рівня захисту прав і свобод громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2015. № 40-41. ст.379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
2. Про Національну гвардію України: Закон України від 13.03.2014 № 876-VII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2014. № 17. ст.594. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18#Text>
3. Про затвердження Порядку організації діяльності та взаємодії Національної гвардії України з уповноваженими органами державної влади та органами місцевого самоврядування: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2021 № 894. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/894-2021-%D0%BF#Text>
4. Про затвердження Інструкції про організацію та несення служби з охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки військовими частинами (підрозділами) Національної гвардії України: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 24.12.2019 № 1089. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0020-20#Text>
5. Службово-бойова діяльність підрозділів Національної гвардії України: навч. посіб. / Р.С. Троцький, О.В. Коба, О.В. Ткаченко, В.Г. Дудурич, О.І. Курило. Київ. Київ. інст. НГ України. 2022. 217 с.
6. Ярошак О. Я. Взаємодія Національної поліції з правоохоронними підрозділами у ході забезпечення публічної безпеки і порядку під час проведення масових заходів в Україні. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2024. Серія ПРАВО. Випуск 81: частина 2. С. 240–243. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.81.2.37>
7. Організація діяльності підрозділів Національної поліції України щодо забезпечення публічної безпеки і порядку в умовах воєнного стану: метод. рек. / В. Л. Костюк, В. В. Литвин, В. В. Мозоль, А. О. Шаповалова, Р. А. Сербин. Київ. Нац. акад. внутр. справ. 2023. 52 с.
8. Комісаров О. Г., Кобзар О. Ф. Особливості поліцейської діяльності підрозділів Національної гвардії України. *Чесць і закон*. 2019. № 1. С. 95-99.
9. Белаї С. В., Островський С. О. Юридичні засади поняття «взаємодія Національної гвардії України з правоохоронними органами та військовими формуваннями України». *Чесць і закон*. 2019. № 3 (70). С. 85–90.

ВОЛОШИН ДАНИЛО РОМАНОВИЧ

курсант Київського інституту Національної гвардії України

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СТРІЛЕЦЬКОГО ОЗБРОЄННЯ

особливості сучасних зразків стрілецького озброєння, відмінності та схожості зразків озброєння різних країн світу та основні шляхи розвитку цього питання у різних країнах.

Спочатку варто розглянути питання набоїв. Основними набоями у всьому світі є: 5.56 на 45, 5.45 на 39, 7.62 на 39, 7.62 на 51, 7.62 на 54 та 5.8 на 42. Також як новий зразок набоїв США представили 6.8 на 51, а концерн Калашников експериментальний 6.02 на 41.

Питання набоїв полягає у рівновазі між вагою, проникаючою дією, зупиняючою дією та наявністю набоїв та зразків озброєння. У особистій розмові з військовослужбовцями Збройних сил Канади вони висловили більшу прихильність до набоїв 7.62 зразки 1943, виключно через зупиняючу дію. У мене це викликало значний подив, проте вони пояснили, що набої 5.56 мають надто сильну проникаючу дію, що може не зупинити противника під час бою. І це не зважаючи також на його велику масу. Також тенденцію до не просто надання переваги, а постановки на озброєння, показала Фінляндія, що до цього часу використовує гвинтівку РК-62, що в свою чергу є модернізованою копією автомата АКМ.

З іншої точки зору, у цій же розмові з нашими партнерами, вони в край скептично висловились до нових гвинтівок армії США ХМ-7, а саме до набою, що є в своїй суті перехідним між 5.56 на 45 та 7.72 на 51. Аргументація цього скепсису полягає у надлишковій для похоти вазі, точності та потужності гвинтівки, яка би більше підійшла для марксменів, а набій в тому числі й кулеметникам. Також наявність на складах не тільки США, а й більшості країн альянсу НАТО, набоїв .223 та .308 калібрів ставить під сумнів доцільність такого переходу. Особисто на мою думку цей перехід на новий набій, кулемет на штурмову гвинтівку армією США нагадує мені подібний в СРСР з його тріадою: АК-47, РПД та СКС під новий на той час набій 7.62 на 39.

Також можна відмітити російський АК-22 з набоем 6.02 на 41, але з огляду на брак новин щодо його розробки, маю сміливість вважати його спробою створити аналог китайській гвинтівці QBZ-191 під набій 5.8 на 42. Проте з огляду на розміри гільз першого та другого набоїв, маю здогадку, що московити мають бажання створити набій із ще більшою пробивною здатністю, що міг би поступити на озброєння окремих спецпідрозділів.

Під набій 7.62 на 54 щось нове розробляє тільки РФ, а саме новим зразком стала снайперська гвинтівка Чукавіна, яка також є під набій 7.62 на 51, але навіть противник надає перевагу та нарощує виробництво СВД.

З набоями розібрались, але перед основними особливостями зразків озброєння варто розглянути шляхи, якими зразки озброєння розвивались. Є два основні шляхи цього розвитку: розвиток своїх зразків озброєнь та копіювання з модернізацією вже існуючих. Перший шлях обрали багаті країни з розвинутою збройною промисловістю, такі як США та їх AR система, СРСР - АК система Китай - лінійка QBZ, Німеччина(раніше) - HKG3 та G36, Франція(раніше) - Famas, Бельгія - лінійка компанії FN, Сполучене Королівство - L85, Південна Корея - Daewoo K1, Японія - NOVA type 20, Польща - GROT, Італія - лінійка компанії Beretta, Чехія - лінійка компанії CZ. Другим же шляхом користуються країни, що мають обмежений оборонний бюджет: Німеччина (теперішній час) - лінійка HK 400-ї серії, Іспанія - CETME model L (копія HKG3), Хорватія - VHS-2, Північна Корея - копії АК, Україна - в представленні зразків не потребує, Болгарія - продукція державного підприємства "Арсенал", Канада - продукція Diemaco та багато інших.

Основними характерними рисами всього сучасного озброєння є модульність, компактність та уніфікованість набоїв. Модульність в сучасних умовах забезпечується конструктивними особливостями зброї, що дають можливість замінювати різні елементи, та наявністю на окремих елементах платформ для встановлення різного роду приладів. Компактність забезпечується компонуванням зброї (той самий булап), зменшенням довжини ствола, можливістю складання та регулювання прикладу. Більша частина моделей сучасної зброї виготовляється під набій 5.56 на 45 у зв'язку з великою наявністю цих набоїв на міжнародному ринку та наявністю в більшості країн Європи та Америки великих запасів цих набоїв. Також, за цієї ж причини, все ще наявні новинки під набій .308 калібру (та ж фінська SAKO M23).

Окремо варто виділити платформи типу планок Вівера/Пікатіні та М-лок. Вони наявні на всіх зразках сучасної зброї, а також окремі компанії створюють змінні частини старих зразків

озброєння з цими платформами, що дозволяють осучаснити старі системи (та ж компанія Крук). Ці платформи дають можливість встановлення неелектронних приладів, таких як складні механічні прицільні пристосування, передні руків'я перенесення вогню вертикального, горизонтального, кутового або регульованого спрямування, а також сошки та перехідники для встановлення зброї на штатив. Електронними ж приладами на цих платформах є коліматорні та голографічні приціли, нічні та теплові засоби спостереження, балістичні калькулятори, засоби лазерного цілевказання, дальноміри, тощо. Важливо взяти до уваги і оптичні прицільні прилади: магніфери(збільшувачі зображення для роботи з коліматорними/голографічними прицілами), приціли фіксованої та регульованої кратності.

Висновком є загальна картина, у якій зразки стрілецької зброї є все більш підлаштованими під користувача, надають можливість регулювання та індивідуального підходу до кожного користувача. В той же час залишаючись уніфікованими, єдиними зразками озброєння цілих армій. Кожна розвинута держава активно спонукає до розвитку та виробництва саме таких зразків озброєння, хоч і різними шляхами. Україна в цьому питанні не є виключенням. Хоч нам ще далеко до уніфікації озброєнь у рамках всієї держави, але ми вже можемо бачити цілі уніфіковані підрозділи озброєні сучасною та ефективною зброєю.

ГЛАЗКОВ АНДРІЙ ГРИГОРОВИЧ

Київський інститут Національної гвардії України

КОЗІН ВЛАДИСЛАВ ВАДИМОВИЧ

Київський інститут Національної гвардії України

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАДІЙНОСТІ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ЯК ФАКТОР ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВО-БОЙОВИХ ЗАВДАНЬ

Необхідність забезпечення надійності транспортних засобів у підрозділах сектору безпеки та оборони України обумовлена вимогами їх безпечної та ефективної експлуатації в умовах підвищених навантажень. Відповідно до положень Закону України «Про автомобільний транспорт» та Закону України «Про дорожній рух», технічний стан транспортних засобів повинен забезпечувати їх справність, безпеку руху та відповідність встановленим експлуатаційним вимогам. Умови воєнного стану значно ускладнюють дотримання регламентів технічного обслуговування, що підвищує ризики виникнення відмов і знижує ефективність використання техніки.

Мета дослідження. Обґрунтування ролі забезпечення надійності транспортних засобів у виконанні службово-бойових завдань та визначення ефективних організаційно-технічних заходів, спрямованих на підвищення їх технічної готовності в умовах інтенсивної експлуатації.

Суть дослідження. У сучасних умовах службово-бойової діяльності транспортні засоби є основним елементом забезпечення мобільності підрозділів, перевезення особового складу, матеріальних засобів та виконання спеціальних завдань. Надійність автомобільної техніки безпосередньо визначає здатність підрозділів своєчасно та безпечно виконувати поставлені завдання.

Практика експлуатації транспортних засобів у зоні бойових дій свідчить, що їх робота супроводжується підвищеними навантаженнями, рухом по пошкоджених дорогах, використанням палива нестабільної якості та обмеженим доступом до сервісної бази. Це призводить до прискореного зносу вузлів і агрегатів, зокрема підвіски, трансмісії та паливної системи. Особливої уваги в умовах бойових дій потребує стан ходової частини транспортних засобів, яка зазнає найбільших навантажень унаслідок руху по пошкоджену дорожньому покриттю або бездоріжжю. Практика експлуатації свідчить, що саме елементи підвіски є одними з найбільш уразливих і часто стають причиною втрати працездатності транспортних засобів.

Зокрема, поширеними є випадки руйнування ресор у вантажних автомобілів внаслідок систематичного перевантаження та руху по нерівній місцевості, що призводить до просідання кузова, втрати геометрії підвіски та неможливості подальшої експлуатації. Також часто фіксується вихід з ладу амортизаторів, що проявляється у збільшенні розгойдування транспортного засобу, погіршенні зчеплення коліс із дорожнім покриттям та зростанні навантаження на інші елементи підвіски.

Типовими є пошкодження сайлентблоків і втулок, які в умовах пилу, бруду та волог швидко зношуються, що призводить до появи люфтів, сторонніх шумів і зниження керованості. У ряді випадків спостерігається деформація або руйнування важелів підвіски та елементів кріплення, особливо при русі по пересіченій місцевості або внаслідок ударних навантажень.

Крім того, значну проблему становлять пошкодження коліс і шин, включаючи порізи, пробої та деформації дисків, що виникають при русі по уламках, вирвах або ґрунтових дорогах. Це призводить до вимушених зупинок, затримок у виконанні завдань та підвищеного навантаження на інші транспортні засоби підрозділу.

Таким чином, незадовільний стан ходової частини є однією з ключових причин відмов транспортних засобів у бойових умовах, що обумовлює необхідність її постійного контролю, своєчасного обслуговування та посилення найбільш навантажених елементів.

Окрім відмов ходової частини, поширеними залишаються несправності трансмісії, зокрема руйнування хрестовин карданного валу внаслідок тривалого ігнорування вібрацій. У практиці експлуатації зафіксовані випадки, коли вихід з ладу елементів підвіски або трансмісії під час руху призводив до повної зупинки колони та зриву виконання службово-бойових завдань. Особливо небезпечними є відмови гальмівної системи та рульового керування, які можуть призвести до втрати керованості транспортного засобу під час руху. Окрему проблему становлять відмови паливної апаратури, спричинені забрудненням пального.

З метою підвищення надійності транспортних засобів доцільним є впровадження адаптивного технічного обслуговування, яке передбачає коригування інтервалів обслуговування залежно від фактичних умов експлуатації. Зокрема, практично обґрунтованим є скорочення інтервалів заміни мастильних матеріалів, посилений контроль стану фільтрів, регулярна перевірка вузлів трансмісії та ходової частини, а також проведення оперативної діагностики безпосередньо в місцях базування техніки. Поряд із цим, у практиці підрозділів широко застосовуються додаткові заходи, спрямовані на підтримання техніки у працездатному стані. Зокрема, ефективним є використання агрегатного методу ремонту, який дозволяє суттєво скоротити час відновлення транспортних засобів шляхом заміни вузлів у зборі. В умовах дефіциту матеріальних ресурсів важливу роль відіграє використання техніки-донорів для оперативного забезпечення запасними частинами.

Не менш значущим є попереднє технічне укріплення транспортних засобів перед їх залученням до виконання завдань, що включає посилення підвіски, захист критичних елементів та підвищення надійності електричних систем. Важливим організаційним заходом є створення мобільних ремонтних груп, здатних здійснювати оперативне обслуговування та усунення несправностей безпосередньо в районах виконання завдань, що дозволяє мінімізувати простой техніки.

Крім того, суттєвий вплив на надійність транспортних засобів має рівень підготовки водійського складу, який повинен забезпечувати своєчасне виявлення ознак несправностей та дотримання раціональних режимів експлуатації. Додатковим інструментом контролю технічного стану є аналіз витрат палива, зміни яких можуть свідчити про наявність прихованих дефектів у роботі двигуна або інших систем.

Досвід експлуатації польових автомобільних парків свідчить, що комплексне застосування зазначених заходів дозволяє зменшити кількість відмов у процесі руху, скоротити простой техніки до 20 – 25% та підвищити ефективність її використання.

Таким чином, забезпечення надійності транспортних засобів є одним із ключових факторів виконання службово-бойових завдань. Системний підхід до технічної експлуатації, орієнтований на реальні умови, дозволяє підвищити рівень технічної готовності підрозділів, знизити ризики відмов та забезпечити безперервність їх функціонування. Нехтування вимогами технічної експлуатації в умовах бойових дій неминуче призводить до зниження боєздатності підрозділів.

ГРІДІНА АНАСТАСІЯ РОМАНІВНА

курсант 2 навчальної групи 2 навчального курсу
Військово-юридичного інституту Національного
юридичного університету імені Я. Мудрого

МОРОХОВСЬКИЙ МИКОЛА ЛЕОНІДОВИЧ

доцент кафедри загальновійськових дисциплін
Військово-юридичного інституту Національного
юридичного університету імені Я. Мудрого

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Сучасний збройний конфлікт переконливо демонструє, що правове та організаційне забезпечення службово-бойової діяльності підрозділів Національної гвардії України залишається однією з найбільш нагальних проблем, яка безпосередньо визначає ефективність їхньої діяльності та збереження особового складу [2, 3].

Аналіз правових та організаційних аспектів службово-бойової діяльності підрозділів Національної гвардії України виявляє кілька ключових проблем.

По-перше, чинна нормативно-правова база, що складається з Конституції України, Закону України «Про Національну гвардію України», Закону України «Про національну безпеку України» та норм міжнародного гуманітарного права, зокрема Женевських конвенцій 1949 року, не повною мірою враховує специфіку застосування Національної гвардії України в умовах повномасштабного збройного конфлікту [1, 4]. Існуючі законодавчі норми розроблялися переважно для умов мирного часу або антитерористичних операцій, тоді як сучасна службово-бойова діяльність вимагає чіткішого правового регулювання питань застосування сили, взаємодії з іншими структурами та розподілу повноважень у зоні бойових дій [3].

По-друге, організація службово-бойової діяльності підрозділів Національної гвардії України стикається зі значними труднощами у взаємодії з іншими складовими сектору безпеки і оборони. Відсутність єдиних стандартів координації, узгоджених протоколів обміну інформацією та чітко визначеної субординації між різними відомствами в реальних умовах бойових дій суттєво знижує ефективність спільних операцій [2]. Це підтверджується практичним досвідом застосування підрозділів Національної гвардії України під час оборони Маріуполя, бойових дій на Київщині та участі у відновленні контролю над деокупованими територіями, де координація між різними силовими структурами нерідко здійснювалася в умовах правової невизначеності та за відсутності єдиного командування.

По-третє, аналіз бойового досвіду свідчить про те, що логістичне забезпечення підрозділів у зонах активних бойових дій залишається вразливим місцем організаційної структури Національної гвардії України. Недостатня адаптація логістичних процедур до умов ведення бойових дій призводить до затримок у постачанні та знижує оперативні можливості підрозділів [2, 3]. Водночас правове регулювання надзвичайних заходів матеріально-технічного забезпечення в умовах воєнного стану потребує окремого законодавчого врегулювання.

Наукова новизна цього дослідження полягає у комплексному поєднанні аналізу чинного законодавства з узагальненням практичного бойового досвіду підрозділів Національної гвардії України, що дозволяє виробити конкретні пропозиції, засновані не лише на теоретичних міркуваннях, а й на реальних потребах, виявлених у ході збройного конфлікту.

Перелічені проблеми мають конкретні практичні наслідки: правова невизначеність уповільнює прийняття рішень у критичні моменти; відсутність скоординованої взаємодії підвищує ризики для особового складу; недосконалість організаційних механізмів знижує загальну боєздатність підрозділів. Саме тому вирішення цих питань потребує комплексного підходу на кількох рівнях. На законодавчому рівні необхідно внести цільові зміни до Закону

України «Про Національну гвардію України», які б чітко визначали повноваження підрозділів Національної гвардії України при веденні бойових дій спільно з ЗСУ та іншими силовими структурами в умовах воєнного стану [1, 3]. На організаційному рівні пріоритетним завданням є запровадження єдиних стандартів взаємодії та протоколів обміну інформацією, орієнтованих на сумісність із системами інших складових сектору безпеки і оборони. На рівні підготовки особового складу необхідно систематично впроваджувати спільні навчання з підрозділами Збройних Сил України, що дозволить відпрацювати взаємодію та сформуванню спільну тактичну культуру ще до виникнення кризових ситуацій [2].

Таким чином, правові та організаційні аспекти службово-бойової діяльності підрозділів Національної гвардії України є системною проблемою, вирішення якої безпосередньо визначає обороноздатність держави. Досвід, набутий у ході сучасного збройного конфлікту, повинен стати підставою для глибокої реформи як нормативно-правової бази, так і організаційних механізмів діяльності Національної гвардії України. Своєчасне вдосконалення законодавства, підвищення ефективності управління та якості підготовки особового складу є не лише теоретичними завданнями, а й практичними передумовами успішного виконання Національною гвардією України своїх завдань в умовах тривалого збройного конфлікту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 10.03.2025).
2. Про Національну гвардію України: Закон України від 13 березня 2014 року № 876-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 17. Ст. 594. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18> (дата звернення: 10.03.2025).
3. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 31. Ст. 241. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> (дата звернення: 10.03.2025).
4. Женевські конвенції від 12 серпня 1949 року та Додаткові протоколи до них. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153 (дата звернення: 10.03.2025).

КАЗІМІРОВ ОЛЕКСАНДР ОЛЕКСІЙОВИЧ

кандидат військових наук, доцент, доцент кафедри підготовки офіцерів запасу Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПОСУХОВА АННА АНДРІЙВНА

студентка 2 курсу 5 групи кафедри підготовки офіцерів запасу, Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ У СЕКТОРІ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Сектор безпеки і оборони України є основою забезпечення державного суверенітету, територіальної цілісності та стабільності країни. В умовах повномасштабної війни його значення значно зросло, однак разом із цим загострилися і проблеми, пов'язані з корупційними ризиками. Корупція в цій сфері становить серйозну загрозу не лише

економічній ефективності, а й національній безпеці загалом, оскільки призводить до нераціонального використання ресурсів, зниження боєздатності та втрати довіри суспільства.

Однією з ключових сфер прояву корупційних ризиків є оборонні закупівлі. Після початку повномасштабного вторгнення російської федерації Україна була змушена перейти до спрощених процедур закупівель, зокрема укладення прямих контрактів без проведення відкритих тендерів. Такий підхід був необхідним для оперативного забезпечення армії, проте тривале використання подібних механізмів створює значні корупційні ризики, пов'язані з відсутністю конкуренції та прозорості. Крім того, надмірна засекреченість інформації у сфері оборонних закупівель обмежує можливості громадського контролю та ускладнює виявлення зловживань.

Особливої уваги потребують закупівлі високотехнологічної продукції, зокрема безпілотних систем і засобів радіоелектронної боротьби. У таких випадках складність технічних характеристик, обмеженість експертних знань та терміновість рішень створюють сприятливі умови для маніпуляцій, завищення вартості або закупівлі неякісної продукції. До типових корупційних ризиків у цій сфері належать змова між замовником і постачальником, штучне завищення обсягів закупівель, поділ предмета закупівлі для уникнення конкурентних процедур, а також маніпуляції з тендерною документацією.

Важливим чинником виникнення корупційних ризиків є недосконалість організаційних механізмів управління. Зокрема, відсутність ефективного внутрішнього контролю, недостатній розподіл повноважень між посадовими особами та формальний підхід до антикорупційних заходів сприяють концентрації влади в одних руках і створюють передумови для зловживань. У дослідженнях також наголошується, що недостатній рівень професійної підготовки персоналу та відсутність системної оцінки ризиків знижують ефективність антикорупційної політики.

Кадровий аспект також відіграє важливу роль. Низький рівень доброчесності окремих службовців, недостатня мотивація та відсутність належного контролю за їх діяльністю сприяють поширенню корупційних практик. У наукових працях підкреслюється необхідність формування професійного, відповідального та етично стійкого кадрового складу як основи ефективної системи безпеки і оборони.

Окремо слід виділити системні проблеми правового регулювання. Наявні нормативно-правові акти у сфері оборонних закупівель мають певні прогалини, що створює можливості для маніпуляцій та неоднозначного трактування норм. Зокрема, недостатня деталізація процедур, а також часті зміни законодавства в умовах воєнного стану ускладнюють забезпечення прозорості та контролю. Водночас міжнародні стандарти вимагають більш високого рівня відкритості та підзвітності у сфері оборонних закупівель.

Для подолання корупційних ризиків у секторі безпеки і оборони необхідно застосовувати комплексний підхід. По-перше, важливо забезпечити максимальну прозорість закупівель навіть в умовах воєнного стану, зокрема через впровадження електронних систем, аналітичних інструментів та відкритих реєстрів. По-друге, необхідно посилити внутрішній і зовнішній контроль, включаючи регулярний аудит, моніторинг та залучення антикорупційних підрозділів до процесу прийняття рішень.

По-третє, важливим напрямом є вдосконалення кадрової політики, що передбачає підвищення рівня професійної підготовки, формування культури доброчесності та запровадження механізмів відповідальності за корупційні правопорушення. Також необхідно розвивати інститути викривачів та забезпечувати їх захист, що сприятиме виявленню корупційних схем.

Крім того, значну роль відіграє інтеграція міжнародного досвіду та стандартів. Зокрема, впровадження практик країн ЄС і НАТО у сфері оборонних закупівель, а також використання сучасних технологій контролю дозволить підвищити ефективність боротьби з корупцією.

Отже, корупційні ризики у секторі безпеки і оборони України є складною та багатовимірною проблемою, що потребує системного вирішення. Лише поєднання прозорих процедур, ефективного контролю, професійного кадрового забезпечення та сучасного правового регулювання дозволить мінімізувати ці ризики та забезпечити належний рівень національної безпеки в умовах сучасних викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Корупційні ризики та шляхи їх подолання під час дії воєнного стану в Україні: Міжнародна науково-практична конференція. Науководослідний інститут публічного права, 7 жовтня 2025 р. – Львів – Торунь : Liha-Pres, 2025. – 136 с.
URL: https://sipl.com.ua/wp-content/uploads/2025/11/conf_SIPL_A5_ДПУК_2025.pdf.
2. НАЗК. Корупційні ризики під час здійснення закупівель безпілотних систем та засобів радіоелектронної боротьби для Збройних Сил України. 2025. 156 с. URL: <https://www.army-pro.com/wp-content/uploads/2025/11/korupsiyni-ryzyky-pid-chas-zdijsnennya-zakupivel-bezpilotnyh-system-ta-zasobiv-radioelektronnoi-borotby-dlya-zbrojnyh-syl-ukrai....pdf>.
3. Дослідження НАЗК "Корупційні ризики під час здійснення оборонних закупівель". Радник у сфері публічних закупівель. URL: <https://radnuk.com.ua/pravova-baza/korupsiyni-ryzyky-pid-chas-zdijsnennia-oboronnykh-zakupivel/>.
4. Сергіївна Б. О., Валеріївна М. В. Корупція та національна безпека: виклики та шляхи реформ. *Zenodo*. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10648730>.
5. Деякі питання управління корупційними ризиками: вдалі практики з виховання доброчесності у системі МВС : збірник тез доповідей учасників круглого столу (21 листопада 2024 року) / упоряд. А. Годяк. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2024. 188 с. URL: https://hsc.gov.ua/wp-content/uploads/2025/07/Збірник_матеріалів_Деякі_питання_управління_корупційними_ризиками_вдалі%20_практики.pdf.

КАРПЕНКО ОЛЕКСАНДР МИКОЛАЙОВИЧ
Курсант Національної академії внутрішніх справ

РЕФОРМИ І ПОКРАЩЕННЯ СИЛ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

На сьогоднішній день зростання сектору безпеки та оборони України визначається великими змінами, що пов'язані тривалими бойовими діями і як наслідок того розвитком нових технологій у військових та наукових сферах, а також необхідністю переведення воєнних структур України до північноатлантичного безпекового формату за стандартами НАТО. За таких умов службово-бойова діяльність підрозділів сил безпеки та оборони України набуває нових актуальностей і вимагають наукової оцінки та практичного вдосконалення.

Ряд науковців розглядають службово-бойову діяльність як сукупність заходів, які гарантують собою державну безпеку, забезпечують підтримання правопорядку та виконують бойові завдання, як у мирний період, так і під час надзвичайного чи воєнного стану. Тобто ця діяльність поєднує в собі одночасно правоохоронну, військову, оперативну та аналітичну діяльність.

Ключовою проблемою сучасної службово-бойової діяльності слід визнати необхідність підготовки особового складу до реалій повномасштабної війни та її особливостей. Дослідники даного питання не раз наголошують, що сьогоднішні підходи до навчання правоохоронців і військових вже не відповідають актуальним умовам і потребують оновлення з урахуванням новітніх викликів, до яких відносяться інформаційний вплив, кібератака і застосування безпілотних літальних апаратів. Зокрема, Є. Гіденко та О. Завістовський акцентують на доцільності впровадження БПЛА у систему підготовки та під час виконання службово-бойових і тактичних завдань [1].

Іншою актуальною проблемою є удосконалення тактико-спеціальної та фізичної підготовки правоохоронців. На думку Д. Казначєєва «підготовка фахівців сил безпеки повинна базуватися на сучасних європейських стандартах, що передбачають комплексний підхід до формування професійних навичок і вмінь, включаючи психологічну стійкість, фізичну та інтелектуальну здатність, до швидкого прийняття рішень і ефективну взаємодію між підрозділами у міжвідомчих операціях».

Важливим елементом є також розвиток систем тактичної медицини, зокрема протоколу MARCH якій дасть змогу більш ефективніше надавати допомогу та забезпечувати безпеку бійців. Думки науковців, як Я. Євченко та А. Белеля щодо впровадження сучасних стандартів викладання та використання тактичної медицини значно підвищує шанси на збереження життя і здоров'я військовослужбовців та працівників правоохоронних органів під час виконання службових завдань [5].

Також його пріоритетом у підготовці медичного складу є розширення знань та навичок у галузі тактичної медицини. Це включає у себе навчання застосуванню швидкісних методів надання до медичної допомоги, зокрема контроль і зупинка кровотеч, імпровізацію при використанні доступних матеріалів, та ефективну координацію роботи з іншими медичними працівниками та військовими під час влучань житлові приміщення а також зоні бойових дій де є в цьому необхідність.

Окрему увагу командування приділяють міжвідомчій координації та взаємодії підрозділів сектору безпеки і оборони. У сучасних умовах ефективність службово-бойової діяльності значною мірою залежить від узгодженості дій різних структур: Збройних Сил України, Національної гвардії, Національної поліції, Служби безпеки України та інших державних органів. Відсутність чітких механізмів взаємодії може призводити до зниження необхідної ефективності під час операцій та забезпечення необхідних функцій.

Аналізуючи сучасний стан службово-бойової діяльності підрозділів сил безпеки та оборони України можна прийти до висновку, що їх ефективність безпосередньо залежить від здатності необхідний системи безпеки швидко адаптуватися до нових викликів і сучасних загроз. Повномасштабна війна та розвиток гібридних форм протистояння вимагають переглядати традиційні підходи до підготовки особового складу, організації міжвідомчої та самої взаємодії та використання сучасних технологій у службово-бойовій діяльності. Особливого значення набуває ведення новітніх засобів ведення спостереження, безпілотних систем, цифрових комунікацій та аналітичних технологій, що дозволяють підвищити рівень ситуаційної обізнаності в ситуації та оперативності прийняття управлінських рішень.

Водночас не менш важливим фактором є підвищення професійної підготовки особового складу, що включає вдосконалення тактико-спеціальної, фізичної та психологічної підготовки, а також формування стійкості до стресових ситуацій, характерних для сучасних бойових задач та умов. Значну роль у цьому процесі відіграє впровадження міжнародних стандартів підготовки, обмін досвідом з країнами-партнерами та модернізація освітніх програм у навчальних закладах сектору безпеки і оборони.

Крім того, важливим напрямом розвитку службово-бойової діяльності є впровадження системи тактичної медицини, що базується на сучасних міжнародних протоколах надання допомоги пораненим, зокрема алгоритмі MARCH. Застосування таких підходів дозволяє значно підвищити рівень виживання особового складу під час виконання службових і бойових завдань, а також сприяє формуванню культури безпеки та взаємодопомоги у підрозділах та сил безпеки та оборони.

Не менш актуальною залишається проблема ефективної міжвідомчої взаємодії між складовими сектору безпеки та оборони України. У сучасних умовах успішність виконання службово-бойових завдань значною мірою залежить від чіткої координації дій між різними структурами, такими як Збройні Сили України, Національна гвардія України, Національна поліція України, Служба безпеки України та інші органи державної влади. Налагодження ефективних механізмів співпраці, єдиної системи управління та інформаційного обміну дозволяє підвищити результативність операцій і забезпечити комплексний підхід до підготовки завдань та їх вирішення у сфері національної безпеки.

Таким чином, подальший розвиток службово-бойової діяльності підрозділів сил безпеки та оборони України повинні базуватися на поєднанні наукових досліджень, практичного бойового досвіду та впровадженні сучасних технологій і міжнародних стандартів підготовки. Лише комплексний підхід до вдосконалення підготовки держслужбовців, розвитку

матеріально-технічного забезпечення та зміцнення міжвідомчої взаємодії дозволить підвищити ефективність функціонування сектору безпеки та оборони України та забезпечити належний рівень захисту держави в умовах сучасних і безпекових викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Дніпро, 25 квітня 2025 р.). Дніпро : ДДУВС, 2025. – 49 с.
2. Актуальні питання забезпечення службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Харків, 24 квітня 2025 р.). Харків, 2025.
3. Службово-бойова діяльність сил сектору безпеки та оборони держави: сучасний стан, проблеми та перспективи : тези доповідей VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (31 жовтня 2025 р.). – Золочів : Національна академія Національної гвардії України, 2025.
4. Актуальні проблеми службово бойової діяльності сил охорони правопорядку в Україні: матеріали круглого столу (м. Дніпро, 23 квітня 2021 р.) – Дніпро : ДДУВС, 2021.
5. Інститут підготовки юридичних кадрів для Служби безпеки України. Національного юридичного інституту імені Ярослава Мудрого: матеріали III Всеукраїнської конференції (м. Харків, 25 квітня 2024 року) 15 с.
6. Чалий М. Г. Організаційно-правові та тактичні аспекти службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України Юридичний науковий електронний журнал. 2025.

КОРЕНЬ ДЕНИС ОЛЕКСАНДРОВИЧ

Київського інституту Національної гвардії України

Науковий керівник:

КОБА ОЛЕКСАНДР ВАСИЛЬОВИЧ

кандидат педагогічних наук, старший дослідник,
Київський інститут Національної гвардії України

ОРГАНІЗАЦІЯ НЕСЕННЯ БОЙОВОЇ СЛУЖБИ ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ З ОХОРОНИ СПЕЦІАЛЬНИХ ВАНТАЖІВ: ПРАВОВІ ЗАСАДИ, КОЛІЗІЇ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану та гібридних загроз організація охорони спеціальних вантажів підрозділами Національної гвардії України (далі – НГУ) є стратегічним елементом військової логістики, боєздатності Збройних сил України (далі – ЗСУ) та національної безпеки. Захист зброї, боєприпасів, вибухових речовин, секретних документів і ядерних матеріалів безпосередньо впливає на стійкість критичної інфраструктури. Порушення режиму охорони може спричинити диверсії, витік інформації чи зниження обороноздатності держави [2].

Дослідження вперше комплексно аналізує колізії між статутами ЗСУ (1999 р.) та актами НГУ в умовах воєнного стану (2022–2025 рр.), виявляє прогалини в механізмі взаємодії з іншими суб'єктами сектору безпеки та пропонує конкретні законодавчі ініціативи щодо адаптації правового регулювання охорони спеціальних вантажів до гібридних загроз. Аналіз ґрунтується на сучасних дисертаційних дослідженнях (Пискун О.В., 2023; Шлега Д.О., 2025; Ступак Д.Б., 2024) та статтях (Буга Г.С., 2023; Титаренко О.О., 2025), які висвітлюють проблеми подвійного підпорядкування НГУ, фрагментарність норм та відсутність чітких механізмів взаємодії [6; 7; 10].

Спеціальний вантаж – вантажі (зброя, боєприпаси, вибухові речовини, секретні документи, ядерні матеріали тощо), перелік яких затверджує Кабінет Міністрів України і які підлягають

охороні та обороні НГУ [Постанова КМУ від 13.08.2014 № 338]. Бойова служба – форма несення військової служби, що передбачає виконання завдань із застосуванням бойових можливостей підрозділів у мирний час та в умовах воєнного стану (ст. 1, 2, 6-1 Закону про НГУ) [2]. Охорона – комплекс організаційних, тактичних і силових заходів, спрямованих на недопущення протиправного заволодіння, пошкодження чи знищення вантажу. Супровід – переміщення вантажу під контролем варти (наряду) від моменту прийняття до здачі одержувачу. Поняття впливають із норм Закону про НГУ, Статуту гарнізонної та вартової служб ЗСУ та Положення, затвердженого Наказом МВС від 03.07.2014 № 625 (чинне, зі змінами) [10].

Оснoву становить ст. 2 Закону про НГУ (охорона спеціальних вантажів – одна з основних функцій НГУ, зокрема під час перевезення ядерних матеріалів, ст. 12). Статті 17–19 регулюють застосування спеціальних засобів, вогнепальної зброї та озброєння для відбиття нападу. Порядок організації деталізовано в Положенні № 625 та оновленому Положенні від 15.06.2023 № 497. Додатково застосовуються Закон «Про правовий режим воєнного стану» (ст. 8, 15) та статuti ЗСУ [2; 4].

Механізм охоплює планування маршруту, формування варти, розподіл обов'язків (командир охорони, наряди супроводу, резерв), інструктаж, перевірку допуску та взаємодію з СБУ, поліцією та місцевими органами влади. Тактичні аспекти (маскування, радіозв'язок, пости під час стоянок, алгоритм реагування на загрозу) регулюються статутами ЗСУ та внутрішніми наказами НГУ. Етапи служби: підготовка, завантаження та пломбування, рух із дотриманням маскування, охорона під час стоянок, реагування на загрози, передача вантажу та звітність (Положення № 625) [10].

Глибокий правовий аналіз виявляє низку колізій та прогалин:

- Колізії між статутами ЗСУ (1999 р.) та актами НГУ: Статут гарнізонної та вартової служб ЗСУ не враховує подвійний статус НГУ (правоохоронний + військовий) у воєнний час. Під час супроводу спеціальних вантажів виникає невизначеність щодо підпорядкування (ст. 6-1 Закону про НГУ передбачає підпорядкування Головнокомандувачу ЗСУ, крім окремих підрозділів). Це призводить до затримок у прийнятті рішень про застосування зброї (ст. 17–19 Закону про НГУ) та взаємодію з поліцією/СБУ, що безпосередньо знижує ефективність охорони в умовах гібридних загроз (дрони, диверсії). Проблема підтверджена дослідженнями Пискуна О.В. (2023) щодо подвійного підпорядкування та Шлеги Д.О. (2025), який зазначає фрагментарність Закону про НГУ і відсутність чітких механізмів взаємодії [6; 7].

- Відсутність чіткого механізму реального часу обміну інформацією з іншими суб'єктами сектору безпеки в умовах гібридних загроз (фрагментарність Закону про НГУ, як зазначено в дисертації Шлеги Д.О., 2025; Ступак Д.Б., 2024) [7; 10].

- Норми Положення № 625 та № 497 не передбачають обов'язкового оснащення варти сучасними засобами (дрони, Starlink, цифровий зв'язок), що критично знижує ефективність у сучасних умовах (Буга Г.С., 2023; Титаренко О.О., 2025) [5; 9].

У практиці воєнного часу (2022–2025 рр.) зафіксовано випадки, коли через невизначеність підпорядкування варта НГУ під час супроводу спеціальних вантажів не могла оперативно викликати авіаційну підтримку ЗСУ або скоординувати дії з СБУ, що призводило до затримок реагування на загрози (аналогічно висновкам Шлеги Д.О., 2025). Відсутність інтеграції дронів у стандартні процедури Положення № 625 ускладнює виявлення диверсійних груп на маршрутах [7].

Висновки: Організація несення бойової служби підрозділами Національної гвардії України з охорони спеціальних вантажів є багатокомпонентною правовою системою, яка забезпечує військову логістику та національну безпеку. Усунення виявлених колізій шляхом запропонованих законодавчих змін дозволить підвищити ефективність охорони в умовах сучасних гібридних загроз і воєнного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.

2. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014 № 876-VII.
3. Про затвердження Порядку організації діяльності та взаємодії Національної гвардії... : Постанова КМУ від 20.08.2021 № 894.
4. Доктрина діяльності Національної гвардії України : ВКП НГУ 1-00 : затв. наказом командувача НГУ від 22.12.2023 № 1097 : зі змінами від 02.09.2025 № 981.
5. Буга Г. С. Правове регулювання діяльності Національної гвардії України // Юридичний науковий електронний журнал. – 2023. – № 3.
6. Пискун О. В. Адміністративно-правовий статус командувача Національної гвардії України : дис. ... д-ра філософії. – ДонДУВС, 2023.
7. Шлега Д. О. Адміністративно-правовий статус Національної гвардії України : дис. ... д-ра філософії. – ДонДУВС, 2025.
8. Ступак Д. Б. Адміністративно-правове забезпечення правового режиму воєнного стану : дис. ... д-ра філософії. – НУОУ, 2024.
9. Титаренко О. О. Перспективи нормативно-правового забезпечення правоохоронної діяльності Національної гвардії України в умовах воєнного стану // Проблеми правоохоронної та освітньої діяльності. – 2025.
10. Наказ МВС України від 03.07.2014 № 625 «Про затвердження Положення про військові частини і підрозділи з охорони важливих державних об'єктів та спеціальних вантажів Національної гвардії України».

КРІКЕНТАЛЬ Д. В.

курсант 2 відділення 114 навчальної групи,
факультету забезпечення державної безпеки,
Київського інституту Національної гвардії
України

Науковий керівник:

САХНЕВИЧ БОРИС ВАЛЕРІЙОВИЧ

кандидат економічних наук, заступник
начальника кафедри бойового та логістичного
забезпечення, Київського інституту Національної
гвардії України

СИЛИ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ: АДАПТАЦІЯ ДО СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ВІЙНИ

Сучасна війна, яку веде Україна, є не лише збройним протистоянням, а й складним багатовимірним процесом, що охоплює військову, технологічну, економічну, соціальну та інформаційну сфери. У цих умовах особливого значення набуває ефективність функціонування сил безпеки та оборони України, їх здатність швидко адаптуватися до нових викликів і загроз. Службово-бойова діяльність сьогодні вже не обмежується виконанням класичних бойових завдань. Вона трансформувалася у комплексну систему, яка включає підготовку особового складу, управління військами, логістичне забезпечення, використання новітніх технологій, психологічну підтримку та взаємодію з громадянським суспільством. Саме тому дослідження процесів адаптації сектору безпеки та оборони України є надзвичайно актуальним.

1. Сутність та структура сектору безпеки і оборони України

Сектор безпеки і оборони України являє собою інтегровану систему, що складається з кількох взаємопов'язаних компонентів: сил оборони, сил безпеки, оборонно-промислового комплексу та громадянського суспільства. Кожен із цих елементів виконує специфічні функції, але лише їх узгоджена взаємодія забезпечує ефективне реагування на загрози.

Сили оборони виконують ключове завдання — відсіч збройній агресії та захист територіальної цілісності держави. Сили безпеки відповідають за внутрішню стабільність, боротьбу зі злочинністю та тероризмом. Оборонно-промисловий комплекс забезпечує виробництво й модернізацію озброєння, а громадянське суспільство відіграє важливу роль у підтримці армії та формуванні національної стійкості.

У сучасних умовах ця система демонструє високий рівень гнучкості, однак потребує постійного вдосконалення, особливо в частині координації та управління.

2. Динаміка безпекового середовища у 2024–2026 роках

Період 2024–2026 років став серйозним випробуванням для української оборонної системи. У 2024 році ситуація ускладнилася через дефіцит ресурсів та затримки постачання озброєння, що тимчасово призвело до втрати стратегічної ініціативи. Водночас сили оборони змогли стабілізувати фронт і перейти до активної оборони.

У 2025 році спостерігалася ескалація бойових дій, яка супроводжувалася масованими атаками по цивільній інфраструктурі. Проте ефективне застосування нових тактик, зокрема використання безпілотних систем, дозволило знизити темпи просування противника.

Початок 2026 року ознаменувався новими викликами, серед яких — енергетична нестабільність та ускладнення логістики. Крім того, глобальні геополітичні процеси впливали на рівень міжнародної підтримки України.

Таким чином, безпекове середовище залишається динамічним і непередбачуваним, що вимагає від сил безпеки та оборони постійної адаптації.

3. Проблеми підготовки та професіоналізації особового складу

Однією з ключових проблем залишається якість підготовки військовослужбовців. Інтенсивність бойових дій змушує скорочувати терміни навчання, що негативно впливає на рівень підготовки мобілізованих.

Також змінився демографічний склад особового складу — збільшилася частка військовослужбовців старшого віку, що потребує адаптації програм фізичної та психологічної підготовки.

Серйозною проблемою є недостатній розвиток системи реабілітації. Відсутність єдиних стандартів та дефіцит фахівців ускладнюють процес відновлення боєздатності підрозділів. Перспективним напрямом є впровадження цифрових технологій, зокрема телереабілітації.

Реформа військової освіти, розрахована до 2030 року, передбачає оновлення навчальних програм та впровадження сучасних стандартів підготовки, що має суттєво підвищити рівень професіоналізації.

4. Технологічні виклики та інновації

Сучасна війна дедалі більше набуває технологічного характеру. У 2026 році визначальну роль відіграють безпілотні системи, засоби радіоелектронної боротьби та штучний інтелект.

Широке використання безпілотних літальних апаратів дозволяє ефективно вести розвідку та завдавати ударів по противнику. Водночас розвиток засобів РЕБ змушує постійно вдосконалювати технології управління та зв'язку.

Важливим напрямом є впровадження наземних роботизованих комплексів, які використовуються для логістики та евакуації поранених. Інтеграція супутникового зв'язку значно розширює можливості управління підрозділами.

Окремої уваги заслуговує розвиток бойових інформаційних систем, які забезпечують координацію дій у режимі реального часу. Це суттєво підвищує ефективність управління військами.

Проте головною проблемою залишається недостатнє фінансування інновацій та складність переходу від розробок до масового виробництва.

5. Правове регулювання та соціальний захист

Важливим елементом функціонування сектору безпеки і оборони є належне правове забезпечення. У 2024–2026 роках було здійснено низку змін, спрямованих на посилення соціального захисту військовослужбовців.

Зокрема, було вдосконалено систему виплат, розширено соціальні гарантії та уточнено правовий статус окремих категорій військових. Водночас деякі нововведення викликали дискусії, особливо щодо обмежень у виплатах для родин зниклих безвісти.

Окремою проблемою залишається бюрократизація процесів та необхідність підтвердження права на отримання допомоги, що ускладнює доступ до соціальних гарантій.

Таким чином, правова система потребує подальшого вдосконалення з урахуванням реалій воєнного часу.

6. Гендерні аспекти та інклюзивність

Сучасні Збройні Сили України поступово стають більш інклюзивними. Реалізація політики рівних можливостей є важливим елементом реформування сектору безпеки і оборони.

Водночас існують проблеми, пов'язані з матеріальним забезпеченням, інфраструктурою та механізмами реагування на випадки дискримінації. Особливо актуальним є питання забезпечення конфіденційності під час розслідування таких випадків.

У перспективі планується впровадження гендерних аудитів та модернізація інфраструктури з урахуванням потреб усіх військовослужбовців.

7. Економічна стійкість та роль оборонно-промислового комплексу

Ефективність службово-бойової діяльності безпосередньо залежить від економічної стійкості держави. Оборонно-промисловий комплекс відіграє ключову роль у забезпеченні армії сучасним озброєнням.

У 2025–2026 роках Україна активно розвиває власне виробництво та співпрацює з міжнародними партнерами. Важливим напрямом є розвиток виробництва безпілотних систем та засобів протидії дронам.

Також зростає роль енергетичної незалежності, адже стабільне енергопостачання є критично важливим для функціонування військової інфраструктури.

Залучення ветеранів до роботи в оборонній сфері сприяє як соціальній адаптації, так і розвитку галузі.

Аналіз сучасного стану сил безпеки та оборони України свідчить про їхню високу здатність до адаптації в умовах війни. Водночас існує низка проблем, які потребують системного вирішення.

Серед ключових напрямів подальшого розвитку слід виділити:

- підвищення якості підготовки особового складу;
- розвиток інноваційних технологій;
- вдосконалення системи соціального захисту;
- зміцнення оборонно-промислового комплексу;
- забезпечення прозорості та ефективності управління.

У сучасній війні перемагає не лише той, хто має більше ресурсів, а той, хто здатен швидше адаптуватися до змін. Саме тому подальший розвиток сил безпеки та оборони України має базуватися на принципах гнучкості, інноваційності та системності.

Україна вже продемонструвала здатність ефективно протистояти сучасним загрозам. Наступним кроком має стати перехід до якісно нового рівня розвитку, що забезпечить довгострокову безпеку та стабільність держави.

ХАРУН ОЛЕГ МАРКОВИЧ

Національна академія Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького

МАТВІЄНКО МИХАЙЛО СЕРГІЙОВИЧ

4 прикордонний загін

КРУПОДЕР ДМИТРО ІГОРОВИЧ

Національна академія Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького

СИНЕРГІЯ СИСТЕМ ЗАГОРОДЖЕНЬ ТА ВОГНЕВОГО УРАЖЕННЯ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ПОЗИЦІЙНОЇ ВІЙНИ

У сучасній військовій науці домінує парадигма, згідно з якою інженерні загородження не є самодостатнім елементом оборони. Їхня ефективність визначається не фізичною міцністю чи

кількістю використаних мін, а спроможністю створювати оптимальні умови для реалізації вогневого потенціалу наявних засобів ураження. [1], [2], [3], [4].

Ключовим параметром розрахунку системи загороджень є часовий показник затримки. Основним завданням інженерних загороджень є зупинка або уповільнення темпу просування противника на термін, необхідний для: виявлення та ідентифікації цілі засобами розвідки; передачі цілевказання та проведення балістичних розрахунків артилерією; підльоту ударних БпЛА (FPV-дронів) з районів базування; виходу розрахунків ПТРК на вогневі рубежі. [5], [6], [7].

Таким чином, інженерна підготовка місцевості трансформується з пасивної бар'єрності у динамічну екосистему «зупинити і нанести втрати», де параметри природної бар'єрності і невибухові загородження посилені мінно-вибуховими загородженнями та руйнуваннями є математично вивірною похідною від часу реакції вогневих засобів. [6], [8].

Дистанційне мінування дозволяє оперативно нарощувати щільність загороджень безпосередньо в ході бою, що забезпечує раптовість для противника, який вже подолав стаціонарні рубежі. Інтеграція таких засобів у систему інженерних загороджень дозволяє примусити рухатись у необхідному нам напрямку та відповідно невибухові загородження заганняють бронетехніку у вузькі проходи, де вона стає вразливою для комбінованих ударів артилерії та дронів. [6], [7].

Для досягнення стратегічної мети, зупинки колони під вогнем — система загороджень має відповідати трьом критичним вимогам: глибина — ешелонування перешкод, що унеможливило подолання оборонного рубежу з ходу; щільність — створення умов, за яких маневрування техніки стає неможливим, що змушує противника зупинятися для проведення інженерної розвідки або розмінування під прямим вогнем; комбінованість — нарощування природних бар'єрів невибуховими загородженнями, посилення їх мінно-вибуховими та підготовленими для руйнувань інфраструктурними об'єктами. Саме цей симбіоз створює непереборну затримку: техніка, зупинена ровом, руйнуваннями стає статичною ціллю, а спроба обходу призводить до виходу на мінні поля. [8], [9], [10].

Науково-практичний підхід зобов'язує враховувати повну вартість загороджень, яка включає логістичні витрати, при позиційній обороні важливу роль буде відігравати строк можливої служби, вартість подальшого розмінування мінно-вибухових загороджень чи рекультиватії територій після невибухових загороджень..

Прийняття рішення про тип та щільність загороджень у тактичній ланці має базуватися на принципі необхідної достатності. Кожний елемент системи інженерних загороджень повинен бути виправданий конкретним розрахунком часу затримки, необхідного для вогневого ураження, мінімізуючи при цьому довгострокові збитки для національної безпеки та екології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Доктрина з інженерної підтримки застосування військ. Київ : ГШ ЗС України, 2020. 34 с.
2. STANAG 2238 Allied join doctrine for military engineering 20 January 2021 NATO standardization office. URL: https://armypubs.army.mil/epubs/DR_pubs/DR_a/ARN37985-ATP_3-34.40-000-WEB-1.pdf (дата звернення: 02.04.2026).
3. STANAG 2394 Allied tactical doctrine for military engineering 3 February 2016. URL: https://armypubs.army.mil/epubs/DR_pubs/DR_a/ARN37985-ATP_3-34.40-000-WEB-1.pdf (дата звернення: 03.04.2026).
4. Бойовий статут Сил Підтримки Збройних Сил України “Інженерні війська”. Частина II (батальйон, рота). Київ: Командування Сил підтримки ЗС України, 2021. 266 с.
5. FM 3-34.400, General engineering. Headquarters, Department of the Army Washington, DC Marine Corps Combat Development Command Quantico, 2015. Pp. 228. URL: https://armypubs.army.mil/epubs/DR_pubs/DR_a/ARN37985-ATP_3-34.40-000-WEB-1.pdf. (дата звернення: 30.03.2026).

6. Демідчик Ф., Харун О., Михайлишин О. Інженерна підтримка бойових дій військ: трансформація завдань. *Збірник наукових праць НАДПСУ ім. Богдана Хмельницького* № 1(94). 2024. С. 27–37.

7. FM 20-32. Mine/countermine operations. Headquarters, Department of the Army Washington, DC Marine Corps Combat Development Command Quantico, 2020. Pp. 517. URL: <https://www.marines.mil/Portals/1/Publications/FM%2020-32%20W%20CH%201-4.pdf>. (дата звернення: 31.03.2026).

8. Тимчасова настанова з інженерного забезпечення Збройних Сил України: наказ НГШ–ГК ЗС України від 25.06.2019 № 230. Київ, 2019. 151 с.

9. Міщенко В. С., Данилов Д. Д. Роль та місце БПЛА під час нарощення системи інженерних загороджень – Перспективи розвитку озброєння та військової техніки Сухопутних військ: Збірник тез доповідей Міжнародної науково-технічної конференції (Львів 15-16 травня 2024 р.). Львів : НАСВ, 2024. 490 с. С. 375.

10. Харун О., Ковальов Г., та ін. Методичні рекомендації начальнику інженерної служби прикордонного загону щодо планування інженерного забезпечення бою за стандартами НАТО. *Збірник наукових праць НАДПСУ ім. Богдана Хмельницького* № 3(92). 2023. С. 232–244.

КУПРІЯНОВА АНАСТАСІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

курсант 3 навчальної групи 2 навчального курсу
Військово-юридичного інституту Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого

МОРОХОВСЬКИЙ МИКОЛА ЛЕОНІДОВИЧ

доцент кафедри загальновійськових дисциплін
Військово-юридичного інституту Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого

**ВІЙСЬКОВА ДИСЦИПЛІНА ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ
ЯК ФАКТОРИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВІЙСЬКОВОГО УПРАВЛІННЯ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Правильне військове командування є критично важливим для успішного ведення бойових дій, ефективної оборони держави та захисту особового складу в умовах повномасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України. Воно потребує високого рівня військової дисципліни, чіткого дотримання субординації та беззаперечного виконання наказів у підрозділах. Саме тому відповідальність військовослужбовців слід розглядати не лише як правову категорію, а й як важливий елемент системи військового управління. Вона забезпечує порядок, координацію дій, боєздатність підрозділів і підвищує ефективність функціонування Збройних Сил України [1].

Військова дисципліна є основою організованості та керованості збройних сил. Вона забезпечує чітке дотримання принципу єдиноначальності, неухильне виконання наказів і розпоряджень командирів [5], а також злагодженість дій між підрозділами [6]. Без належного рівня дисципліни навіть найсучасніше озброєння і добре розроблені плани операцій не можуть бути ефективно реалізовані.

Військовий злочин (військове кримінальне правопорушення) – це суспільно небезпечне, протиправне, винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене військовослужбовцем, військовозобов'язаним або резервістом під час проходження зборів, яке порушує встановлений порядок проходження військової служби (стаття 401 Кримінального кодексу України) [3]. Такі дії підривають військову дисципліну, ускладнюють або унеможливають виконання бойових завдань.

Важливим є чітке розмежування військових злочинів і дисциплінарних проступків. Вони відрізняються за ступенем суспільної небезпечності, характером порушення та тяжкістю наслідків [8]. Дисциплінарний проступок – це менш тяжке порушення, яке не містить ознак кримінального правопорушення [4]. Правильне розмежування має велике значення для командирів, адже дозволяє приймати обґрунтовані управлінські рішення – від накладення дисциплінарного стягнення до притягнення до кримінальної відповідальності. Помилки у кваліфікації можуть призвести як до безкарності серйозних порушень, так і до надмірної криміналізації незначних проступків. У системі військового управління застосовуються різні види юридичної відповідальності, які доповнюють один одного.

Дисциплінарна відповідальність регулюється Дисциплінарним статутом Збройних Сил України [4]. Вона дає змогу командирам оперативно реагувати на порушення, підтримувати порядок, виховувати особовий склад і запобігати новим правопорушенням. До дисциплінарних стягнень належать: зауваження, догана, сувора догана, попередження про неповну службу відповідність, пониження в посаді або військовому званні, позбавлення чергового звільнення тощо.

Адміністративна відповідальність настає за правопорушення у сфері загальних правил поведінки відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення [2]. Водночас для військовослужбовців у більшості випадків вона замінюється дисциплінарною.

Кримінальна відповідальність є найсуворішим видом відповідальності та застосовується за найбільш суспільно небезпечні діяння, передбачені Розділом XIX Особливої частини Кримінального кодексу України (статті 401–435-1) [3]. До таких злочинів належать: непокоря, невиконання наказу, опір начальнику, погроза або насильство щодо нього, самовільне залишення військової частини, дезертирство, ухилення від служби, а також незаконне заволодіння військовим майном.

В умовах воєнного стану кримінальна відповідальність набуває особливого значення [7]. Такі дії, як непокоря, невиконання наказу, самовільне залишення частини або дезертирство, безпосередньо підривають принцип єдиначальності. Це може призвести до зриву бойових завдань і зниження боєздатності підрозділів. Законодавство України передбачає сувору відповідальність за такі злочини: самовільне залишення військової частини понад три доби карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років, дезертирство – від п'яти до дванадцяти років позбавлення волі [3].

Водночас у бойових умовах застосування відповідальності ускладнюється. На це впливають стрес, обмеженість інформації, швидка зміна обстановки та психологічний тиск. Крім того, надмірна суворість покарання може негативно вплинути на моральний стан військовослужбовців.

Для підвищення ефективності системи відповідальності доцільно вдосконалювати законодавство, підвищувати рівень правової підготовки військовослужбовців, впроваджувати сучасні методи управління персоналом, покращувати процедури розслідування правопорушень та посилювати профілактичну роботу [7]. Військовослужбовці повинні усвідомлювати, що відповідальність є не лише покаранням, а й необхідною умовою підтримання дисципліни, порядку та ефективного виконання завдань із захисту держави.

Отже, військова дисципліна та відповідальність військовослужбовців за військові правопорушення є взаємопов'язаними елементами системи військового управління. Вони безпосередньо впливають на її ефективність і здатність виконувати поставлені завдання в умовах сучасної війни. Їх правильне застосування сприяє підвищенню боєздатності підрозділів і зміцненню обороноздатності України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. Відомості Верховної Ради УРСР. 1984. Дод. до № 51. Ст. 1122. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

3. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. Ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

4. Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України : Закон України від 24.03.1999 № 551-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/551-14>

5. Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України : Закон України від 24.03.1999 № 548-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-14>

6. Про Статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України : Закон України від 24.03.1999 № 550-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/550-14>

7. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>

8. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини) : навч. посіб. / Г. М. Анісімов, Ю. П. Дзюба, В. І. Касинюк та ін. ; за ред. М. І. Панова. Харків : Право, 2011. 184 с.

ЛЮЦЕПЕРНЮК МИКОЛА СЕРГІЙОВИЧ

курсант 232 навчальної групи, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

БОРОВСЬКИЙ ВІТАЛІЙ СТЕПАНОВИЧ

викладач кафедри прикордонної служби, Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

ТАКТИКА ДІЙ ПРИКОРДОННИХ ПІДРОЗДІЛІВ У РАЗІ ЗАГОСТРЕННЯ ОБСТАНОВКИ НА ДІЛЯНЦІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Загострення обстановки на ділянці відповідальності прикордонного підрозділу є одним із найбільш складних і відповідальних випробувань для особового складу та командирів усіх рівнів. Збройна агресія російської федерації проти України актуалізувала потребу в переосмисленні тактичних підходів до організації оборони та охорони державного кордону в умовах реальних бойових загроз.

Поняття «загострення обстановки» охоплює широкий спектр ситуацій: від різкого збільшення кількості порушень державного кордону та провокаційних дій до безпосереднього збройного нападу на прикордонні наряди, застави та відділи. Кожна з цих ситуацій вимагає адекватної тактичної відповіді, заздалегідь відпрацьованої в ході навчань і закріпленої у відповідних планах дій.

Аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду (Корнієнко М. В., Паламарчук О. С., Treverton G. F.) дозволяє виділити кілька ключових тактичних принципів, якими керуються прикордонні підрозділи в умовах загострення обстановки [2, 224 с].

Принцип завчасної підготовки передбачає розроблення детальних планів дій на випадок різних сценаріїв загострення ще в мирний час. Плани включають схеми посилення охорони, порядок виклику резервів, маршрути евакуації поранених, схеми взаємодії з підрозділами Збройних Сил та іншими силовими структурами.

Принцип ешелонованої оборони реалізується через створення системи опорних пунктів і спостережних постів, які перекривають найбільш імовірні напрямки прориву. Відповідно до

сучасних тактичних підходів, перший ешелон здійснює безпосередню охорону рубежів, другий – забезпечує вогневу підтримку та маневр резервами, третій – організовує тилове і технічне забезпечення.

Принцип взаємодії та координації набуває критичного значення в умовах загострення. Прикордонні підрозділи діють у тісній координації з тактичними групами Збройних Сил, підрозділами Національної гвардії, органами СБУ та поліції. Налагоджена система зв'язку, єдині сигнали впізнання та узгоджені плани взаємодії унеможливають «дружній вогонь» і забезпечують злагодженість дій в умовах динамічного бою [3].

Принцип активного спостереження та розвідки реалізується через розгортання безпілотних літальних апаратів, активізацію агентурної роботи, посилення системи технічного спостереження (тепловізійні камери, датчики руху, акустичні системи). Завчасне виявлення загрози дає командирів час для прийняття обґрунтованого рішення і маневру силами.

Особливу роль у тактиці дій прикордонних підрозділів відіграє організація системи вогню. Відповідно до бойових статутів, опорні пункти мають бути обладнані таким чином, щоб забезпечувати кругову оборону, взаємне прикриття флангів та можливість ведення зосередженого вогню на найбільш небезпечних напрямках. Мінно-вибухові загородження, дротяні перешкоди та інженерні споруди суттєво підвищують стійкість оборони [2, С. 45–58].

Психологічна складова є невід'ємним елементом тактики дій в умовах загострення. Моральна стійкість особового складу, готовність до тривалого перебування в умовах бойового стресу та збереження боєздатності підрозділу в ситуації невизначеності залежать від рівня виховної роботи, якості психологічної підготовки та авторитету командира. Досвід бойових дій 2014–2024 років переконливо свідчить, що підрозділи з високим морально-психологічним кліматом демонструють суттєво кращі тактичні результати.

Логістичне забезпечення в умовах загострення вимагає завчасного накопичення запасів боєприпасів, медикаментів, продовольства та паливно-мастильних матеріалів на опорних пунктах. Автономність підрозділу протягом щонайменше 72 годин є стандартною вимогою сучасних тактичних настанов Державної прикордонної служби України.

Таким чином, тактика дій прикордонних підрозділів у разі загострення обстановки являє собою комплексну систему заходів, яка поєднує завчасну підготовку, ешелоновану оборону, активну розвідку, тісну міжвідомчу взаємодію та психологічну стійкість особового складу. Подальші дослідження мають бути спрямовані на розробку уніфікованих стандартних операційних процедур (СОП) для різних сценаріїв загострення з урахуванням специфіки конкретних ділянок державного кордону.

МОХОРТ ОЛЬГА ОЛЕКСІВНА

слухачка 1 курсу кафедри підготовки офіцерів запасу
Військово-юридичного інституту Національного
юридичного університету імені Я. Мудрого

ПСИХОЛОГІЧНЕ НАВАНТАЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЯК ФАКТОР ЕФЕКТИВНОСТІ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Психологічне навантаження військовослужбовців є одним із ключових чинників, що безпосередньо впливають на ефективність службово-бойової діяльності підрозділів сектору безпеки і оборони. В умовах сучасних бойових дій, які характеризуються високою інтенсивністю, невизначеністю, інформаційним перевантаженням та постійною загрозою життю, психоемоційний стан військовослужбовців набуває особливого значення. Психологічне навантаження охоплює сукупність стресових факторів, які виникають у процесі

виконання службово-бойових завдань, включаючи тривале перебування у зоні бойових дій, дефіцит відпочинку, втрати побратимів, моральну відповідальність за прийняття рішень та вплив екстремальних ситуацій [1].

Надмірне або хронічне психологічне навантаження може призводити до зниження когнітивних функцій, зокрема уваги, пам'яті, швидкості реакції та здатності до прийняття адекватних рішень у критичних умовах, що прямо впливає на результативність виконання бойових завдань [2]. Крім того, тривалий вплив стресу здатен спричиняти розвиток таких станів, як емоційне вигорання, тривожні розлади, депресивні стани та посттравматичний стресовий розлад, що значно знижує боєздатність як окремого військовослужбовця, так і підрозділу в цілому [3].

Водночас оптимальний рівень психологічного навантаження може мати мобілізуючий ефект, підвищуючи рівень концентрації, відповідальності та готовності до дій у складних умовах. Це свідчить про необхідність підтримання балансу між навантаженням і психологічними ресурсами військовослужбовців. Важливу роль у цьому відіграє система психологічного забезпечення, яка включає підготовку до дій у стресових умовах, психологічний відбір, тренування стресостійкості, а також своєчасну психологічну допомогу та реабілітацію [4].

Ефективність службово-бойової діяльності значною мірою залежить від рівня психологічної готовності особового складу, який формується завдяки комплексному підходу до організації служби, належному управлінню, підтримці командирів та згуртованості підрозділу. Командири повинні враховувати психологічний стан підлеглих, здійснювати моніторинг морально-психологічного клімату та своєчасно реагувати на ознаки перевантаження [5].

Отже, психологічне навантаження виступає важливим фактором, що може як підвищувати, так і знижувати ефективність службово-бойової діяльності. Забезпечення належного рівня психологічної стійкості військовослужбовців є необхідною умовою підтримання високої боєздатності підрозділів та успішного виконання поставлених завдань в умовах сучасних викликів безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Федоренко Ю. А., Стасюк В. В. Вплив факторів бою на психологічне здоров'я військовослужбовців у російсько-українській війні. Ментальне здоров'я. 2025. № 3. URL: <https://journals.oneu.od.ua/index.php/mh/article/view/103>.
2. Сургунд Н., Верба Г. Особливості психологічної реабілітації військовослужбовців на етапі відновлення. Psychology Travelogs. 2024. № 3. С. 47–56. URL: https://pt.khmn.edu.ua/index.php/pt/article/view/204?utm_source.
3. Стасюк В. В., Вуколов О. В. Удосконалення психологічної готовності військовослужбовців до виконання бойових завдань: стресостійкість в умовах тривалого конфлікту. Соціальна робота та психологія: освіта і наука. 2025. № 1. URL: https://journals.kpdi.in.ua/index.php/swp/article/view/245?utm_source.
4. Мадяр Ю., Стасюк В. Шляхи підвищення ефективності оцінювання морально-психологічного стану військовослужбовців ЗСУ. Психологія: реальність і перспективи. 2023. № 23. URL: https://prap.rv.ua/index.php/prap_rv/article/view/409?utm_source.
5. Левченко В. В., Полещук Є. А. Особливості психологічного благополуччя військовослужбовців з різним терміном перебування на службі. Наукові перспективи. 2025. № 11 (65). URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/55821/?utm_source.

НАУМКІН МИХАЙЛО ВЛАДИСЛАВОВИЧ
Київський інститут Національної гвардії України

Науковий керівник:
ГОНЧАРЕНКО ОЛЕКСАНДР ЮРІЙОВИЧ
доктор філософії з біології Київський інститут
Національної гвардії України

RDD/RED ЯК СУЧАСНІ РАДІОЛОГІЧНІ ЗАГРОЗИ: АНАЛІЗ РИЗИКІВ ДЖЕРЕЛ ІОНІЗУЮЧОГО ВИПРОМІНЮВАННЯ ТА ГОТОВНОСТІ ОСОБОВОГО СКЛАДУ НГУ ДО ЇХ ВІЗУАЛЬНОГО ВИЯВЛЕННЯ

Актуальність. Сучасні радіологічні загрози дедалі частіше розглядаються через призму радіологічних розсіювальних пристроїв (RDD) та радіологічних опромінюючих пристроїв (RED), які міжнародні й аналітичні джерела відносять до найбільш імовірних форм радіологічного тероризму та диверсійного використання радіоактивних матеріалів [1, 2]. Їх небезпека зумовлена відносною технологічною доступністю, можливістю використання високоризикових джерел іонізуючого випромінювання (ДІВ), а також значним психологічним, соціальним та економічним ефектом навіть за обмеженого масштабу безпосереднього ураження [1, 2]. Для України ця проблематика є особливо актуальною в умовах війни, наявності ДІВ поза регулюючим контролем і практичних завдань сил безпеки, зокрема Національної гвардії України, щодо охорони об'єктів, реагування на інциденти та забезпечення радіаційної безпеки [3].

Мета дослідження – узагальнити ризики, пов'язані з RDD/RED та ДІВ поза регулюючим контролем, а також оцінити готовність особового складу НГУ до їх візуального виявлення.

Методи. Використано контент-аналіз нормативно-правових, відомчих та освітніх джерел, аналіз офіційних повідомлень про інциденти з ДІВ в Україні у 2020–2025 рр. та соціологічне опитування військовослужбовців НГУ з візуальними завданнями на розпізнавання потенційно небезпечних об'єктів.

Результати. У межах сформованої вибірки проаналізовано 23 нормативно-правові, відомчі та освітні документи, що формують українське інформаційне поле щодо радіологічних загроз. Встановлено, що лише 8 із них містять згадки про радіологічну зброю або споріднені поняття, 3 подають формальні визначення, а 2 описують механізми чи принципи дії радіологічних засобів ураження. Водночас терміни RDD/RED у міжнародному значенні не виявлено в жодному з проаналізованих документів. Це свідчить, що національна навчально-методична база зберігає переважно традиційний підхід до радіаційної безпеки, зосереджений на обігу ДІВ, дозиметрії, радіаційній розвідці та реагуванні на інциденти, але недостатньо інтегрує сучасну міжнародну термінологію й логіку оцінювання радіологічних загроз [4-6].

Окремим напрямом дослідження став аналіз інцидентів із ДІВ, що перебували поза регулюючим контролем на території України у 2020–2025 роках [7]. За результатами систематизації офіційних повідомлень ДІЯРУ сформовано масив із 40 інцидентів. Найбільше випадків зафіксовано у 2021 р. – 16. Найчастіше ДІВ виявлялися у складі металобрухту та на промислових об'єктах, у військових та авіаційних приладах, радіоізотопних датчиках, лабораторних джерелах, а також у цивільних предметах і поштових відправленнях [7]. Серед ідентифікованих радіонуклідів домінував Ra-226; в окремих випадках фіксувалися рівні випромінювання понад 100 мкЗв/год, що свідчить про реальну небезпеку безпосереднього контакту [7]. Отримані дані підтверджують, що джерела поза регулюючим контролем є реальною безпековою проблемою для промислових, транспортних, логістичних і побутових середовищ.

Додатковим чинником ризику є ускладнення державного контролю над ДІВ в умовах війни. До ключових причин належать руйнування підприємств, втрата документації, неможливість інспекцій, мародерство та технічні пошкодження обладнання [8]. За таких умов особливого значення набувають навички первинного виявлення підозрілих об'єктів у

військовослужбовців, які можуть першими контактувати з ними під час патрулювання, охорони об'єктів, супроводу вантажів або реагування на надзвичайні події.

Для оцінювання практичної готовності особового складу НГУ до візуального розпізнавання потенційних ДІВ проведено опитування 150 респондентів. Воно показало, що за наявності загальної обізнаності з питань радіаційної безпеки рівень практичного розпізнавання залишається недостатнім. Середній результат становив близько 23 балів із 54 можливих, тобто приблизно 43 % від максимуму. У респондентів, які проходили підготовку, середній результат був вищим, однак і в цій групі рівень правильних відповідей не забезпечував упевненого виявлення неочевидних джерел. Водночас близько 68 % опитаних прямо вказали на потребу в додатковій підготовці, ще близько 16 % не змогли дати однозначної відповіді, а понад 80 % загалом підтримують або не заперечують проти короткого курсу чи інструктажу. Це свідчить про розрив між теоретичним ознайомленням із проблемою та практичною готовністю до розпізнавання потенційно небезпечних об'єктів.

Висновки. RDD/RED і ДІВ поза регулюючим контролем слід розглядати як взаємопов'язані елементи сучасної радіологічної загрози. Відсутність термінології RDD/RED у проаналізованій навчально-методичній базі, наявність реальних інцидентів із неконтрольованими ДІВ та недостатній рівень практичного візуального розпізнавання в особового складу НГУ обґрунтовують потребу посилення прикладної складової підготовки. Доцільними є впровадження коротких модулів із візуального розпізнавання ДІВ, використання банку реалістичних зображень, включення стислих алгоритмів дій до інструктажів і систематичне тренування навичок первинної ідентифікації підозрілих об'єктів.

Дослідження виконано у 2025–2026 роках в межах підготовки наукової роботи, поданої на конкурс наукових робіт здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти закладів вищої освіти, що належать до сфери управління Міністерства внутрішніх справ України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Objectives of a State's Nuclear Security Regime Related to Radioactive Material, Associated Facilities and Associated Activities. Section 2. Security of Radioactive Material in Use and Storage and of Associated Facilities: Implementing Guide. IAEA Nuclear Security Series No. 11-G (Rev. 1). Vienna: International Atomic Energy Agency, 2019. URL: https://www-pub.iaea.org/MTCD/Publications/PDF/PUB1840_web.pdf (дата звернення: 13.04.2026).

2. Preventing a Dirty Bomb: Nuclear Regulatory Commission Has Not Taken Steps to Address Certain Radiological Security Risks: report to Congressional Requesters. Washington, D. C.: United States Government Accountability Office, 2024. URL: <https://www.gao.gov/assets/gao-24-107014.pdf> (дата звернення: 13.04.2026).

3. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014 № 876-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18> (дата звернення: 13.04.2026).

4. Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку : Закон України від 08.02.1995 № 39/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/39/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 13.04.2026).

5. Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання : Закон України від 14.01.1998 № 15/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 13.04.2026).

6. Про введення в дію Державних гігієнічних нормативів «Норми радіаційної безпеки України (НРБУ-97)» : постанова Головного державного санітарного лікаря України від 01.12.1997 № 62. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0062282-97#Text> (дата звернення: 13.04.2026).

7. Гончаренко О. Ю., Манжос О. О., Янчук М. Д., Наумкін М. В. Радіаційна безпека як складова національної безпеки України: аналіз інцидентів із джерелами іонізуючого випромінювання (2020–2025 рр.). Національні інтереси України. 2025. № 11(16). С. 123–140. [https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-11\(16\)-123-140](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-11(16)-123-140).

8. Чала М. В., Кудряшова Є. В., Іванов З. В., Рублюк М. С., Бачинський В. В. Проведення позапланових інспекційних перевірок на підприємствах (установах, організаціях), що використовують джерела іонізуючого випромінювання, у зонах ведення бойових дій або тимчасово окупованих рф. Ядерна та радіаційна безпека. 2024. № 3(103). С. 4–14. [https://doi.org/10.32918/nrs.2024.3\(103\).01](https://doi.org/10.32918/nrs.2024.3(103).01).

НЕПЛОХОВА ОРИНА ГРИГОРІВНА

курсант 301н/г ННЕКІ Національної академії
внутрішніх справ сержант поліції

ГУЗЕНКО ЄВГЕНІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ

кандидат психологічних наук, доцент, доцент
кафедри тактичної підготовки Навчально-
науковий інститут поліцейської діяльності
Національної академії внутрішніх справ

ВПЛИВ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ТАКТИЧНИХ ДІЙ У СЛУЖБОВО-БОЙОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Психологічна готовність поліцейського є одним із ключових чинників, що визначає ефективність його тактичних дій у службово-бойовій діяльності. Вона формується як складна інтегральна характеристика особистості, що поєднує в собі професійні знання, практичні навички, морально-етичні якості та здатність до саморегуляції в екстремальних умовах. У сучасних умовах службова діяльність поліцейських супроводжується високим рівнем ризику, динамічністю подій, інформаційними навантаженнями та необхідністю прийняття рішень у короткі проміжки часу, що обумовлює особливу важливість психологічної підготовки. Психологічна готовність включає комплекс взаємопов'язаних компонентів, серед яких можна виділити емоційну стійкість, стресостійкість, впевненість у власних діях, здатність до концентрації уваги, оперативність мислення та адекватне сприйняття обстановки. Саме ці якості дозволяють поліцейському ефективно діяти в умовах загрози, швидко адаптуватися до змін у середовищі та обирати оптимальні тактичні рішення. Важливим аспектом є також морально-психологічна готовність, яка визначає внутрішню установку на виконання службових обов'язків, готовність до ризику та дотримання законності навіть у найскладніших ситуаціях.[1]

У процесі службово-бойової діяльності поліцейські стикаються з великою кількістю стресогенних факторів, таких як загроза життю, агресивна поведінка правопорушників, необхідність застосування фізичної сили або спеціальних засобів, а також обмежений час для прийняття рішень. У таких умовах психологічна готовність виступає як фактор, що забезпечує збереження працездатності та адекватності поведінки. Високий рівень психологічної підготовки дозволяє уникати панічних реакцій, зберігати ясність мислення та контролювати власні емоції.[2]

Особливе значення має здатність до швидкого прийняття рішень. Тактичні дії поліцейського часто потребують миттєвої оцінки ситуації, аналізу ризиків і вибору найбільш ефективного варіанту дій. Низький рівень психологічної готовності може призводити до помилок, що в умовах реальної загрози можуть мати серйозні наслідки як для самого поліцейського, так і для громадян. Саме тому в процесі підготовки особлива увага приділяється розвитку критичного мислення, здатності до прогнозування розвитку подій та формування навичок швидкої реакції.

Важливим елементом є також розвиток навичок саморегуляції. Вони включають здатність контролювати власні емоції, знижувати рівень стресу, підтримувати внутрішню рівновагу та діяти раціонально навіть у стані сильного психоемоційного напруження. Саморегуляція дозволяє поліцейському уникати імпульсивних рішень, що особливо важливо під час застосування сили або спеціальних засобів.[3]

Психологічна готовність також суттєво впливає на командну взаємодію. Службово-бойова діяльність часто здійснюється у складі підрозділів, де необхідна чітка координація дій, взаємодія та взаємна підтримка. Наявність довіри між членами команди, згуртованість та розуміння спільної мети сприяють підвищенню ефективності тактичних дій. Поліцейський,

який має високий рівень психологічної готовності, здатний ефективно взаємодіяти з колегами, виконувати накази та швидко адаптуватися до змін у командній роботі.

Окрему роль відіграє психологічна підготовка до дій в умовах інформаційного впливу та морального тиску. Сучасні умови передбачають активне використання інформаційних технологій, засобів дезінформації та психологічного впливу на правоохоронців. У зв'язку з цим важливо формувати здатність критично оцінювати інформацію, протидіяти маніпуляціям та зберігати професійну стійкість.[4]

Отже, психологічна готовність поліцейського є важливим чинником, що безпосередньо впливає на ефективність тактичних дій у службово-бойовій діяльності. Саме вона забезпечує здатність правоохоронця діяти впевнено, злагоджено та відповідно до вимог законодавства в умовах ризику, невизначеності та значного психоемоційного навантаження. Високий рівень психологічної підготовки дозволяє зберігати самоконтроль, адекватно оцінювати ситуацію та приймати правильні рішення навіть у стресових умовах. Крім того, психологічна готовність сприяє розвитку стресостійкості, що є необхідним для виконання службових завдань у складних ситуаціях. Вона допомагає поліцейському протидіяти впливу негативних факторів, таким як страх, втома або інформаційне перевантаження, що значно знижує ймовірність помилкових дій. Також важливим є вплив психологічної готовності на взаємодію у складі підрозділу, адже злагоджена командна робота є запорукою успішного виконання тактичних завдань.

Таким чином, належний рівень психологічної підготовки повинен формуватися системно, із застосуванням сучасних методів навчання та тренувань. Отже, психологічна готовність є одним із ключових факторів, що визначає ефективність тактичних дій поліцейського та загальний рівень виконання службових завдань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про Національну поліцію». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
2. Національна поліція України. <https://www.npu.gov.ua>.
3. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. <https://www.nbuv.gov.ua>.
4. Формування психологічної готовності працівників патрульної поліції до застосування поліцейських заходів примусу Бондаренко В. В. <https://psychped.navs.edu.ua/index.php/psychped/article/view/830>.

НЕЧЕПУРЕНКО ДЕНИС

Навчально-науковий інститут поліцейської діяльності Національної академії внутрішніх справ

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ БЕЗПІЛОТНИХ АВІАЦІЙНИХ КОМПЛЕКСІВ У СЛУЖБОВО-БОЙОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ СИЛ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Збройний конфлікт на території України, що набув повномасштабного характеру у лютому 2022 року, докорінно змінив природу сучасного збройного протистояння та виявив принципово нові тенденції в організації службово-бойової діяльності підрозділів сил безпеки та оборони держави.

Серед усіх технологічних новацій, що суттєво вплинули на характер бойових дій, особливе місце посіло масштабне застосування безпілотних авіаційних комплексів (БАК). Якщо на початку конфлікту безпілотники виконували переважно допоміжні функції повітряної розвідки та коригування артилерійського вогню, то вже у 2023–2026 рр. вони перетворилися на повноцінний елемент загальновійськового бою, здатний самостійно вирішувати ударні, розвідувальні, ретрансляційні задачі, а також завдання радіоелектронної боротьби.

Актуальність дослідження зазначеної проблематики обумовлена низкою взаємопов'язаних чинників. По-перше, стрімким кількісним та якісним зростанням парку безпілотних систем в обох сторін конфлікту, що суттєво ускладнює організацію ешелонованої системи протиповітряної оборони тактичного рівня. По-друге, відсутністю у вітчизняній нормативній базі єдиних стандартів щодо організаційно-штатної інтеграції підрозділів операторів БАК до складу тактичних груп та чітких алгоритмів взаємодії з підрозділами вогневої підтримки. По-третє, нагальною необхідністю систематизації та узагальнення накопиченого бойового досвіду з метою його подальшої імплементації у навчальний процес закладів вищої освіти системи Міністерства внутрішніх справ, Національної гвардії України та Збройних Сил України.

Аналіз бойового досвіду застосування БАК упродовж 2022–2026 рр. дозволяє виокремити кілька якісно нових тактичних тенденцій, що кардинально впливають на організацію службово-бойової діяльності підрозділів. Перша – масштабне застосування ударних безпілотників типу FPV (First Person View) для знищення броньованої техніки, фортифікаційних споруд і живої сили противника. Незначна вартість (у межах 300–700 доларів США), висока маневреність та можливість масованого застосування перетворили FPV-дрони на один із найефективніших засобів ураження на дистанціях до 10 км, що фактично

привело до революції у тактиці піхотного бою. Друга тенденція – широке використання комерційних квадрокоптерів класу DJI Mavic та DJI Matrice для ведення повітряної розвідки, коригування вогню артилерії та авіаційних ударів у режимі реального часу.

Наявність якісної відеокартинки в режимі онлайн суттєво підвищила оперативність управління вогнем і дозволила командирам тактичної ланки здійснювати контроль поля бою на глибину до 5–7 км без залучення авіаційних або артилерійських засобів розвідки.

Третя тенденція: поява спеціалізованих безпілотних комплексів радіоелектронної боротьби (РЕБ), здатних подавляти канали управління ворожих безпілотників у радіусі до 3–5 км, що поступово формує нову складову протибезпілотної оборони.

Разом із тим практика бойового застосування БАК виявила низку системних проблем, які істотно знижують ефективність підрозділів сил безпеки та оборони. Організаційна складова проявляється у відсутності уніфікованої структури підрозділів операторів БАК, нечіткому розподілі функцій між операторами різних типів безпілотних систем, а також недостатній злагодженості між підрозділами БАК, артилерійськими підрозділами та піхотою при плануванні й проведенні спільних дій.

Наслідком цього є дублювання завдань, неефективне використання ресурсу безпілотних систем та ризик виникнення конфліктів у повітряному просторі між безпілотниками власних підрозділів.

Технічна складова пов'язана з уразливістю частотних діапазонів управління БАК до засобів РЕБ противника, обмеженням ресурсом акумуляторних батарей (зазвичай 20–40 хвилин польоту), а також труднощами технічного обслуговування та ремонту безпілотників безпосередньо в польових умовах. Правова складова охоплює прогалини у нормативному регулюванні використання повітряного простору БАК у зоні відповідальності кількох суміжних підрозділів, відсутність чітких алгоритмів погодження польотних завдань та недостатнє регламентування відповідальності оператора за наслідки нанесення ударів.

З урахуванням виявлених проблем та кращих практик армій держав – членів НАТО, пропонується комплекс організаційних, освітніх та нормативно-правових заходів. По-перше, необхідна розробка та впровадження типових тактичних процедур (ТПП) застосування БАК різних класів у складі загальновійськових тактичних груп. ТПП мають охоплювати: алгоритми взаємодії операторів БАК з командирами підрозділів; порядок розподілу повітряного простору по висотах та секторах; сигнали взаємного впізнавання між «своїми» безпілотниками та особовим складом на землі для унеможливлення випадків дружнього вогню; процедури аварійного виходу БАК з зони виконання завдання у разі раптової відмови каналу управління.

По-друге, доцільно запровадити модульний принцип комплектування підрозділів операторами БАК. Залежно від характеру виконуваних завдань – штурм укріплених позицій, ведення оборони, рейдові дії чи охорона державного кордону – командир повинен мати

можливість посилювати підрозділ відповідною кількістю операторів FPV-дронів, операторів розвідувальних квадрокоптерів або операторів засобів РЕБ. Такий підхід забезпечує організаційну гнучкість без постійного збільшення штатної чисельності та дозволяє оперативно реагувати на зміни оперативної обстановки.

По-третє, необхідно кардинально удосконалити систему підготовки операторів БАК у закладах вищої освіти МВС та НГУ. Навчальні програми мають бути доповнені обов'язковими модулями з технічного обслуговування безпілотних систем у польових умовах, тактики протидії засобам РЕБ противника, аналізу відеоматеріалів повітряної розвідки, а також психологічної підготовки до прийняття рішень в умовах ліміту часу та підвищеної психоемоційної напруги. Особливу увагу слід приділити підготовці командирів підрозділів щодо оперативного планування застосування БАК та оцінки їхньої ефективності у реальному часі.

По-четверте, потребує систематизації та кодифікації нормативно-правова база у сфері застосування БАК. Необхідно розробити єдиний відомчий нормативний акт, який би регламентував: порядок реєстрації та ідентифікації службових безпілотних систем; розподіл відповідальності між командирами суміжних підрозділів за використання повітряного простору в зоні бойових дій; алгоритм погодження планів застосування БАК з органами управління авіацією та протиповітряною обороною; критерії оцінки результативності виконання бойових завдань операторами безпілотних систем.

Таким чином, реалізація запропонованого комплексу організаційних, освітніх і нормативно-правових заходів дозволить: підвищити ефективність виконання службово-бойових завдань підрозділами сил безпеки та оборони за рахунок більш цілеспрямованого та скоординованого застосування БАК; суттєво скоротити невинуваті втрати особового складу та техніки внаслідок недостатньої координації між підрозділами; підвищити загальну бойову стійкість тактичних груп в умовах масованого застосування противником засобів радіоелектронної боротьби.

Перспективою подальших досліджень є розроблення конкретних навчально-методичних матеріалів, модельних тактичних процедур та проєктів відомчих нормативних актів на основі викладених пропозицій, а також їхня практична апробація в ході тактико-спеціальних навчань підрозділів Національної гвардії України та Збройних Сил України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про Національну гвардію України» від 13 березня 2014 р. № 876-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18> (запит надіслано 16.04.2026).
2. Концепція розвитку сектору безпеки і оборони України: затв. Указом Президента України від 14.03.2016 р. № 92/2016. URL: <https://www.president.gov.ua> (запит надіслано 16.04.2026).
3. Воєнна доктрина України: затв. Указом Президента України від 24.09.2015 р. № 555/2015. URL: <https://www.president.gov.ua> (запит надіслано 16.04.2026).
4. Клименко О. А., Савченко І. В. Тактика застосування безпілотних авіаційних комплексів в умовах збройного конфлікту. Збірник наукових праць НУОУ. 2024. Вип. 3. С. 45–53.
5. Шевченко В. М. Організаційні аспекти інтеграції безпілотних систем у загальновійськовий бій. Вісник Національного університету оборони України. 2025. № 2. С. 112–119.
6. Дорошенко К. О. Правове регулювання застосування безпілотних авіаційних систем в умовах збройного конфлікту: вітчизняний та міжнародний досвід. Право і суспільство. 2025. № 4. С. 78–86.
7. Бойовий статут Сухопутних військ Збройних Сил України. Частина II (батальйон, рота): затв. наказом Головнокомандувача ЗС України. Київ, 2023. 214 с.

ОЛІФЕРЧУК АЛЬОНА АНАТОЛІЇВНА

курсант 301н/г ННЕКІ Національної академії
внутрішніх справ

ГУЗЕНКО ЄВГЕНІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ

кандидат психологічних наук, доцент, доцент
кафедри тактичної підготовки Навчально-
наукового інституту поліцейської діяльності
Національної академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ У ЗОНІ ВЕДЕННЯ БОЙОВИХ ДІЙ

Підготовка особового складу до виконання завдань у зоні бойових дій є одним із ключових елементів забезпечення ефективного функціонування сил безпеки та оборони держави. Вона виступає фундаментальною передумовою досягнення боєздатності підрозділів, їхньої здатності адекватно реагувати на загрози та успішно виконувати поставлені завдання в умовах підвищеного ризику. В умовах сучасних загроз, що характеризуються високою динамічністю, непередбачуваністю розвитку обстановки, широким застосуванням новітніх технологій, зокрема безпілотних систем, інформаційно-комунікаційних засобів, а також гібридних методів ведення війни, вимоги до рівня професійної, психологічної та фізичної підготовки військовослужбовців суттєво зростають.

Особливого значення набуває здатність особового складу діяти в умовах інформаційного переважання, обмеженого часу на прийняття рішень та постійного впливу стресових факторів. У зв'язку з цим підготовка має бути орієнтована не лише на засвоєння теоретичних знань і практичних навичок, але й на формування критичного мислення, стресостійкості, адаптивності та здатності до швидкої зміни моделей поведінки відповідно до обстановки. Таким чином, сучасна система підготовки особового складу повинна мати комплексний, безперервний та адаптивний характер, що дозволить забезпечити високий рівень готовності військовослужбовців до виконання завдань у зоні бойових дій.

Однією з основних особливостей підготовки особового складу є її комплексний характер. Вона включає тактичну, вогневу, інженерну, медичну, фізичну та психологічну підготовку. Кожен із цих компонентів є взаємопов'язаним і спрямований на формування у військовослужбовців здатності ефективно діяти в умовах реальної бойової обстановки. [1]

Тактична підготовка передбачає засвоєння прийомів ведення бою, орієнтування на місцевості, взаємодії у складі підрозділу, а також прийняття рішень у складних та швидкоплинних умовах. Особлива увага приділяється відпрацюванню дій у міській забудові, що є характерним для сучасних бойових дій. Вогнева підготовка спрямована на формування навичок точного та швидкого застосування штатної зброї. Важливим аспектом є навчання веденню вогню в умовах обмеженої видимості, під час руху та під впливом стресових факторів. [2]

Психологічна підготовка займає особливе місце у системі підготовки особового складу, оскільки саме вона забезпечує стійкість військовослужбовців до впливу бойового стресу та інших негативних психотравмуючих факторів. Вона включає формування морально-психологічної готовності до виконання завдань, розвиток емоційної стійкості, витривалості, самоконтролю, а також здатності діяти в екстремальних умовах невизначеності та ризику для життя. Особливого значення набуває підготовка до дій в умовах постійної загрози, втрат особового складу, інформаційного тиску та переважання. У межах психологічної підготовки застосовуються тренінги зі стресостійкості, моделювання кризових ситуацій, формування навичок швидкого прийняття рішень та підтримання психічної рівноваги.

Важливим аспектом є також розвиток командної згуртованості, довіри між військовослужбовцями та формування лідерських якостей, що безпосередньо впливає на ефективність виконання бойових завдань.

Фізична підготовка є необхідною та невід'ємною умовою успішного виконання завдань у зоні бойових дій, оскільки вона забезпечує здатність особового складу витримувати значні фізичні навантаження та діяти в складних умовах бойової обстановки. Вона спрямована на розвиток сили, витривалості, швидкості, спритності та координації рухів, що є критично важливими під час ведення бойових дій. Особлива увага приділяється підготовці до тривалих фізичних навантажень, пересування у повному спорядженні, подолання природних і штучних перешкод, а також виконання завдань у несприятливих кліматичних умовах. Крім того, фізична підготовка тісно пов'язана з психологічною, оскільки високий рівень фізичної витривалості сприяє підвищенню впевненості у власних силах та зниженню впливу стресу. Таким чином, належний рівень фізичної підготовленості є важливим фактором збереження працездатності та боєздатності військовослужбовців у бойових умовах. [3]

Медична підготовка передбачає навчання наданню першої домедичної допомоги, евакуації поранених та дій у разі масових уражень. Це є критично важливим для збереження життя та здоров'я військовослужбовців. Медична підготовка передбачає навчання наданню першої домедичної допомоги, евакуації поранених та дій у разі масових уражень. Це є критично важливим для збереження життя та здоров'я військовослужбовців. Важливим елементом є також адаптація підготовки до умов реальних бойових дій. Для цього проводяться навчання максимально наближені до бойових умов, із використанням імітаційних засобів, шумових ефектів та стрес-факторів.

Не менш важливим є питання взаємодії між підрозділами. Сучасні бойові дії вимагають високого рівня координації між різними родами військ, що досягається шляхом проведення спільних навчань. [4]

Отже, підготовка особового складу до виконання завдань у зоні бойових дій є складним, багаторівневим і багатогранним процесом, який потребує постійного вдосконалення з урахуванням сучасних викликів та загроз. Вона повинна охоплювати не лише формування професійних навичок і вмінь, а й забезпечувати належний рівень психологічної стійкості, фізичної витривалості та моральної готовності військовослужбовців до дій в екстремальних умовах. Особливої актуальності набуває впровадження інноваційних підходів до навчання, використання сучасних технологій, а також адаптація програм підготовки до реального бойового досвіду. Важливим є також розвиток здатності до швидкого прийняття рішень, ефективної взаємодії у складі підрозділу та міжвідомчої координації. Усе це в сукупності сприяє підвищенню боєздатності підрозділів, зменшенню втрат та успішному виконанню поставлених завдань у зоні бойових дій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про оборону України: Закон України від 06.12.1991 № 1932-ХІІ. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12>
2. Бойовий статут Сухопутних військ Збройних Сил України. <https://zakon.rada.gov.ua> (за наявності у відкритому доступі або через відомчі ресурси)
3. Тактика родів військ та бойове забезпечення: навчально-методичні матеріали. https://nadpsu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/08/ook-10-taktyka-rodiv-vijsk-ta-bojove-zabezpechennya_zaochna-forma.pdf
4. Наукові праці з військової підготовки та психології (узагальнені джерела). <https://www.nbu.gov.ua>.

ПОЛТОРАК АЛІНА БОГДАНІВНА

здобувачка вищої освіти Навчально-наукового інституту права та соціального менеджменту Донецького державного університету внутрішніх справ

ТУРЕНКО ОЛЕГ СТАНІСЛАВОВИЧ

доктор філософських наук, професор, професор кафедри державно-правових дисциплін Донецького державного університету внутрішніх справ

**ОПТИМІЗАЦІЯ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ
СИЛ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГІБРИДНИХ КОНФЛІКТІВ**

Оптимізація службово-бойової діяльності підрозділів сил безпеки України в умовах гібридних конфліктів є одним із важливих напрямів вдосконалення національної системи безпеки. Сучасні загрози характеризуються багатовимірністю та інтеграцією традиційних воєнних дій із інформаційними, кібернетичними, економічними та психологічними чинниками впливу. Це вимагає перегляду звичних підходів до організації службово-бойової роботи та розробки інноваційних моделей реагування на виклики безпеки. Основною особливістю гібридних конфліктів є їхня непередбачуваність, асиметричність і відсутність чітких меж ведення бойових дій, що ускладнює процес прийняття управлінських рішень і ставить підвищені вимоги до адаптивності підрозділів сектору безпеки й оборони України.

У цьому контексті особливе значення має підвищення ефективності управління службово-бойовою діяльністю через вдосконалення систем планування, координації та контролю. Одним із ключових пріоритетів залишається впровадження сучасних інформаційно-аналітичних систем, які забезпечують оперативний збір, аналіз та обробку даних у режимі реального часу. Це дає змогу своєчасно виявляти потенційні загрози, прогнозувати розвиток ситуації і приймати обґрунтовані рішення. Важливим компонентом також є побудова ефективної міжвідомчої взаємодії для узгодження дій різних суб'єктів сектору безпеки, зокрема таких, як Національна поліція, Збройні Сили України, Служба безпеки України та інші структури. Це сприяє оптимальному використанню ресурсів і зменшенню ризиків дублювання функцій.

Окрему увагу слід приділити професійній підготовці персоналу, яка визначає успішність виконання службово-бойових завдань. У контексті гібридних конфліктів виникає потреба у формуванні нових компетенцій, зокрема у сферах інформаційної безпеки, стратегічних комунікацій, кризового менеджменту та тактичної медицини. Навчання особового складу має базуватися на принципах безперервності, практичної орієнтованості та міждисциплінарного підходу. Особливо важливими є тренінги, які моделюють реальні сценарії розвитку подій, адже вони підвищують рівень готовності діяти в складних і нестандартних умовах. Крім того, варто приділяти увагу зміцненню психологічної стійкості співробітників, оскільки гібридні загрози часто супроводжуються інформаційно-психологічним впливом.

Оптимізація службово-бойової діяльності неможлива без впровадження інноваційних технологій та сучасних технічних засобів. Зокрема, йдеться про використання безпілотних літальних апаратів, систем відеоспостереження, засобів кіберзахисту, а також новітніх технологій зв'язку та навігації. Застосування таких рішень значно покращує якість виконання завдань, дозволяє оперативніше оцінювати ситуацію та зменшує ризики для особового складу. Водночас ключовим є питання нормативно-правового регулювання використання цих технологій, яке має відповідати сучасним загрозам і міжнародним стандартам.

Таким чином, оптимізація службово-бойової діяльності силових підрозділів України в умовах гібридних конфліктів вимагає комплексного підходу, що охоплює організаційні,

технологічні, кадрові та правові аспекти. Успіх цього процесу залежить від здатності держави адаптуватися до змін у безпековому середовищі, впроваджувати новітні рішення і забезпечувати належну підготовку персоналу. Удосконалення має базуватися на системному підході з інтеграцією зусиль усіх складових сектору безпеки і оборони та врахуванням найкращих світових практик. Подібний підхід сприятиме зміцненню національної безпеки і обороноздатності України в умовах сучасних викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кабінет Міністрів України. Стратегія національної безпеки України : Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037> (дата звернення: 30.03.2026).
2. Закон України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> (дата звернення: 30.03.2026).
3. Національна академія внутрішніх справ. Професійна підготовка поліцейських в умовах сучасних викликів : науково-методичні матеріали. URL: <https://www.naiau.kiev.ua> (дата звернення: 30.03.2026).
4. Міністерство оборони України. Концепція розвитку сектору безпеки і оборони України. URL: <https://www.mil.gov.ua> (дата звернення: 30.03.2026).

ПОЛЯКОВ ДАНИЛО КОСТЯНТИНОВИЧ

командир 2 відділення 315 навчальної групи
Київський інститут Національної гвардії України

Науковий керівник:

КАРГАТОВ ОЛЕКСІЙ ПЕТРОВИЧ

викладач кафедри розвідки Київський інститут
Національної гвардії України

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РОЗВІДУВАЛЬНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ПРИ ВІДСІЧІ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Сучасні умови ведення бойових дій, зумовлені широкомасштабною збройною агресією Російської Федерації проти України, визначають критичну роль розвідувальних підрозділів у системі забезпечення національної безпеки та оборони. Особливого значення набуває розвиток розвідувальних спроможностей Національної гвардії України (далі – НГУ), яка виконує завдання як у складі сил оборони, так і в секторі внутрішньої безпеки.

Перспективи розвитку розвідувальних підрозділів НГУ доцільно розглядати через призму кількох ключових напрямів.

По-перше, це технологічна модернізація. Впровадження сучасних засобів розвідки, зокрема безпілотних авіаційних комплексів, наземних роботизованих комплексів, систем радіоелектронної розвідки та супутникового моніторингу, значно підвищує оперативність і точність отримання розвідувальної інформації. Інтеграція штучного інтелекту для обробки даних є перспективним напрямом підвищення ефективності аналітичної діяльності.

По-друге, важливим є удосконалення системи підготовки особового складу. Сучасний розвідник повинен володіти не лише тактичними навичками, але й компетенціями в сфері кібербезпеки, аналізу великих даних та роботи з високотехнологічними системами. Доцільним є впровадження стандартів підготовки, сумісних із практиками країн НАТО.

По-третє, необхідно забезпечити поглиблення міжвідомчої взаємодії та з розвідувальним співтовариством України. Обмін розвідувальною інформацією з іншими складовими сектору

безпеки і оборони, а також із міжнародними партнерами, сприяє формуванню єдиної розвідувальної картини та підвищує ефективність прийняття рішень.

Окрему увагу слід приділити розвитку тактичної розвідки на рівні підрозділів, що безпосередньо діють у зоні бойових дій. Підвищення автономності малих розвідувальних груп, їх забезпечення сучасними технічними засобами розвідки, зв'язку, маскування є запорукою успішного виконання завдань.

Таким чином, перспективи розвитку розвідувальних підрозділів НГУ полягають у комплексному поєднанні технологічного оновлення, якісної підготовки кадрів та ефективної взаємодії на всіх рівнях. Реалізація зазначених напрямів дозволить суттєво підвищити спроможності НГУ щодо своєчасного виявлення загроз та ефективної протидії збройній агресії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 № 2469-VIII.
2. Закон України «Про Національну гвардію України» від 13.03.2014 № 876-VII.
3. Закон України «Про розвідку» від 17.09.2020 № 912-IX.
4. Воєнна доктрина України : затверджена Указом Президента України від 24.09.2015 № 555/2015 (зі змінами).
5. Стратегія національної безпеки України «Безпека людини — безпека країни» : затверджена Указом Президента України від 14.09.2020 № 392/2020.
6. Стратегічний оборонний бюлетень України : затверджений Указом Президента України від 17.09.2021 № 473/2021.

РАЗУВАЄВА АЛЬБІНА ГЕОРГІЙВНА

курсант 2 навчальної групи 2 навчального курсу
Військово-юридичного інституту Національного
юридичного університету імені Ярослава
Мудрого

МОРОХОВСЬКИЙ МИКОЛА ЛЕОНІДОВИЧ

доцент кафедри загальновійськових дисциплін
Військово-юридичного інституту Національного
юридичного університету імені Ярослава
Мудрого

ПРОБЛЕМИ МІЖВІДОМЧОЇ ВЗАЄМОДІЇ ПІДРОЗДІЛІВ СИЛ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Сучасний збройний конфлікт переконливо демонструє, що міжвідомча співпраця залишається однією з найбільш нагальних базових проблем, яка безпосередньо впливає на ефективність роботи підрозділів у службово-бойовій сфері та збереження особового складу [4].

Аналіз проблеми міжвідомчої взаємодії службово-бойової діяльності підрозділів в умовах збройного конфлікту виявляє кілька труднощів. По-перше, існує велика кількість дублювання функцій та відсутність розмежування обов'язків між силовими структурами. В умовах збройних конфліктів відсутність чіткого розподілу повноважень є очевидною, оскільки різні структури виконують паралельні завдання, використовуючи обмежені засоби та обмежуючи загальну ефективність оборони [3]. По-друге, системи зв'язку та обміну інформацією технічно несумісні, що є значною перешкодою. Відмінності в системах зв'язку та протоколах передачі даних, які використовуються силовими структурами, ускладнюють швидкий обмін розвідувальною інформацією, а координація дій у реальному часі є складною [5]. Відсутність

стандартного безпечного цифрового середовища знижує ситуаційну обізнаність командирів, що змушує їх вживати несвоєчасні дії проти таких загроз.

По-третє відмінності в стандартах підготовки особового складу з різних структур також призводять до розбіжностей у військовій тактиці, термінології та політиці щодо виконання спільних операцій, що призводить до відсутності узгодженості під час проведення спільних операцій [6]. По-четверте, існуючі правові суперечності в чинному законодавстві не дозволяють чітко визначити повноваження та порядок підпорядкування підрозділів різних структур під час виконання спільних завдань у воєнний час [1, 2]. Немає єдиного правового підходу до вирішення питань об'єднаних груп. У результаті виникають затримки у прийнятті рішень, і вони мають слабшу оперативну реакцію. І по-п'яте, психологічний компонент також не можна ігнорувати – "корпоративізм", який практикується різними відомствами; іншими словами, захист інтересів власної організації на шкоду ефективності всієї структури. Така проблема також має культурний та інституційний характер і не може бути вирішена виключно адміністративними засобами [7].

Потім перелічені проблеми мають конкретні реальні наслідки. Невдача в координації між підрозділами з різними структурами затримує реагування на загрози та втрачає тактичні можливості. Відсутність координації діяльності суттєво підвищує ризик для особового складу, такий як дружній вогонь. Поганий розподіл ресурсів знижує обороноздатність держави в умовах її об'єктивних обмежень [3, 4]. Це все впливає на швидкість операцій і здатність випереджати події. Саме тут стає необхідним багаторівневий підхід. На організаційному рівні має бути створено оперативні штаби для міжвідомчих операцій з окремими повноваженнями та формальними правилами щодо діяльності. На рівні технічної організації пріоритетною роботою є консолідація системи інформаційних комунікацій та створення об'єднаних безпечних платформ для обміну розвідувальною інформацією між різними установами, орієнтуючись на норми НАТО щодо інформаційної підтримки спільних операцій [5]. На рівні підготовки необхідно впроваджувати регулярні спільні навчання різних підрозділів різних силових структур для відпрацювання взаємодії в нормальних умовах збройного конфлікту, досвід країн-членів НАТО показує, що міжвідомчі навчання є ефективним методом формування спільної тактичної практики [6]. На законодавчому рівні терміново потрібно вирішити правові конфлікти та прийняти правові акти, які чітко визначають процес формування та управління міжвідомчими групами, що можуть працювати на об'єднаному рівні в умовах воєнного стану [2].

Міжвідомча взаємодія між силами безпеки та оборони України є системною проблемою, вирішення якої безпосередньо визначає обороноздатність держави. Досвід, набутий у сучасних збройних конфліктах, повинен стати основою для глибокої організаційної та політичної реформи та впровадження правової бази в нормативну базу, а також стандартів підготовки таким чином, щоб: (а) принципи спільних операцій на основі стандартів НАТО могли бути систематично впроваджені. Це значно підвищить ефективність службово-бойової діяльності підрозділів; зменшить втрати особового складу; і зміцнить загальний оборонний потенціал України. Однак вирішення цих проблем не можна відкладати, оскільки вони є передумовою для успішного завершення збройного конфлікту на користь України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 31. Ст. 241. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> (дата звернення: 10.03.2025).
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 28. Ст. 250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19> (дата звернення: 30.03.2026).

3. Тимошенко Р. І., Осієдло В. І. Проблеми координації (елементи) сектору безпеки та оборони України в умовах збройного конфлікту. Вісник Національного університету оборони України. 2022. № 4 (68). С. 78–86.

4. Романченко І. С., Свида І. Ю. Міжвідомча взаємодія як показник службово-бойової діяльності сил безпеки та оборони. Збірник наукових праць Центру військово-стратегічних досліджень Національного університету оборони України. 2023. № 1 (77). С. 14–22.

5. Директива з планування комплексних операцій командування союзних сил (COPD). Проміжна версія V2.0. НАТО SHAPE. Монс: НАТО, 2013. 261 с. URL: https://www.act.nato.int/application/pdf/copd_v2.pdf (дата звернення: 30.03.2026).

6. Союзна доктрина проведення операцій: АJP-3. Ред. Ф. Вер. 1. Офіс стандартизації НАТО. Брюссель: НАТО, 2019. 198 с. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_172948.htm (дата звернення: 30.03.2026).

7. Криволапчук В. О. Організаційна культура правоохоронних органів у ефективності міжвідомчої взаємодії. Право і суспільство. 2021. № 6. С. 204–211.

ШАХІВЕЦЬ Є.В.,

курсант 1 відділення 114 навчальної групи,
факультету забезпечення державної безпеки,
Київського інституту Національної гвардії України

Науковий керівник:

САХНЕВИЧ БОРИС ВАЛЕРІЙОВИЧ

кандидат економічних наук, заступник начальника
кафедри бойового та логістичного забезпечення,
Київського інституту Національної гвардії України

МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА СТІЙКІСТЬ ГВАРДІЙЦІВ У ВОГНІ ВІЙНИ

Війна, з якою ми зіткнулися, – це не лише протистояння зброї, а й випробування людського духу на злам. Повномасштабна агресія оголила критичну проблему: як зберегти боєздатність підрозділів під час тривалих і надвиснажливих боїв. Сьогодні морально-психологічна стійкість – це не просто термін із підручника. Це те, що визначає, чи виконає боєць завдання, чи збереже він свою особистість і чи зможе повернутися до нормального життя після перемоги. Для Національної гвардії України, чий підрозділ працює як «на нулі», так і в тиловому забезпеченні, це питання є життєво важливим.

1. З чого складається наша стійкість?

Ми розглядаємо стійкість не як статичну рису, а як живу систему, що тримається на чотирьох «китах»:

- Мотивація: Глибоке розуміння, за що ми боремося. Це духовний хребет воїна.

- Воля: Здатність керувати страхом і втомою. Вона гартується роками, але проявляється лише в бою.

- Розум (когнітивний аспект): Вміння тверезо мислити посеред хаосу й не піддаватися паніці.

- Дія: Готовність професійно виконувати свою роботу в найважчих умовах.

Пам'ятаймо: стійкість – це не константа. Вона залежить від усього: від типу нервової системи бійця до того, наскільки якісною є його екіпіровка та наскільки він довіряє своєму командирі.

2. Виклики сучасної війни.

Сьогоднішній бойовий досвід НГУ є унікальним і водночас надзвичайно важким. Наші бійці стикаються з факторами, які буквально «випалюють» психіку:

- Постійна загроза від дронів та артилерії, що діє 24/7.

- Втрата побратимів – найважчий удар по відчуттю безпеки.

- Відсутність ротацій та фізичне виснаження.

• Інформаційні атаки ворога, що б'ють по сумнівах.

За нашими даними, до 25% учасників боїв мають ознаки клінічних психічних порушень. Це та реальність, з якою ми працюємо вже зараз.

3. Лідерство та братерство

Досвід підтверджує: там, де є Справжній Командир, підрозділ стоїть до кінця. Командир сьогодні – це не просто «начальник», а психологічний лідер, який відчуває стан кожного бійця і веде за собою власним прикладом.

Проте не менш важливим є бойове братерство. Це реальний захисний механізм. Коли боець відчуває плече товариша, його стресостійкість зростає в рази. Згуртований колектив здатний витримати навіть те, що здається неможливим.

4. Як ми змінюємо систему допомоги.

Система психологічного забезпечення НГУ переходить на нові рейки. Ми не просто «проводимо бесіди», ми впроваджуємо комплексний підхід:

- Спеціальна підготовка до стресу ще до виходу на позиції.
- Постійний моніторинг стану бійців.
- Кризова допомога та сучасна реабілітація.

Ми активно використовуємо досвід партнерів із НАТО та сучасні методи, як-от когнітивно-поведінкову терапію та EMDR. Більш того, ми залучаємо цифрові технології: від VR-тренажерів бойового стресу до мобільних додатків для самодопомоги.

5. Пріоритети на майбутнє.

Щоб бути ефективними, ми маємо зосередитись на таких кроках:

- Навчити командирів: Психологічна грамотність офіцера має стати частиною бойової підготовки.
- Ротації: Відпочинок – це не розкіш, а службова необхідність для збереження боєздатності.
- Цифровізація: Телемедицина має бути доступною навіть на передовій.
- Системна реабілітація: Шлях від евакуації до повернення в суспільство має бути безперервним.

На завершення скажу: стійкість не є вродженою. Це те, що ми разом будуємо, підтримуємо і захищаємо. Це спільна відповідальність держави, командирів і кожного солдата. Наш обов'язок – зробити все, щоб український захисник повернувся з війни не лише з Перемогою, а й зі збереженою гідністю та здоровою психікою.

СОРОКІН ВАДИМ МИКОЛАЙОВИЧ

здобувач вищої освіти (першого) бакалаврського рівня факультету забезпечення державної безпеки Київського інституту Національної гвардії України

Науковий керівник:

ПЕЛАГЕША ОЛЕКСАНДР ГРИГОРОВИЧ

кандидат юридичних наук, старший викладач кафедри правового забезпечення та правоохоронної діяльності Київського інституту Національної гвардії України

ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У ПРОТИДІІ ГІБРИДНИМ ЗАГРОЗАМ І ТЕРОРИЗМУ: ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ДОСВІДУ В ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Процес імплементації європейських стандартів у діяльність Національної гвардії України (далі – НГУ) не повинен обмежуватися лише декларативним прийняттям західних цінностей,

він вимагає глибокої трансформації нормативно-правового поля, організаційної структури та тактики дій підрозділів. Аналіз «Стратегічного компасу безпеки та оборони» ЄС дозволяє стверджувати, що сучасна європейська модель безпеки зміщується від реактивних дій до проактивного управління ризиками [1]. Для НГУ це означає необхідність перегляду доктринальних документів, які наразі здебільшого орієнтовані на ліквідацію наслідків, а не на попередження гібридних загроз на ранніх стадіях.

Першочерговим кроком адаптації має стати впровадження в службово-бойову діяльність НГУ європейської методики оцінки ризиків (risk assessment), яка широко використовується в країнах ЄС згідно з Програмою з протидії тероризму [2]. На відміну від традиційного для пострадянського простору планування «від досягнутого», європейський підхід передбачає постійний моніторинг індикаторів загроз (наприклад, активність радикальних груп у соцмережах, зміни в маршрутах переміщення товарів, настрої населення в прикордонних регіонах) та автоматичне коригування планів застосування сил.

Ми вважаємо, що закріплення цієї методики на рівні відомчих наказів МВС дозволить підрозділам НГУ діяти на випередження, блокуючи гібридні сценарії супротивника ще до їх переростання у фазу відкритого збройного протистояння.

Важливим аспектом є імплементація положень Директиви про боротьбу з тероризмом 2017/541 у частині захисту критичної інфраструктури [3]. Враховуючи, що охорона важливих державних об'єктів є однією з ключових функцій НГУ відповідно до профільного Закону «Про Національну гвардію України» [4], доцільно запозичити досвід країн ЄС (зокрема Франції та Італії) щодо створення «зон безпеки» навколо таких об'єктів із використанням інтегрованих систем спостереження. Європейська практика свідчить, що фізична охорона має бути підсилена кібернетичним захистом технологічних процесів. Тому пропонується розширити повноваження підрозділів зв'язку та кіберзахисту НГУ, надавши їм право здійснювати моніторинг радіоелектронної обстановки навколо об'єктів, що охороняються, для протидії атакам безпілотних систем та засобам радіоелектронної боротьби.

Окремої уваги потребує адаптація тактики дій підрозділів з охорони громадського порядку. Європейський концепт «деескалації насилля», який є стандартом для поліцейських сил ЄС, повинен стати частиною підготовки особового складу НГУ. В умовах гібридної війни ворог часто використовує провокації під час масових зібрань для створення "картинки" та дестабілізації ситуації. Застосування надмірної сили у таких випадках грає на руку агресору. Дослідження досвіду жандармерії європейських країн показує, що використання діалогової поліції та спеціальних груп перемовників, інтегрованих у бойові порядки, дозволяє ефективно локалізувати конфлікти без застосування спецзасобів. Впровадження таких підходів потребує змін до навчальних програм Національної академії НГУ, Київського інституту НГУ та відповідних статутів.

Інтеграція НГУ до європейської безпекової архітектури неможлива без поглиблення інституційної співпраці з ключовими безпековими агентствами ЄС. Цей процес вже має солідне правове підґрунтя, зокрема завдяки ратифікації Угоди між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво [5].

Ця Угода відкриває перед НГУ унікальні можливості, які наразі використовуються не в повному обсязі. Зокрема, йдеться про доступ до захищеного каналу обміну інформацією SIENA (Secure Information Exchange Network Application). Для НГУ, яка виконує завдання з боротьби з тероризмом та охорони державного кордону, оперативний доступ до баз даних Європолу про переміщення підозрюваних осіб, зброї та вибухівки є критично важливим. На нашу думку, необхідно розробити та затвердити відомчу інструкцію, яка б регламентувала порядок прямої інформаційної взаємодії відповідних підрозділів розвідки НГУ з контактним пунктом Європолу в Україні, минаючи зайві бюрократичні ланки. Це значно скоротить час прийняття рішень при виявленні транскордонних терористичних загроз.

Стратегічним вектором розвитку міжнародної співпраці є участь НГУ в діяльності Міжнародної асоціації жандармерії та поліцейських сил у статусі військової установи.

Отримання статусу повноправного члена цієї асоціації стало визнанням відповідності НГУ критеріям військових формувань з правоохоронними функціями [6]. Членство в Міжнародній Асоціації сил жандармерії та поліції у статусі військової установи FIEP дозволяє українським гвардійцям переймати передовий досвід колег з Національної жандармерії Франції, Корпусу карабінерів Італії та Цивільної гвардії Іспанії. Саме ці структури є найбільш спорідненими з НГУ за своєю природою (подвійний статус: військові та поліцейські), тому їхня модель організації є найбільш прийнятною для наслідування. Аналіз матеріалів самітів Асоціації FIEP свідчить, що пріоритетом зараз є розвиток спроможностей у сфері кібербезпеки та протидії хімічним, біологічним, радіаційним і ядерним загрозам (CBRN). Для України, яка стикається з ядерним шантажем агресора, участь у спільних тренуваннях та розробці протоколів реагування на CBRN-інциденти є питанням національної безпеки.

Найвищим щаблем інтеграції, до якого має прагнути НГУ, є набуття повноправного членства або статусу партнера у Сил Європейської жандармерії. Ця структура створена для участі в міжнародних кризових операціях (як за межами, так і за потреби в межах ЄС) під егідою ЄС, НАТО, ООН або інших організацій [7]. Враховуючи унікальний бойовий досвід НГУ, отриманий під час відсічі збройній агресії, українська сторона може виступати не лише реципієнтом допомоги, але й донором безпеки. Ми переконані, що залучення підрозділів НГУ до спільних місій під егідою ЄС (після завершення воєнного стану) стане потужним інструментом «м'якої сили» та підвищить геополітичну вагу України. Однак для цього вже зараз необхідно уніфікувати штатні структури та процедури управління підрозділів НГУ зі стандартами НАТО та ЄС, що вимагає внесення відповідних змін до Закону України «Про Національну гвардію України» та інших нормативних актів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. «Стратегічний компас безпеки та оборони». Рада Європейського Союзу. Брюссель, 21 березня 2022 року. URL: <https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/2023/2023-03-Strategic%20Compass.pdf> (дата звернення 10.04.2026).
2. «Порядок денний ЄС з протидії тероризму: передбачати, запобігати, захищати, реагувати». Повідомлення Європейської Комісії Європейському Парламенту, Раді, Європейському економічному та соціальному комітету та Комітету регіонів. Брюссель, 9.12.2020 COM(2020) 795 final. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52020DC0795> (дата звернення 10.04.2026).
3. Директива (ЄС) 2017/541 Європейського Парламенту та Ради від 15 березня 2017 року про боротьбу з тероризмом, що замінює Рамкове рішення Ради 2002/475/JHA та вносить зміни до Рішення Ради 2005/671/JHA. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32017L0541> (дата звернення 10.04.2026).
4. Закон України «Про Національну гвардію України» від 13.03.2014 р. № 876-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18> (дата звернення 10.04.2026).
5. Закон України «Про ратифікацію Угоди між Україною та Європейським поліцейським офісом про оперативне та стратегічне співробітництво» від 12.07.2017 р. № 2129-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2129-19> (дата звернення 10.04.2026).
6. Офіційний сайт FIEP (International Association of Gendarmeries and Police Forces with Military Status). URL: <http://www.fiep.org> (дата звернення 10.04.2026).
7. Офіційний сайт EUROGENDFOR (European Gendarmerie Force). URL: <https://www.eurogendfor.org> (дата звернення 10.04.2026).

СОХАЦЬКИЙ ДМИТРО СЕРГІЙОВИЧ

здобувач вищої освіти ступеня бакалавра
Навчально-наукового інституту поліцейської
діяльності Національної академії внутрішніх справ

**АКСІОЛОГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ
СИЛ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ**

В умовах повномасштабної збройної агресії проти України питання ефективності службово-бойової діяльності підрозділів сил безпеки і оборони набуває визначального значення. Як зазначено у Стратегії національної безпеки України, сучасні загрози мають комплексний характер і охоплюють воєнну, інформаційну, кібернетичну та інші складові, що потребує консолідованої відповіді держави [2]. У зв'язку з цим підвищується роль службово-бойової діяльності як ключового елементу забезпечення національної безпеки.

Відповідно до Закону України «Про національну безпеку України» [1], сектор безпеки і оборони включає органи державної влади, військові формування та правоохоронні органи, діяльність яких спрямована на захист національних інтересів. Службово-бойова діяльність охоплює виконання бойових, спеціальних і правоохоронних завдань, що потребує високого рівня координації та узгодженості дій між усіма суб'єктами.

Однією з ключових проблем є недостатній рівень міжвідомчої взаємодії. Як підкреслює В.П. Горбулін, ефективність системи національної безпеки залежить від здатності її елементів діяти узгоджено та оперативно реагувати на загрози [3, с. 45]. Водночас на практиці існують проблеми, пов'язані з різними підходами до управління, відсутністю уніфікованих стандартів взаємодії та обмеженими можливостями обміну інформацією.

Обґрунтовано, що лідерські якості (відповідальність, емоційна стійкість, справедливість, моральний авторитет, емпатія, гнучкість, інноваційність) становлять особистісну основу управлінської компетентності, а остання є професійним механізмом реалізації лідерського потенціалу. Їх взаємодія забезпечує авторитет керівника, згуртованість підрозділу, підтримання бойового духу та ефективне виконання службово-бойових завдань в умовах війни. У висновках підкреслено необхідність цілеспрямованого формування «подвійної» лідерської ідентичності офіцера (командир + представник правопорядку) та перспективу подальших досліджень щодо систем розвитку управлінських і лідерських компетентностей у професійній підготовці кадрів сектору безпеки і оборони. [4].

Матеріально-технічне забезпечення є ще одним важливим аспектом службово-бойової діяльності. У Стратегії воєнної безпеки України визначено, що одним із пріоритетів державної політики є модернізація озброєння та впровадження новітніх технологій у діяльність сил безпеки і оборони [5]. Зокрема, йдеться про розвиток безпілотних систем, засобів зв'язку, автоматизованих систем управління та інших технологій, які підвищують ефективність виконання завдань.

Організація медичного забезпечення військовослужбовців значною мірою залежить від національних військових доктрин та особливостей бойових завдань. У світі функціонує кілька основних моделей медичного забезпечення, кожна з яких має власні переваги та недоліки, що визначаються географічними, культурними та технологічними особливостями країн. Українська модель медичного забезпечення військовослужбовців розвивається на тлі бойових дій на сході країни та базується на поєднанні державних добровольчих ініціатив. Велике значення надається координації між різними рівнями медичної допомоги, зокрема надання першої медичної допомоги на полі бою та спеціалізоване лікування у військових шпиталях та цивільних лікарнях [6].

Таким чином, актуальні проблеми службово-бойової діяльності підрозділів сил безпеки та оборони України мають комплексний характер і потребують системного вирішення. Основними напрямками вдосконалення є підвищення рівня міжвідомчої взаємодії, розвиток кадрового потенціалу, модернізація матеріально-технічного забезпечення, а також

впровадження сучасних підходів до медичного та психологічного забезпечення. Реалізація цих заходів сприятиме підвищенню ефективності функціонування сектору безпеки і оборони України в сучасних умовах. Аксіологічне значення поставленої проблематики полягає у комплексному підході до її вирішення, залученні всіх можливих засобів, розумінні значущості ситуації, що склалася та відповідної політичної волі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/392/2020>.
2. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
3. Горбулін В. П. Національна безпека України: актуальні проблеми забезпечення. Київ : НІСД, 2021. 40 с.
4. Управлінська компетентність та лідерські якості керівника підрозділу сектору безпеки і оборони в умовах сучасних викликів : матеріали наук.-практ. конф. (м. Харків, 20 жовт. 2023 р.). Харків : ХНУВС, 2023. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/items/824fe9a5-f67a-41e3-aea0-f5925b73cecd>.
5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України» : Указ Президента України від 25.03.2021 № 121/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text>.
6. Петков Д. А. Сучасний стан та перспективи розвитку системи підготовки кадрів для Національної гвардії України. *Науковий вісник Київського інституту Національної гвардії України*. 2024. № 2. URL: <https://kinguvisnyk.kyiv.ua/index.php/journal/article/view/67/135>.

СОЛОПЕНКО МАКСИМ ЄВГЕНІЙОВИЧ

командир 213 навчальної групи курсу № 4 факультету забезпечення державної безпеки Київського інституту Національної гвардії України

Науковий керівник:

СТАЩУК МАКСИМ ВІТАЛІЙОВИЧ

викладач кафедри бойового та логістичного забезпечення Київського інституту Національної гвардії України

РЕАБІЛІТАЦІЯ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ПСИХОФІЗИЧНОГО СТАНУ ВІЙСЬКОВИХ ПІСЛЯ БОЙОВОГО СТРЕСУ

Бойовий стрес є закономірним наслідком участі військовослужбовців у бойових діях та одним із ключових чинників порушення їх психофізичного стану. За даними сучасних досліджень, значна частина комбатантів має прояви посттравматичного стресового розладу (ПТСР), частота якого прямо залежить від тривалості та інтенсивності бойового досвіду [1].

Дослідження свідчать, що у військовослужбовців, які брали участь у бойових діях, спостерігається високий рівень симптомів посттравматичного стресового розладу. Зокрема, порушення сну виявляються у 92,4 % комбатантів, зміна поведінка – у 89,4 %, нав'язливі спогади – у 83,3 %, а підвищена тривожність і дратівливість – у 80,3 % випадків [1]. При цьому встановлено пряму залежність між тривалістю перебування в зоні бойових дій та вираженістю симптоматики, що підтверджує накопичувальний характер бойового стресу [1].

Окрім психічних проявів, бойовий стрес супроводжується низкою фізіологічних змін, що впливають на загальний стан організму військовослужбовців. До них належать порушення сну, хронічна втома, зниження імунітету, а також підвищений ризик серцево-судинних захворювань. Взаємозв'язок психічних і фізичних порушень ускладнює перебіг стану та підтверджує необхідність комплексного підходу до відновлення [3].

Ключовою особливістю бойового стресу є його здатність переходити з адаптаційної реакції у патологічний стан за умов тривалого або інтенсивного впливу. Порушення механізмів регуляції нервової системи призводить до збереження стану гіперзбудження навіть після усунення загрози, що ускладнює повернення до нормального функціонування. Саме ця дисрегуляція лежить в основі формування стійких психічних розладів, зокрема посттравматичного стресового розладу [3].

Важливим чинником ефективного відновлення є своєчасність надання допомоги після впливу бойового стресу. Раннє виявлення симптомів та початок реабілітаційних заходів дозволяє запобігти хронізації психічних порушень і зменшити їх вираженість у подальшому. Відсутність своєчасного втручання значно підвищує ризик розвитку стійких форм ПТСР та ускладнює процес відновлення [3].

Відновлення психофізичного стану військовослужбовців передбачає застосування комплексного підходу, що охоплює медичний, психологічний, фізичний та соціальний компоненти реабілітації. Такий підхід дозволяє одночасно впливати на різні аспекти наслідків бойового стресу та забезпечує більш ефективне відновлення функціонального стану військових [2].

Медичний компонент передбачає ранню діагностику та за потреби фармакологічну корекцію порушень сну, тривожності та інших симптомів. Психологічний напрям включає застосування доказових методів психотерапії, зокрема когнітивно-поведінкової терапії та одним із ефективних методів психотерапії при ПТСР є EMDR (Eye Movement Desensitization and Reprocessing — десенсибілізація та репроцесинг за допомогою рухів очей). Метод базується на стимуляції процесів обробки травматичного досвіду шляхом двосторонньої сенсорної активації (зокрема, рухів очей), що сприяє зниженню емоційної інтенсивності спогадів та їх інтеграції в когнітивну систему. Застосування EMDR дозволяє зменшити симптоми ПТСР, включаючи нав'язливі спогади, тривожність та гіперзбудження, спрямованих на опрацювання травматичного досвіду. Фізичний компонент реалізується через відновлення базових фізіологічних функцій, включаючи сон, фізичну активність та дихальні практики, що сприяють зниженню рівня гіперзбудження. Соціальний аспект передбачає відновлення соціальних зв'язків та адаптацію до мирного середовища [2; 3].

Ефективність комплексних реабілітаційних заходів підтверджується результатами клінічних досліджень. Зокрема, після проходження відповідних програм відзначається зниження рівня симптомів посттравматичного стресового розладу на 22,5 %, депресивних проявів – на 55,3 %, тривожності – до 35 %, а соматизації – до 45 % від початкових показників [2]. Отримані результати свідчать про доцільність застосування інтегрованих підходів до відновлення психофізичного стану військовослужбовців.

Водночас ефективність реабілітації обмежується низкою системних проблем. Серед основних – небажання військовослужбовців звертатися за психологічною допомогою через стигматизацію психічних розладів, а також обмежений доступ до спеціалізованих реабілітаційних послуг. Це призводить до несвоєчасного надання допомоги та підвищує ризик формування хронічних форм ПТСР [3].

Подальший розвиток системи реабілітації військовослужбовців потребує вдосконалення організаційних та освітніх підходів. Зокрема, актуальним є впровадження програм психологічної підготовки та стрес-менеджменту ще на етапі підготовки особового складу, підвищення обізнаності військових щодо проявів бойового стресу, а також підготовка фахівців з військової психології. Важливим напрямом є інтеграція реабілітаційних заходів у систему

медичного забезпечення підрозділів та забезпечення безперервності допомоги – від зони бойових дій до етапів відновлення у мирних умовах.

Таким чином, бойовий стрес є закономірним наслідком участі у бойових діях та призводить до формування психофізичних порушень у військовослужбовців. Висока поширеність симптомів ПТСР серед комбатантів підтверджує необхідність своєчасного втручання. Найбільш ефективним є застосування комплексного підходу до реабілітації, що охоплює медичні, психологічні, фізичні та соціальні заходи. Подальший розвиток системи відновлення має бути спрямований на підвищення доступності допомоги та подолання стигматизації психічних розладів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Охріменко І. М., Білевич Н. О., Галич М. Ю., Галич Я. В., Пенькова Н. Є., Козира П. В., Стрельченко О. Г. Ознаки посттравматичного стресового розладу у комбатантів з різним бойовим досвідом та структура їх психологічної реабілітації. Клінічна та профілактична медицина. 2025. № 2. С. 112–121. DOI: <https://doi.org/10.31612/2616-4868.2.2025.14>.
2. Особливості комплексної реабілітації ветеранів війни. Клінічна та профілактична медицина. 2025. № 3. С. 91–95. DOI: <https://doi.org/10.31612/2616-4868.3.2025.12>.
3. Медико-психологічна реабілітація військовослужбовців в умовах російсько-української війни: етнопсихологічний дискурс, національні перспективи громадського здоров'я. Український медичний часопис. 2023. DOI: <https://doi.org/10.32471/umj.1680-3051.153.239628>.

СТЕЦКОВ ОЛЕКСАНДР МИКОЛАЙОВИЧ

Київський інститут Національної гвардії України

Науковий керівник:

КОЗИНЕЦЬ СЕРГІЙ ПЕТРОВИЧ

Київський інститут Національної гвардії України

ВПЛИВ НИЗЬКИХ ТЕМПЕРАТУР НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА СТАН ДИЗЕЛЬНОГО ПАЛИВА ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВО-БОЙОВИХ ЗАВДАНЬ З КОНВОЮВАННЯ

Дизельне паливо посідає провідне місце серед усіх видів рідкого моторного палива, що застосовуються в Україні. За структурою споживання нафтопродуктів дизельне паливо становить понад 60 % від загального обсягу ринку моторних палив країни, охоплюючи вантажний автотранспорт, автобусний парк, залізничну та сільськогосподарську техніку, а також бойові й спеціальні машини, які використовуються для забезпечення виконання службово-бойових завдань в Національній гвардії України (далі – НГУ), в тому числі для забезпечення виконання завдань з конвоювання. [1].

Кліматичні умови України характеризуються значним перепадом температур протягом року. Якщо у південних приморських районах мінімальна зимова температура рідко опускається нижче -10°C , то у північно-східних та східних областях; Харківській, Сумській, Луганській – абсолютний мінімум досягає до -25°C і нижче. Для техніки, що постійно виконує завдання для підрозділів НГУ, таке температурне навантаження є критичним: паливо, яке відповідає літньому стандарту, при -15°C може повністю втратити здатність прокачуватись через паливну систему двигуна.

Дизельне паливо являє собою суміш вуглеводнів із температурою кипіння у діапазоні $170-360^{\circ}\text{C}$. За хімічним складом воно містить три основні групи сполук: парафінові вуглеводні; 10-40 %, нафтенів, 20-60 % та ароматичні 14-30 % [1]. Саме парафінові вуглеводні нормальної будови з числом атомів вуглецю від 18 до 35 визначають поведінку

палива в умовах мінусових температур. Вони мають найвищі температури плавлення серед усіх вуглеводневих компонентів і першими переходять у кристалічний стан при охолодженні.

Процес кристалізації розгортається поетапно. На першому етапі, при охолодженні палива до температури помутніння, у рідкій фазі починають утворюватися мікроскопічні кристали парафіну розміром 1-10 мкм. Паливо при цьому, втрачає оптичну прозорість, але ще зберігає прийнятну рухомість. На другому етапі, при досягненні граничної температури фільтрованості, кристали укрупнюються і утворюють агломерати, здатні блокувати паливний фільтр із розміром пор 45 мкм. Нарешті, при температурі застигання кристалічна сітка пронизує весь об'єм палива настільки, що воно повністю втрачає плинність і не переміщується навіть під власною вагою [1].

Чинний в Україні стандарт ДСТУ 7688:2015 «Паливо дизельне Євро. Технічні умови» встановлює вимоги до якості дизельного палива відповідно до євростандарту EN 590 та розподіляє його на сезонні та кліматичні сорти за значенням граничної температури фільтрованості [3]. Літній сорт (клас А) повинен мати граничну температуру фільтрованості не вище -5°C , що є явно недостатнім для зимової експлуатації навіть у центральній Україні. Зимовий сорт (клас Е або F) забезпечує фільтрованість при -20°C або -26°C відповідно, а паливо арктичного класу 0 розраховане на умови до -44°C .

Температура застигання дизельного палива відповідно до ДСТУ 7688:2015 має бути нижче температури довкілля щонайменше на $10-15^{\circ}\text{C}$, .

Для техніки, яка використовується для забезпечення виконання завдань з конвоювання, що діє у широкому діапазоні географічних і кліматичних умов, стандартизований підхід до вибору сорту палива є особливо важливим. Наприклад, підрозділи, дислоковані на сході України, де середня температура січня сягає $-8...-12^{\circ}\text{C}$, а мінімальна $-20...-25^{\circ}\text{C}$, повинні використовувати виключно зимовий або арктичний сорт протягом усього опалювального сезону з жовтня по квітень місяць включно.

Парафінізація палива безпосередньо позначається на роботоздатності всіх елементів паливної системи дизельного двигуна. Паливний бак є першою зоною накопичення відкладень: кристали парафіну осідають на стінках та дні бака, утворюючи шар воскоподібної маси, яку насос не здатний захопити.

Паливний фільтр тонкого очищення є найбільш критичним вузлом. Паливопроводи і форсунки також зазнають негативного впливу при парафінізації. Тонкі трубопроводи паливної системи, можуть повністю перекриватися вже при незначному вмісті твердої фази.

Сучасна практика боротьби з низькотемпературним застиганням дизельного палива передбачає поєднання технологічних, хімічних та організаційних заходів. На виробничому рівні застосовуються два основних підходи; компаундування та депресорні присадки. Компаундування полягає у змішуванні прямогонної фракції з гідрокрекінговими компонентами або гасом.[1].

Депресорно-диспергувальні присадки це синтетичні полімерні сполуки, (поліакрилати, сополімери етилену з вінілацетатом) які адсорбуються на поверхні парафінових кристалів у момент їх зародження і блокують подальший ріст кристалічної решітки. Завдяки цьому тверда фаза залишається у вигляді дрібнодисперсної суспензії, здатної проходити через паливні фільтри. Важливо розуміти, що депресорні присадки не змінюють температуру помутніння, вони впливають виключно на граничну температуру фільтрованості та температуру застигання, знижуючи їх на $10-15^{\circ}\text{C}$ [2].

На рівні технічного обслуговування техніки доцільно застосовувати підігрівачі паливних фільтрів, інтегровані з системою охолодження двигуна або обладнані автономним електричним нагрівальним елементом. Такі пристрої підтримують температуру фільтра на рівні $+5...+10^{\circ}\text{C}$ навіть за зовнішньої температури -30°C , гарантуючи безвідмовну фільтрацію і перед пуском двигуна прогрівати паливну систему засобами передпускового підігріву не менше 5-10 хвилин.

З організаційної точки зору ключовим заходом є своєчасний перехід на зимовий сорт дизельного палива – не пізніше ніж за 2–3 тижні до настання сталих мінусових температур, оскільки залишки літнього палива у баку змішуються з новим і погіршують характеристики суміші. Для підрозділів, що діють в умовах неможливості регулярного технічного обслуговування, виправданим є використання антигелевих присадок, що додаються безпосередньо до бака з розрахунку 1 флакон (зазвичай 200–250 мл) на 40–80 л палива.[2].

Проведений аналіз свідчить, що низькі температури навколишнього середовища є одним із визначальних чинників надійності дизельних двигунів у зимовий період. Кристалізація парафінових вуглеводнів відбувається поетапно, від помутніння палива через втрату фільтрованості, до повного застигання. І кожен із цих етапів становить реальну загрозу для роботоздатності паливної системи.

Таким чином, комплексний підхід, що охоплює правильний вибір сорту палива, відповідно до прогнозованих температур, застосування депресорних або антигелевих присадок, обладнання паливних систем підігрівачами фільтрів та дотримання вимог передпускового підігріву, дозволяє практично повністю усунути ризики, пов'язані з впливом низьких температур на дизельне паливо. Отже техніка, яка виконує завдання в умовах мінливого клімату та обмежених можливостей технічного обслуговування, впровадження таких заходів, для забезпечення своєчасного виконання завдань служби з конвоювання, є не лише доцільним, а й необхідним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Чабанний В. Я., Черновол М. І., Солових Є. К. та ін. Паливо-мастильні матеріали, технічні рідини та системи їх забезпечення : навч. посіб. / ред. В. Я. Чабанний. Кропивницький : ЦНТУ, 2022. 488 с.
2. Троценко О. В., Григоров А. Б., Назаров В. М. Отримання дизельного палива з поліпшеними властивостями. Інтегровані технології та енергозбереження. 2021. № 4. DOI: <https://doi.org/10.20998/2078-5364.2021.4.08>
3. ДСТУ 7688:2015. Паливо дизельне Євро. Технічні умови. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 22 с.

ХАДЖИНОВ АНДРІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ

Київський інститут Національної гвардії України

Науковий керівник:

КОБА ОЛЕКСАНДР ВАСИЛЬОВИЧ

кандидат педагогічних наук, старший дослідник,
Київський інститут Національної гвардії України

АДАПТАЦІЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ ДО СУЧАСНИХ ЗАГРОЗ: ПРОТИДІЯ БПЛА ТА РЕБ У КОНТЕКСТІ ОХОРОНИ ВІЙСЬКОВИХ ВАНТАЖІВ

Актуальність теми зумовлена стратегічним значенням охорони та супроводження військових вантажів у системі логістичного забезпечення Збройних Сил України (далі - ЗСУ) та інших складових сил оборони в умовах воєнного стану. У сучасній гібридній війні колони та ешелони з озброєнням, боєприпасами, технікою та іншими матеріальними засобами залишаються пріоритетними цілями для диверсійно-розвідувальних груп, безпілотних літальних апаратів (БПЛА) та засобів радіоелектронної боротьби (РЕБ) противника. Ефективність військових перевезень безпосередньо впливає на боєздатність військ, що обумовлює необхідність постійного вдосконалення організаційно-правових механізмів вартової служби з урахуванням досвіду бойових дій 2022–2026 років.

Наукова новизна дослідження полягає в комплексному порівняльно-правовому аналізі норм Статуту гарнізонної та вартової служб ЗСУ, Положення про охорону та супроводження військових вантажів та Доктрини з організації перевезень і транспортування у ЗСУ в контексті нових загроз (БпЛА та РЕБ). Нами запропоновано оригінальний підхід до вдосконалення нормативної бази шляхом запровадження спеціалізованих алгоритмів дій варти («виявлення – доповідь – нейтралізація») та інтеграції засобів протидії дронам у структуру вартової служби, що раніше не було предметом системного науково-правового дослідження в українській військово-юридичній доктрині.

Результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення програм бойової підготовки особового складу варт, актуалізації відомчих нормативних актів Міністерства оборони України та розробки рекомендацій для органів військового управління.

Організація охорони та супроводження військових вантажів розпочинається з планування, що включає визначення складу варті, її озброєння, забезпечення засобами зв'язку, сигналізації та індивідуального захисту, а також рекогносцирування маршруту з оцінкою потенційних загроз [1].

Відповідно до Положення з охорони та супроводу військових вантажів на залізничному та водному транспорті, затвердженого наказом Міністерства оборони України від 07.05.2019 № 210, варта призначається у складі начальника варті, його помічника (за потреби), розвідних та чатових. Кількість постів забезпечує безперервний візуальний контроль за транспортними одиницями. Особливі вимоги встановлюються для супроводження вибухових речовин, озброєння та секретної техніки [1].

Загальні принципи вартової служби на об'єктах ЗСУ та Державної спеціальної служби транспорту врегульовані Інструкцією з організації та несення вартової служби воєнізованою охороною, затвердженою наказом Міністерства оборони України від 25.10.2016 № 560 [4].

Специфіка завдань варті зумовлена динамічним характером об'єкта охорони. Під час руху основним є спостереження за прилеглою територією та станом кріплення вантажу; під час зупинок — організація кругової оборони.

Згідно зі Статутом гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України (Закон України від 24.03.1999 № 550-XIV) чатовий зобов'язаний негайно доповідати начальнику варті про підозрілі дії та забезпечувати недоторканність печаток і пломб [2]. Доктрина з організації перевезень та транспортування у Збройних Силах України (ОП 4-0(281), липень 2023) акцентує увагу на адаптивності дій варті в умовах зміни обстановки [3].

У сучасних умовах суттєво ускладнюють виконання завдань загрози БпЛА та РЕБ. Досвід бойових дій свідчить про необхідність готовності варті до вогню по повітряних цілях з рухомих платформ, застосування засобів маскування та протидії РЕБ. Аналіз практики показує проблеми координації між вартою, органами військових сполучень та підрозділами прикриття, перебої у зв'язку та недостатню адаптацію інструкцій до дронів атак.

Правовий статус варті визначається поєднанням норм загальновійськових статутів і відомчих актів. Начальник варті несе повну відповідальність за збереження вантажу, озброєння та дисципліну протягом усього супроводження. Він зобов'язаний забезпечувати безперебійний зв'язок з військовими комендатурами для оперативного виклику підкріплення [2; 3].

Статут гарнізонної та вартової служб деталізує порядок зміни постів (приховано, зі збереженням бойової готовності), заряджання зброї та дії в екстремальних умовах (пожежа, обстріл) [2]. На варту покладаються додаткові завдання щодо забезпечення живучості вантажу, гасіння пожеж на транспорті та надання домедичної допомоги. Забороняються несанкціоновані контакти з цивільними особами з метою запобігання витоку інформації. Взаємодія з підрозділами військової служби правопорядку під час зупинок формує додатковий рівень безпеки.

Порівняльний аналіз чинних норм з реальною практикою виявляє прогалини: відсутність деталізованих алгоритмів протидії БпЛА та РЕБ, що знижує ефективність охорони в динамічних умовах.

Аналіз практики застосування норм дозволяє виділити ключові проблеми:

- Недостатня координація між вартою, органами військових сполучень та комендатурами, що призводить до затримок реагування на загрози (у реальних умовах — до 15–40 хвилин).
- Відсутність уніфікованих алгоритмів дій при виявленні БпЛА та недостатня підготовка до стрільби по повітряних цілях з рухомих об'єктів.
- Перебої у зв'язку під час руху, особливо в умовах застосування противником РЕБ.
- Застарілість окремих положень нормативних актів, які недостатньо враховують гібридні загрози сучасної війни [3; 5].

Ці недоліки особливо критичні при супроводженні вибухонебезпечних вантажів. Практика показує, що без інтеграції сучасних засобів протидії дронам та стійкого до РЕБ зв'язку ефективність варти суттєво знижується.

Організація охорони та супроводження військових вантажів вартою є комплексним організаційно-правовим інститутом, що поєднує статутні вимоги з необхідністю адаптації до новітніх загроз.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Положення з охорони та супроводу військових вантажів на залізничному та водному транспорті : наказ Міністерства оборони України від 07.05.2019 № 210 // Офіційний вісник України. 2019. № 52. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0735-19>.
2. Про Статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України : Закон України від 24.03.1999 № 550-XIV (станом на 18.07.2024) // Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/550-14#Text>.
3. Доктрина з організації перевезень та транспортування у Збройних Силах України : ОП 4-0(281). Вид. 2.— Київ : Командування Сил логістики ЗСУ, липень 2023.
4. Про затвердження Положення про воєнізовану охорону об'єктів Збройних Сил України та Державної спеціальної служби транспорту, Інструкції з організації та несення вартової служби воєнізованою охороною : наказ Міністерства оборони України від 25.10.2016 № 560 (зі змінами) // Офіційний вісник України. 2016. № 91. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1491-16#Text>.
5. Коломієць В. М. Забезпечення правопорядку в Збройних Силах України: адміністративно-правові аспекти : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Тернопіль, 2020. 204 с.

СЕКЦІЯ 2 СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

АГАЄВ ТИМУР ЕЛЬХАНОВИЧ

курсант 325 навчальної групи Київського
інституту Національної гвардії України

САЄНКО ВЛАДИСЛАВ СЕРГІЙОВИЧ

курсант 325 навчальної групи Київського
інституту Національної гвардії України

ПЕРСПЕКТИВИ ПЕРЕОЗБРОЄННЯ СИСТЕМ ЗВ'ЯЗКУ СИЛ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ НА РАДІОСИСТЕМИ HIMERA G1 PRO ВІТЧИЗНЯНОГО ВИРОБНИЦТВА

Сучасні бойові дії значною мірою залежать від ефективності систем зв'язку, які забезпечують координацію підрозділів, передачу інформації та управління військами. Надійний і захищений зв'язок є одним із ключових чинників успішного ведення бойових операцій.

На цей час в системах тактичного зв'язку сил безпеки та оборони України найпоширеніше застосовуються професійні радіосистеми виробництва корпорації Motorola Solutions, які відзначаються високою якістю, надійністю та зручністю експлуатації. Однак в умовах повномасштабної війни в Україні виникла об'єктивна потреба у створенні більш захищених і адаптованих до інтенсивної радіоелектронної боротьби систем зв'язку.

Одним із таких рішень стала українська тактична радіосистема HIMERA G1 Pro, розроблена з урахуванням досвіду реальних бойових дій. На відміну від класичних радіостанцій, вона є елементом цифрової мережевої інфраструктури зв'язку.

Тактичний радіозв'язок у сучасних військових операціях є одним із базових компонентів системи управління військами. Він забезпечує: передачу наказів і розпоряджень, координацію між підрозділами, обмін розвідувальною інформацією та контроль виконання бойових завдань.

Крім того, до сучасних систем тактичного зв'язку висуваються такі вимоги, як захищеність інформації від перехоплення, стійкість до засобів радіоелектронної боротьби (РЕБ), мобільність і компактність, надійність у складних умовах експлуатації, можливість передачі не лише голосу, а й цифрових даних. У бойових умовах ці вимоги є критично важливими, оскільки противник активно застосовує засоби РЕБ для придушення каналів зв'язку.

Виходячи з останнього професійний сегмент радіосистем виробництва корпорації Motorola Solutions, який поширюється на комерційних засадах для правоохоронних і рятувальних структур у всьому світі, окрім безсуперечних переваг водночас має і низку обмежень. А саме, до таких відносять: недостатню стійкість до впливу сучасних засобів радіоелектронного подавлення, потенційну вразливість до перехоплення змісту інформації, обмежену інтеграцію в системи ситуативної обізнаності на полі бою.

Ці недоліки зумовлюють необхідність переходу до більш сучасних технологічних рішень.

Українська система HIMERA G1 Pro була створена з урахуванням потреб фронту та досвіду застосування зв'язку в умовах ведення інтенсивних бойових дій. Вона є не просто радіостанцією, а елементом тактичної мережі зв'язку типу Mobile Ad-hoc Network (MANET).

До основних переваг продукту української компанії Himera Radios можна віднести: використання криптографічного захисту вразі надійнішого ніж алгоритм рівня AES-256, технологія псевдовипадкового перестроювання робочої частоти (ППРЧ / frequency hopping) як протидія засобам РЕБ противника. Обмін інформацією між кореспондентами здійснюється за принципом mesh-мережі, коли кожна радіостанція одночасно виконує функцію ретранслятора, що дозволяє суттєво збільшити дальність зв'язку в несприятливих умовах.

Для розширення зони радіопокриття компанія Himera Radios також пропонує компактний ретранслятор HIMERA B1 з дистанційним керуванням та автономністю до 14 діб, який може бути доставленим на позицію за допомогою БПЛА. Для під'єднання віддалених кореспондентів або об'єднання радіомереж через поширення трафіку радіоканалу в загальну IP-мережу (через Інтернет) із використанням VPN-з'єднання розроблено легкий і компактний ретранслятор HIMERA R1 зі швидкістю передавання даних до 500 кбіт/с.

Сумісність HIMERA G1 Pro із поширеними користувацькими засобами та приладами (Android-пристроями, комутаційними кабелями USB і Type-C, зарядними пристроями та павербанками) дозволяє нарощувати функціональні можливості та автономність за принципом «використовуй те, що маєш під рукою».

Конфігурування радіостанцій та ретрансляторів здійснюється за допомогою смартфона. Крім того, HIMERA G1 Pro може використовуватися як модем для об'єднання гаджетів у систему ситуативної обізнаності на полі бою. Вбудований GPS-модуль забезпечує обмін геолокацією між кореспондентами та дозволяє командирів відстежувати положення підлеглих у режимі реального часу.

Логічний та інтуїтивно зрозумілий інтерфейс радіостанції реалізує принцип: «боєць має працювати зі зв'язком без інструкцій», що зменшує потребу у тривалому навчанні. Українське походження пристрою також спрощує та здешевлює сервісне обслуговування і технічну підтримку.

Розвиток в Україні технологій, подібних до радіосистем HIMERA G1 Pro, дозволить підвищити ефективність ведення бойових дій, скоротити час прийняття рішень. Цей підхід не лише надає можливість економити оборонний бюджет на закупівлях та обслуговуванні, а й зменшує залежність військових формувань України від іноземних виробників, експортних обмежень, політичних і бюрократичних чинників. В разі необхідності, з'являється реальна можливість щодо переозброєння в скорочені терміни сил безпеки і оборони України на радіосистеми вітчизняного виробництва, суттєво скорочується час відновлення боєздатності.

АНДРОСЮК ІГОР ЮРІЙОВИЧ

Київський інститут Національної гвардії України

Науковий керівник:

ГОНЧАРЕНКО ОЛЕКСАНДР ЮРІЙОВИЧ

доктор філософії з біології, Київський інститут
Національної гвардії України

НАЗЕМНІ РОБОТИЗОВАНІ КОМПЛЕКСИ У СУЧАСНІЙ ВІЙНІ: БОЙОВЕ ЗАСТОСУВАННЯ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Сучасні збройні конфлікти характеризуються зростанням ролі безпілотних систем, серед яких наземні роботизовані комплекси (НРК) поступово стають важливим елементом бойових дій. Їх застосування пов'язане зі зниженням ризиків для особового складу, розширенням можливостей інженерного забезпечення, логістики, розвідки, штурмової підтримки та евакуації в умовах вогневого ураження, мінно-вибухових загроз і протидії засобами радіоелектронної боротьби [1-5]. У наукових працях уже сформовано підходи до класифікації НРК, оцінювання їхніх тактико-технічних характеристик, аналізу світових тенденцій розвитку та особливостей бойового застосування [1-4, 6, 7]. Це зумовлює потребу в узагальненні не лише технічного й бойового, а й інформаційного виміру розвитку НРК.

Узагальнити роль наземних роботизованих комплексів у сучасній війні та визначити основні тенденції їх розвитку на основі аналізу наукових публікацій, доктринальних документів, аналітичних матеріалів щодо бойового застосування та відкритих цифрових даних.

У роботі використано контент-аналіз, порівняльний аналіз вітчизняного та іноземного досвіду, а також цифрово-аналітичний підхід із залученням сервісів Google Trends і Google Новини. У Google Trends аналізували тему “Unmanned ground vehicle” у режимі Web search у трьох часових зрізах: 2004–2025 рр., останні 5 років і останні 12 місяців; оцінювали глобальну динаміку інтересу, просторовий розподіл популярності за країнами і субрегіонами, а також пов’язані запити для України та російської федерації. У Google Новинах пошук здійснювали за запитом «наземні роботизовані комплекси» з параметрами: регіон – Україна, мова – українська, часовий фільтр – за останній рік станом на 02.12.2025; до вибірки включали всі результати стрічки, за якими виконували календарний і якісний контент-аналіз.

Проведене узагальнення показує, що НРК доцільно розглядати як окремих клас багатфункціональних платформ, здатних виконувати бойові, логістичні, інженерні, спеціальні та тренувальні завдання [2, 4, 7]. У наукових дослідженнях їх класифікують за функціональним призначенням, масо-габаритними параметрами, типом шасі, силовою установкою та рівнем автономності [1, 2, 4, 6]. Такі підходи важливі не лише для систематизації наявних зразків, а й для формування вимог до перспективних платформ, їх стандартизації та коректного порівняльного аналізу [1, 4].

Світові тенденції свідчать про розвиток розгалужених лінійок НРК – від легких розвідувальних роботів до важких бойових та логістичних платформ. Для провідних держав характерні модульність, підвищення автономності, інтеграція з іншими безпілотними системами та включення НРК у ширші контури управління бойовими діями [2, 4, 6]. Український досвід також засвідчує формування спектра НРК для розмінування, доставки боєприпасів, евакуації поранених, штурмової підтримки та виконання спеціальних завдань [1, 3, 4]. Їх подальше масштабування прямо пов’язане з розвитком науково-технічного супроводу, випробувань і підготовки операторів [1, 3].

Важливе значення має і досвід застосування наземних роботизованих систем противником. Аналітичні матеріали фіксують їх використання для розвідки, вогневої підтримки, дистанційного мінування, логістики, евакуації та взаємодії з іншими безпілотними засобами [5]. Водночас виявлено суттєві обмеження: високу вразливість до засобів РЕБ, зниження ефективності в умовах міської забудови, залежність від місцевості та потребу в постійній координації з іншими силами [5]. Це дає підстави використовувати такий досвід і для розвитку власних роботизованих спроможностей, і для підготовки особового складу [3, 5].

Цифрово-аналітичний блок дослідження показав, що тематика безпілотних наземних транспортних засобів вийшла за межі вузького технічного інтересу. За результатами аналізу Google Trends виявлено тенденцію до зростання уваги до теми НРК у 2024–2025 рр. Аналіз Google Новин також засвідчив посилення уваги до НРК в українському інформаційному просторі, особливо в другій половині 2025 р.; у змістовій структурі новинного масиву переважали сюжети про бойове застосування, підготовку операторів, медичну евакуацію, логістику, технічний розвиток і засоби РЕБ. У сукупності це свідчить, що НРК уже сприймаються як реальний інструмент сучасної війни, а не як вузькотехнічна новація.

Наземні роботизовані комплекси стають системним елементом сучасних бойових дій, а їх подальший розвиток визначатиметься зростанням автономності, модульності, інтеграції з іншими безпілотними системами, а також удосконаленням підготовки операторів і нормативно-доктринального забезпечення. Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання для оновлення навчальних дисциплін, удосконалення підготовки підрозділів Національної гвардії України та формування більш обґрунтованих підходів до розвитку НРК у силах оборони.

Дослідження виконано у 2025–2026 роках в межах підготовки наукової роботи, поданої на конкурс наукових робіт здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти закладів вищої освіти, що належать до сфери управління Міністерства внутрішніх справ України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нижник Я. В., Чередніков О. М., Журахов О. В., Захарченко Д. С. Аналіз тактико-технічних характеристик наземних роботизованих комплексів очищення територій, забруднених вибухонебезпечними предметами. Випробування та сертифікація. 2025. Вип. 2(8). С. 104–117. URL: <https://dndivsovt.com/index.php/ts/article/view/590/560> (дата звернення: 13.04.2026).
2. Лисий О. О., Руснак В. М., Хоменко Є. В., Руснак В. В. Перспективи і принципи розвитку безпілотних наземних комплексів. Проблемні питання розробки та експлуатації систем озброєння та військової техніки. 2025. Вип. 23. С. 45–55. URL: <https://dndivsovt.com/index.php/journal/article/view/552/522> (дата звернення: 13.04.2026).
3. Руснак В. М., Хоменко Є. В., Лисий О. О. Інноваційний підхід щодо науково-технічного супроводу експериментальних досліджень роботизованих комплексів (систем) в бойових умовах, проблеми та шляхи вирішення. Scientific Works of State Scientific Research Institute of Armament and Military Equipment Testing and Certification. 2024. Iss. 2(20). С. 72–82. URL: <https://dndivsovt.com/index.php/journal/article/view/396/367/> (дата звернення: 13.04.2026).
4. Дачковський В., Каламурза О. Аналіз розвитку наземних роботизованих комплексів. Social Development and Security. 2025. Т. 15, № 3. С. 223–236. URL: <https://paperssds.eu/index.php/JSPSDS/article/view/887/1046> (дата звернення: 13.04.2026).
5. Інформаційний бюлетень № 3 «Досвід застосування підрозділами російської федерації наземних роботизованих систем». Жовт. 2024. 23 с.
6. Кравчук О., Симоненков В., Симоненкова І., Григор'єв О. Деякі питання автономного руху і управління наземних роботизованих комплексів для потреб Сухопутних військ Збройних Сил України. Збірник наукових праць Військової академії (м. Одеса). 2021. № 2(18). С. 85–93. URL: <http://zbirnyk.vaodessa.org.ua/index.php/uk/i-kravchuk/82-kategory1/162-kravchuk> (дата звернення: 13.04.2026).
7. Доктрина «Застосування безпілотних систем у силах оборони України»: доктрин. публ. / затв. Головнокомандувачем Збройних Сил України від 01 січ. 2024 р. № 49/НВГШ. Київ : Генеральний штаб Збройних Сил України, 2024. 55 с.

БАБАРИЦЬКИЙ ДМИТРО ОЛЕКСАНДРОВИЧ
студент кафедри підготовки офіцерів запасу
Військово-юридичний інститут Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого

КУРТОВ АНАТОЛІЙ ІГОРОВИЧ
кандидат технічних наук, доцент
завідувач кафедри підготовки офіцерів запасу
Військово-юридичний інститут Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого

**КВАНТИЗАЦІЯ МОДЕЛЕЙ КОМП'ЮТЕРНОГО ЗОРУ ДЛЯ ЗАДАЧ
АВТОНОМНОГО РОЗПІЗНАВАННЯ ЦІЛЕЙ В УМОВАХ ОБМЕЖЕНИХ
ОБЧИСЛЮВАЛЬНИХ ПОТУЖНОСТЕЙ**

В умовах інтенсивного застосування систем РЕБ управління FPV-дронами суттєво ускладнюється, а втрата відеозв'язку на термінальній ділянці польоту призводить до хиб. Тому критично важливою є розробка систем автономного наведення з бортовою обробкою відеопотоку. Проте доступні для масових і недорогих FPV-дронів обчислювальні платформи мають жорсткі обмеження щодо ваги, енергоспоживання та потужності процесора [1].

Для вирішення цієї проблеми необхідно визначити ефективність використання квантованих нейромереж для класифікації військової техніки в реальному часі на апаратно обмежених платформах. Для експерименту використано набір даних «Military Vehicles» [2] та базову архітектуру YOLOv8-nano [3], яка демонструє оптимальне співвідношення швидкодії та точності. Для адаптації моделі під слабе апаратне забезпечення застосовано посттренирувальну квантизацію, що переводить ваги моделі з формату FP32 у цілочисельний формат INT8, суттєво зменшуючи вимоги до об'єму пам'яті.

Математично процес квантизації полягає у лінійному відображенні масиву дійсних чисел у цілочисельний діапазон. Перетворення оригінального значення ваги r у квантоване значення q відбувається за формулою афінної квантизації [4]:

$$q = \text{round}\left(\frac{r}{S} + Z\right)$$

де S – коефіцієнт масштабування, що визначає крок квантування, а Z – точка нуля, яка забезпечує точне відображення дійсного нуля без втрати точності.

Зворотне відновлення значень під час інференсу обчислюється як:

$$r \approx S(q - Z)$$

Цей підхід дозволяє зменшити обсяг необхідної оперативної пам'яті та прискорити матричні обчислення на центральному процесорі. Головною інтегральною метрикою для оцінки ефективності виявлення об'єктів після квантизації обрано середню точність при порозі перекриття 50% (**mAP@0.5**).

У ході експерименту проведено навчання базової моделі YOLOv8-nano протягом 50 епох. Динаміка навчання та збіжність функції втрат разом із поступовим зростанням метрики **mAP@0.5** на валідаційній вибірці зображені на рисунку 1 свідчать про успішне вилучення ознак без ефекту перенавчання.

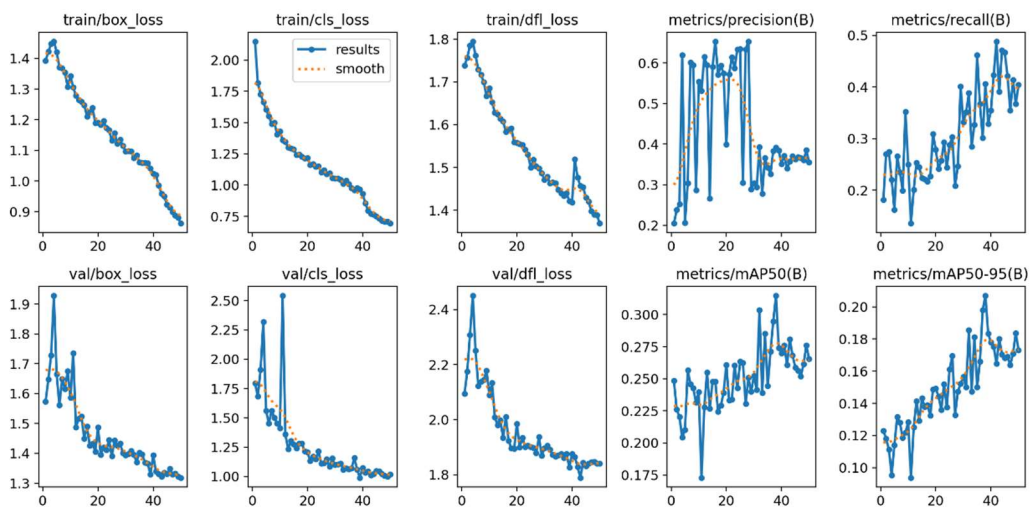

Рисунок 1 – Графік кривих навчання та метрики mAP@0.5 від кількості епох

Після оптимізації моделі методом посттренирувальної квантизації проведено порівняльний аналіз оригінальної та квантованої версій алгоритму на цільовій платформі Raspberry Pi 4 / CPU. Результати тестування, наведені у таблиці 1, демонструють вплив квантизації на загальну продуктивність.

Таблиця 1 – Порівняння характеристик оригінальної та оптимізованої моделей комп'ютерного зору

Модель	Розмір файлу, Мб	Точність mAP@0.5	Швидкодія, FPS (CPU)
YOLOv8n (FP32)	6.0	0.31	4.92
YOLOv8n (INT8)	3.2	0.27	6.2

Для оцінки роботи моделі комп'ютерного зору проаналізовано візуальні результати інференсу на тестовій вибірці. Як продемонстровано на рисунку 2, квантована модель успішно справляється із задачею виявлення та класифікації пріоритетних цілей типу «Heavy_Armor» та «Infantry» навіть за складних ракурсів зйомки.

Рисунок 2 – Приклад роботи квантованої моделі YOLOv8n (INT8) з виявлення та класифікації цілі на тестовому зображенні

Важливо зазначити, що рівень впевненості моделі на рисунку 2 при ідентифікації важкої бронетехніки сягає 80-90%. Це є високим показником для нано-архітектури моделі, ваги якої додатково стиснуто до 8-бітного цілочисельного формату.

Таким чином, за результатами дослідження підтверджено доцільність використання квантованих моделей комп'ютерного зору на апаратно обмежених платформах. Попри очікуване зниження загальної метрики **mAP@0.5**, модель правильно виявляє ключові цілі з високою впевненістю. Застосування INT8 квантизації зменшило розмір файлу майже вдвічі – з 6.0 до 3.2 Мб, уможлививши його завантаження в пам'ять мікрокомп'ютерів БПЛА. Крім того, оптимізована модель працює швидше: понад 6 кадрів на секунду на базовому процесорі (CPU), що може досягти показників реального часу при використанні плат із нейроприскорювачами (NPU).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bemposta Rosende, S., Ghisler, S., Fernández-Andrés, J., & Sánchez-Soriano, J. (2023). Implementation of an edge-computing vision system on reduced-board computers embedded in uavs for intelligent traffic management. *Drones*, 7(11), 682. <https://doi.org/10.3390/drones7110682>
2. Military Vehicles Dataset [Електронний ресурс] / Roboflow Universe. – Режим доступу: <https://universe.roboflow.com/military-artillery-academia/military-vehicles-6nrej>
3. Jocher G. YOLO by Ultralytics [Електронний ресурс] / Glenn Jocher, Ayush Chaurasia, Jing Qiu. – 2023. – Режим доступу: <https://github.com/ultralytics/ultralytics>

4. Jacob B. Quantization and training of neural networks for efficient integer-arithmetic-only inference / B. Jacob, S. Kligys, B. Chen [et al.] // Proceedings of the IEEE conference on computer vision and pattern recognition. – 2018. – P. 2704-2713.

БОРИСЮК ОЛЕКСІЙ СЕРГІЙОВИЧ

магістр Київський інституту Національної гвардії
України

БПЛА ЯК ЗАСОБИ ОХОРОНИ ОБ'ЄКТІВ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

Сучасний стан безпекового середовища України характеризується зростанням кількості загроз для об'єктів критичної інфраструктури, зокрема енергетичних систем, транспортних вузлів, об'єктів зв'язку, водопостачання та оборонної промисловості [1]. В умовах воєнного стану та активного використання противником диверсійних, ракетних і безпілотних засобів ураження особливого значення набуває вдосконалення систем охорони та моніторингу таких об'єктів. Одним із перспективних інструментів забезпечення державної безпеки є безпілотні літальні апарати (БПЛА).

БПЛА являють собою сучасні авіаційні комплекси, здатні виконувати широкий спектр завдань без безпосередньої участі людини на борту. Їх використання у сфері охорони критичної інфраструктури дозволяє здійснювати оперативний моніторинг територій, виявляти потенційні загрози, контролювати периметр безпеки та забезпечувати швидке реагування сил охорони на надзвичайні ситуації [2].

Особливого значення БПЛА набувають під час забезпечення безпеки особливо важливих об'єктів, до яких належать атомні електростанції, гідротехнічні споруди, військові арсенали, командні пункти, аеродроми, урядові установи, об'єкти оборонно-промислового комплексу та критичні елементи транспортної інфраструктури. Вказані об'єкти є потенційними цілями диверсійних груп, терористичних організацій та засобів повітряного нападу противника, що обумовлює необхідність створення багаторівневої системи їх охорони.

Використання БПЛА у системі захисту особливо важливих об'єктів дозволяє забезпечити:

- цілодобове повітряне патрулювання території;
- оперативне виявлення несанкціонованого проникнення;
- контроль важкодоступних ділянок периметра;
- моніторинг повітряної та наземної обстановки;
- супровід сил реагування;
- оперативну передачу інформації до ситуаційних центрів.

Сучасні безпілотні комплекси можуть працювати як автономно, так і у взаємодії з іншими технічними засобами охорони: системами відеоспостереження, датчиками руху, тепловізійними комплексами, системами контролю доступу та автоматизованими пунктами управління. Така інтеграція дозволяє створити єдиний інформаційний простір безпеки та значно скоротити час реагування на загрози.

Основними перевагами використання БПЛА є висока мобільність, можливість роботи у важкодоступних районах, відносно невисока вартість експлуатації, автономність та здатність здійснювати цілодобове спостереження. Сучасні БПЛА оснащуються тепловізійними камерами, системами нічного бачення, засобами відеофіксації, лазерного сканування та геолокації, що значно підвищує ефективність охорони об'єктів інфраструктури.

Особливо актуальним є використання БПЛА для:

- моніторингу об'єктів енергетичної інфраструктури;
- охорони військових складів та арсеналів;
- контролю державного кордону;

- виявлення диверсійно-розвідувальних груп;
- оцінки наслідків надзвичайних ситуацій та атак;
- патрулювання територій великих промислових підприємств;
- охорони особливо важливих державних об'єктів;
- контролю безпеки районів розташування військових формувань;
- виявлення підозрілої активності поблизу стратегічних споруд [3].

Важливим напрямом є інтеграція БПЛА у єдині автоматизовані системи безпеки держави. Поєднання безпілотних технологій із системами відеоспостереження, штучного інтелекту та автоматизованої аналітики дозволяє значно підвищити ефективність прогнозування та нейтралізації загроз. Використання елементів штучного інтелекту надає можливість автоматично розпізнавати підозрілі об'єкти, аналізувати поведінкові моделі та формувати попередження для чергових служб у режимі реального часу.

Крім того, БПЛА можуть застосовуватися під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій на особливо важливих об'єктах. За допомогою аерофотозйомки та тепловізійного контролю можливо швидко оцінити масштаби пошкоджень, визначити небезпечні ділянки, координувати евакуаційні заходи та забезпечувати інформаційну підтримку рятувальних підрозділів.

Разом із тим застосування БПЛА супроводжується певними проблемами, серед яких: уразливість до засобів радіоелектронної боротьби, необхідність захисту каналів передачі даних, обмежений час автономної роботи та потреба у висококваліфікованих операторах. Крім того, важливого значення набуває нормативно-правове регулювання використання безпілотних систем у сфері державної безпеки [4]. В умовах активного розвитку безпілотних технологій актуальним є також удосконалення систем протидії ворожим БПЛА, які можуть використовуватись для проведення розвідки або здійснення атак на критичну інфраструктуру.

Таким чином, БПЛА є ефективним сучасним засобом охорони об'єктів критичної інфраструктури та важливим елементом забезпечення державної безпеки України. Їх застосування для охорони особливо важливих об'єктів дозволяє суттєво підвищити рівень ситуаційної обізнаності, оперативності реагування та ефективності функціонування системи державної безпеки. Подальший розвиток безпілотних технологій та їх інтеграція у систему національної безпеки сприятимуть підвищенню рівня захищеності держави в умовах сучасних загроз.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кабінет Міністрів України. Деякі питання об'єктів критичної інфраструктури : постанова Кабінету Міністрів України від 09 жовтня 2020 р. № 1109. Офіційний вісник України. 2020. № 89. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1109-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення 01.03.2026).
2. Кабінет Міністрів України. Про затвердження Загальних вимог до кіберзахисту об'єктів критичної інфраструктури : постанова Кабінету Міністрів України від 19.06.2019 № 518. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/518-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення 01.03.2026).
3. Верховна Рада України. Про критичну інфраструктуру : Закон України від 16.11.2021 № 1882-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20/ed20211116#Text> (дата звернення 01.03.2026).
4. Герасименко О. М. Критична інфраструктура України як предмет наукового пізнання: теоретичний аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2024. Том 4 № 85. С. 42-49. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.4.6>.

БІНЬКОВСЬКИЙ ОЛЕКСАНДР АНАТОЛІЙОВИЧ

кандидат військових наук, доцент, доцент кафедри прикордонної безпеки Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

НІКУЛІН МИХАЙЛО ОЛЕКСАНДРОВИЧ

старший викладач кафедри прикордонної безпеки Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

**СИСТЕМА ЗАХИСТУ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ НА ДЕОКУПОВАНИХ ДІЛЯНКАХ
ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ: СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ**

Повномасштабна збройна агресія російської федерації проти України суттєво змінила безпекове середовище держави та характер загроз її національній безпеці. У нових умовах Державна прикордонна служба України (далі – ДПСУ), яка до 2022 року функціонувала переважно як правоохоронний орган спеціального призначення з окремими військовими повноваженнями, фактично стала повноцінним суб'єктом реалізації оборонної політики держави в складі Сил безпеки та оборони України. Залучення органів та підрозділів ДПСУ до виконання бойових (спеціальних) завдань у смугах оборони, участь у відсічі збройної агресії, веденні позиційних та маневрених бойових дій, застосуванні артилерії, протитанкових і зенітних засобів, безпілотних авіаційних систем та засобів радіоелектронної боротьби зумовили необхідність докорінної трансформації організаційно-штатних структур та системи управління.

Інтеграція ПРИКЗ в систему оборони України свідчать про зростання бойової спроможності, що підтверджується практичними результатами бойового застосування.

Таким чином, виникає наукова та прикладна проблема — необхідність розроблення системи захисту деокупованих ділянок державного кордону, яка би:

враховувала багатокomпонентний характер сучасного бою;

дозволяла оперативно адаптовувати організаційно-штатні моделі прикордонного загону (далі-ПРИКЗ);

забезпечувала можливість сценарного аналізу залежно від характеру бойових дій;

створювала умови оперативної інтеграції взаємодіючих органів та підрозділів в єдину складову.

З огляду на зазначене вище, система захисту деокупованих ділянок державного кордону ПРИКЗ ДПСУ забезпечить перехід від правоохоронної моделі прикордонної служби до військового формування, здатного самостійно діяти в батальйонних районах оборони та ефективно інтегруватися в систему Сил оборони України в короткі терміни.

Авторами виділено деякі аспекти щодо розробки системи захисту державного кордону в межах ділянок державного кордону, які були деокуповані, що відкриває можливості подальших досліджень. В подальших дослідженнях авторами окреслено перспективу в розробленні моделі системи об'єднаного планування застосування сил оборони в операціях об'єднаних сил, що дасть можливість удосконаленню ефективного застосування органів та підрозділів ДПСУ в системі Сил оборони України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України Про Державну прикордонну службу: прийнятий 19 червня 2003 року № 965-IV// Відомості Верховної Ради України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15#Text>.

2. Закон України Про державний кордон України: прийнятий 4 листопада 1991 року №1777 – XII// Відомості Верховної Ради. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-12#Text>.

3. Закон України Про оборону України: прийнятий 20 листопада 2024 року № 4068-IX // Відомості Верховної Ради. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>.

4. Бінковський О.А., Нікулін М.О. Концептуальні основи підготовки держави до оборони. Сучасні погляди на роль ДПСУ / Бінковський О.А., Нікулін М.О. // Журнал «Національні інтереси України», Військова академія (м. Одеса), видавнича група «Наукові перспективи». 2026 - 2(19). С. 73-83. [https://doi.org/10.52058/3041-1793-2026-2\(19\)-73-83](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2026-2(19)-73-83).

ВЛАСЕНКО ЄВГЕН ВАЛЕРІЙОВИЧ

Національний університет оборони України

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНЮВАННЯ ЖИВУЧОСТІ УГРУПОВАННЯ ЗЕНІТНИХ РАКЕТНИХ ВІЙСЬК В ОПЕРАЦІЯХ

Досвід сучасних бойових дій, зокрема російсько-української війни, засвідчує наявність важливого науково-практичного завдання, пов'язаного з недостатньо точним оцінюванням живучості угруповань зенітних ракетних військ (ЗРВ) в операціях. Актуальність цього завдання зумовлена тим, що необ'єктивне визначення рівня живучості в умовах вогневої, інформаційної та розвідувальної переваги противника може призводити до критичних втрат, які суттєво ускладнюють або унеможливають виконання бойових завдань угрупованням ЗРВ. За сучасних умов противник прагне знизити загальну ефективність системи протиповітряної оборони (ППО) держави шляхом завдання максимальних втрат її основному та найбільш дієвому компоненту – угрупованню зенітних ракетних військ. У зв'язку з цим виникає потреба в удосконаленні науково-методичного апарату, здатного забезпечити вироблення обґрунтованих рішень щодо підвищення живучості угруповання ЗРВ в операціях [1-4].

Аналіз наукових праць, присвячених оцінюванню живучості угруповань ЗРВ і процесів зенітного ракетного прикриття, свідчить, що існуючі методики дають змогу прогнозувати втрати зенітних ракетних підрозділів, оцінювати ефективність прикриття об'єктів і моделювати відбиття ударів засобів повітряного нападу противника [5-7]. Водночас такі підходи не враховують у повному обсязі вплив комплексу заходів забезпечення живучості та переважно орієнтовані на оцінювання окремого удару, а не безперервного процесу виконання завдань упродовж усієї операції [8-13].

Метою дослідження є удосконалення методичного апарату оцінювання живучості угруповання зенітних ракетних військ в операціях шляхом визначення та кількісної оцінки ефективності комплексу заходів забезпечення живучості. Практична спрямованість такого підходу полягає у виробленні науково обґрунтованих рекомендацій для органів військового управління щодо підвищення живучості угруповання ЗРВ під час відбиття ударів засобів повітряного нападу противника впродовж усієї операції [8-13].

Удосконалений методологічний підхід ґрунтується на концепції управління “згори донизу”, за якої вихідною умовою є потрібний рівень ефективності системи протиповітряної оборони в операції, визначений старшим начальником. Від цього рівня послідовно здійснюється перехід до конкретних параметрів, які підлягають оцінюванню та управлінню [6, 10, 11].

Живучість угруповання ЗРВ розглядається як комплексна характеристика, що визначає властивості створеного угруповання та його елементів зберігати боєздатність, структурну цілісність, функціональність і спроможність ефективно виконувати бойові завдання в умовах організованого цілеспрямованого впливу противника. Комплекс заходів забезпечення живучості трактується як сукупність заходів, які плануються і проводяться з метою збереження ефективності функціонування угруповання ЗРВ в операції на рівні не нижче потрібного [8, 9, 13].

Логіка підходу передбачає, насамперед, визначення потрібної ефективності ППО як відношення математичного сподівання числа знищених цілей до їх загальної кількості в ударі. Загальний результат при цьому розглядається як сума внесків усіх складових системи ППО [6, 7, 10, 11]. Наступним кроком є декомпозиція потрібної ефективності до рівня угруповання

ЗРВ через визначення необхідної кількості цільових каналів, які фактично виступають ключовим ресурсом, що має бути збережений упродовж операції.

Важливим елементом підходу є прогнозування втрат цільових каналів. Ураховуються два типи втрат: загальні втрати внаслідок зниження показників надійності та прогнозовані втрати від цілеспрямованого впливу противника [5, 6, 8, 9]. Саме другий складник набуває визначального значення в сучасних умовах, коли найбільших втрат угрупування ЗРВ зазнають не лише під час безпосереднього обстрілу, а й у результаті безперервного процесу “виявлення–ураження”, що реалізується із застосуванням високоточного озброєння, ударних безпілотних авіаційних комплексів, крилатих і балістичних ракет, а також засобів радіоелектронного та інформаційного впливу [1-4].

На основі співвідношення між потрібною кількістю цільових каналів та прогнозованими втратами визначається кількість каналів, втраті яких необхідно запобігти за рахунок реалізації комплексу заходів забезпечення живучості. У такий спосіб формується кількісна основа для обґрунтування потрібних дій, спрямованих на компенсацію виявленої прогалини у живучості угрупування [8, 9, 13].

Ключовою складовою підходу є показник ефективності варіанту комплексу заходів забезпечення живучості, який відображає ступінь досягнення потрібного рівня ефективності дій угрупування ЗРВ. Його використання забезпечує перехід від загального оцінювання можливих втрат до кількісного визначення результативності конкретних варіантів дій щодо їх зменшення [8, 9, 11-13]. Вибір раціонального варіанту комплексу заходів здійснюється за критерієм, що враховує як очікувану ефективність, так і наявні ресурсні обмеження. Це дозволяє обґрунтовано формувати таку комбінацію заходів, яка забезпечує потрібний рівень результативності в межах доступних ресурсів [8-13].

Структурно методологічний підхід охоплює три основні блоки: оцінювання ефективності заходів, визначення раціонального варіанту комплексу заходів забезпечення живучості та узагальнення результатів. Перший блок передбачає формування повного переліку заходів, визначення показників і матриці оцінок, а також проведення факторного аналізу. Другий блок орієнтований на врахування ймовірного варіанту дій противника, формування пріоритетних заходів і вибір раціонального варіанту за встановленим критерієм. Третій блок пов'язаний із виробленням конкретних рекомендацій для органів військового управління [6, 8-13]. Методологічну основу підходу становлять метод експертних оцінок, факторний аналіз та шкала градації Харрінгтона. Перевагою запропонованого підходу є охоплення умов і тривалості операції в цілому, а також можливість знаходження раціонального комплексу заходів в умовах реальних ресурсних обмежень [8, 9, 12, 13].

Розроблений методологічний підхід, на відміну від існуючих, дає змогу кількісно оцінювати ефективність комплексу заходів забезпечення живучості угрупування зенітних ракетних військ в операціях. Його практичне значення полягає у переході від пасивного прогнозування можливих втрат до активного й керованого обґрунтування переліку, пріоритетності та раціональної комбінації заходів забезпечення живучості в межах наявних ресурсів. Реалізація такого підходу в діяльності органів військового управління оперативного рівня створює передумови для підвищення ефективності протиповітряної оборони військ і об'єктів до рівня не нижче заданого. Подальший розвиток досліджень доцільно зосередити на вдосконаленні методологічних підходів до оцінювання живучості угрупування ЗРВ в операціях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Титаренко О., Власенко Є. Протиповітряна оборона в російсько-українській війні. Повітряна міць України. 2024. № 1 (6). С. 49–55.
2. Горбенко В. М., Кучинська А. В., Гудим В. М. Особливості таргетингу в сучасних об'єднаних та майбутніх багатодомених операціях. Повітряна міць України. 2023. № 2 (5). С. 10–16.

3. Титаренко О. Б., Горобець Ю. О., Щипанський П. В., Власенко Є. В. Живучість угруповання зенітних ракетних військ в сучасних операціях: система поглядів. Повітряна міць України. 2024. № 1 (6). С. 49–55.
4. Радецький В. Г. та ін. Протиповітряна оборона у локальних війнах і збройних конфліктах. Київ : НАОУ, 2007. 254 с.
5. Городнов В. П. та ін. Моделирование боевых действий частей, соединений и объединений войск. Харьков : ВИРТА ПВО, 1987. 387 с.
6. Городнов В. П., Дробаха Г. А., Єрмошин М. О., Смірнов Є. Б., Ткаченко В. І. Моделювання бойових дій військ (сил) протиповітряної оборони та інформаційне забезпечення процесів управління ними (теорія, практика, історія розвитку) : монографія. Харків : ХВУ, 2004. 409 с.
7. Неупокоев Ф. К. Противовоздушный бой. Воениздат, 1989. 262 с.
8. Титаренко О. Б., Гогонянц С. Ю. Обґрунтування рекомендацій щодо підвищення живучості угруповання зенітних ракетних військ при відбитті удару засобів повітряного нападу противника. Труди університету. 2015. № 1 (128). С. 81–92.
9. Волювач С. А., Воронін В. В., Рисований О. М., Третяк В. Ф., Балакірева С. М. Удосконалення підходів щодо оцінювання показників живучості підрозділів зенітних ракетних військ. Системи озброєння і військова техніка. 2024. № 1 (77). С. 81–86.
10. Волков А. Ф. та ін. Методика визначення достатнього рівня ефективності бойових дій підрозділу ППО. Збірник наукових праць ХНУПС. 2021. № 4 (70). С. 7–14.
11. Єрмошин М. О. та ін. Підхід щодо оцінки ефективності бойових дій угруповання зенітних ракетних військ. Наука і техніка Повітряних Сил ЗС України. 2019. № 2 (35). С. 113–118.
12. Грідіна В. В., Кузьмін С. А., Малюга В. Г. Шляхи удосконалення методики оцінювання ефективності бойових дій зенітних ракетних військ. Наука і техніка Повітряних Сил ЗСУ. 2022. № 2 (47). С. 41–47.
13. Горбенко В. М., Власенко Є. В. Методичний підхід щодо оцінювання ефективності комплексу заходів забезпечення живучості угруповання зенітних ракетних військ в операції. Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України.

ГОНЧАР СЕРГІЙ ВІКТОРОВИЧ

кандидат технічних наук Національний
університет цивільного захисту України

КРАПИВНИЙ ІЛЛЯ СЕРГІЙОВИЧ

здобувач вищої освіти
Національний університет цивільного захисту
України

**ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ ФІШИНГОВИХ
АТАК У ЗАХИЩЕНИХ МЕРЕЖАХ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ**

У сучасних умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій та активізації кібератак на об'єкти державного управління фішинг залишається одним із найбільш поширених і небезпечних методів несанкціонованого доступу до захищених інформаційних систем. За даними міжнародних організацій у сфері кібербезпеки, понад 90% успішних кібератак починаються саме з фішингових повідомлень, спрямованих проти співробітників державних органів. В умовах продовження збройного конфлікту з російською федерацією українські державні установи зазнають безпрецедентного тиску з боку хакерських угруповань, пов'язаних з ворожими спецслужбами, що підвищує актуальність пошуку ефективних технологічних рішень для протидії цим загрозам.

Фішингові атаки являють собою спроби зловмисників змусити користувачів розкрити конфіденційну інформацію - облікові дані, паролі, токени автентифікації - шляхом використання підроблених електронних листів, вебсайтів або повідомлень, що імітують легітимні джерела. Особливу небезпеку становлять цільові фішингові атаки (spear-phishing), які орієнтовані на конкретних посадових осіб і відрізняються високим рівнем персоналізації та складністю виявлення традиційними методами захисту.

Традиційні засоби протидії фішингу - сигнатурний аналіз, чорні списки URL-адрес, фільтрація за репутацією відправника - мають суттєві обмеження. Вони ефективні лише проти вже відомих загроз і неспроможні своєчасно реагувати на нові варіанти атак. Зловмисники постійно вдосконалюють техніки обходу таких засобів: використовують легітимні хмарні сервіси для розміщення фішингових сторінок, застосовують динамічну зміну URL-адрес та коротких посилань, а також генерують повідомлення з унікальним вмістом для обходу сигнатурних фільтрів. Це зумовлює необхідність переходу до адаптивних систем захисту на основі штучного інтелекту.

Застосування методів машинного навчання та штучного інтелекту відкриває принципово нові можливості для виявлення фішингових атак. Серед ключових технологій слід виділити кілька основних напрямів.

Перший напрям - аналіз природної мови (NLP). Алгоритми обробки природної мови аналізують текстовий зміст електронних листів, виявляючи характерні для фішингу мовні конструкції: надмірну терміновість, погрози наслідками, заклики до негайних дій, граматичні та стилістичні помилки. Моделі на основі трансформерних архітектур (BERT, GPT) дозволяють враховувати контекст повідомлення та виявляти смислові аномалії, що неможливо за допомогою простого ключового пошуку.

Другий напрям - аналіз поведінкових ознак та метаданих. Системи машинного навчання будують профілі нормальної поведінки для кожного користувача та відправника: типовий час відправлення листів, географічне розташування серверів, патерни взаємодії між адресатами. Будь-яке відхилення від встановленого профілю фіксується як підозрілий інцидент. Алгоритми класифікації, зокрема Random Forest та градієнтний бустинг, забезпечують високу точність виявлення аномалій навіть у зашифрованому трафіку.

Третій напрям - аналіз URL-адрес та вебсторінок. Рекурентні нейронні мережі (LSTM) аналізують структуру URL-адрес, виявляючи характерні для фішингу ознаки: використання схожих доменних імен (typosquatting), підозрілі субдомени, надмірну довжину адреси. Методи комп'ютерного зору застосовуються для порівняння зовнішнього вигляду підроблених сторінок з оригінальними ресурсами - навіть якщо вихідний код повністю змінений, візуальна схожість залишається характерною ознакою фішингу.

Практичний досвід впровадження ШІ-систем у державному секторі підтверджує їх значну ефективність. Агентство з кібербезпеки та безпеки інфраструктури США (CISA) використовує платформу на основі машинного навчання, яка дозволяє виявляти до 99,9% фішингових листів з рівнем хибних спрацьовувань менше 0,1%. Міністерство оборони Великобританії впровадило систему автоматизованого аналізу електронної пошти на базі нейронних мереж, що скоротило час реагування на фішингові інциденти з декількох годин до хвилин. Країни-члени НАТО активно обмінюються розвідувальними даними про фішингові кампанії через платформу Malware Information Sharing Platform (MISP), інтегровану з ШІ-інструментами для автоматизованого аналізу загроз.

Для України впровадження ШІ-технологій у захист державних інформаційних систем від фішингу є не лише технологічною необхідністю, але й стратегічним пріоритетом. Реалізація такого підходу передбачає кілька взаємопов'язаних кроків: по-перше, інтеграцію систем аналізу електронної пошти на базі машинного навчання у поштову інфраструктуру органів державної влади; по-друге, створення централізованої бази даних фішингових індикаторів компрометації з автоматичним оновленням через ШІ-аналіз; по-третє, розробку систем поведінкового аналізу користувачів для виявлення скомпрометованих облікових записів; по-

четверте, підготовку фахівців з кібербезпеки, здатних ефективно працювати з ШІ-інструментами захисту.

Окремої уваги заслуговує питання інтеграції вітчизняних розробок у сфері ШІ з міжнародними партнерами. В рамках співпраці з ЄС та НАТО Україна отримує доступ до передових технологій кіберзахисту, проте ефективне їх застосування потребує адаптації до специфіки українського інформаційного простору, зокрема врахування особливостей кирилических фішингових атак та національної нормативно-правової бази у сфері захисту інформації.

Таким чином, застосування штучного інтелекту для виявлення фішингових атак у захищених мережах державних органів є перспективним і необхідним напрямом розвитку системи кібербезпеки України. Комплексне використання технологій NLP, машинного навчання та комп'ютерного зору забезпечує суттєво вищий рівень виявлення загроз порівняно з традиційними методами, що є критично важливим в умовах постійного вдосконалення тактик кіберзловмисників. Впровадження відповідних рішень потребує системного підходу, що охоплює технологічну, організаційну та кадрову складові, а також тісну міжнародну співпрацю у сфері обміну даними про кіберзагрози.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Sahingoz O.K., Buber E., Demir O., Diri B. Machine learning based phishing detection from URLs. *Expert Systems with Applications*. 2019. Vol. 117. P. 345–357.
2. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 05.10.2017 № 2163-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19> (дата звернення: 20.03.2026).
3. Basit A., Zafar M., Liu X., Javed A.R., Jalil Z., Kifayat K. A comprehensive survey of AI-enabled phishing attacks detection techniques. *Telecommunication Systems*. 2021. Vol. 76. P. 139–154.

ДАШКОВСЬКИЙ АНАТОЛІЙ ВІКТОРОВИЧ
ад'юнкт, Київський інститут Національної гвардії
України

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

У сучасних умовах трансформації міжнародного безпекового середовища проблема протидії тероризму набуває особливої актуальності. Це зумовлено зростанням рівня глобальних загроз, розвитком гібридних форм протистояння, поширенням цифрових технологій та ускладненням викликів для системи державної безпеки. У Стратегії національної безпеки України серед пріоритетів державної політики визначено зміцнення національної стійкості, розвиток безпекових спроможностей держави та вдосконалення механізмів реагування на актуальні загрози [1]. У цьому контексті тероризм слід розглядати як один із чинників дестабілізації державного управління, що здатний негативно впливати на політичну стабільність, економічну безпеку та суспільну довіру до державних інституцій.

Правову основу протидії тероризму в Україні визначає Закон України «Про боротьбу з тероризмом», який установлює основні принципи державної політики у відповідній сфері, окреслює систему суб'єктів боротьби з тероризмом та передбачає механізми запобігання, виявлення і припинення терористичної діяльності [2]. Подальший розвиток державної системи реагування конкретизовано в Концепції боротьби з тероризмом в Україні, у якій акцентовано увагу на необхідності вдосконалення координації між державними органами, розвитку превентивних механізмів та адаптації національної системи безпеки до нових типів загроз [3].

На сучасному етапі розвитку безпекового середовища державна система протидії тероризму України функціонує в умовах суттєвого ускладнення характеру загроз, зумовленого

як глобальними трансформаційними процесами, так і повномасштабною збройною агресією російської федерації проти України. Використання гібридних методів впливу, зокрема інформаційно-психологічних операцій, диверсійно-підривної діяльності, атак на цивільну та критичну інфраструктуру, актуалізує потребу в посиленні інституційної спроможності держави у сфері запобігання та протидії терористичним проявам [1–3].

Міжнародний вимір проблеми відображено у Глобальній контртерористичній стратегії Організації Об'єднаних Націй, яка орієнтує держави на комплексний підхід до протидії тероризму через поєднання правових, політичних, соціально-економічних та інформаційних інструментів [4]. Такий підхід є принципово важливим, оскільки сучасний тероризм виходить за межі виключно кримінально-правового явища і дедалі більше набуває ознак складної системної загрози безпеці.

Аналогічна логіка простежується і в європейському правовому полі. Директива (ЄС) 2017/541 про боротьбу з тероризмом закріплює спільні підходи до криміналізації терористичних правопорушень, протидії фінансуванню тероризму, запобігання радикалізації та захисту потерпілих [5]. Отже, міжнародна практика свідчить про те, що ефективна політика у сфері протидії тероризму має ґрунтуватися не лише на силових механізмах, а й на превенції, правовому регулюванні, міжінституційній взаємодії та міжнародному співробітництві.

Актуальні тенденції розвитку терористичних загроз відображено у звіті Europol EU TE-SAT 2025, у якому наголошено на використанні терористичними акторами сучасних технологій, цифрових каналів комунікації, мережових структур та новітніх механізмів ресурсного забезпечення [6]. Це свідчить про зростання адаптивності сучасного тероризму та його здатності швидко пристосовуватися до змін у міжнародному безпековому середовищі. Відповідно, національні системи безпеки мають враховувати не лише традиційні форми терористичної активності, а й нові, технологічно посилені способи деструктивного впливу.

У вітчизняному науковому дискурсі важливе значення для осмислення сучасних безпекових загроз має праця «Світова гібридна війна: український фронт» за загальною редакцією В. П. Горбуліна. У ній обґрунтовується, що сучасні конфлікти мають комплексний характер і поєднують воєнні, інформаційні, економічні та політичні інструменти впливу [7]. З огляду на це протидія тероризму повинна розглядатися як складник ширшої системи забезпечення державної безпеки, у межах якої ключову роль відіграє здатність держави своєчасно ідентифікувати загрози, прогнозувати їх розвиток та реалізовувати узгоджені управлінські рішення.

Системний характер терористичних загроз у контексті національної безпеки ґрунтовно розкрито у монографії В. А. Ліпкана «Тероризм і національна безпека України» [8]. Наукова цінність такого підходу полягає в тому, що тероризм розглядається не ізольовано, а як явище, інтегроване в загальну систему загроз державі, суспільству та національним інтересам. Саме тому дослідження теоретико-методологічних засад протидії тероризму доцільно здійснювати на основі системного, інституційного та ризик-орієнтованого підходів.

Системний підхід дає змогу розглядати тероризм як елемент ширшої сукупності безпекових ризиків, що взаємодіють між собою та впливають на функціонування держави [1; 8]. Інституційний підхід орієнтує на аналіз повноважень, взаємодії та спроможності суб'єктів сектору безпеки і оборони, уповноважених забезпечувати запобігання та протидію терористичним загрозам [2; 3]. Ризик-орієнтований підхід, своєю чергою, передбачає своєчасне виявлення загроз, оцінювання ймовірності їх реалізації, аналіз можливих наслідків та формування превентивних механізмів реагування, що є особливо важливим в умовах гібридного протистояння [4–6].

Особливої актуальності зазначені підходи набувають у контексті війни РФ проти України. Сучасна практика ворожого впливу демонструє поєднання ознак воєнної агресії, інформаційно-психологічного тиску, диверсійних дій і системного тероризування цивільного населення. За таких умов тероризм слід аналізувати не лише як діяльність недержавних суб'єктів, а і як інструмент ширших деструктивних стратегій, спрямованих на підрив стійкості держави, дестабілізацію суспільства та послаблення спроможності державних інституцій забезпечувати безпеку [1; 6; 7].

Отже, проведений аналіз дає підстави стверджувати, що в умовах трансформації сучасного безпекового середовища тероризм набуває рис складної системної загрози державній безпеці. Його сучасні форми характеризуються транснаціональністю, високим рівнем адаптивності, активним використанням інформаційних технологій та здатністю інтегруватися у різні форми гібридного впливу [4–7]. Це зумовлює необхідність подальшого вдосконалення державної системи протидії тероризму на основі комплексного поєднання нормативно-правового, інституційного, стратегічного та аналітичного компонентів.

Практичне значення такого підходу полягає у можливості його використання під час удосконалення нормативно-правового забезпечення, розвитку міжвідомчої координації, формування стратегічних документів, упровадження сучасних інструментів оцінювання загроз та підвищення загальної стійкості держави до деструктивних впливів [1–3; 6]. Отже, комплексне осмислення наукових підходів і теоретико-методологічних засад протидії тероризму створює належне підґрунтя для підвищення ефективності функціонування системи забезпечення державної безпеки України в умовах гібридних ризиків і тривалої збройної агресії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» : Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/392/2020> (дата звернення: 08.04.2026).
2. Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20.03.2003 № 638-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/638-15> (дата звернення: 08.04.2026).
3. Про Концепцію боротьби з тероризмом в Україні : Указ Президента України від 05.03.2019 № 53/2019 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/53/2019> (дата звернення: 08.04.2026).
4. United Nations Global Counter-Terrorism Strategy (A/RES/60/288). URL: <https://www.un.org/counterterrorism/en/un-global-counter-terrorism-strategy> (accessed: 08.04.2026).
5. Directive (EU) 2017/541 of the European Parliament and of the Council of 15 March 2017 on combating terrorism. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2017/541/oj/eng> (accessed: 08.04.2026).
6. European Union Terrorism Situation and Trend Report 2025 (EU TE-SAT) / Europol. 2025. URL: <https://www.europol.europa.eu/publication-events/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-2025-eu-te-sat> (accessed: 08.04.2026).
7. Горбулін В. П. Світова гібридна війна: український фронт : монографія / за заг. ред. В. П. Горбуліна. Київ : НІСД, 2017. 304 с.
8. Ліпкан В. А. Тероризм і національна безпека України : монографія. Київ : Знання України, 2000. 184 с.

ЗАВОДНА АЛІНА МИКОЛАЇВНА

курсант 2 курсу 3 групи спеціальності D8 «Право»
Військово-юридичний інститут Національного
юридичного університету імені Ярослава
Мудрого

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ВІЙСЬКОВОГО УПРАВЛІННЯ: ПЕРЕВАГИ ТА ЗАГРОЗИ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ TROOP LEADING PROCEDURES

Сучасний характер збройної боротьби зазнає стрімких трансформацій під впливом розвитку інформаційних технологій, автоматизованих систем управління, засобів зв'язку, супутникової навігації, безпілотних платформ, штучного інтелекту. Однією з базових систем планування і організації дій підрозділу на тактичному рівні є Troop Leading Procedures, що традиційно застосовується у військах країн-членів НАТО та поступово імплементується у практику підготовки українських підрозділів.

Актуальність теми зумовлена проблемою ведення бойових дій в сучасних умовах, що характеризується високою динамікою, широким застосуванням безпілотних систем, засобів радіоелектронної боротьби, кібероперацій та цифрових платформ обміну даними. Застосування автоматизованих систем управління та цифрових картографічних сервісів суттєво змінює процеси оцінки обстановки, планування операцій, доведення наказів і контролю виконання завдань.

Метою є аналіз впливу цифрових технологій на реалізацію процедур TLP, виявлення їх позитивних і негативних аспектів, а також формування теоретичних підходів до забезпечення стійкості військового управління в умовах цифрової трансформації.

Військове управління поступово трансформується з паперово-аналогового формату в інтегровану цифрову систему, де рішення приймаються на основі обробки великих масивів даних у режимі реального часу. На тактичному рівні це проявляється у використанні планшетів з цифровими картами, систем автоматизованого управління, захищених месенджерів, супутникового зв'язку, геоінформаційних платформ і програмного забезпечення для моделювання бою.

Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі – алгоритм роботи командира взводу починається з отримання від старшого командира попереднього бойового розпорядження або бойового наказу; у ході бою може починатися на підставі його усного розпорядження. Алгоритм роботи командира взводу, зазвичай, складається з восьми етапів: аналіз отриманого завдання та оцінка обстановки, віддання попереднього бойового розпорядження (вказівок з підготовки бою дій), вироблення замислу бою (дій), здійснення необхідних переміщень, проведення рекогносцировки, завершення формулювання рішення на бій (дії), підготовка та відання бойового наказу, організаторська робота [1].

Перевагами цифровізації як процесу виступають: швидкість передачі великої масивної інформації, низька вартість її зберігання та можливість швидкої обробки інформації [2]. Також перспективним є використання елементів штучного інтелекту для підтримки прийняття рішень у межах методики. Ці алгоритми можуть аналізувати великі масиви даних, прогнозувати дії противника, пропонувати оптимальні варіанти розташування сил.

Уже на стадії отримання завдання командир може отримувати розпорядження у цифровому форматі з інтегрованими картографічними даними, що дозволяє швидко оцінити обстановку. Популярною системою «цифровою мапою» в Альянсі є SitaWare (Systematic), що є досить застосованою у США, Німеччині, Великій Британії, Данії та ще понад 20 країнах. Вона пропонує рішення для управління бойовими діями на всьому бойовому просторі – на суші, на морі, у повітрі або в об'єднаній зоні. Забезпечує розширені можливості командування та управління та перебієвну сумісність, що дозволяє вам обмінюватися інформацією з партнерами по коаліції. Саме у здатності забезпечувати чітку оперативну картину та підтримувати високий темп майор Расмуссен вважає найбільшою перевагою Sitaware Frontline. «Я знаю, де знаходяться всі мої підрозділи, де знаходяться всі мої машини весь час. І я знаю, де

знаходиться ворог, коли про нього повідомляють, тому що я бачу це на своєму екрані майже в режимі реального часу» [3]. Наступною системою є сервіс обміну даними та зв'язку FMN (Federated Mission Networking), який є не просто програмою, а стандартом, що дозволяє арміям різних країн (наприклад, Польщі та США) миттєво з'єднати свої цифрові мережі в одну під час спільної операції. Федеративна мережа місій – це можливість, спрямована на підтримку командування, управління та прийняття рішень у майбутніх операціях шляхом покращення обміну інформацією. Вона встановлює цілі, визначає нормативно-правову базу та середовище (правила, процедури, політики, стандарти тощо) і допомагає забезпечити відповідальне використання ресурсів та управління ризиками [4]. Далі Palantir Gotham, що є спеціалізованим сервісом розвідки та аналітики. Вона дозволяє виявляти приховані зв'язки, прогнозувати рух ворожих колон та аналізувати результати супутникової розвідки. Система цільового прицілювання Gotham підтримує солдатів на базі штучного інтелекту, бездоганно та відповідально інтегруючи ідентифікацію цілей та сполучення цільових ефекторів. Оператори відчують підвищену ситуаційну обізнаність та ефективність, оскільки сервіс оптимізує прийняття критично важливих рішень у сучасному бойовому просторі [5].

Всі ці системи є ключовою перевагою, адже у традиційній моделі командир витрачав значний час на обробку інформації, нанесення даних на карту, узгодження деталей із підлеглими. Разом із тим цифровізація породжує вразливість, що проявляється при порушенні зв'язку або знищенні цифрової інфраструктури, де підрозділ може опинитися без належного управління. Суттєвою загрозою постають кібернетичні атаки, спрямовані на порушення роботи автоматизованих систем управління. У сучасних умовах активно використовуються засоби радіоелектронної боротьби для глушіння сигналів зв'язку, навігації та передачі даних. Цифровізація змінює характер командування, адже командир стає не лише організатором бойових дій, а й оператором цифрової інформаційної системи, що потребує зміни у підходах до підготовки особового складу, інтеграції цифрової грамотності в систему військового управління. Водночас надмірна цифровізація даних у цифровій системі обмежує ініціативу інших командирів. Це проявляється на основі централізованої інформаційної платформи, що знижує роль самостійності і мислення, тому важливо зберігати баланс між цифровою підтримкою та командуванням.

Отже, цифровізація військового управління є необхідним процесом, що відкриває широкі можливості для підвищення ефективності реалізації Troop Leading Procedures. Вона забезпечує швидкість, точність, інтеграцію та прозорість управління, сприяє кращій координації дій і зниженню втрат. Водночас цифрова трансформація породжує нові виклики, пов'язані з кіберзагрозами, залежністю від технічних засобів і потенційною втратою автономності у прийнятті рішень. Лише за умови системного підходу можливо забезпечити ефективну реалізацію TLP у сучасних умовах ведення війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Послідовність та зміст роботи командира з організацією бою. (TLP). *SprotyvG7*: веб-сайт. URL: <https://sprotyvg7.com.ua/lesson/poslidovnist-ta-zmist-roboti-komandira-z-organizacii-boyu-tlp> (дата звернення: 22.02.2026).
2. Савенко І. Запровадження цифрових логістичних інновацій у Збройних Силах України. *Економіка харчової промисловості*. Том 16. Випуск 3. 2024. С. 57 – 63.
3. SitaWare on the Frontline. *Systematic*: веб-сайт. URL: <https://systematic.com/int/industries/defence/news-knowledge/cases/sitaware-on-the-frontline/> (дата звернення: 22.02.2026).
4. Federated Mission Networking. *NATO's ACT*: веб-сайт. URL: <https://www.act.nato.int/activities/federated-mission-networking/> (дата звернення: 22.02.2026).
5. Gotham. *Palantir*: веб-сайт. URL: <https://www.palantir.com/platforms/gotham/> (дата звернення: 22.02.2026).

ЗАДОРЖНИЙ КОСТЯНТИН АНАТОЛІЙОВИЧ
ад'юнкт, Київський інститут Національної гвардії
України

ЕВОЛЮЦІЯ ТА СУЧАСНИЙ ЗМІСТ КАТЕГОРІЙ «ДЕРЖАВНА БЕЗПЕКА» В НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

Еволюція концепту державної безпеки відображає фундаментальну трансформацію природи державності: від мілітарно-орієнтованого інструменту суверенітету до людиноцентричного сервісного інституту. В основі класичної вестфальської моделі лежав принцип державоцентризму, де безпека ототожнювалася з фізичним виживанням політичного режиму, недоторканністю територіальних кордонів та військовою могутністю. У цій парадигмі держава була єдиним суб'єктом безпеки, а внутрішня стабільність забезпечувалася через жорстку ієрархію та придушення будь-яких викликів панівному ладу.

Поступовий перехід до ліберально-демократичної парадигми ознаменувався зміною об'єкта захисту. Сучасне розуміння безпеки інтегрує захист конституційних засад, що базуються на розподілі влад, верховенстві права та соціальному договорі. Державна безпека перестала бути самоціллю і трансформувалася в умову сталого розвитку суспільства. Це призвело до появи концепції «людської безпеки», де права і свободи особистості визнаються базовим складником національної стійкості. У такому контексті загрозою вважається не лише зовнішня агресія, а й ерозія демократичних інститутів, системна корупція або порушення прав людини, оскільки ці фактори підривають легітимність держави та її здатність функціонувати [1].

Таким чином, сучасний вектор розвитку безпеки пролягає від захисту «території та режиму» до захисту «цінностей та інститутів». Безпека сьогодні – це комплексний стан, що охоплює політичну, економічну, інформаційну та кібернетичну сфери, де головним критерієм ефективності є не лише воєнна сила, а й здатність держави гарантувати безпечне середовище для реалізації потенціалу кожного громадянина. Науковий дискурс відходить від розуміння безпеки як «статичного стану захищеності».

Сучасна наука фіксує зміщення фокусу з безпека держави на безпека людини. Безпека тепер розглядається через призму створення умов для суспільного прогресу, де держава є не лише суб'єктом захисту, а й гарантом розвитку людського капіталу.

У сучасному дискурсі категорія «державна безпека» нерозривно пов'язана з гібридними загрозами. Пріоритети зміщуються з фізичного простору в інформаційний, кібернетичний та когнітивний домени. Це вимагає відмови від вузькоспеціалізованих підходів на користь стратегічної резильєнтності (стійкості).

Ключовою проблемою залишається дилема між безпекою та свободою. Сучасний науковий підхід наполягає на тому, що державна безпека не може забезпечуватися шляхом нівелювання демократичних цінностей, оскільки саме легітимність інститутів є фундаментом стабільності держави.

Цей людиноцентричний підхід знайшов своє нормативне відображення в українському законодавстві. Зокрема, Закон України «Про національну безпеку України» чітко визначає пріоритетність захисту людини і громадянина, їхніх конституційних прав і свобод [2]. Відповідно до статті 3 цього Закону, фундаментальними національними інтересами України є не лише інтеграція в європейський безпековий простір, а й розвиток демократичних інститутів та забезпечення прав людини як основи державної безпеки.

Дана логіка корелює із засадничими документами провідних безпекових інституцій. Так, Стратегічна концепція НАТО 2022 року визначає спільні демократичні цінності та верховенство права як фундамент колективної оборони [3]. Аналогічно, «Стратегічний компас ЄС» акцентує на необхідності захисту не лише територіального простору, а й європейських цінностей та демократичної стійкості перед обличчям гібридних загроз [4].

Таким чином, сучасний вектор розвитку державної безпеки пролягає від захисту «території та режиму» до захисту «цінностей та інститутів». В сучасних умовах державна безпека є динамічним процесом, де захист конституційного ладу та захист прав людини є нерозривними та взаємодоповнюючими елементами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Human Development Report 1994 : New Dimensions of Human Security / United Nations Development Programme. New York : Oxford University Press, 1994. 226 p.
2. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII / Верховна Рада України. URL: rada.gov.ua (дата звернення: 06.04.2026).
3. NATO 2022 Strategic Concept : adopted by the Heads of State and Government at the NATO Summit in Madrid on 29 June 2022. URL: nato.int (дата звернення: 07.04.2026).
4. A Strategic Compass for Security and Defence / Council of the European Union. Brussels, 2022. 84 p. URL: europa.eu (дата звернення: 07.04.2026).

ЗАХАРЧУК РОМАН

аспірант, Київський університет права Національної академії наук України, Слухач курсів підвищення кваліфікації з питань досудового розслідування злочинів та кримінальних проступків, ведення оперативно-розшукової діяльності (КПК) Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ХОРВАТОВА ОКСАНА ОЛЕГІВНА

кандидат юридичних наук, доцент

СУЧАСНІ ФОРМИ ТОРТУР: АКУСТИЧНИЙ ТЕРОР ЯК ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ НА ПСИХІКУ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ

Під час повномасштабного вторгнення рф в Україну постали нові методи психологічного впливу на цивільне населення, зокрема так званий акустичний терор – спрямоване використання надгучних звуків (вибухів, сирен, ракетних залпів тощо) для залякування й деморалізації. Ще на початку війни українські дослідники зафіксували тактику росіян, коли артилерійські обстріли житлових районів спеціально проводяться так, щоб вибухи «було чути в усьому місті», створюючи ілюзію оточення та безвиході. Це явище названо «акустичним терором» – новою формою насильства над психікою мирних жителів. Із застосуванням заборонених озброєнь (наприклад касетних снарядів) його ефект лише підсилюється.

Акустичний терор має виняткову географічну та демографічну широту. За оцінками дослідників, страждають мільйони українців – практично все населення прифронтових територій піддається постійному шумовому впливу. Наприклад, у Харкові, за різними даними влади, залишалося 500–700 тис. мешканців, і жоден з них не міг уникнути звуків бомб і ракет. Багато людей були змушені виїхати саме через «акустичний тиск» – постійний гуркіт вибухів довкола.

Навмисне створення ситуації небезпеки через сенсорний вплив чинить руйнівний ефект на психіку. Дослідники відзначають, що «кожен такий звук... наносить травму людині... це мікротравми, які накопичуються». Постійний стан тривоги, розгубленості (особливо коли під час обстрілу люди не розуміють звідки йде удар) спричиняє хронічний психологічний стрес.

Тема акустичного терору актуальна в контексті міжнародного права та пошуку справедливості, оскільки розширює уявлення про «тортури» і «жорстоке поводження». Нові методи ніби не спрямовані на спричинення прямих фізичних каліцтв, але завдають

цілеспрямованого психологічного страждання мирним особам. В умовах ХХІ століття це піднімає питання відповідальності за нетрадиційні форми насильства.

Згідно з Конвенцією проти катувань (1984), «катування» – це будь-яка дія, якою навмисне заподіюються «сильний біль або страждання, фізичне чи моральне» задля отримання інформації, покарання, залякування або інших цілей. Важливо, що сюди належить і психологічний (моральний) біль. Таким чином, навмисне створення у цивільного населення страху та безпорадності через акустичний тиск може кваліфікуватися як форма психологічного катування або ж нелюдського поводження.

У контексті збройного конфлікту діють норми гуманітарного права, які забороняють теракти проти цивільного населення. Згідно з Римським статутим МКС, серйозний напад на гідність особи (включаючи фізичні чи психічні страждання) у ході широкомасштабної атаки по мирних вважається воєнним злочином або злочином проти людяності. Зокрема, визначено, що тортурою (злочин проти людяності) є заподіяння «серйозного тілесного чи психічного болю чи страждань» одній або більше особам. Більше того, сам факт того, що розстрілами та обстрілами жилих кварталів росія навмисно створює фон страху, відповідає ознакам тероризму (свідоме створення страху з метою впливу на суспільство). Таким чином, методи акустичного терору в разі доведеності умислу можуть стати підставою для кримінального переслідування за міжнародними статутами та конвенціями.

ЄСПЛ та інші європейські органи захисту прав людини визнали, що викликання сильного психологічного страждання може прирівнюватися до тортур чи нелюдського поводження (ст. 3 ЄКПЛ). Наприклад, практики тривалого позбавлення сну, шумових атак чи схожих методів у в'язницях кваліфікуються як жорстоке поводження. Хоча рішення ЄСПЛ щодо бойових дій рідкісні, аналогії показують, що навмисне створення масового страху через звук підпадає під цей заборонений перелік.

Окремих норм, що прямо забороняли б «акустичний терор», у чинних статутах немає – але ймовірно, що застосовані методи можна класифікувати за існуючими статтями. До того ж під час дискусій з контролю озброєнь вже наголошувалось на «звуковій зброї» як потенційно нечітко регульованому методу агресії. Експерти застерігають про етичні та правові ризики від застосування «акустичної зброї» як техніки контролю і тортур. Організації з прав людини також закликають визнати використання потужного гучномовного обладнання як форму жорстокого поводження, здатну спричинити фізичні ушкодження (наприклад, пошкодження вух) і серйозні психологічні наслідки.

Суцільні ракетно-артилерійські удари по житлових районах створюють атмосферу безперервного терору. Так, у Харкові залпи С-300, касетні бомби та авіанальоти чути по всьому місту. Люди описують це як «вибухи було чути в усьому місті, щоб здавалося, що місто оточене». Наслідком стало поглиблення травми: сотні тисяч залишених в місті щодня переживають ретравматизацію (повторні флешбеки подій), багато мешканців були змушені виїхати через постійний шум.

Акустичне покриття міського простору ускладнює здатність орієнтуватися під час обстрілів. Наприклад, при обстрілі касетною зброєю потерпілі плутають напрям звуку вибуху і біжать у небезпечний бік. Забудова «сплутає» акустичну картину, ускладнюючи ухвалення рішень щодо укриття. Головна мета такої тактики – нав'язати людям постійний страх і відчуття безпорадності. Це видно навіть у поведінці тварин: від вибухів гинуть птахи (серцевий напад у голубів) та домашні тварини, що свідчить про крайній стресовий вплив шуму на живі організми.

Окремі країни експериментують із схожою «звуковою зброєю». Наприклад, розроблені акустичні гармати (LRAD тощо) здатні генерувати надгучні імпульси, які калічать вуха і дезорієнтують натовпи. Країни НАТО використовували гучні колонки у воєнних операціях, а також проти демонстрантів. Однак такі технології вже викликають критику з боку правозахисників через ризик інвалідності і порушення прав людини.

Поточна практика показує, що на війні жорстокість може виражатися не лише в прямому руйнуванні, а й у довготривалому психологічному тиску. Постійні гучні атаки на міста – це новий різновид масового терору, ураження якого – мільйони людей (особливо жителі

прифронтових міст). Міжнародне право дає підстави вважати це порушенням заборони тортур та жорстокого поводження, адже спричиняє значні психічні страждання.

Навіть без фізичних каліцтв акустичний терор має руйнівний ефект через суму «мікротравм». Кожен вибух вносить свій внесок у травму, поступово накопичуючи страждання. Навіть ті, хто «звук» до вибухів, повідомляють про постійне відчуття тривоги та небезпеки. Це може призвести до зростання посттравматичних розладів та інших наслідків для психічного здоров'я населення.

Реагуючи на нові форми агресії, правова спільнота має розвивати механізми покарання та попередження. Використання звукового терору має розглядатися як воєнний злочин або злочин проти людяності, якщо доведено намір та масовість. Міжнародні трибунали (МКС, національні суди) і дотримання норм ООН/ЄС (Римський статут, Конвенція проти катувань тощо) повинні враховувати і психологічні методи залякування цивільних, розширюючи концепцію «катувань» на ненасильницькі форми агресії.

Потрібно посилювати соціальну та гуманітарну підтримку постраждалого населення (психологічна допомога, інформаційний захист, належне функціонування систем сповіщення) – адже акустичний терор націлений не на тілесні ушкодження, а на підлив внутрішньої стійкості суспільства. У відповідь на це міжнародна спільнота мусить контролювати і забороняти технології звукового залякування, як давно заборонено, скажімо, осліплювальні лазери.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зубар Н. Акустичний терор рф: продовження акустичного насильства. Інформаційний Центр «Майдан Моніторинг», 2022.
2. Зубар Н. Результати пілотного соціологічного дослідження «Звуки війни» (вересень–жовтень 2023). Інформаційний Центр «Майдан Моніторинг», 2023.
3. Рущенко І. Військовий акустичний терор як новий різновид міжнародного тероризму. Інформаційний Центр «Майдан Моніторинг», 2025.
4. РОЗЛАМ. Ракетний терор росії в Харкові. Документальна виставка Інформаційного центру «Майдан Моніторинг».
5. РОЗЛАМ. Зруйнована культура. Документальна виставка Інформаційного центру «Майдан Моніторинг».
6. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання (Посібник із ст.1 КПК). Red Line Initiative, 2018.
7. Brehm M., Wheeler A., Acoustic Weapons: Discussion Paper (Article 36, 2018).
8. Physicians for Human Rights, Lethal in Disguise 2: Human Rights Consequences of Crowd-Control Weapons (2020).
9. ICC, Elements of Crimes of the Rome Statute (2011).

ЗУБКО РОМАН ВОЛОДИМИРОВИЧ

науково – дослідний відділ проблем розвитку та впровадження стратегічних комунікацій,
Національний університет оборони України

ГАВРИЛЕНКО ОЛЕКСАНДР АНДРІЙОВИЧ

науково – дослідний відділ проблем розвитку та впровадження стратегічних комунікацій,
Національний університет оборони України

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ У БАГАТОРІВНЕВІЙ СИСТЕМІ ВОЄННОЇ ТА ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

В умовах повномасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України інформаційний вплив став не допоміжним, а системоутворювальним компонентом воєнної та

державної безпеки. За таких умов результативність інформаційних заходів уже не може оцінюватися фрагментарно, лише за окремими медійними або психологічними показниками, оскільки управлінське значення має саме взаємозв'язок між стратегічними цілями, оперативним плануванням і тактичним виконанням.

Метою статті є обґрунтування та розроблення методичного підходу до оцінювання ефективності інформаційних заходів у багаторівневій системі воєнної безпеки держави. Для досягнення цієї мети передбачено функціональне розмежування базових понять, визначення принципів побудови підходу, розроблення системи ієрархічно узгоджених показників МОЕ/МОР, обґрунтування інтегрального критерію ефективності та механізму зворотного зв'язку між рівнями управління.

Аналіз доктринальних документів НАТО *AJP-3.10* та США *JP*, а також праць вітчизняних дослідників засвідчив наявність кількох суттєвих прогалин у сучасних підходах до оцінювання інформаційних заходів. До них належать відсутність інтеграції стратегічного, оперативного й тактичного рівнів у межах єдиної оцінювальної логіки, брак універсального механізму нормалізації різнорідних показників, описовий характер емпіричної верифікації результатів і недостатня адаптація непрямих індикаторів когнітивного впливу до умов обмеженого доступу до цільових аудиторій.

Для коректного визначення предмета дослідження здійснено функціональне розмежування базових понять. Під інформаційними заходами пропонується розуміти конкретні, цілеспрямовані, організаційно оформлені дії в інформаційному просторі, що реалізуються через визначені інструменти впливу на цільові аудиторії, тоді як інформаційні операції розглядаються як штабна функція координації та синхронізації таких заходів у межах конкретної військової операції, а стратегічні комунікації – як ширша система цілепокладання, у межах якої узгоджуються слова, дії, образи, наративи та комунікативні спроможності держави.

Запропонований методичний підхід ґрунтується на принципах ієрархічності, системності, інтеграції кількісних і якісних показників, адресності, безперервності та верифікованості. Ієрархічність забезпечує зв'язок між стратегічним, оперативним і тактичним рівнями, а верифікованість передбачає прив'язку кожного показника до конкретного джерела даних, що робить результати придатними для використання в управлінському циклі.

Система показників охоплює три рівні оцінювання. На стратегічному рівні доцільно використовувати охоплення міжнародної аудиторії, індекс підтримки ключового наративу, рівень довіри до офіційних джерел і ступінь узгодженості комунікації між інституціями; на оперативному рівні – синхронізованість проведення заходів, повноту реалізації інформаційної операції, інтенсивність охоплення цільової групи та зміни в інформаційному середовищі противника чи нейтральної аудиторії; на тактичному рівні — кількість матеріалів, контактів, виходів у медіапростір, реакції цільових груп і зафіксовані індикатори зміни поведінки.

Окреме місце у структурі підходу займають непрямі індикатори когнітивного впливу. До них віднесено дані OSINT-моніторингу, аналіз тональності контенту в соціальних мережах, зміни наративної домінанти у відкритому медіапросторі та індикатори цифрової залученості.

Для забезпечення зіставності різнорідних показників запропоновано інтегральний критерій ефективності.

$$IKE = \alpha E_s + \beta E_o + \gamma E_t$$

де:

E_s – інтегральний показник стратегічного рівня,

E_o – інтегральний показник оперативного рівня,

E_t – інтегральний показник тактичного рівня,

α, β, γ – вагові коефіцієнти рівнів, для яких виконується умова $\alpha + \beta + \gamma = 1$.

Нормалізований показник кожного рівня пропонується визначати за формулою.

$$E_n = \sum_{i=1}^k w_i \cdot \min\left(1, \frac{f_i}{t_i}\right)$$

де:

f_i – фактичне значення показника,

t_i – планове значення,

w_i – вага показника,

k – кількість показників на відповідному рівні.

Перевага такого підходу полягає в тому, що перевиконання одного показника не спотворює загальний результат, тоді як недовиконання критично важливих індикаторів знижує інтегральне значення.

Запропонований підхід має циклічний характер і передбачає двобічний зворотний зв'язок між рівнями управління. З одного боку, результати тактичного та оперативного рівнів агрегуються і впливають на перегляд рішень стратегічного рівня, а з іншого – зміна стратегічних пріоритетів зумовлює перегляд оперативних завдань і тактичних параметрів інформаційних заходів.

Для первинної емпіричної верифікації підходу запропоновано поєднання двох взаємодоповнювальних форм – експертного оцінювання та пілотного дослідження за моделлю pre-test/post-test. Експертне оцінювання доцільно спрямувати на перевірку логічної цілісності методичного підходу, коректності розмежування стратегічного, оперативного й тактичного рівнів, придатності системи показників МОЕ/МОР до прикладного використання та доцільності інтегрального критерію ефективності.

Пілотне дослідження доцільно будувати на порівнянні результатів до і після проведення комплексу інформаційних заходів. Для фіксації результатів можуть використовуватися такі індикатори, як рівень сприйняття ключового повідомлення, рівень довіри до джерела інформації, зміна ставлення до об'єкта впливу, поведінкова готовність до визначеної цільової дії, показники цифрової залученості та тональність реакцій у відкритих джерелах.

Науковий результат дослідження полягає в розробленні методичного підходу до оцінювання ефективності інформаційних заходів у багаторівневій системі воєнної безпеки держави, придатного до використання в управлінському циклі планування, реалізації, моніторингу та коригування інформаційного впливу. Його практичне значення вбачається у можливості застосування в діяльності органів військового управління, структур стратегічних комунікацій, підрозділів інформаційно-психологічного впливу та в системі підготовки фахівців сектору безпеки і оборони.

Отже, запропонований методичний підхід забезпечує формалізований зв'язок між стратегічним, оперативним і тактичним рівнями оцінювання інформаційних заходів на основі системи показників МОЕ/МОР, інтегрального критерію ефективності та механізму зворотного зв'язку. Його подальший розвиток доцільно пов'язувати з розширенням емпіричної бази перевірки, уточненням вагових коефіцієнтів і адаптацією системи показників до різних операційних умов сектору безпеки і оборони.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Духніченко І. В. Категоріальний апарат інформаційної протидії в системі національної безпеки України. Збірник наукових праць Національного університету оборони України. 2023. № 3 (92). С. 45–53.
2. Литвин М. М. Стратегічні комунікації у секторі безпеки і оборони України. Київ : НУОУ, 2022. 215 с.
3. Магда Є. В. Гібридна агресія Росії: уроки для Європи. Київ : Каламар, 2021. 268 с.
4. Магда Є. В., Дубов Д. В. Інформаційна безпека України в умовах гібридної агресії. Київ : НІСД, 2023. 192 с.
5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки України» : Указ Президента України від 28 груд. 2021 р. № 685/2021.
6. Пугачов О. І. Удосконалення державних механізмів забезпечення інформаційної безпеки України в умовах воєнного стану : дис. ... д-ра філософії. Київ, 2025.
7. Твердохліб О. С. Інформаційно-психологічні операції як засіб досягнення стратегічних цілей держави. Вісник Національного університету оборони України. 2017. № 2 (51). С. 137–146.

8. Joint Chiefs of Staff. Joint Publication 3-13: Information Operations. Washington, 2023.
9. NATO Standardization Office. AJP-3.10: Allied Joint Doctrine for Information Operations. Brussels, 2022.
10. Joint Chiefs of Staff. Joint Publication 3-13.2: Military Information Support Operations. Washington, 2023.

ІСЬКОВА КАРІНА ОЛЕКСАНДРІВНА

курсант 301 н/г ННЕКІ Національної академії
внутрішніх справ

ГУЗЕНКО ЄВГЕНІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ

кандидат психологічних наук, доцент доцент
кафедри тактичної підготовки Навчально-
науковий інститут поліцейської діяльності
Національної академії внутрішніх справ

**ОСОБЛИВОСТІ ТАКТИКИ РЕАГУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ НА ЗАГРОЗИ
ПУБЛІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Публічна безпека в умовах воєнного стану набуває особливого значення, оскільки від її рівня залежить стабільність функціонування держави, безпека населення та ефективність діяльності всіх державних інституцій. В умовах збройної агресії проти України суттєво змінюється характер загроз, що вимагає від правоохоронних органів, зокрема Національної поліції України, адаптації тактики реагування та впровадження нових підходів до виконання службово-бойових завдань. [1]

Тактика реагування поліцейських в умовах воєнного стану характеризується підвищеною динамічністю, необхідністю швидкого прийняття рішень та готовністю діяти в умовах невизначеності. Поліцейські повинні бути здатними оперативно реагувати на різні види загроз, серед яких диверсійна діяльність, терористичні акти, мародерство, порушення комендантської години, незаконний обіг зброї, а також інші протиправні дії, що можуть дестабілізувати ситуацію в регіоні. [2]

Важливою особливістю тактики є чітке дотримання алгоритмів дій, які регламентуються нормативно-правовими актами та відомчими інструкціями. Це дозволяє забезпечити злагодженість дій підрозділів, уникнути хаосу в умовах стресу та підвищити ефективність виконання завдань. Оперативність реагування досягається завдяки налагодженій системі зв'язку, постійному моніторингу оперативної обстановки та використанню сучасних технічних засобів. Особливу роль відіграє взаємодія між підрозділами Національної поліції, а також координація з іншими складовими сил безпеки та оборони, зокрема Збройними Силами України, Службою безпеки України та підрозділами територіальної оборони. Така взаємодія дозволяє комплексно підходити до вирішення завдань, пов'язаних із забезпеченням публічної безпеки, та ефективно протидіяти загрозам різного характеру. [3]

Тактичні дії поліцейських включають організацію патрулювання, контроль за дотриманням комендантської години, забезпечення охорони важливих об'єктів інфраструктури, супровід евакуаційних заходів, а також участь у ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. У кожному конкретному випадку поліцейські повинні враховувати специфіку обстановки, рівень загрози та можливі ризики для життя і здоров'я громадян. Окрему увагу слід приділити психологічній підготовці особового складу. В умовах воєнного стану поліцейські постійно перебувають під впливом стресових факторів, що можуть негативно впливати на їхню здатність приймати рішення. Тому важливим є розвиток стресостійкості, самоконтролю та здатності діяти в екстремальних умовах. Психологічна готовність дозволяє мінімізувати ризик помилок і підвищує ефективність виконання службових обов'язків. [4]

Фізична підготовка також є невід'ємною складовою тактичної готовності поліцейських. Вона забезпечує витривалість, силу та швидкість, необхідні для виконання завдань у складних умовах, зокрема під час переслідування правопорушників, проведення спеціальних операцій або тривалого несення служби в польових умовах.

Використання сучасних технологій є ще одним важливим аспектом тактики реагування. Застосування безпілотних літальних апаратів, систем відеоспостереження, засобів швидкого зв'язку та аналітичних платформ дозволяє підвищити ефективність контролю за оперативною обстановкою, своєчасно виявляти загрози та приймати обґрунтовані рішення. Технологічне забезпечення значно розширює можливості поліцейських у протидії сучасним викликам.[5]

Не менш важливим є дотримання принципів законності та прав людини. Незважаючи на складні умови воєнного стану, поліцейські повинні діяти виключно в межах чинного законодавства, забезпечуючи баланс між необхідністю підтримання правопорядку та дотриманням конституційних прав і свобод громадян. Це є ключовим фактором збереження довіри населення до правоохоронних органів.[6]

Отже, особливості тактики реагування поліцейських на загрози публічній безпеці в умовах воєнного стану зумовлені складністю та багатогранністю сучасних викликів. У таких умовах діяльність поліцейських набуває комплексного характеру та поєднує забезпечення правопорядку із виконанням завдань безпекового спрямування. Ключовими особливостями є оперативність реагування, здатність швидко оцінювати обстановку та приймати рішення в умовах підвищеної небезпеки, а також злагоджена взаємодія між підрозділами та іншими складовими сил безпеки і оборони. Важливу роль відіграють професійна підготовка, використання сучасних технічних засобів і психологічна стійкість поліцейських. Важливим аспектом є також дотримання законності та прав людини навіть у складних умовах воєнного стану. Це забезпечує довіру населення до правоохоронних органів і підтримує стабільність у суспільстві.

Таким чином, ефективність реагування залежить від поєднання цих факторів і дозволяє забезпечити належний рівень публічної безпеки навіть в умовах воєнного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про правовий режим воєнного стану». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>.
2. Закон України «Про Національну поліцію» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
3. Конституція України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
4. Офіційний сайт Національної поліції України. <https://www.npu.gov.ua>.
5. Навчально-методичні матеріали з тактичної підготовки поліцейських в умовах воєнного стану.
6. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. <https://www.nbuv.gov.ua>.

КОЛОМІЄЦЬ ОЛЕКСАНДР ЛЕОНІДОВИЧ
здобувач вищої освіти магістерського рівня
Київський інститут Національної гвардії України

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-ФУНКЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПЛАТФОРМ У ВЗАЄМОДІЇ З ЦИВІЛЬНИМ СЕРЕДОВИЩЕМ

В умовах сучасної війни з високою динамікою бойових дій, багатодоменністю операційного середовища [1, С. 62] та зростанням ролі інформаційного компоненту, цифровізація процесів управління стає визначальним чинником ефективності діяльності сил безпеки і оборони. У цьому контексті особливого значення набуває цифрова трансформація

цивільно-військового співробітництва (СІМІС) у системі Національної гвардії України (НГУ), яка виконує набагато ширший спектр завдань ніж інші представники силового блоку України.

Ця специфічність обумовлює необхідність більш детального осмислення і упорядкування підходів НГУ у їх взаємодії з цивільним населенням, органами державної влади, місцевого самоврядування, а також неурядовими організаціями. Відповідно, ефективність виконання завдань цивільно-військового співробітництва значною мірою залежить від здатності забезпечити своєчасний, достовірний та захищений обмін інформацією між усіма суб'єктами взаємодії. Традиційні підходи до організації такої взаємодії, що базуються на паперовому документообігу або через розрізнені, несумісні між собою технічні платформи чи організаційні протоколи, не відповідають вимогам сучасного операційного середовища [2].

Цифровізація СІМІС у НГУ передбачає впровадження комплексних інформаційно-аналітичних систем, які забезпечують інтеграцію даних про цивільне середовище, гуманітарні потреби населення, інфраструктурні об'єкти та безпекову ситуацію. Використання таких систем дозволяє перейти від реактивної моделі реагування на виклики до проактивного управління, що базується на прогнозуванні та аналізі даних. Зокрема, застосування геоінформаційних систем (GIS) створює можливість візуалізації обстановки, ідентифікації критичних зон та оптимізації розподілу ресурсів [3].

Окремого значення набуває питання інтеграції цифрових платформ НГУ з інформаційними ресурсами інших суб'єктів сектору безпеки і оборони, а також цивільних інституцій. Відсутність єдиних стандартів обміну даними, несумісність програмних рішень та обмежений рівень інтероперабельності створюють суттєві бар'єри для ефективної координації [4, С. 28]. У зв'язку з цим, одним із пріоритетних напрямів розвитку СІМІС у НГУ є формування уніфікованого інформаційного середовища, що забезпечує синхронізацію дій усіх учасників взаємодії.

Водночас цифровізація супроводжується низкою ризиків, серед яких особливу увагу слід приділити питанням кібербезпеки та захисту персональних даних. Умови збройного конфлікту значно підвищують ймовірність інформаційних атак, спрямованих на дестабілізацію взаємодії між військовими та цивільним населенням. Тому впровадження цифрових рішень має супроводжуватися створенням надійних механізмів захисту інформації, а також формуванням культури кібергігієни серед персоналу НГУ.

Крім технічного аспекту, цифровізація СІМІС має і виразний соціально-управлінський вимір. Використання цифрових платформ змінює характер комунікації з цивільним населенням, підвищуючи її прозорість, оперативність та адресність [5, С. 122]. Це, у свою чергу, сприяє зростанню рівня довіри до НГУ як інституції, що виконує не лише безпекові, але й соціально значущі функції. Водночас виникає потреба у розвитку нових компетентностей особового складу, зокрема в галузі роботи з даними, цифрових комунікацій та міжсекторальної взаємодії.

Таким чином, цифровізація цивільно-військового співробітництва в системі Національної гвардії України виступає не лише інструментом підвищення ефективності управління, але й фактором трансформації самої моделі взаємодії між військовими та цивільним середовищем. Її успішна реалізація потребує комплексного підходу, що поєднує технологічні, організаційні та соціальні компоненти, а також враховує специфіку завдань, покладених на НГУ в умовах сучасної війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Іващенко А., Гордійчук В., Андріянова Н. Концепція багатодомених операцій та її застосування силами оборони. Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського. № 3(76), 2022. С. 62-67. DOI: <https://doi.org/10.33099/2304-2745/2022-3-76/62-67>.
2. Bondar K. How Ukraine's War is Reshaping C4ISR for the Modern Battlefield. Hague Centre for Strategic Studies. 2025. 15 p. URL: <https://www.jstor.org/stable/resrep70607>, (дата звернення 19.03.2026).

3. NATO's Support to Ukraine : factsheets / NATO. 2018. URL: <https://docs.house.gov/meetings/JU/JU00/20191211/110331/HMKP-116-JU00-20191211-SD112.pdf>, (дата звернення: 19.03.2026).

4. Gabellone A. NATO-EU Cooperation on C4ISR Capabilities for Crisis Management. Information & Security. Vol. 27, 2011, PP. 28-43. URL: https://isij.eu/system/files/download-count/2023-01/27.05_Gabellone_0.pdf, (дата звернення: 19.03.2026).

5. Putrenko V., Pashynska N. Military Situation Awareness: Ukrainian Experience. ACIG Journal. 2020. PP. 122-146. URL: <https://www.acigjournal.com/pdf-190341-112702?filename=Military+Situation.pdf>, (дата звернення: 19.03.2026).

КОРЕНЬ ДЕНИС ОЛЕКСАНДРОВИЧ

Курсант 3 відділення 123 навчальної групи факультету забезпечення державної безпеки Київського інституту Національної гвардії України

Науковий керівник:

САХНЕВИЧ БОРИС ВАЛЕРІЙОВИЧ

кандидат економічних наук, заступник начальника кафедри бойового та логістичного забезпечення факультету службово-бойової діяльності НГУ Київського інституту Національної гвардії України

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОБОРОННИХ СИСТЕМАХ

Штучний інтелект (далі – ШІ) все частіше використовується у військовій сфері для підвищення ефективності та точності військових операцій, прогнозного аналізу та логістики. Здатність обробляти великі обсяги даних у реальному часі і навчатися автономно, робить ШІ потужним потенціалом у сфері оборони і національної безпеки.

Деякі цивільні технологічні компанії, зокрема виробники товарів оборонного призначення, беруть активну участь у розробці військового ШІ, хоча існують побоювання, що військові системи ШІ можуть виявитися вразливими до атак і втручання або спричинити випадкову шкоду у великих масштабах.

Потенціал ШІ військового призначення величезний і різноманітний, важливість якого полягає в здатності аналізувати великі обсяги даних із різних джерел, таких як супутникові знімки, сигнали розвідки, засоби зв'язку і соціальні мережі, для виявлення закономірностей і тенденцій, які можуть мати відношення до національної безпеки. Завдяки цій здатності ідентифікація цілей на зображеннях і відеозаписах спостереження надає критично важливу інформацію на полі бою.

Впровадження штучного інтелекту (ШІ) у військову сферу є предметом численних досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Ці дослідження охоплюють різні аспекти застосування ШІ, від еволюції технологій до практичного використання в бойових умовах.

Використання ШІ в логістичних системах може оптимізувати постачання, зменшити витрати та підвищити оперативність забезпечення військових підрозділів необхідними ресурсами.

Технології, поєднані зі штучним інтелектом, представляють власні розробки та виклики, як, наприклад, у випадку з мікросхемами штучного інтелекту, спеціалізованими для різних функцій у збройних силах і службах безпеки. Наприклад, ШІ для домінування в повітрі та оборони використовує системи технічного зору та машинне навчання для ідентифікації та

відстеження цілей. У випадку з автономізацією транспортних засобів зосереджується на навігації, сприйнятті, прийнятті рішень тощо.

У військовій промисловості існують різні алгоритми штучного інтелекту, які широко використовуються для різних застосувань:

Штучні нейронні мережі (ШНМ) – це тип алгоритму машинного навчання, створений людським мозком. ШНМ можна використовувати для різних завдань, таких як розпізнавання зображень, обробка природної мови (NPL) і розпізнавання мови. Ці мережі складаються з безлічі взаємопов'язаних штучних нейронів. Кожен нейрон отримує вхідні дані, що обробляються за допомогою набору функцій активації, а потім виробляє обумовлені вихідні дані, доки не буде отримано ідеальний вихідний сигнал.

Мащини опорних векторів (SVM) – алгоритм машинного навчання, який можна використовувати для задач класифікації та регресії. SVM працюють, знаходячи гіперплощину, яка розділяє дані на два класи, максимізуючи різницю між класами даних. Навчальні дані відображаються в простір вищої розмірності за допомогою функції ядра, що дозволяє знаходити нелінійні гіперплощини.

Під час навчання вибираються опорні вектори, які є найближчими точками даних до гіперплощини поділу. На етапі класифікації нові дані зіставляються з тим самим високорозмірним простором і відносяться до класу на основі їхнього розташування.

З точки зору прогнозів, ШІ, як очікується, продовжить ставати більш інтегрованим у військове поле. Швидше за все, побачимо більш персоналізований досвід завдяки ШІ, а також вдосконаленню в цивільних галузях, таких як охорона здоров'я, транспорт та освіта. Однак ці досягнення також спричиняють проблеми, особливо щодо таких питань, як конфіденційність та безпека.

Незважаючи на те, що загальні характеристики військового ШІ схожі на комерційний ШІ з точки зору машинного навчання, комп'ютерного зору тощо, обсяг, продуктивність, безпека, етика та роль у військових роблять ці системи відмінно від того, що є комерційно доступним. Додамо, що ресурси, виділені для інвестування в цю технологію, значні, і, отже, розширюють межі технології ШІ, як зазначено.

Військовий ШІ покликаний задовольнити потреби військових у різних сферах, враховуючи передові можливості переробки, пристосованість та безпеку, серед інших аспектів. Його застосування варіюється від визнання та спостереження до прогнозного аналізу для прийняття стратегічних рішень. Основна мета - підвищити ефективність та виконання військових операцій, таких як автономні транспортні засоби (такі як безпілотники або безпілотні підводні човни), кібер-захист, логістика та управління ланцюгами поставок, серед інших.

Отже, оскільки системи ШІ все більше розгортаються для цілей як кібер захисту, так і кіберзлочинності, ретельне міжнародне управління та нагляд будуть життєво важливими в майбутньому, щоб допомогти керувати складними етичними наслідками безпеки прогресу в цих технологіях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Хаустова, В. Є., Решетняк, О. І., Хаустов, М. М., & Зінченко, В. А. (2022). Напрямки розвитку технологій штучного інтелекту в забезпеченні обороноздатності країни. *Бізнес Інформ*, 3, 17–26. <https://doi.org/10.32983/22224459-2022-3-17-26>.

2. Скіцьк, О., Складанний П., Ширшов Р., Гуменюк М., & Ворохоб М. (2023). Загрози та ризики використання штучного інтелекту. *Електронне фахове наукове видання «Кібербезпека: освіта, наука, техніка»*, 2(22), 6–18. <https://doi.org/10.28925/2663-4023.2023.22.618>.

3. Трофименко, О. Г., & Яремчук, М. В. (2023). Штучний інтелект у військовій сфері. *Кіберпростір в умовах війни та глобальних викликів ХХІ століття: теорія та практика: матер. міжнар. наук.-практ. конф.*, 144–148. <https://doi.org/10.32837/11300.27179>.

КУЗЕМА ОЛЕКСАНДРА РУСЛАНІВНА

курсант факультету забезпечення оперативно-службової діяльності Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

ЯНКОВЕЦЬ ОЛЕНА ВОЛОДИМИРІВНА

доктор філософії з філології, доцент Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

**РОЛЬ КУРСУ «СВІТОВА ЛІТЕРАТУРА» У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ**

Дисципліна «Світова література», що входить до переліку основних освітніх компонентів програм «Англійська та друга іноземна мови» та «Філологія», посідає вагомe місце в системі професійної підготовки курсантів-філологів. Її вивчення сприяє розширенню гуманітарного світогляду, формуванню міжкультурної компетентності та розвитку аналітичного мислення майбутніх офіцерів-прикордонників [3].

Відповідно до освітньої програми «Англійська та друга іноземна мови» метою вивчення навчальної дисципліни є ознайомлення здобувачів вищої освіти з культурною скарбницею людства, всесвітнім літературним процесом. У процесі досягнення мети навчання передбачається комплексна реалізація виховних і освітніх цілей. Основне завдання дисципліни полягає у реалізації комплексу цілей: збагачення духовного світу здобувачів знаннями про світову літературу; утвердження загальнолюдських цінностей; формування почуття власної гідності; розвиток інтересу до художнього слова, естетичного смаку, а також високого рівня загальної й читацької культури.

У процесі опанування дисципліни забезпечується широкий спектр міждисциплінарних зв'язків. Вивчення матеріалу навчальної дисципліни базується на знаннях, вміннях та навичках, отриманих при вивченні навчальних дисциплін «Вступ до мовознавства» і «Українська мова за професійним спрямуванням». Засвоєння матеріалу з дисципліни «Світова література» забезпечує опанування навчальних дисциплін «Філософія», «Практичний курс англійської мови» та «Практичний курс німецької мови». Курс «Світова література» є також передумовою вивчення дисциплін «Вступ до літературознавства» та «Сучасна англійська література».

Світова література виступає важливим джерелом відомостей про ментальність, традиції, цінності та культурні особливості різних народів. Робоча програма навчальної дисципліни «Світова література» охоплює п'ять тем: «Історія розвитку античної літератури», «Історія розвитку літератури Середньовіччя та епохи Відродження», «Історія розвитку літератури XVIII–XIX ст.», «Історія розвитку літератури XIX–XX ст.» та «Сучасна світова література» [2]. Опрацювання художніх текстів сприяє розвитку критичного мислення, уміння інтерпретувати зміст та визначати стилістичні особливості творів. Це, у свою чергу, формує здатність здобувачів вищої освіти встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між історичними та соціально-політичними процесами, що сприяє подальшому розвитку аналітичного мислення.

У процесі вивчення дисципліни доцільно встановлювати зв'язки між історичною епохою та умовами розвитку літератури відповідного періоду. Для майбутнього перекладача, діяльність якого пов'язана з міжкультурною комунікацією, важливим є не лише володіння мовою, а й розуміння контексту її функціонування. Література сприяє вихованню поваги до культур і ментальності інших народів, розвитку емпатії та толерантного ставлення.

Опанування світової літератури відбувається не лише під час лекційних і семінарських занять, а й у процесі самостійної роботи курсантів, зокрема виконання індивідуальних завдань. Підготовка доповідей, рефератів, презентацій, реалізація проєктів і участь у дискусіях

сприяють формуванню літературознавчої компетентності, а також розвитку таких особистісних якостей, як дисциплінованість, відповідальність, самостійність, організованість і креативність.

Як зазначають Зубенко С., Михайлова Т., Пряницька В. у своїй праці, присвяченій актуальним проблемам викладання зарубіжної літератури у вищій школі, «Нині особливої уваги потребує професійна підготовка майбутніх філологів-перекладачів, якою передбачено оволодіння інноваційними знаннями й уміннями у фаховій сфері, розвиток особистісних та набуття творчих і дослідницьких якостей і яка потребує систематичного оновлення у зв'язку з тим, що постійно зростають вимоги до фахівців гуманітарного профілю» [1, с.267].

Отже, дисципліна «Світова література» орієнтована не лише на засвоєння знань, а й на формування гармонійно розвиненої особистості перекладача — здатної до критичного мислення, чутливої до культурних відмінностей, творчої та відповідальної. Саме ці якості забезпечують високий рівень професійної підготовки та ефективну міжкультурну взаємодію у майбутній професійній діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зубенко С., Михайлова Т., Пряницька В. Актуальні проблеми викладання зарубіжної літератури у вищій школі. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип 41, том 1, 2021. С.268-276.
2. Кустовська І. М., Янковець О. В. Зарубіжна література : курс лекцій. Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2023. 116 с.
3. Освітньо-професійна програма «Англійська та друга іноземні мови». URL: <https://nadpsu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/06/programspace.opp-aagl.pdf>.

КУКЛА РОМАН ОЛЕГОВИЧ

курсант навчально-наукового інституту
поліцейської діяльності Національної академії
внутрішніх справ

БІЛИК ВАДИМ МИКОЛАЙОВИЧ

кандидат юридичних наук, доцент професор
кафедри поліцейської діяльності Національної
академії внутрішніх справ

ПРАВОВА АДАПТАЦІЯ СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДО УМОВ ГІБРИДНОЇ ТА ТРИВАЛОЇ ВІЙНИ

Адаптація правової бази системи національної безпеки до гібридної війни та затяжних конфліктів є важливою складовою для захисту національного суверенітету, демократичного порядку та незалежності. Актуальними є виклики безпеці, які можна розглянути на прикладі України після збройного вторгнення Російської Федерації. Вони показують необхідність суттєвого перегляду традиційних організаційних моделей національної безпеки. Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення економічної та інформаційної безпеки проголошується найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу [1]. Гібридна війна об'єднує такі впливи, як військовий, інформаційний, економічний, кібернетичний та політичний. Така війна починає вимагати від держави гнучкої, комплексної та швидкої спроможності діяти, що потребує відповідного правового забезпечення.

Основою правової адаптації є покращення законодавства у сфері національної безпеки та оборони. В Україні важливу роль відіграє Закон «Про національну безпеку України» [2]. Він визначає засади державної політики у цій сфері, структуру сектору безпеки і оборони, а також механізми цивільного регулювання. Втім в умовах гібридної війни виникає необхідність у

деталізації норм стосовно реагування на новітні загрози. Особливу увагу можна приділити сфері кібербезпеки, інформаційної безпеки та захисту критичної інфраструктури. Законодавство має бути достатньо гнучким для того щоб оперативно адаптуватися до змін у характері загроз.

Термін «гібридна війна» містить широкий спектр дій, спрямованих на дестабілізацію державних інститутів без офіційного оголошення війни. Сюди входять поширення неправдивої інформації, здійснення кібератак, чинення економічного тиску, підтримка внутрішніх підливних сил, а також обмежене використання регулярних та нерегулярних збройних сил. Тривала війна здатна вичерпати ресурси держави та суспільства, тому правова система має реагувати на виклики та передбачати їх для стабільності національних інститутів.

Вагоме значення мають правові норми, адже вони мають відношення до режимів регулювання надзвичайного та воєнного стану. Введення воєнного стану в Україні є значущим кроком для мобілізації ресурсів та координації діяльності державних органів. Це потребує чіткого визначення обмежень прав і свобод громадян. Обов'язковою умовою обмежень прав і свобод людини є дотримання принципів легітимності, законності, верховенства права, правової визначеності, дотримання балансу інтересів особи, суспільства та держави [3, с. 61]. З метою дотримання рівноваги між безпекою та дотриманням демократичних принципів. У зв'язку з тривалою війною важливо остерігатися зловживань владою та гарантувати результативний парламентський і громадський контроль.

Одним із суттєвих аспектів є реформування сектору безпеки та оборони. Це не лише оновлення Збройних Сил, це кардинальна зміна структури правоохоронних органів та розвідувальних структур. Правова база цих реформ має відповідати стандартам НАТО та Європейського Союзу. Вони є стратегічними орієнтирами розвитку України. Приведення до відповідності українського законодавства з міжнародними стандартами сприяє підвищенню ефективності взаємодії з партнерами та зміцненню обороноздатності.

У зв'язку з гібридною війною головної уваги потребує інформаційна безпека. Правове регулювання у даній сфері має забезпечувати перешкоджання дезінформації, захист інформаційного простору та підтримку національних медіа, одночасно з цим важливо не допустити надмірного обмеження свободи слова. Це складне завдання, яке потребує чіткого визначення критеріїв ворожої пропаганди та механізмів її нейтралізації.

Окрему роль відіграє міжнародно-правовий аспект. Україна використовує механізми міжнародного права для захисту своїх інтересів, зокрема звертається до міжнародних судових інстанцій, укладає безпекові угоди та співпрацює з міжнародними організаціями. Це вимагає адаптації національного законодавства до міжнародних стандартів і розвитку правової дипломатії.

Умови тривалої війни загострюють питання мобілізації та військового обліку. На законодавчому рівні мають бути закріплені прозорі та справедливі механізми призову. Правові норми мають гарантувати соціальний захист військовослужбовців і їхніх сімей та формування ефективного резерву. А ще необхідно враховувати психологічні й соціальні наслідки війни для громадян.

Кібербезпека також стає пріоритетним напрямком правової адаптації. Кібератаки можуть завдавати значної шкоди державній інфраструктурі, економіці та обороні. Через це необхідно розвивати нормативно-правову базу, яка контролює діяльність у кіберпросторі, визначає відповідальність за кіберзлочини та гарантує координацію між державними органами та приватним сектором. Важливо також розвивати міжнародне співробітництво у цій сфері.

Дуже важливим є також під час війни захист прав людини. Потрібно контролювати виконання міжнародних гуманітарних стандартів, навіть у складних умовах збройного конфлікту. Це враховує як захист цивільного населення так і військовополонених. Фундаментальна природа прав людини означає, що кожне відхилення від цих прав органами державної влади повинно обґрунтовуватись та мати конституційну основу [4, с. 33]. Обмежуючи права людини, органи публічної влади повинні діяти виважено, обґрунтовуючи застосування заходів державного примусу і пропорційність ужитих ними

заходів [5, с. 181]. Правова система повинна забезпечувати відшкодування шкоди, завданої війною, та притягнення воєнних злочинців до відповідальності.

Таким чином, правова адаптація системи національної безпеки до умов гібридної та тривалої війни є складним процесом. Вона охоплює вдосконалення законодавства, реформування інституцій, забезпечення балансу між безпекою та правами людини, а також розвиток міжнародного співробітництва. Ефективність цієї адаптації визначає здатність держави протистояти сучасним загрозам і забезпечувати стабільний розвиток навіть у найскладніших умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28.06.1996. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 14.04.2026).
2. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018. № 2469-VIII. Дата оновлення: 24.01.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2469-19> (дата звернення: 16.04.2026).
3. Савчин М. А., Дручек О. В. Підстави обмеження прав і свобод людини і громадянина в умовах правового режиму воєнного стану. Реалізація прав людини у діяльності правоохоронних органів в умовах окупації українських територій: матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кривий Ріг, 30 верес. 2022 року). Кривий Ріг: ДонДУВС, 2022. 321 с.
4. Права людини: концепції, підходи, реалізація: Пер. з англ. / Під ред. Б. Зізік; гол. ред. серії і автор передм. Дж. Перлін; наук. ред. В. Дубровський. Київ: Вид-во «Ай Бі», 20023. 263 с.
5. Кузніченко С. О. Концепт обмеження прав людини в умовах воєнного стану. Південноукраїнський правничий часопис. 2022. № 1-2. С. 32-36. DOI <https://doi.org/10.32850/sulj.2022.1-2.6>.

ХАДЖИНОВ АНДРІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ

командир 3 відділення 123 навчальної групи
факультету забезпечення державної безпеки
Київський інститут Національної гвардії України

Науковий керівник:

ЛЕГЕНЧУК СЕРГІЙ ВІКТОРОВИЧ

старший викладач кафедри розвідки
факультету службово-бойової діяльності НГУ
Київський інститут Національної гвардії України

СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ БЕЗПІЛОТНИМИ ЛІТАЛЬНИМИ АПАРАТАМИ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ НАЗЕМНИХ ОБ'ЄКТІВ

На сьогодні більшість існуючих безпілотних літальних апаратів (БПЛА) пілотуються вручну, за допомогою пультів дистанційного керування, що працюють на радіоканалах. При ручному управлінні БПЛА виникають труднощі, пов'язані зі спеціальною підготовкою операторів, що будуть ними керувати, недостатньою робочою дальністю БПЛА, обмеженнями, пов'язаними з погодними умовами тощо. Управління БПЛА є завданням для підготовленого професіонала. Наприклад, в армії США операторами БПЛА стають діючі пілоти військово-повітряних сил (ВПС) після річної підготовки та тренінгу. У багатьох аспектах це іноді є складнішим, ніж пілотування літаком. Більшість аварій БПЛА виникають через помилки операторів і механічних відмов. За офіційними даними на 2017 рік у ВПС США за весь час були розбиті 120 безпілотників [1].

Новим технічним напрямком у світі є побудова мультикоптерів – БПЛА з парною кількістю роторів, що обертаються діагонально в протилежних напрямках. У разі, коли двигунів чотири, такий БПЛА називається квадрокоптер. Сам по собі БПЛА є лише частиною складного багатофункціонального комплексу. На відміну від пілотованої авіації для БПЛА потрібні додаткові елементи системи забезпечення. До них відносяться сам безпілотний апарат, робоче місце оператора, програмне забезпечення, лінії передачі даних і елементи, необхідні для виконання цілей польоту. На сьогодні головним трендом є створення невеликого безпілотного квадрокоптера.

Основними причинами такого стану речей є можливість простого управління, надійність і маневреність. Квадрокоптери мають великий попит серед авіамоделістів, а також знаходять своє застосування і в професійній сфері, наприклад в цивільному секторі, сільському господарстві, армії, поліції та інших силових структурах. В цьому сенсі постає питання щодо вибору оптимальних моделей БПЛА та систем управління з метою здійснення моніторингу наземних об'єктів.

Спектр застосування безпілотних літальних апаратів в цивільному секторі не обмежений, але при нинішньому стані правової бази щодо використання повітряного простору виконання польотів ускладнено.

Безпілотні літальні апарати мають ряд переваг перед пілотованими, а саме:

- для виконання одних і тих же завдань, легкі безпілотні апарати обходяться набагато дешевше пілотованих літаків, які потрібно оснащувати системами життєзабезпечення, захисту, кондиціонування тощо;
- треба готувати пілотів, а це коштує великих грошей і значного часу. У підсумку виходить, що відсутність екіпажу на борту істотно знижує витрати на виконання того чи іншого завдання, а також підвищується корисне навантаження апарату;
- на відміну від пілотованих літаків, машинам без пілота не потрібні аеродроми;
- важливою перевагою при використанні систем автоматичного і напівавтоматичного управління можна вважати виключення людського фактору при виконанні поставленого завдання.

Залежно від класу БПЛА корисне навантаження може доповнюватися різними видами радіолокаційних станцій (РЛС), датчиками екологічного, радіаційного та хімічного моніторингу. Комплекс управління БПЛА є складною системою, яка має багаторівневу структуру і основне завдання якої є забезпечення виведення БПЛА у заданий район і виконання операцій відповідно до польотного завдання, а також забезпечення доставки інформації, отриманої бортовими засобами БПЛА, на пункт управління.

Для здійснення моніторингу наземних об'єктів найбільше підходять мультикоптери, які мають високу маневреність та керованість, просту конструкцію і можуть виконувати багато різних функцій, потребують досить простих навичок керування при відносно невисокій вартості.

Максимальна і крейсерська швидкість впливають на можливість використання БПЛА в вітряну погоду і на продуктивність зйомки.

Основним критерієм вибору схеми БПЛА і ПТП повинні бути перелік їх функцій і завдань, що вони повинні виконувати, дальність і висота польотів, а також вимоги до вантажопід'ємності корисного вантажу та можливого бортового обладнання.

Критерії вибору можна визначити також виходячи з виду робіт щодо моніторингу заявлених об'єктів. Якщо розглядаються моделі для високоточних вимірювань, то відеоматеріал повинен відповідати чинній нормативній документації для фотограметричних, геодезичних та землевпорядних робіт.

Для створення безпілотних мобільних засобів моніторингу наземних об'єктів і загоризонтного керування, що включають роботизовані пристрої з інтелектуальними компонентами, необхідно розробити:

- нові методи оптимізації польотних маршрутів з урахуванням результатів комп'ютерного моделювання на емуляторі режимів пілотування, тестових параметрів базового модуля та його наявної компоновки;
- нові методи аеромобільного збору моніторингових даних з вибором оптимального методу, з точки зору комплексної ефективності виконання моніторингового завдання, з метою зменшення впливу різноманітних дестабілізуючих впливів і зовнішніх факторів;

– нові способи і засоби загоризонтного керування БПЛА з використанням функціонально спеціалізованої ПТП, включаючи можливість віддаленої корекції чи зміни польотного завдання з пункту наземного керування безпосередньо під час польоту БПЛА;

– нові компоненти системи аеромоніторингу на основі серійного БПЛА чи квадрокоптера і наземної підсистеми збору, обробки та накопичення моніторингової інформації та проведені випробування системи;

– нові алгоритми та програмні продукти по загоризонтному пілотуванню, по первинній обробці моніторингових даних, по накопиченню, індексації та збереженню даних;

– методичні рекомендації по проведенню випробувань та ефективному використанню систем моніторингу наземних об'єктів на основі безпілотних аеромобільних засобів з використанням ПТП.

Проведений ряд переваг безпілотних літальних апаратів перед пілотованими, дає можливість надати рекомендації щодо вибору оптимальних моделей БПЛА та систем управління для виконання задач щодо моніторингу наземних об'єктів.

Варіант використання БПЛА для передачі даних між наземним центром управління та базовим блоком системи моніторингу, а також структура компоновки БПЛА з роботизованим пристроєм, які наведені в статті, пропонується також вважати базовими при виборі оптимальних моделей БПЛА.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Класифікація UVS International [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://helpiks.org/6-70010.html>.
2. Büchi R. Faszination Quadrocopter. 1. Auflage. Verlag für Technik und Handwerk / R. Büchi. Verlag f.Technik / Handwerk, 2010. – 72 p. – ISBN 978-3-88180-791-3.
3. Riegler T. Quadrocopter richtig einstellen und fliegen / T. Riegler. Franzis, Poing 2011. ISBN 978-3-645-65073-1.
4. Rattat C. Multicopter selber bauen: Grundlagen – Technik – eigene Modelle / C. Rattat. Verl., Heidelberg, 2015. – ISBN 978-3-86490-247-5.
5. DronePort [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://droneport.com.ua>.
6. Haas E. Aeronautical channel modeling / E. Haas // IEEE Transactions on Vehicular Technology. 2012. V. 51. № 2. P. 254-264.
7. Richard V.N. OFDM wireless multimedia communication / V.N. Richard, R. Prasad // Artech House Boston London. 2010. P. 260.

ЛЕОНТЬЄВА Л. В.

кандидат юридичних наук, доцент, старший викладач кафедри підготовки офіцерів запасу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

КОЗАК МАРКО ІВАНОВИЧ

студент 3 групи 2 курсу кафедри підготовки офіцерів запасу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

У нинішніх умовах, коли глобальні та регіональні виклики стають дедалі гострішими, питання забезпечення державної безпеки виходить на передній план, набуваючи пріоритетного значення для сталого розвитку суспільства і захисту національних інтересів. Сьогодення вимагає перегляду традиційних концепцій у формуванні системи безпеки,

оскільки характер загроз зазнає швидких і суттєвих змін. До таких нових форм небезпеки належать зокрема зростання гібридних війн, поширення інформаційного впливу з використанням маніпулятивних технологій, а також інтенсифікація кіберзлочинності — всі ці чинники потребують створення нових, адаптивних і проактивних стратегій протидії.

На мій погляд, ефективна сучасна політика у сфері безпеки повинна базуватися на трьох ключових принципах: системності, що гарантує врахування комплексного характеру загроз і включення усіх необхідних механізмів протидії; гнучкості, яка забезпечує здатність оперативно реагувати на мінливість ситуації; та випереджувальному реагуванні, що дозволяє не лише відповідати на ризики, але й передбачати їхній розвиток та запобігати негативним наслідкам.

У цьому контексті варто згадати також думку В. П. Горбуліна, який наголошує на тому, що сучасні процеси у сфері безпеки супроводжуються суттєвим зростанням ролі гібридних загроз. Ці загрози проявляються у інтегрованому використанні воєнних, політичних, економічних та інформаційних інструментів для досягнення недобросовісних цілей [1]. Таким чином, лише всебічний підхід, що об'єднує зусилля всіх сфер життєдіяльності держави, може забезпечити ефективне протистояння новим викликам сучасної епохи.

Я переконаний, що саме багатогранний і комплексний характер сучасних загроз вимагає не лише інтеграції різноманітних складових державного управління у сфері безпеки, а й значного підвищення рівня координації між ними для забезпечення ефективної взаємодії. Такий підхід сприяє формуванню системи, здатної оперативно реагувати на нові виклики та ризики. Особливого значення в цьому контексті набуває активне впровадження інноваційних технологій у механізми забезпечення державної безпеки. Технологічний прогрес відкриває як унікальні можливості, так і створює потенційні загрози, які кардинально змінюють динаміку функціонування національних інститутів.

Згідно з аналізом О. С. Власюка, цифрове середовище стало невід'ємним елементом сучасної державності, яке не лише сприяє модернізації управлінських процесів, але й породжує низку нових викликів, що ставлять під загрозу національну безпеку [2]. Тому важливо ухвалити комплексний підхід до подолання таких проблем шляхом зміцнення технологічного середовища та стратегічного планування у сфері захисту інтересів держави.

Я вважаю, що використання сучасних інформаційно-аналітичних систем, технологій штучного інтелекту та великих даних дозволяє значно підвищити ефективність управлінських рішень у сфері безпеки та забезпечити своєчасне виявлення потенційних загроз.

Важливою складовою державної безпеки є кібербезпека. Як підкреслює В. М. Богуш, інформаційний простір стає ключовим полем протиборства, а захист інформаційних ресурсів є одним із пріоритетних завдань держави [3]. Ми вважаємо, що ефективна система кіберзахисту повинна включати не лише технічні засоби, але й організаційні, правові та освітні механізми, спрямовані на підвищення рівня цифрової грамотності населення.

Також, особливу увагу слід приділити вдосконаленню та розвитку стратегічних комунікацій, які виступають ключовим інструментом у забезпеченні державної безпеки. В умовах сучасної інформаційної війни надзвичайно важливим завданням є створення механізмів, що сприяють підвищенню стійкості громадян до дезінформаційних загроз та маніпулятивних впливів. Формування такого рівня захисту інформаційного середовища обумовлює необхідність запровадження ефективної комунікаційної політики держави, яка не лише зміцнює довіру населення до владних органів, але й допомагає консолідувати націю навколо важливих суспільних цінностей та ідей.

Окрім цього, варто звернути увагу на потребу активного залучення наукових установ і приватного сектору до співпраці з державними структурами в контексті забезпечення безпеки. Така інтеграція дозволяє отримати доступ до найновітніших технологій та інноваційних розробок, що безпосередньо впливають на підвищення ефективності заходів з охорони державного суверенітету. Водночас подібна взаємодія сприяє оптимізації використання ресурсів, відкриває нові можливості для поліпшення технологічного оснащення системи безпеки та формує більш системний підхід до вирішення актуальних викликів у цьому напрямку.

На мою думку, сучасні методи забезпечення державної безпеки мають базуватися на гармонійному поєднанні традиційних інструментів з інноваційними технологіями, акцентуючи увагу на активному розвитку системи кібербезпеки, посиленні стратегічних комунікацій та впровадженні ефективної міжсекторальної співпраці. Такий підхід сприятиме зміцненню загальної стійкості держави перед викликами сучасності, а також створить передумови для її стабільного та гармонійного розвитку в довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Горбулін В. П. Світова гібридна війна: український фронт : монографія. Київ : НІСД, 2017. 496 с.
2. Власюк О. С. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики : монографія. Київ : НІСД, 2016. 528 с.
3. Богуш В. М., Юдін О. К. Інформаційна безпека держави : підручник. Київ : МК-Прес, 2005. 432 с.

ЛЮЛЬКА АНТОН СЕРГІЙОВИЧ

курсант факультету ЗДБ, 214 навчальної групи,
Київського інституту Національної гвардії України

ГЕНЕРАТИВНИЙ ШІ У ПІДГОТОВЦІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НГУ ДО STANAG 6001

Система іншомовної підготовки військовослужбовців Національної гвардії України (НГУ) дедалі більше орієнтується на забезпечення мовної сумісності з арміями держав-членів НАТО, а отже і на досягнення стандартизованого мовного профілю за STANAG 6001. У документі ATrainP-5 мовну компетентність визначено як загальну здатність до мовної комунікації, а рівні володіння мовою поділено на шість рівнів – від 0 до 5 [5, р. 1–1]. Це робить стандарт не лише інструментом оцінювання, а й методичним орієнтиром для проектування змісту навчання.

Актуальність проблеми посилюється тим, що підготовка до STANAG 6001 у військовому середовищі відбувається в умовах обмеженого часу, службового навантаження, ротацій і потреби швидко підтримувати набутий рівень. М. І. Левко та М. О. Торська слушно зауважують, що тест STANAG 6001 «виконує не лише функцію контролю рівня володіння мовою, а й чинить регулятивний вплив» на зміст, структуру та методи навчання [1, с. 151].

У сучасній науковій літературі генеративний штучний інтелект розглядають як важливий ресурс мовної освіти, але не як повну заміну викладача. За висновком З. Венга та Ю. Фу, GenAI (генеративний ШІ) може «підвищити мотивацію та впевненість студентів» завдяки оперативному зворотному зв'язку та створенню залучальних навчальних матеріалів [6, с. 395]. Водночас автори наголошують на потребі враховувати ризики, пов'язані з приватністю даних, алгоритмічними упередженнями та нерівним доступом до технологій [6, с. 396, 414–415].

С. А. Чапель визначає чотири ключові напрями, на які вже впливає генеративний ШІ: мовна педагогіка, мовне оцінювання, засвоєння другої мови та підготовка викладача [2]. У цьому контексті йдеться не лише про автоматичну генерацію вправ, а й про переосмислення фідбеку, взаємодії, оцінювання та технологічно-педагогічної компетентності викладача. Огляд Л. Лова також показує, що попри швидке поширення GenAI у мовному навчанні, галузь і далі потребує більшої кількості емпіричних досліджень, чітких етичних рамок і виваженої інтеграції інструментів у навчальну практику [3].

Результати інших оглядових праць підтверджують цю тенденцію. Наприклад, Б. Лі та ін. узагальнюють, що ChatGPT уже використовується для підтримки самостійного навчання, генерації контенту та оптимізації окремих викладацьких процедур, однак дослідницьке поле досі характеризується перевагою короткотермінових і переважно вищоосвітніх кейсів [4].

Метою цього дослідження є уточнення потенціалу генеративного ШІ в підготовці військовослужбовців НГУ до тестування за стандартом STANAG 6001 та визначення

практичних сценаріїв, у межах яких застосування таких інструментів є найбільш доцільним. Практичні можливості його застосування систематизовано за чотирма основними мовними компетентностями (читання, аудіювання, письмо та говоріння) та подано нижче.

Читання. Генеративні моделі дають змогу швидко створювати тексти військово-професійної тематики – накази, короткі звіти, брифінги, інструкції, інформаційні довідки, з урахуванням потрібного рівня складності. Для підготовки до STANAG 6001 це цінно тим, що викладач або сам слухач може оперативного отримати текст, словник ключових термінів і блок завдань на загальне та вибірконе розуміння. Наприклад, Gemini упродовж кількох секунд генерує автентичні тексти військового спрямування з тестовими питаннями, наближеними до формату STANAG рівнів 2–3. Зокрема, на запит «Створи текст рівня 2+ на тему «Підготовка до польового виходу» з питаннями на розуміння та лексику» інструмент формує матеріал обсягом близько 450 слів із використанням ключової військової термінології, зокрема ROE, OPORD, logistics. Обсяг тексту та характер завдань можна швидко змінювати залежно від навчальних потреб, що дає змогу добирати матеріал, максимально наближений до цільового рівня підготовки.

Аудіювання. Інструменти на основі ШІ можна застосовувати для перетворення тексту на аудіо, створення коротких діалогів, подкастів, інтерв'ю або брифінгів із різними темпами мовлення й варіантами вимови. Це розширює можливості індивідуальної підготовки поза аудиторією та дає змогу частіше відпрацьовувати сприймання професійно релевантних матеріалів. Наприклад: NotebookLM перетворює текст на професійні аудіоподкасти (з різними акцентами: британським, американським, канадським). Для військовослужбовців, які мають обмежений навчальний час, така гнучкість є суттєвою перевагою змішаного формату [6, с. 415].

Письмо. У підготовці до письма сервіси на кшталт ChatGPT або Copilot можуть виконувати функцію попереднього рецензента: виявляти граматичні та лексичні помилки, звертати увагу на логіку викладу, цілісність тексту, жанрову відповідність і точність термінології. Це особливо корисно під час відпрацювання службових електронних листів, звітів, інформаційних повідомлень і коротких аналітичних викладів. Водночас автоматичний фідбек не слід ототожнювати з остаточним оцінюванням, оскільки моделі можуть пропонувати стилістично прийнятні, але змістово або термінологічно неточні формулювання [2; 3; 4].

Говоріння. Для розвитку навичок говоріння генеративний штучний інтелект доцільно використовувати як інструмент керованої симуляції, оскільки він може виконувати роль співрозмовника, інтерв'юера, члена багатонаціонального штабу або екзаменатора, ставити уточнювальні запитання та моделювати ситуації брифінгу чи службового обговорення. Зокрема, ChatGPT у голосовому режимі може виконувати функції умовного «викладача-носія»: ставити запитання відповідно до рівня, визначеного користувачем, виправляти помилки в реальному часі або надавати письмовий звіт за результатами взаємодії. Наприклад, на запит «Ти інструктор НАТО рівня 2. Проведи 10-хвилинну симуляцію брифінгу на тему «Joint operation planning» та виправляй помилки» інструмент здатний організувати мовленнєву практику, наближену до умов усного тестування або професійної комунікації. Такий формат сприяє підвищенню інтенсивності мовленнєвої практики, зменшенню психологічного бар'єра перед усним висловленням і дає змогу відпрацьовувати відповіді у відносно безпечному навчальному середовищі [2; 6].

Отже, генеративний штучний інтелект має виразний прикладний потенціал у підготовці військовослужбовців НГУ до STANAG 6001, насамперед у тих компонентах, де потрібні швидка адаптація матеріалу, індивідуалізація, багаторазове тренування та оперативний фідбек. Найбільш продуктивним є його використання в моделі «викладач – слухач – ШІ-інструмент», у якій викладач визначає цілі, відбирає релевантний зміст, контролює якість матеріалів і коригує помилки, а ШІ підсилює інтенсивність практики та доступність навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Левко М. І., Торська М. О. Зворотний вплив тестування відповідно до вимог STANAG 6001 на освітній процес курсів іноземних мов у Збройних Силах України. *Інноваційна педагогіка*. 2025. Вип. 85, т. 1. С. 151–155. DOI: <https://doi.org/10.32782/ip/85.1.30>.

2. Chapelle C. A. Generative AI as Game Changer: Implications for Language Education. *System*. 2025. Vol. 132. Art. 103672. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.system.2025.103672>.
3. Law L. Application of Generative Artificial Intelligence (GenAI) in Language Teaching and Learning: A Scoping Literature Review. *Computers and Education Open*. 2024. Vol. 6. Art. 100174. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.caeo.2024.100174>.
4. Li B., Lowell V. L., Wang C., Li X. A Systematic Review of the First Year of Publications on ChatGPT and Language Education: Examining Research on ChatGPT's Use in Language Learning and Teaching. *Computers and Education: Artificial Intelligence*. 2024. Vol. 7. Art. 100266. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.caeai.2024.100266>.
5. NATO Standard ATrainP-5, Edition A, Version 2, Language Proficiency Levels. Brussels : NATO Standardization Office, 2016. 32 p.
6. Weng Z., Fu Y. Generative AI in Language Education: Bridging Divide and Fostering Inclusivity. *International Journal of Technology in Education*. 2025. Vol. 8, no. 2. P. 395–420. DOI: <https://doi.org/10.46328/ijte.1056>.

МАЦЮК МИКОЛА МИКОЛАЙОВИЧ

курсант 214 н. гр. факультету забезпечення
державної безпеки Київський інститут
Національної гвардії України

ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Останніми роками впровадження інформаційних технологій у діяльність правоохоронних органів стало одним із найбільш актуальних напрямів наукового та практичного осмислення. Це зумовлено тим, що сучасна система забезпечення правопорядку вже не може ефективно функціонувати без швидкого доступу до інформації, її обробки, аналізу, захисту та оперативного обміну між підрозділами. В умовах зростання кількості безпекових викликів, кіберризиків і загального навантаження на сектор безпеки цифрові рішення фактично стали важливим інструментом підтримання правопорядку та захисту громадян.

Разом із тим цифровізація правоохоронної сфери не обмежується лише технічним оновленням або впровадженням нових програмних продуктів.

Рівень цифровізації правоохоронних органів безпосередньо впливає на їхню здатність реагувати на сучасні виклики – від традиційної злочинності до кіберзагроз, інформаційних атак і проявів гібридної агресії [1; 2]. У цьому сенсі інформаційні технології вже давно перестали бути другорядним елементом службової діяльності й поступово перетворилися на один із системоутворюючих компонентів функціонування правоохоронної системи. Йдеться про значно ширший процес, який пов'язаний зі зміною підходів до збору, зберігання, передачі та використання інформації, а також ставить питання про дотримання прав людини, захист персональних даних і правові межі використання цифрових механізмів державного контролю.

У мирний час застосування інформаційних технологій охоплює практично всі основні напрями роботи правоохоронних органів: криміналістичний аналіз, оперативно-розшукову діяльність, профілактику правопорушень, забезпечення громадського порядку, контроль за безпекою дорожнього руху, документування подій та міжвідомчу взаємодію [1]. Важливе місце в цьому процесі займає створення інтегрованих інформаційних систем, які дозволяють об'єднувати різні бази даних і забезпечувати швидкий обмін відомостями між підрозділами та іншими уповноваженими структурами.

Одним із найбільш помітних напрямів використання сучасних цифрових рішень є системи відеоспостереження з функцією автоматизованого розпізнавання облич. Такі технології поєднують технічні засоби відеофіксації з алгоритмами штучного інтелекту, що дозволяє

ідентифікувати осіб, відстежувати пересування, виявляти потенційно небезпечні ситуації та використовувати відеоматеріали у процесі розслідування [3].

Водночас потенціал штучного інтелекту у правоохоронній діяльності є значно ширшим, ніж просто ідентифікація осіб за зображенням. Такі технології можуть застосовуватися для виявлення атипової поведінки, аналізу великих масивів інформації, автоматизованого сортування даних, підтримки кримінального аналізу та цифрової криміналістики. Крім того, у міжнародній практиці активно застосовуються інструменти штучного інтелекту у сфері превенції злочинності, аналітичного прогнозування та підвищення ефективності діяльності правоохоронних структур [2, 4].

Не менш важливим напрямом є функціонування централізованих баз даних, які дозволяють накопичувати відомості про осіб, причетних до правопорушень, їхні біометричні дані, кримінальні записи, інформацію про судимості та інші відомості, необхідні для службової діяльності. Наявність таких ресурсів суттєво пришвидшує встановлення осіб, перевірку зв'язків між ними та виявлення певних закономірностей у структурі злочинної діяльності.

Суттєві можливості відкриває також використання прогностичних систем аналізу даних. Їх функціонування ґрунтується на обробці статистичних, соціально-економічних, демографічних та інших відомостей з метою виявлення криміногенних тенденцій і прогнозування ризиків скоєння правопорушень у конкретних місцях або за певних обставин [3]. Подібні інструменти дають змогу ефективніше планувати профілактичну діяльність, оптимізувати використання сил і засобів та приймати більш обґрунтовані управлінські рішення.

У цьому контексті предиктивна аналітика поступово стає одним із найбільш перспективних напрямів розвитку цифрових рішень у правоохоронній сфері. Її значення полягає не лише у виявленні вже наявних закономірностей, а й у здатності прогнозувати можливі ризики, своєчасно виявляти потенційно небезпечні тенденції та посилювати превентивну складову діяльності правоохоронних органів [2].

Проте в умовах воєнного стану роль інформаційних технологій у правоохоронній діяльності набуває зовсім іншого масштабу. Якщо у звичайних умовах цифрові інструменти переважно спрямовані на оптимізацію службової діяльності, то під час війни вони стають елементом стратегічної стійкості держави, забезпечують координацію між силовими структурами та швидке реагування на кризові ситуації для підтримання функціонування критично важливих механізмів безпеки [5]. Крім того, формування спеціалізованих електронних реєстрів, пошукових систем та захищених каналів обміну інформацією дає можливість швидше встановлювати осіб, систематизувати відомості, координувати дії між різними структурами та ефективніше реагувати на складні ситуації.

У цьому контексті особливої актуальності набуло питання ведення обліку осіб, зниклих безвісти за особливих обставин. Правові засади функціонування відповідного механізму визначені Законом України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти за особливих обставин», який передбачає функціонування Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин.

Ведення Реєстру покладено на Міністерство внутрішніх справ України, яке в межах своїх повноважень забезпечує інформаційну взаємодію з іншими державними ресурсами, у тому числі із використанням персональних даних. Такий обмін здійснюється в електронній формі з обов'язковим застосуванням технічних і криптографічних засобів захисту інформації відповідно до вимог законодавства України [3].

Ще одним важливим цифровим інструментом є база даних «Розшук», порядок формування та ведення якої визначена наказом МВС України від 28 червня 2023 року № 534.

База даних «Розшук» функціонує як автоматизований банк даних, у якому накопичується інформація про осіб, що переховуються від органів досудового розслідування або суду, ухиляються від відбування покарання, зникли безвісти, підлягають примусовій психіатричній допомозі, а також інших осіб, передбачених відповідними нормативними актами [1; 3].

Отже, подальший розвиток правоохоронної системи України безпосередньо пов'язаний із поглибленням цифрової трансформації, упровадженням автоматизованих реєстрів, інтелектуальних аналітичних систем, безпечних платформ обміну даними та інших сучасних технологічних рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Застосування інформаційних технологій у правоохоронній діяльності: матеріали круглого столу (м. Харків, 14 груд. 2023 р.). Харків: ХНУВС, 2023. С. 122–125.
2. Вікторчук М. В., Багатко А. С. Вітчизняний та міжнародний досвід використання технологій штучного інтелекту в правоохоронній діяльності // *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2024. Т. 3. № 86. С. 238–244.
3. Сучасні інформаційні технології в діяльності Національної поліції: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 02 листоп. 2023 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2024. 184 с.
4. Калюжний Д. Захист інформаційних прав особи в умовах цифровізації правоохоронної діяльності: теоретико-правовий аспект // *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2025. Т. 3. № 90. С. 184–190.
5. Базові аспекти цифровізації та їх правове забезпечення: монографія / за ред. К. В. Єфремової. Харків: НДІ ПЗІР, 2021. 180 с.

МАЦЮК МИКОЛА МИКОЛАЙОВИЧ

курсант 214 н. гр. факультету забезпечення державної безпеки Київський інститут Національної гвардії України

КОБА МАРІЯ МИКОЛАЇВНА

доктор філософії в галузі права, доцент, доцент кафедри правового забезпечення та правоохоронної діяльності, Київський інститут Національної гвардії України

КІБЕРПРОСТІР У ГІБРИДНІЙ ВІЙНІ ПРОТИ УКРАЇНИ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Проблема кібербезпеки набуває багатовимірного характеру та є критично важливою для забезпечення глобальної стабільності в умовах цифровізації суспільства. Зростання кількості та складності кібератак зумовлює необхідність посилення міжнародної співпраці та вироблення узгоджених правових підходів до протидії кіберзагрозам. Розвиток високотехнологічних форм кіберзлочинності та потреба у забезпеченні конфіденційності даних спонукають держави до формування нових правових механізмів регулювання кіберпростору [1].

Актуальність обраної нами проблематики посилюється безпрецедентним зростанням інформаційних загроз, що супроводжують сучасні збройні конфлікти. Гібридна війна, яку проводить РФ проти України, характеризується поєднанням традиційних і нетрадиційних методів ведення війни, серед яких кібератаки та інформаційні операції займають ключове місце [2, с. 23]. Це формує нові виклики для міжнародного права та потребує переосмислення існуючих підходів до регулювання.

Проблематику міжнародно-правового регулювання кіберпростору та кіберконфліктів досліджують як вітчизняні науковці, зокрема Д. Дубов, О. Пазюк, О. Мережко, так і зарубіжні вчені, серед яких Michael N. Schmitt, Wolff Heintschel von Heinegg та Heather Harrison Dinniss.

Кібербезпека є однією з політичних сфер глобального управління даними. В умовах ескалації кіберзагроз, особливо у контексті збройних конфліктів, нагальною є потреба у створенні гармонізованої міжнародно-правової бази. Вирішення міжнародних проблем кібербезпеки та захисту даних потребує багатогранного підходу, що поєднує співпрацю між державами, зміцнення технічних і правових можливостей, а також формування глобальної культури кібербезпеки [1].

Правове регулювання кіберпростору ускладнюється його транскордонною природою, що створює труднощі для уніфікації нормативних підходів. У науковій літературі зазначається, що кіберпростір характеризується відсутністю чітких юрисдикційних меж, що суттєво ускладнює застосування традиційних норм міжнародного права [3]. У зв'язку з цим міжнародне право у сфері кібербезпеки залишається динамічним і таким, що перебуває на стадії формування.

Сучасні міжнародно-правові норми частково втрачають ефективність через швидкий розвиток технологій. Водночас складність атрибуції кібератак і низька прозорість кібероперацій ускладнюють досягнення міжнародного консенсусу щодо їх правової оцінки [4].

На нашу думку, сучасні кібератаки у межах гібридних конфліктів фактично трансформують класичне розуміння «застосування сили» у міжнародному праві, оскільки їхній вплив може бути співмірним із кінетичними засобами ураження, навіть за відсутності фізичного руйнування.

Специфічні характеристики кіберконфліктів включають їхню глобальність, швидкість поширення та складність ідентифікації суб'єкта атаки [4]. У цьому контексті важливими є напрацювання експертної групи Michael N. Schmitt, яка у межах Tallinn Manual 2.0 обґрунтувала застосовність норм міжнародного гуманітарного права до кібероперацій [3].

Поділяємо думку дослідників, що у гібридних конфліктах кібератаки визнаються одним із основних інструментів агресії. Вони не мають чіткої лінії фронту, а бойові дії часто здійснюються без формального оголошення війни. Інформаційні операції спрямовані на контроль інформаційного простору та підвищення ефективності військових дій [2, с. 23].

Системні кібератаки РФ проти України, спрямовані на критичну інфраструктуру, актуалізують необхідність перегляду підходів до міжнародного регулювання кібербезпеки. Як зазначає Michael N. Schmitt, важливим питанням є визначення порогу застосування сили у кіберпросторі [3].

Вбачається, що Україна сьогодні виступає не лише об'єктом кіберзагроз, але й своєрідним «полігоном» для формування нових міжнародно-правових підходів до регулювання кібероперацій, що в перспективі може вплинути на еволюцію глобальної системи безпеки.

Особливої уваги заслуговує концепція «втрати функціональності», відповідно до якої виведення з ладу критичної інфраструктури через кібератаку може розглядатися як напад у розумінні міжнародного гуманітарного права навіть без фізичного знищення об'єктів [5].

Попри складність проблеми, вже існує низка міжнародних інструментів, що регулюють кіберпростір:

- Конвенція Ради Європи про кіберзлочинність (Будапештська конвенція, 2001 р.) – спрямована на гармонізацію національного законодавства та розвиток міжнародної співпраці [6].
- Загальний регламент ЄС про захист даних (GDPR) – встановлює високі стандарти захисту персональних даних [7].
- Резолюції Генеральної Асамблеї ООН, зокрема 70/237, які визначають принципи відповідальної поведінки держав у кіберпросторі [8].

Водночас існують значні прогалини у застосуванні цих норм. Ефективна протидія гібридним загрозам потребує не лише вдосконалення правової термінології, але й адаптації національної політики до сучасних викликів. Особливо важливою є гармонізація законодавства України з правом ЄС (GDPR, NIS2) та врахування практики міжнародних інституцій.

Таким чином, кібербезпека є комплексною міждисциплінарною проблемою, що має безпосередній вплив на міжнародний мир і безпеку. Гібридні війни інтегрують кіберпростір як ключовий елемент ведення бойових дій, що потребує гнучкої та адаптивної правової відповіді. Пріоритетним завданням є формування ефективної міжнародно-правової бази, що забезпечить належний рівень кібербезпеки та захисту даних. Це передбачає посилення співпраці між державами, бізнесом і громадянським суспільством.

Досвід України у протидії кібератакам у межах збройного конфлікту має важливе значення для розвитку міжнародного права, зокрема у контексті застосування концепції «втрати функціональності».

Подальший розвиток міжнародного права у сфері кіберпростору має бути спрямований на досягнення балансу між вимогами національної безпеки та захистом прав людини, з урахуванням сучасних умов воєнного стану та цифрових трансформацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Карвацька С.Б., Маник А.З., Яремчук В.В. Кіберпростір: міжнародно-правове регулювання та практика застосування прецедентного права МС ООН. <https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/328252>.
2. Залєвська І. І., Удренас Г. І. Інформаційна безпека України в умовах російської військової агресії. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 1–2. С. 20–26.
3. Schmitt M. N. (ed.). *Tallinn Manual 2.0 on the International Law Applicable to Cyber Operations*. Cambridge University Press, 2017. <https://www.cambridge.org/core/books/tallinn-manual-20-on-the-international-law-applicable-to-cyber-operations/>.
4. Грищенко С. М. Правове регулювання кібербезпеки в умовах цифрової трансформації суспільства. <https://il.ippi.org.ua/article/view/340519>.
5. М.О. Геревич, М.Т. Марушка *Право людини на кібербезпеку: сутнісні характеристики та проблеми забезпечення* <https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/345929>.
6. Конвенція Ради Європи про кіберзлочинність : міжнародний договір від 23 листопада 2001 р. (Будапешт). Рада Європи, 2001. <https://www.coe.int/en/web/cybercrime/convention-on-cybercrime>.
7. Регламент (ЄС) 2016/679 Європейського Парламенту і Ради від 27 квітня 2016 р. про захист фізичних осіб у зв'язку з обробкою персональних даних і про вільний рух таких даних (General Data Protection Regulation). Офіційний журнал ЄС, 2016. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj>.
8. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 70/237 «Досягнення відповідальної поведінки держав у кіберпросторі в контексті міжнародної безпеки» від 23 грудня 2015 р. Організація Об'єднаних Націй, 2015. https://digitallibrary.un.org/record/1301308/files/A_72_327-EN.pdf.

МОСКАЛЕНКО ТЕТЯНА ВОЛОДИМИРІВНА

курсант 234 навчальної групи, Національна академія
Державної прикордонної служби України імені
Богдана Хмельницького

БОРОВСЬКИЙ ВІТАЛІЙ СТЕПАНОВИЧ

викладач кафедри прикордонної служби,
Національна академія Державної прикордонної
служби України імені Богдана Хмельницького

АНАЛІЗ ТА УЗАГАЛЬНЕННЯ БОЙОВОГО ДОСВІДУ ПІДРОЗДІЛІВ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ У СУЧАСНІЙ ВІЙНІ

Повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України 24 лютого 2022 року докорінно змінило умови виконання бойових завдань Державною прикордонною службою України (ДПСУ). Підрозділи відомства, що традиційно здійснювали охорону державного кордону в мирний час, були поставлені перед необхідністю вести активні бойові дії в умовах реального збройного конфлікту. Набутий у ході цих дій унікальний бойовий досвід потребує систематичного аналізу та узагальнення з метою підвищення боєздатності підрозділів ДПСУ.

Аналіз бойових дій підрозділів ДПСУ у 2022–2024 роках свідчить про те, що прикордонники зіткнулися з принципово новими для себе оперативно-тактичними задачами. Зокрема, було виявлено необхідність швидкої переорієнтації від завдань охорони кордону до безпосереднього

відбиття збройної агресії, проведення оборонних та наступальних операцій у взаємодії з підрозділами Збройних сил України, Національної гвардії та інших силових структур.

Серед ключових аспектів, що підлягають аналізу, виокремлюються такі напрями: організація системи управління підрозділами в умовах активних бойових дій; застосування тактики малих груп і дій у місті; протидія застосуванню противником безпілотних літальних апаратів; організація вогневого ураження і взаємодія з підрозділами вогневої підтримки; забезпечення логістики і тилового постачання в умовах бойового контакту.

Особлива увага у процесі узагальнення досвіду приділяється питанням морально-психологічного стану особового складу. Тривале перебування в зоні бойових дій, постійний вплив стресогенних чинників та необхідність прийняття рішень в умовах невизначеності висувають підвищені вимоги до психологічної стійкості та стресостійкості прикордонників. Вивчення методів збереження бойової ефективності в таких умовах є важливою складовою загальної роботи з узагальнення досвіду.

Важливим компонентом аналізу є вивчення ефективності застосування сучасних технічних засобів. Досвід бойових дій показав вирішальну роль розвідувальних БПЛА, засобів РЕБ, захищених каналів зв'язку та автоматизованих систем управління у підвищенні боєспроможності підрозділів. Водночас виявлено потребу в удосконаленні методик підготовки операторів безпілотних систем та фахівців з радіоелектронної боротьби.

Узагальнення бойового досвіду здійснюється шляхом систематичного збору та обробки звітних матеріалів підрозділів, проведення опитувань командирів і бійців, аналізу відеофіксацій бойових епізодів, а також порівняльного аналізу результатів виконання бойових завдань у різних оперативно-тактичних умовах. Отримані дані систематизуються та узагальнюються у відповідних методичних розробках, настановах і рекомендаціях.

Практичне впровадження результатів аналізу бойового досвіду здійснюється через коригування програм бойової підготовки особового складу ДПСУ, оновлення нормативно-правової та методичної бази, а також через безпосереднє навчання командирів підрозділів на основі реальних бойових прикладів. Такий підхід дозволяє скоротити час адаптації підрозділів до умов реального бою та підвищити ефективність їх бойового застосування.

Таким чином, систематичний аналіз та узагальнення бойового досвіду підрозділів Державної прикордонної служби України є невід'ємною умовою підвищення їх боєздатності та готовності до виконання завдань в умовах сучасної гібридної і збройної боротьби. Подальше дослідження даної проблематики сприятиме розвитку теорії та практики застосування підрозділів ДПСУ, вдосконаленню системи їх підготовки та оснащення відповідно до викликів сучасного безпекового середовища.

НАГОРНИЙ РОМАН ОЛЕКСАНДРОВИЧ

Київський інститут Національної гвардії України

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ ПІДХОДУ ДО ПЛАНУВАННЯ ОБОРОННОГО БОЮ СИЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

На першому кроці війни противник мав значну перевагу у живій силі; механізованих підрозділах: бойових машинах піхоти (БМП), бронетранспортерах (БТР), бойових броньованих машинах (ББМ); танках; артилерії; авіації. Певні дні ініціатива залишалась односторонньою. Прогнози РФ та окремих західних країн були достатньо песимістичними для України. Проте, як стало зрозуміло згодом, кількісна перевага не завжди дає гарантії швидкої перемоги.

Противник, користуючись вагомою перевагою, прорвав державний кордон, просунувся в глибину держави на достатньо значну відстань та розгорнув широкий фронт. На той час оборона України не витримала переважаючого наступу противника. Але рішучість, відданість, наполегливість усіх підрозділів сил сектору безпеки та оборони дозволила переломити хід подій.

Таким чином, потребує уваги та пошуку шляхів удосконалення процес планування оборонного бою органами управління із урахуванням розподілу наявних сил та засобів.

Відповідно до вимог Бойових статутів, оборонний бій є одним із основних видів загальновійськового бою та має на меті чотири основні завдання [1; 2]:

- відбиття наступу противника;
- нанесення противнику максимальних втрат;
- утримання важливих районів (рубежів, об'єктів) місцевості;
- створення сприятливих умов для переходу в наступ або інших дій.

Залежно від багатьох умов та чинників підрозділ може вести позиційну або маневрену оборону. Перехід до оборони може здійснюватися навмисно або вимушено, в умовах відсутності або безпосереднього зіткнення із противником.

Відповідно до наявних керівних документів на тепер прийнято такі лінійно-просторові показники для організації оборони підрозділами ЗСУ та оперативного призначення НГУ.

З метою надання більшої самостійності для виконання бойового завдання щодо організації оборони основним силам може бути додано або виділено для підтримки інші підрозділи.

Додані підрозділи (сили), вогневі засоби переходять у тимчасове підпорядкування командирів основного підрозділу і виконують поставлені ним завдання. Вихід їх із підпорядкування здійснюють за вказівкою старшого командування.

Підтримуючі підрозділи залишаються в підпорядкуванні своїх прямих начальників та виконують визначені ними завдання, а також завдання, які запитуються командиром сил, що підтримуються, в межах виділеного для нього ресурсу (наряду).

Може бути додано або підтримувати дії головних сил підрозділи: піхотні; механізовані; танкові; артилерійські; протиповітряної оборони (ППО); армійської авіації (гелікоптери та (або) літаки); протитанкові засоби (ПТЗ); військової розвідки; радіоелектронної розвідки (РЕР); зв'язку; радіоелектронної боротьби (РЕБ); застосування засобів безпілотних літальних апаратів (БПЛА) та безпілотних літальних комплексів (БАК); інженерно-саперні; радіаційного, хімічного, біологічного захисту (РХБз); медичні; ремонтно-відновлювальні; матеріально-технічного забезпечення (МТЗ).

Враховуючи кількість можливих елементів бойового порядку в оборонному бою, що може бути утворено, наявність доданих та підтримуючих сил та засобів, достатньо складно представити задум командира всьому підлеглому особовому складу. З метою вирішення цього питання та вдосконалення роботи органів управління пропонується провадження методики розподілу наявних сил та засобів за визначеними їм завданнями.

Зручно наведено розподіл сил та засобів для планування оборонного бою із урахуванням основних бойових завдань:

- завдання "FIND" (сили виявлення) представлено підрозділами військової розвідки; РЕР; застосування БПЛА та БАК;
- завдання "FIX" (сили скоювання) представлено підрозділами: артилерії причіпної, самохідної на колісній базі, самохідній на гусеничній базі, реактивної; ракетних військ, застосування ударних БПЛА та БАК різних типів, армійської авіації – гелікоптери, літаки;
- завдання "STRIKE" (сили знищення) представлено підрозділами: танковими, на БМП, на БТР, на ББМ; піхотні;
- завдання "SHIELD" (сили захисту) представлені підрозділами: ПТЗ, ППО, інженерно-саперними, РХБз; РЕБ;
- завдання "SUPPORT" (сили забезпечення) представлено підрозділами: медичними, ремонтними та технічними, автомобільними (транспортними), підвезення бойових комплектів (б/к); МТЗ (забезпечення паливно-мастильними матеріалами (ПММ) продовольством), зв'язку;

– завдання "RESERVE" (резерв). Сили та засоби резерву може бути представлено за різними варіантами сил та засобів. Однієї із найважливіших вимог до формування резерву – його мобільність. Тому найчастіше утворюється зведений підрозділ, у складі якого найчастіше бойова техніка, наприклад, танк, 2 БМП, БТР, ББМ. Бойові машини можуть виконувати завдання самостійно без піхоти або із підтримкою десанту, що може розміщатися як всередині техніки так і «на броні».

Отже, представлений розподіл сил та засобів по відповідним завданням дає змогу командирі наочно побачити, визначити та прийняти раціональне рішення щодо організації оборонного бою та утворити ефективний бойовий порядок.

Кожному елементу утвореного бойового порядку ставиться своє відповідне бойове завдання. Постає можливість одразу побачити можливі прогалини у наявних силах, засобах та завданнях, що можуть бути не враховані.

Перспективами подальших досліджень обрано аналіз та формування рекомендацій органам управління НГУ щодо вдосконалення планування та організації наступального бою за вітчизняним досвідом підходами провідних країн НАТО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. СБП 3-(01,02,04).55 Бойовий статут механізованих і танкових військ Сухопутних військ Збройних Сил України (частина I, бригада, полк): наказ командувача Сухопутних військ Збройних Сил України № 10/нагд від 06.01.2026.
2. СБП 3-(01).56 Бойовий статут Сухопутних військ Збройних Сил України (частина II, механізований батальйон): наказ командувача Сухопутних військ Збройних Сил України № 11/нагд від 06.01.2026.
3. СБП 3-(02).56 Бойовий статут Сухопутних військ Збройних Сил України (частина II, танковий батальйон): наказ командувача Сухопутних військ Збройних Сил України № 19/нагд від 19.01.2026.
4. Бойовий статут механізованих і танкових військ Сухопутних військ Збройних Сил України. Частина III. Взвод, відділення, екіпаж: наказ командувача Сухопутних військ Збройних Сил України № 238 від 25.05.2016.
5. СДДП 3-(01,02,04)402.55(56) Настанова «Порядок роботи штабів тактичного рівня з організації (планування) бою та управління підпорядкованими підрозділами в бою»: наказ командувача Сухопутних військ Збройних Сил України № 8/нагд від 06.01.2026.
6. СДДП 3-(01,02,04)403.57-59 Настанова «Робота командира під час підготовки бою та управління підрозділами (TLP)»: наказ командувача Сухопутних військ Збройних Сил України № 12/нагд від 06.01.2026.
7. FM 6.0. Commander and Staff Organization and Operations. Headquarters Department of the Army. May 2015. 391 p.
8. ATP 3-06. MCTP 12-10B, Urban operations, Headquarters, Department of the Army/Headquarters, United States Marine Corps, December 2017. 128 p.
9. ATP 3-90.1 (FM 3-90.1). Armor and Mechanized Infantry Company Team. Headquarters, Department of the Army. January 2016. 206 p.
10. FM 34-2-1 Tactics, Techniques, and Procedures for Reconnaissance and Surveillance and Intelligence Support to Counter reconnaissance. Headquarters, Department of the Army. June 2019. 227 p.
11. ADP 3-90 Offense and Defense. Headquarters, Department of the Army. July 2019. 105 p.
12. AJP-3 Allied Joint Doctrine for the Conduct of Operations. Edition C Version 1. North Atlantic Treaty Organization. Allied Joint Publication. February 2019. 164 p.

НОВІКОВ МИХАЙЛО ОЛЕКСАНДРОВИЧ

здобувач вищої освіти ступеня бакалавра
Навчально-наукового інституту поліцейської
діяльності, Національна академія внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій та цифровізації суспільства суттєво трансформуються підходи до здійснення кримінального провадження. Впровадження цифрових технологій у діяльність органів досудового розслідування та суду стає невід'ємною складовою ефективного функціонування системи кримінальної юстиції, а також важливим елементом забезпечення державної безпеки України.

Генеральний прокурор України Руслан Кравченко наголошує на тому, що в умовах війни електронний доказ є «доказом №1» для фіксації агресії, а захист бізнесу від безпідставного тиску - пріоритетом на 2026 рік [1].

Актуальність дослідження зумовлена зростанням кількості кримінальних правопорушень, пов'язаних із використанням інформаційно-телекомунікаційних систем, а також необхідністю адаптації кримінального процесу до умов цифрового середовища. Особливого значення набувають питання використання електронних доказів, забезпечення їх належності, допустимості та достовірності, а також захисту від несанкціонованого втручання. Крім того, у контексті сучасних викликів, зокрема кіберзагроз, інформаційних атак та гібридної війни, цифрові технології виступають важливим інструментом зміцнення національної безпеки.

Реалізація цифрових технологій у кримінальному провадженні проявляється у впровадженні електронного документообігу, використанні відеоконференцзв'язку під час проведення процесуальних дій, можливості дистанційного здійснення окремих слідчих (розшукових) дій, а також у застосуванні сучасних методів збору, фіксації та аналізу електронних доказів. Водночас зазначені процеси потребують належного нормативно-правового регулювання та вироблення єдиної правозастосовної практики.

Таким чином, дослідження використання цифрових технологій у кримінальному провадженні є актуальним як з теоретичної, так і з практичної точки зору, оскільки сприяє підвищенню ефективності розслідування кримінальних правопорушень і забезпеченню належного рівня державної безпеки України.

В ст. 99 КПК України зазначено, що «документом є спеціально створений з метою збереження інформації матеріальний об'єкт, який містить зафіксовані за допомогою письмових знаків, звуку, зображення тощо відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження. До документів, за умови наявності в них відомостей, передбачених КПК України, можуть належати матеріали фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інші носії інформації (у тому числі комп'ютерні дані)» [2].

Також, вся документація, яка ведеться в кримінальному провадженні, а саме різні рапорта, протоколи і тому подібне, тобто усі процесуальні документи, можуть вестись як і в цифровому варіанті, так і в паперовому.

До прикладу, в ч. 1 ст. 232 КПК України зазначено, що допит осіб, впізнання речей чи осіб під досудового розслідування можуть бути проведенні по відеоконференції при прямий трансляції у окремих випадках. Цей перелік випадків не є вичерпним. Він підлягає розширеному тлумаченню, оскільки містить оціночну категорію «наявність інших підстав, визначених...достатніми» [2].

Як зазначено в ч.2 вищезазначеної статті КПК України: «рішення про здійснення дистанційного досудового розслідування приймається слідчим, прокурором, а в разі здійснення у

режимі відеоконференції допиту - слідчим суддею з власної ініціативи або за клопотанням сторони кримінального провадження чи інших учасників кримінального провадження» [2].

Ключові організаційні та правові основи функціонування електронного документообігу й застосування електронних документів визначено в ЗУ «Про електронні документи та електронний документообіг» [3].

Доречно водночас зазначити Закон «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» [4]. Його положення регламентують правові та організаційні засади захисту життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави, а також національних інтересів України в кіберпросторі; окреслює ключові цілі, напрями й принципи державної політики у сфері кібербезпеки, визначає повноваження відповідних суб'єктів і встановлює основи координації їх діяльності у цій сфері.

Використання цифрових технологій у кримінальному провадженні є важливим напрямом модернізації кримінальної юстиції України та невід'ємним елементом забезпечення державної безпеки. Запровадження електронних доказів, розвиток кібербезпеки та можливість проведення дистанційних слідчих (розшукових) дій можуть сприяти підвищенню ефективності, оперативності та неупередженості кримінального процесу, але за умови врахування стандартів досудового розслідування та прав людини.

На практиці існує низка проблем, пов'язаних відсутністю єдиної практики оцінки електронних доказів, а також ризиками втручання в інформаційні системи та, як наслідок, порушенням прав людини. Це обумовлює необхідність подальшого вдосконалення законодавства, гармонізації національних норм із міжнародними стандартами та впровадження сучасних технологічних рішень у сфері кримінального провадження.

Таким чином, ефективне використання цифрових технологій здатне забезпечити належний баланс між інтересами правосуддя та захистом прав і свобод людини, а також підвищити рівень протидії сучасним загрозам, у тому числі у сфері кібербезпеки, що є ключовим чинником зміцнення державної безпеки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кравченко Р. В умовах війни електронний доказ є «доказом №1». // *Facebook* : [офіц. сторінка Генерального прокурора]. 2026. URL: <https://www.facebook.com/RuslanKravchenkoKyiv/>. Назва з екрана.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. С. 88.
3. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 № 851-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 36. Ст. 273. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>.
4. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 05.10.2017 № 2163-VIII // *База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>.

ПАВЛЕНКО ВІТАЛІЙ ЮРІЙОВИЧ

курсант Київський інститут Національної гвардії
України

СУЧАСНІ МІШЕНЕВІ СИСТЕМИ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ СТРІЛЬБ

Розвиток практичної стрілецької підготовки в сучасних силових структурах дедалі більше пов'язується не лише з удосконаленням зброї та боєприпасів, а й з оновленням мішеневої інфраструктури. Якщо традиційна мішень виконувала переважно функцію фіксації факту влучання, то сучасна мішенева система перетворюється на повноцінний елемент навчально-

вимірювального середовища, який забезпечує подання цілей, облік результатів, збір параметрів стрільби, передачу даних інструктору та оперативний зворотний зв'язок для стрільця. У військовій практиці це особливо важливо, оскільки якість мішеневого обладнання безпосередньо впливає на реалістичність вправ, об'єктивність оцінювання та можливість швидко коригувати помилки під час підготовки особового складу. Доктринальні та прикладні джерела свідчать, що сучасні полігони вже спираються на поєднання стаціонарних, рухомих, висувних і повністю автоматизованих саморахувальних цілей, доповнених світловими, тепловими та іншими засобами імітації бойової обстановки.

У технологічному вимірі сучасні мішеневі системи доцільно поділяти на кілька основних груп. По-перше, це механізовані системи показу цілей: висувні, поворотні, рухомі та групові мішені, які дозволяють моделювати різні часові режими появи цілі та формувати навички швидкого виявлення, перенесення вогню і ведення стрільби по цілях, що з'являються або змінюють положення. По-друге, це електронні мішені, що автоматично визначають координати пробіни та миттєво обчислюють результат пострілу. По-третє, це оптико-електронні та акустичні системи, в яких місце влучання встановлюється за допомогою світлових або звукових сенсорів і алгоритмів обробки сигналів. По-четверте, це цифрові системи комп'ютерного зору, які аналізують зображення мішені та локалізують отвори від куль без ручного підрахунку. Саме ця багатокомпонентність і становить головну ознаку сучасної мішеневої інфраструктури: вона вже не зводиться до матеріального носія, а функціонує як інтегрована система сенсорики, програмного забезпечення та педагогічного управління навчанням.

Особливий інтерес становлять акустичні системи визначення точки влучання, оскільки вони дають змогу автоматизувати фіксацію результатів без візуального огляду мішені після кожної серії. У дослідженні, присвяченому оцінці систем визначення точки влучання на основі акустичних сенсорних масивів, було показано, що побудова мішеневої системи з використанням різних конфігурацій датчиків дає змогу обчислювати координати влучання за часовими різницями надходження ударної хвилі. Автори встановили, що конфігурація типу delta забезпечувала менші значення похибки, ніж H-тип, а для окремих умов стрільби похибка по осях вимірювалася одиницями міліметрів. Це важливо не лише для спортивної, а й для прикладної стрілецької підготовки, оскільки демонструє реальну можливість об'єктивного цифрового контролю результату без тривалого припинення вправи для ручного підрахунку пробіи.

Не менш перспективними є оптико-електронні системи, які дозволяють аналізувати не лише кінцевий результат пострілу, а й сам процес прицілювання. У дослідженні валідності оптоелектронної тренувальної системи для стрільців було встановлено, що показник стабільності прицілювання пояснював 84,2% варіації результату пострілу. Це означає, що сучасна мішенева система може фіксувати не тільки наслідок дії стрільця, а й параметри, які передують влучанню: стійкість наведення, динаміку наведення та характер роботи зі зброєю перед натисканням на спуск. Для практичних стрільб така функція має особливе методичне значення, бо дозволяє інструктору виявляти причину помилки, а не лише констатувати її результат на паперовій мішені. Відповідно, мішенева система стає засобом педагогічної діагностики, а не тільки технічного обліку.

Водночас суттєве місце у модернізації практичних стрільб займають системи автоматичного підрахунку на основі комп'ютерного зору. Дослідження у цій сфері демонструють, що алгоритми виявлення мішені, локалізації отворів і визначення положення пробіни здатні забезпечувати точність, наближену до професійного турнірного рівня. Зокрема, в одному з досліджень комп'ютерна система досягала 99% точності виявлення отворів, а середня помилка автоматичної оцінки становила 0,05 бала; в іншій роботі на базі обробки зображень було показано, що автоматизований підрахунок дозволяє зменшити часові та ресурсні витрати порівняно з традиційними способами фіксації результатів. Для військових навчальних закладів це має практичну цінність, оскільки відкриває можливість створення відносно доступних систем оцінювання без повного переходу на дорогі промислові електронні мішені.

Ще одним важливим напрямом є інтеграція мішеневих систем із цифровим зворотним зв'язком та інтелектуальними алгоритмами навчання. Дослідження в галузі marksmanship training показують, що вбудовані системи підказок і післяпострільного аналізу можуть підвищувати влучність та скорочувати обсяг практики, потрібний для досягнення стабільного результату. Зокрема, у дослідженні системи Moving-Target Intelligent Tutoring System група, яка навчалася із застосуванням інтелектуальної підтримки, продемонструвала кращі показники влучності та точності наведення, ніж група зі стандартною підготовкою. Хоча йдеться про віртуальне середовище, методичний висновок є універсальним: сучасна мішенева система має бути не лише засобом фіксації попадання, а й джерелом негайного змістовного зворотного зв'язку.

Для практичних стрільб у військовій підготовці це безпосередньо поєднується з процедурою аналізу проведених дій. Концепція AAR визначає такий розбір як професійне обговорення події, зосереджене на стандартах виконання, що допомагає з'ясувати, що сталося, чому це сталося і як закріпити сильні сторони та виправити слабкі. У цьому контексті сучасні мішеневі системи мають особливу цінність, оскільки забезпечують фактичну базу для такого розбору: часові режими появи цілі, кількість пострілів, координати влучань, динаміку серії, помилки наведення, реакцію на рухому ціль тощо. Таким чином, мішенева система перестає бути лише "кінцевою точкою" вправи й перетворюється на елемент циклу "виконання вправи - фіксація результату - аналіз - корекція - повторне виконання". Саме ця інтеграція є однією з ключових ознак сучасного підходу до організації практичних стрільб.

Узагальнюючи результати аналізу наукових і прикладних джерел, можна стверджувати, що сучасні мішеневі системи для проведення практичних стрільб розвиваються у напрямі автоматизації, об'єктивізації та цифровізації оцінювання. Їхня перевага полягає у поєднанні трьох функцій: реалістичного моделювання цілей, точного вимірювання результатів і надання даних для педагогічного аналізу. Найбільш перспективними для військової підготовки є комплексні рішення, у яких механізовані цілі поєднуються з електронним або сенсорним визначенням точки влучання, програмною обробкою результатів та використанням цих даних у процедурі AAR. Подальший розвиток цієї сфери доцільно пов'язувати з удосконаленням мобільних і польових мішеневих систем, здешевленням комп'ютерно-зорових рішень, розширенням можливостей аналізу поведінки стрільця та інтеграцією мішеневих комплексів у єдине цифрове середовище вогневої підготовки.

ПАЛІЙЧУК ОЛЕКСАНДР

слухач штатний Командно-штабний інститут
застосування військ (сил) Національного
університету оборони України

ВИКЛИКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ЗБОРУ, ОБРОБКИ ТА АНАЛІЗУ ДАНИХ ПРО УКОМПЛЕКТОВАНІСТЬ ОСОБОВИМ СКЛАДОМ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Сучасний етап збройного протистояння України з російською федерацією характеризується комплексністю, затяжним перебігом та високою інтенсивністю збройної агресії, що є наслідком цілеспрямованої політики держави-агресора, спрямованої на підтримання тривалого воєнного напруження, дестабілізацію безпекового середовища та послаблення спроможності України до стійкого функціонування й нарощування оборонних можливостей.

За таких обставин особливої ваги набуває ефективність функціонування системи забезпечення національної безпеки, оскільки її спроможність своєчасно реагувати на загрози, підтримувати стійкість державних інституцій і забезпечувати належний рівень обороноздатності безпосередньо залежить від якості управління, координації та інформаційно-аналітичного супроводу відповідних процесів.

Важливе місце у зазначеній системі посідає система управління Збройними Силами України, результативність якої визначає обґрунтованість управлінських рішень, оперативність реагування на зміни обстановки та спроможність органів військового управління забезпечувати належний рівень готовності військ (сил). У зв'язку з цим підвищуються вимоги до повноти, достовірності, своєчасності та аналітичної придатності інформації, що використовується в управлінській діяльності.

Ключове значення для функціонування системи управління Збройними Силами України має інформаційно-аналітичне забезпечення управлінських процесів, оскільки саме воно створює основу для своєчасного отримання, перевірки, узагальнення та аналізу даних, необхідних для оцінювання стану військ (сил) і прийняття обґрунтованих управлінських рішень. У цьому контексті особливого значення набуває опрацювання даних про особовий склад, яке забезпечує встановлення фактичного рівня укомплектованості, оцінювання якісного стану, облік втрат, поповнення та ротацій, а також визначення потреб у межах підтримання належної боєздатності військ (сил) [1].

Разом з тим, в умовах повномасштабної війни ця система функціонує під значним навантаженням та стикається з низкою викликів, зумовлених як внутрішніми недоліками її організації, так і активним протидіючим впливом противника.

Аналіз сучасного стану функціонування системи збору, обробки та аналізу інформації про укомплектованість особовим складом дозволяє виокремити декілька ключових груп викликів.

До першої групи належать організаційно-функціональні проблеми, що проявляються у розпорошеності інформаційних потоків, відсутності інтегрованого інформаційного середовища, а також дублюванні повноважень між органами управління [2]. Це зумовлює виникнення невідповідностей у даних, затримки їх актуалізації та, як наслідок, зниження ефективності прийняття управлінських рішень.

Друга група охоплює технологічні виклики, пов'язані з недостатнім рівнем автоматизації процесів, використанням морально застарілих інформаційних систем та обмеженими можливостями аналітичної обробки даних. В умовах швидкоплинних змін обстановки це істотно ускладнює оперативне реагування та прогнозування потреб у поповненні особового складу.

Третю групу становлять інформаційно-аналітичні проблеми, які полягають у відсутності єдиних підходів до класифікації та обліку даних щодо втрат, поповнення, ротацій і рівня боєздатності підрозділів. Це ускладнює здійснення комплексного аналізу та обмежує застосування сучасних методів прогнозування.

Окремо слід виділити виклики, зумовлені діями противника. Російська федерація активно використовує інструменти гібридного впливу, зокрема інформаційні операції та кіберзасоби, з метою дестабілізації систем управління, порушення функціонування інформаційних ресурсів та зниження ефективності процесу прийняття рішень [4; 5]. У цьому контексті система обробки даних щодо особового складу виступає однією з пріоритетних цілей для кіберзагроз.

Додатковим фактором є висока динаміка змін у чисельності та структурі особового складу, зумовлена бойовими втратами, ротаціями, мобілізаційними заходами та доукомплектуванням підрозділів. Це значно підвищує вимоги до оперативності, адаптивності та стійкості функціонування системи.

За таких умов особливого значення набуває впровадження сучасних підходів до інформаційно-аналітичного забезпечення управління військами, зокрема концепції C4ISR та підходів, орієнтованих на прийняття рішень на основі даних (data-driven decision making) [4; 5]. Їх застосування сприяє інтеграції інформаційних потоків, підвищенню рівня ситуаційної обізнаності та покращенню якості управлінських рішень.

З урахуванням зазначеного доцільно визначити основні напрями підвищення ефективності функціонування цієї системи.

Першочерговим є формування єдиного інформаційного середовища, що забезпечить інтеграцію даних та уніфікацію процедур їх обробки. Другим напрямом є підвищення рівня автоматизації шляхом впровадження сучасних цифрових платформ і мобільних рішень для

збору інформації безпосередньо у підрозділах. Третім напрямом виступає стандартизація підходів до обліку та звітності, що дозволить забезпечити достовірність і зіставність даних.

Четвертим напрямом впровадження сучасних аналітичних інструментів, зокрема технологій Big Data [6] та машинного навчання, для прогнозування потреб у особовому складі та підтримки прийняття рішень.

П'ятим напрямом є посилення кіберзахисту інформаційних систем з метою протидії інформаційним і кіберзагрозам з боку противника.

Реалізація зазначених заходів сприятиме підвищенню стійкості та результативності функціонування системи збору, обробки та аналізу даних щодо укомплектованості особовим складом, що є важливою умовою забезпечення національної безпеки України в умовах тривалої війни.

Таким чином, виклики, які постають перед цією системою в умовах політики російської федерації, спрямованої на затягування війни, мають комплексний характер і потребують системного вирішення шляхом застосування сучасних організаційних та технологічних підходів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Косевцов В., Тіхонов Г., Чайковська О., Онікійчук С. Система збору та аналізу інформації про укомплектованість військових частин особовим складом // Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень НУОУ. 2025. № 3(86). С. 86-114. DOI: <https://doi.org/10.33099/2304-2745/2025-3-86/106-114>.
2. Порохня І. М., Кінь Н. В. Система інформаційно-аналітичного забезпечення органів військового управління: проблеми функціонування // Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони. 2025. № 3(54). С. 84-92. DOI: <https://doi.org/10.33099/2311-7249/2025-54-3-84-92>.
3. Парашук Л. Я., Парашук С. М. Рекомендації стосовно використання інформаційних систем для покращення ситуаційної обізнаності органів військового управління // Сучасні інформаційні технології у сфері безпеки та оборони. 2025. № 1(52). С. 46-54. DOI: <https://doi.org/10.33099/2311-7249/2025-52-1-46-54>. URL: <https://sit.nuou.org.ua/article/view/322311>.
4. NATO. Allied Joint Doctrine for the Conduct of Operations (AJP-3). Brussels: NATO Standardization Office, 2019. Р. 1-30. URL: https://www.coemed.org/files/stanags/01_AJP/AJP-3_EDC_V1_E_2490.pdf.
5. Alberts D. S., Hayes R. E. Understanding Command and Control. Washington: CCRP, 2006. Р. 33-55. URL: https://www.dodccrp.org/files/Alberts_UC2.pdf.
6. Кондрусь А. В. та ін. Використання технологій Big Data у процесі управління військами // Системи і технології зв'язку, інформатизації та кібербезпеки. 2023. № 3. С. 41-47. DOI: <https://doi.org/10.58254/viti.3.2023.05.41>

ПОНОМАРЕНКО ВІКТОР ВОЛОДИМИРОВИЧ
викладач кафедри адміністративного права та
процесу навчально-наукового інституту права та
соціального менеджменту Донецький державний
університет внутрішніх справ

КІБЕРБЕЗПЕКА ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

У сучасному світі, де інформаційні технології проникають практично в усі сфери життя, питання кібербезпеки перестає бути суто технічним і набуває стратегічного значення для держави. Україна, перебуваючи в умовах тривалої збройної агресії, особливо гостро відчуває вплив кіберзагроз, які використовуються як один із інструментів гібридної війни. Саме тому

кібербезпека сьогодні виступає невід'ємною складовою національної безпеки та потребує комплексного підходу до її забезпечення.

Нормативною основою у цій сфері є Конституція України [1], Закон України «Про національну безпеку України» [2] та Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» [3]. Вказані акти визначають загальні підходи до розуміння кібербезпеки, окреслюють коло суб'єктів, відповідальних за її забезпечення, та встановлюють базові принципи державної політики у цій сфері. Водночас варто зазначити, що законодавче регулювання не завжди встигає за стрімким розвитком технологій, що створює певні труднощі у практичній площині.

Кіберзагрози сьогодні мають різноманітний і складний характер. Йдеться не лише про класичні хакерські атаки, але й про втручання у функціонування державних інформаційних систем, атаки на об'єкти критичної інфраструктури, поширення шкідливого програмного забезпечення, а також інформаційно-психологічні впливи. Особливістю таких загроз є їхня швидкість, масштабність і часто – складність у встановленні джерела походження. Усе це суттєво ускладнює процес їх нейтралізації та вимагає нових підходів до організації системи кіберзахисту.

Важливо розуміти, що кібербезпека – це не лише питання технологій, але й питання права та управління. Вона передбачає чітке визначення повноважень різних органів, налагодження взаємодії між ними, а також встановлення відповідальності за порушення у кіберпросторі. При цьому важливим є дотримання балансу між забезпеченням безпеки та захистом прав людини, зокрема права на приватність і свободу інформації.

Окремої уваги потребує питання захисту критичної інфраструктури. Енергетика, транспорт, банківська система, зв'язок – усі ці сфери сьогодні значною мірою залежать від стабільної роботи інформаційних систем. Відповідно, кібератаки на такі об'єкти можуть мати серйозні наслідки не лише економічного, а й соціального характеру. Саме тому держава має приділяти особливу увагу впровадженню ефективних механізмів їх захисту.

У цьому контексті дедалі більшого значення набувають інноваційні технології. Використання штучного інтелекту, аналізу великих даних, автоматизованих систем виявлення загроз дозволяє підвищити ефективність кіберзахисту. Проте, впровадження таких рішень також потребує належного правового забезпечення та контролю, адже існують ризики зловживань або помилок у їх функціонуванні.

Разом з тим, сучасний стан забезпечення кібербезпеки в Україні не можна вважати ідеальним. Серед основних проблем можна виділити недостатній рівень координації між різними суб'єктами, обмеженість ресурсів, а також нестачу кваліфікованих спеціалістів. Крім того, швидкий розвиток технологій призводить до появи нових загроз, на які система безпеки не завжди встигає своєчасно реагувати.

Вирішення цих проблем можливе лише за умови комплексного підходу. По-перше, необхідно вдосконалювати законодавство з урахуванням сучасних викликів. По-друге, слід посилювати інституційну спроможність органів, відповідальних за кібербезпеку. По-третє, важливо розвивати міжнародне співробітництво, адже більшість кіберзагроз має транскордонний характер. І, нарешті, не менш важливим є підвищення рівня кіберграмотності населення, оскільки людський фактор часто залишається найуразливішим елементом у системі безпеки.

Отже, кібербезпека сьогодні є одним із ключових елементів національної безпеки, який безпосередньо впливає на стабільність держави та її здатність протидіяти сучасним загрозам. В умовах цифровізації та воєнного стану значення цього напрямку лише зростає, що обумовлює необхідність його подальшого розвитку як на нормативному, так і на практичному рівнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 31. Ст. 241.
3. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 05.10.2017 № 2163-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2017. № 45. Ст. 403.

РОМАНЮК РОМАН ВАСИЛЬОВИЧ

Центр психологічної підтримки персоналу
Об'єднаного штабу військової частини А0135

МАТЕМАТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ В СОЦІОКІБЕРФІЗИЧНИХ СИСТЕМАХ

У сучасних умовах глобального протистояння інформаційний простір трансформувався у самостійний операційний домен, де об'єктом ураження виступає психоемоційний ресурс нації [3, 5]. Забезпечення національної резильєнтності вимагає застосування точних математичних методів для моделювання процесів передачі інформації в соціальних мережах. Аналіз основних моделей розповсюдження інформації (*rumor spreading models*) дозволяє виокремити кілька ключових підходів: модель Далея-Кендала, SIR-модель (*Susceptible-Infectious-Recovered*), моделі з мережевими ефектами та інформаційні каскади. Кожна з них фокусується на різних аспектах взаємодії – від лавинного ефекту «зараження» до впливу топології мережеских хабів [6].

Особливе місце у дослідженні суспільних настроїв посідає модель дифузії інновацій Ф. Басса [1]. Її перевага полягає в операціоналізації впливу двох ключових каналів: зовнішнього (державні інституції, офіційні медіа) та внутрішнього (міжособистісне спілкування в мережеских месенджерах). У межах моделі користувачі класифікуються на «новаторів», що діють під впливом медіа-комунікації, та «імітаторів», на яких впливає думка оточення.

Емпіричне дослідження на основі статистичних даних YouTube-каналу «Армія TV» за період 2021–2024 рр. за допомогою методу оптимізації Нелдера-Міда дозволило встановити високі показники коефіцієнтів зовнішнього ($a = 0,00855$) та внутрішнього ($b = 0,304458$) впливів. Це підтверджує практичну придатність моделі для розрахунку охоплення цільової аудиторії. Водночас моделювання динаміки суспільно-політичних настроїв населення України продемонструвало значно нижчі коефіцієнти ($a = 0,000163$; $b = 0,0163$), що корелює з концепцією «світової гібридної війни» та викликами для стратегічних комунікацій у затяжних конфліктах [4].

Математичне моделювання за конкретно визначеною метою операції (збільшення обізнаності на 5%) виявило суттєву розбіжність між плановими та реальними показниками. Для підвищення точності прогнозів автором запропоновано удосконалену модель, яка враховує нелінійні ефекти та системну вразливість [2]. Розрахунок точки перегину t^* дозволяє ідентифікувати момент залучення «пізньої більшості» та вчасно скорегувати контент-стратегію.

Таким чином, використання математичного апарату забезпечує перехід до превентивної моделі захисту національних інтересів в умовах когнітивної агресії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Bass F. M. A New Product Growth for Model Consumer Durables. *Management Science*. 1969. Vol. 15, No. 5. P. 215-227.
2. Рахімов В. В. Удосконалена модель дифузії інновацій Басса для прогнозування зміни громадської думки... *Сучасний захист інформації*. 2024. № 1(57). С. 83-96.
3. Du Cluzel F. *Cognitive Warfare*. Brussels: NATO Innovation Hub, 2020. 26 p.
4. Горбулін В. П. Світова гібридна війна: український фронт. Київ: НІСД, 2017. 496 с.
5. Почепцов Г. Г. Сучасні інформаційні війни. Київ: Вид. дім "Києво-Могилянська академія", 2016. 498 с.
6. Rogers E. M. *Diffusion of Innovations*. 5th ed. New York: Free Press, 2003. 551 p.

САМУСЕНКО ДАНИЛО ЮРІЙОВИЧ

Київський інститут Національної гвардії України

ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКИХ СИСТЕМ ПІДТРИМКИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ, ПОБУДОВАНИХ ЗА СТАНДАРТАМИ НАТО

Одним з ключових компонентів ефективної системи управління в Силах безпеки та оборони України є Система підтримки прийняття рішень (СППР).

Система підтримки прийняття рішень – це комплекс інформаційних та аналітичних інструментів, які призначені для збору, обробки, аналізу та подання інформації, необхідної для прийняття найкращих рішень в умовах невизначеності, важливості та обмежень [1].

Системне впровадження стандартів НАТО в систему управління є головним інструментом модернізації Сил безпеки та оборони України, завдяки чому перевага на полі бою досягається завдяки кращій обізнаності, оперативності управління та високій професійній автономності командирів.

Стандарти НАТО – це інструмент синхронізації, який перетворює розрізнені національні армії на цілісну коаліційну силу. Вони встановлюють єдині правила гри, що дозволяють військовим із різних країн ефективно взаємодіяти, ігноруючи внутрішні відмінності у методах управління чи програмному забезпеченні.

Одним із головних аспектів впровадження кращих практик Альянсу в управління військами України є перехід до концепції Mission Command (децентралізоване управління). Цей підхід надає молодшим командирам право на ініціативу в межах загального задуму старшого начальника. У контексті виконання бойових завдань цей підхід забезпечує гнучкість і швидкість реакції на динамічну зміну обстановки, що є критично важливим у зіткненнях із переважаючими силами противника.

Можна виокремити такі основні вимоги до українських СППР на основі стандартів НАТО:

- забезпечення сумісності різних систем, зокрема, забезпечення здатності різних систем обмінюватися даними та ефективно працювати разом (стандарти STANAG);
- супроводження та оновлення програмного забезпечення шляхом управління системою на всіх етапах, від розробки до утилізації, з урахуванням тривалого використання;
- забезпечення інформаційної безпеки, а саме – захист даних за стандартами НАТО, що включає кіберзахист та управління доступом;
- створення єдиного інформаційного простору, що забезпечує реальний час та точність даних на у реальному часі на будь-якому етапі проведення бойової операції.

Впровадження цих вимог дозволяє створити єдину екосистему, інтегровану з партнерами НАТО, та підвищити ефективність управління військами.

В умовах ведення бойових дій в Україні набула особливого значення необхідність систем підтримки прийняття тактичного рівня, які дозволяють командирів як оперативної, так і тактичної ланки швидко приймати рішення. Дуже важливим елементом такої СППР є швидкість отримання інформації, бо отримання інформації з певною затримкою стає питанням виживання підрозділу та може коштувати життів та здоров'я особового складу.

На теперішній час в Україні розроблено та впроваджено такі системи підтримки прийняття рішень, як «ОКР Дзвін-АС», ПЗ «Кропива», спеціалізоване програмне забезпечення «Інтеграційна платформа DELTA» (далі – DELTA), «GIS Arta» тощо. Окремо розглянемо систему підтримки прийняття рівень DELTA.

Українська СППР DELTA – це екосистема військових продуктів ситуаційної обізнаності, які складають єдиний робочий простір, в якому підтримується стрімінг відео, є інструменти для планування операцій і розвідки, також розроблений спеціальний мобільний застосунок для роботи в офлайн режимі. Її використання стало основою сучасного підходу до бойового управління, значно підвищивши ефективність і швидкість прийняття рішень на всіх рівнях [2]. Як результат, значно підвищується точність вогневого ураження, покращується взаємодія між різнорідними компонентами Сил безпеки та оборони та радикально скорочується час

прийняття рішення. Якісні характеристики СППР DELTA, кіберзахищеність, певна простота використання призвели до масштабування використання цієї системи на всіх рівнях управління та офіційному впровадженні ПЗ DELTA [3].

Слід відмітити, що впровадження спеціального ПЗ DELTA для застосування Силами безпеки та оборони України має на меті забезпечення оперативної сумісності з відповідними структурами держав - членів НАТО [3].

СППР DELTA розроблена з урахуванням стандартів НАТО (таких як ISTAR, C4ISR, Link 16, JChat тощо) і успішно проходить випробування на взаємосумісність, що дозволяє Україні та союзникам бачити спільну картину бою без додаткових перехідників [2].

Проте існують певні аспекти – як технічні, так і процедурні – де повна відповідність стандартам Альянсу або ще не досягнута, або обмежена внутрішніми чинниками. Проте, варто розуміти, що відповідність стандартам НАТО – це не разове отримання сертифіката, а безперервний і складний процес. Він поєднує такі заходи, як вибір технічних профілів та налаштування інтерфейсів, атестацію безпеки та протоколів сумісності, постійну перевірку систем на міжнародних навчаннях.

Отже, на теперішній час системи підтримки прийняття рішень НАТО є стандартизованими та повністю інтегрованими мережами сервісів, тоді як українська СППР перебуває на етапі активної трансформації, поєднуючи передовий бойовий досвід із поступовим переходом на технічні та процедурні платформи Альянсу. Тому для досяжності сумісності українських систем підтримки прийняття рішень є необхідність в створенні певної «мапи досягнення відповідності стандартам НАТО».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Система підтримки прийняття рішень: переваги для ЗСУ / URL: <https://softline.org.ua/news/sistema-pidtrimki-prijnatta-risen-perevagi-dla-zsu.html> (дата звернення: 05.03.2026).

2. Незалежна перевірка засвідчила: після масштабування DELTA зберегла відповідність всім стандартам кібербезпеки / URL: <https://armyinform.com.ua/2026/03/09/nezalezhna-perevirka-zasvidchyla-pislya-masshtabuvannya-delta-zberegla-vidpovidnist-vsim-standartam-kiberbezpeky> (дата звернення: 20.03.2026).

3. Деякі питання підвищення рівня цифровізації сил безпеки та сил оборони України у період воєнного стану. Постанова Кабінету Міністрів України від 4 лютого 2023 р. № 139. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/139-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.02.2026).

САПУН ВІКТОРІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

курсант навчально-наукового інституту
поліцейської діяльності Національної академії
внутрішніх справ

ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯ В СОЦМЕРЕЖАХ: ЯК ПРОСТЕ ФОТО МОЖЕ СТАТИ ПРИЧИНОЮ ОБСТРІЛУ (ЦИФРОВА ГІГІЄНА).

У сучасних умовах соціальні мережі перетворилися на наріжний камінь розвідки на основі відкритих джерел відомої, як OSINT. Завдяки величезним обсягам даних у реальному часі такі платформи, як Twitter, Facebook та Instagram, стають для ворога безцінним джерелом інформації. Кожне фото, яке зроблене на місці подій та опубліковане у соцмережі надає противнику безпосередні свідчення, що дозволяє йому не лише відстежувати хронологію подій, а й оперативно приймати рішення в кризових ситуаціях. Також, це дає змогу противнику аналізувати ситуацію на місці вчинення події та розуміти масштаб події, яка була завдана шкода. Ця оперативність є ключовою для термінового збору інформації, яка не

потребують певних зламів сайтів, телеграм каналів чи інших джерел інформації, які перебувають у закритому доступі або мають певний гриф секретності [1].

Опубліковане під час війни «невинне» фото в соцмережах – це потужний інструмент, здатний призвести до загибелі особового складу та знищення техніки. Також завдання шкоди інфраструктурі, навчальним закладам з специфічними умовами навчання і саме головне загибель невинних людей. Це все відбувається тому, що населення мало обізнане в технологіях і на , що здатні їхні телефони. Смартфони автоматично записують GPS-координати в метадані файлів, що дає ворогу точну точку для удару. Публікуючи або роблячи репост, як ми думаємо «невинного» фото ми ворогу допомагаємо оперативно збирати інформацію. Навіть без геолокації ворожі аналітики здатні ідентифікувати місцевість за характерними деревами, лініями електропередач або унікальними географічними об'єктами на фоні. Більше того, відблиски в дзеркалах чи окулярах, специфічний камуфляж та оприлюднення фото в режимі «тут і зараз» дозволяють противнику коригувати вогонь артилерії протягом лічених хвилин [2].

Окрему загрозу становить використання ворогом технологій розпізнавання обличчя для ідентифікації військовослужбовців та створення баз даних для подальшого тиску чи репресій. У зоні бойових дій смартфон фактично перетворюється на радіомаяк. Навіть, якщо телефон просто ввімкнений він випромінює сигнали, які пеленгуються засобами РЕБ противника. У разі втрати пристрою або потрапляння в полон, ворог отримує доступ до особистих повідомлень, контактів та фотографій близьких, що ставить під загрозу безпеку не лише бійця, а й усієї його родини та побратимів [3,4].

Цифрова гігієна – це грамотне споживання інформації, а також дотримання базових правил кібербезпеки: не використовувати один і той самий пароль на всіх акаунтах, застосовувати двофакторну ідентифікацію, регулярно здійснювати резервне копіювання та оновлення застосунків. Цифрова гігієна сьогодні є критично важлива для збереження життя та здоров'я наших бійців і мирного населення. Вона передбачає використання складних унікальних паролів, обов'язкову двофакторну автентифікацію та регулярне оновлення програм для закриття вразливостей. Військовим необхідно дотримуватися суворої дисципліни: встановлювати додатки лише з офіційних магазинів, уникати публічних мереж Wi-Fi та критично аналізувати будь-яку інформацію в мережі. Важливо регулярно створювати резервні копії важливих файлів та робити перерви у використанні гаджетів, щоб уникнути інформаційного перевантаження [5].

Нам варто усвідомити, що смартфон у кишені – це не просто гаджет, а потенційна ціль для ворожої ракети. Успішна цифрова гігієна вимагає не лише технічних налаштувань, а й повної зміни мислення. Кожне селфі чи пост із фронту мають проходити через фільтр безпеки: якщо інформація може допомогти ворогу бодай на один відсоток, вона не повинна потрапити в мережу. Наша приватність і дисциплінованість у цифровому просторі — це броня, яка захищає життя всього підрозділу, тому безпека кожного бійця починається з вимкненої геолокації та критичного ставлення до кожної опублікованої деталі. Фотографуй для історії, але публікуй після перемоги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Що таке OSINT-аналіз? URL: <https://defensetechforukraine.org/ua/volunteer/what-is-osint-analysis/>
2. Як працює OSINT-розвідка та чому небезпечно публікувати інформацію в інтернеті URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/suspilstvo/20220429-yak-praczuuye-osint-rozvidka-ta-chomu-nebezpechno-publikuvaty-informaciyu-v-internet/amp/>
3. Чи може фото військового в соцмережах бути використано ворогом, або Що таке OSINT-розвідка URL : <https://armyinform.com.ua/2021/08/06/chy-mozhe-foto-vijskovogo-v-soczmerezhah-buty-vykorystano-vorogom-abo-shho-take-osint-rozvidka/>
4. Як смартфон може стати загрозою на фронті: Сухопутні війська ЗСУ нагадують про правила кібергігієни URL : <https://armyinform.com.ua/2025/02/11/yak-smartfon-mozhe-staty-zagrozoju-na-fronti-suhoputni-vijska-zsu-nagaduyut-pro-pravyla-kibergigiyeny/>
5. Міністерство цифрової трансформації України URL : <https://thedigital.gov.ua/news/how-tos/tsifrova-gigiena-yakikh-pravil-varto-dotrimuvatisya-v-interneti>

СОСНОВЧИК Б.О.

Національна академія Служби безпеки України
Навчально-науковий інститут інформаційної
безпеки та стратегічних комунікацій

ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ В СЕКТОРІ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ: ДОСВІД УКРАЇНИ ТА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Актуальність дослідження правових механізмів захисту інформації в секторі безпеки і оборони суттєво зростає в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України. Сучасний етап розвитку воєнних дій характеризується активним використанням інформаційних та кіберзасобів впливу, спрямованих на дестабілізацію державного управління, порушення функціонування критичної інфраструктури та здійснення психологічного тиску на суспільство. У таких умовах забезпечення належного рівня захисту інформації набуває стратегічного значення, оскільки безпосередньо впливає на обороноздатність держави, ефективність функціонування сектору безпеки і оборони та стійкість до гібридних загроз. Водночас актуальним постає аналіз і порівняння національного досвіду України із практиками провідних держав зокрема Великої Британії, яка сформувала розвинену та системно узгоджену модель правового забезпечення інформаційної безпеки. Аналіз такого досвіду дозволяє виявити ефективні підходи до правового регулювання, що можуть бути адаптовані з урахуванням сучасних викликів та потреб національної безпеки України.

Варто розпочати з того, що інформаційна безпека розглядається як невід'ємний складник системи національної безпеки держави. Підтвердженням такого підходу є частина 1 статті 17 Конституції України, де зазначено, що «захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу» [1]. У науковому дискурсі підхід до трактування поняття захисту інформації не є однозначним. Окремі дослідники інтерпретують його у звуженому значенні, ототожнюючи з комплексом апаратних і програмних засобів, спрямованих на забезпечення конфіденційності даних у комп'ютерних мережах [2]. Аналізуючи правові механізми захисту інформації в секторі безпеки і оборони, доцільно звернути увагу на основні законодавчі акти, що формують відповідне правове поле в Україні:

– Закон України «Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах» [3] регулює питання захисту інформації в ІКС, що використовуються зокрема у діяльності органів сектору безпеки і оборони;

– Закон України «Про інформацію» визначає загальні засади правового режиму інформації та її захисту, включаючи обмежений доступ до відомостей у безпековій сфері [4].

– Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» встановлює правові основи протидії кіберзагрозам, що безпосередньо впливають на функціонування сектору безпеки і оборони [5];

– Закон України «Про національну безпеку України» [6] закріплює інформаційну безпеку як складову державної політики у сфері оборони та безпеки;

– Законом України «Про електронні комунікації» [7] визначає правові засади функціонування комунікаційної інфраструктури, що має стратегічне значення для забезпечення інформаційної стійкості сектору безпеки і оборони.

Окремі аспекти правового забезпечення захисту інформації у військовій сфері визначаються підзаконними нормативно-правовими актами, наприклад, Указом Президента України від 20 серпня 2021 року «Про Стратегічний оборонний бюлетень України» [8]. Важливе значення мають також спеціальні закони, що регулюють діяльність правоохоронних органів і спецслужб у відповідній сфері, наприклад, Закон України «Про контррозвідувальну діяльність» [9] визначає забезпечення інформаційної безпеки як складову контррозвідувальної діяльності.

Правові механізми захисту інформації в секторі безпеки і оборони України охоплюють систему нормативно-правових, інституційних та процедурних засобів, за допомогою яких держава забезпечує належний рівень інформаційної безпеки. До них належать: законодавче регулювання, що визначає правовий режим інформації та повноваження суб'єктів у відповідній сфері; діяльність уповноважених органів державної влади; встановлення режимів доступу до інформації (зокрема державної таємниці); правові процедури контролю, моніторингу та реагування на інформаційні та кіберзагрози; а також відповідальність за порушення законодавства у сфері захисту інформації.

Незважаючи на наявність розгалуженої нормативно-правової бази, правове регулювання захисту інформації в Україні характеризується фрагментарністю, недостатнім рівнем узгодженості та обмеженою адаптованістю до сучасних кіберзагроз. При цьому система суб'єктів забезпечення захисту інформації в секторі безпеки і оборони в Україні є багаторівневою, однак потребує чіткішого розмежування повноважень та підвищення рівня координації між органами державної влади. За таких умов виникає потреба звернення до зарубіжного досвіду держав із більш системно сформованими підходами у цій сфері. Особливий інтерес становить практика Великої Британії, де правові механізми захисту інформації характеризуються комплексністю, високим рівнем інституційної координації та орієнтацією на превентивне реагування на сучасні виклики у сфері безпеки і оборони.

Правове забезпечення захисту інформації у секторі безпеки і оборони Великої Британії характеризується більш системною та узгодженою моделлю порівняно з Україною. Зокрема Закон «Про захист даних» (Data Protection Act 2018) [10] встановлює комплексні правила обробки та захисту даних, у тому числі в діяльності органів безпеки, тоді як в Україні відповідне регулювання має більш фрагментарний характер і розосереджене між кількома нормативно-правовими актами. Водночас Закон «Про комп'ютерні зловживання» (Computer Misuse Act 1990) [11] чітко визначає кримінально-правові механізми протидії несанкціонованому втручанню в інформаційні системи, що в Україні також передбачено, однак менш системно пов'язано із загальною політикою кібербезпеки.

Суттєвою відмінністю є підхід до захисту державної таємниці: Закон «Про офіційні таємниці» (Official Secrets Act 1989) [12] забезпечує чітке та структуроване регулювання обігу чутливої інформації, тоді як в Україні відповідні норми хоча й закріплені, проте потребують подальшого вдосконалення з урахуванням сучасних викликів. Крім того, Закон «Про розслідувальні повноваження» (Investigatory Powers Act 2016) [13] формує детально врегульований механізм доступу державних органів до інформації з метою забезпечення безпеки, що відрізняється вищим рівнем процедурної визначеності порівняно з українською практикою. Важливою особливістю є також інтеграція питань інформаційної безпеки у ширший контекст національної безпеки, що відображено зокрема у Законі «Про національну безпеку та інвестиції» (National Security and Investment Act 2021) [14], який враховує потенційні ризики для інформаційної сфери. У цілому, на відміну від України, де правові механізми захисту інформації перебувають у стадії трансформації та вдосконалення, британська модель відзначається більшою цілісністю, узгодженістю та орієнтацією на превентивне реагування на сучасні загрози у секторі безпеки і оборони.

Отже, порівняльний аналіз дозволяє дійти висновку про доцільність використання окремих елементів британської моделі в Україні у частині підвищення узгодженості нормативно-правових актів, удосконалення механізмів координації між суб'єктами сектору безпеки і оборони, а також посилення правового регулювання у сфері кібербезпеки. Реалізація зазначених напрямів сприятиме підвищенню ефективності захисту інформації та зміцненню національної безпеки України в умовах поточних викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 31.03.2026).

2. Сковчиляс-Павлів О. Правові механізми забезпечення інформаційної безпеки в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2024. № 2(42). С. 151–158.
3. Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах: Закон України від 05.07.1994 № 80/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#top> (дата звернення: 31.03.2026).
4. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 31.03.2026).
5. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 05.10.2017 № 2163-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (дата звернення: 31.03.2026).
6. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 31.03.2026).
7. Про електронні комунікації: Закон України від 16.12.2020 № 1089-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20#Text> (дата звернення: 31.03.2026).
8. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про Стратегічний оборонний бюлетень України»: Указ Президента України від 17.09.2021 № 473/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/473/2021#Text> (дата звернення: 31.03.2026).
9. Про контррозвідувальну діяльність: Закон України від 26.12.2002 № 374-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/374-15#Text> (дата звернення: 31.03.2026).
10. Data Protection Act 2018. *legislation.gov.uk* URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2018/12/contents> (дата звернення: 31.03.2026).
11. Computer Misuse Act 1990. *legislation.gov.uk* URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1990/18/contents> (дата звернення: 31.03.2026).
12. Official Secrets Act 1989. *legislation.gov.uk* URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1989/6/contents> (дата звернення: 31.03.2026).
13. Investigatory Powers Act 2016. *legislation.gov.uk* URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2016/25/contents> (дата звернення: 31.03.2026).
14. National Security and Investment Act 2021. *legislation.gov.uk* URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2021/25/contents> (дата звернення: 31.03.2026).

ФІВКІН ПЕТРО МИКОЛАЙОВИЧ

начальник кафедри права національної безпеки та правової роботи Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

КОВТУНЕНКО СТАНІСЛАВ РОМАНОВИЧ

студент 2 курсу 1 групи кафедри підготовки офіцерів запасу Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМАТИКА РЕГУЛЮВАННЯ НАПРЯМІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

З початку війни росії проти України забезпечення державної безпеки стало основою для належного функціонування держави. Серед основних загроз, що постали в той час, стала інформаційна безпека та протидія дезінформації. При цьому правові механізми, що були розроблені для захисту країни, потребують подальшого удосконалення.

За час гібридної війни Україна зазнала значну кількість атак, спрямованих на підрив інформаційної безпеки держави. До них входять кібератака на об'єкти енергетики у грудні 2015 року, наслідком чого стало знеструмлення кількох областей, наприклад, кампанія з розповсюдження вірусу Petya, що спричинив масові збої в роботі державних установ, банків та інших організацій [2, с. 273-274]. Крім цього, у січні 2022 року несанкціонованого втручання зазнала і державна система «Дія», що порушило доступ до електронних послуг її користувачів [1, с. 366].

Під час повномасштабної агресії поширеним явищем стало розповсюдження дезінформації шляхом використання месенджерів. Зокрема, у березні 2023 в «Telegram», фіксували зростання кількості повідомлень, що містили фейкову інформацію про втрати Збройних Сил України [1, с. 366].

Протидію таким дестабілізуючим проявам було розроблено на рівні законів та підзаконних нормативно-правових актів, але їх система є досить розгалуженою. Проте, кожен з них містить окремі неточності, на які вказують науковці та правозастосовники, тому варто розглянути їх окремо:

- Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» [5] – регламентує захист критичної інфраструктури, проте не містить врегулювання штучного інтелекту (ШІ) чи блокчейну, які широко використовуються в кібератаках. Через цю проблему виникають ситуації, коли використовується ШІ для фішингових атак, проте їх неможливо належним чином зафіксувати через відсутність нормативного закріплення у законодавстві [1, с. 367];

- Закон України «Про інформацію» [3] - містить загальні принципи доступу, збирання і поширення інформації, права, обов'язки суб'єктів інформаційних відносин [6, с. 116], але між цим та попереднім нормативно-правовим актом існують колізії, що ускладнюють практику правозастосування [1, с. 367];

- Закон України «Про національну безпеку України» [4] – регламентує інформаційну безпеку як один із основних напрямків для забезпечення національної безпеки, що полягає у протидії дезінформації, пропаганді та кіберзагрозам [6, с. 116];

- Указ Президента України від 19 березня 2021 року № 106/2021 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 березня 2021 року «Про створення Центру протидії дезінформації» [8] - створив нову інституцію – Центр протидії дезінформації (ЦПД) при Раді національної безпеки та оборони. Мета його діяльності полягає у виявленні та протидії дезінформаційним кампаніям, координації органів у цьому напрямі та співпраці з міжнародними партнерами [6, с. 116];

- Указ Президента України від 14 березня 2020 року № 392/2020 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» [7] – Стратегія національної безпеки України вперше на такому рівні (стратегічному) затвердила завдання інформаційної політики у сфері гібридної війни [6, с. 116] та інші.

Разом із тим, існуюче нормативне регулювання є фрагментарним щодо впровадження конкретних механізмів протидії загрозам інформаційній безпеці, попри наявну системність [6, с. 116].

Що ж стосується органів для протидії цим загрозам, то станом на зараз це: Рада національної безпеки і оборони України, ЦПД при РНБО, Міністерство культури України, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України. Проте, ані в рамкових документах, ані в практиці цих відомств належним чином не здійснено координацію чи розподіл повноважень, що призводить до їх дублювання між інституціями [6, с. 117]. Так, у 2023 у ході судового розгляду було виявлено дублювання повноважень між РНБО та Міністерством культури, внаслідок чого відбулась затримка в ухваленні рішень [1, с. 367].

Разом з тим, не вся державна політика з цього напрямку є провальною. Так, у 2022 році відбулась співпраця Міністерства цифрової трансформації України з Microsoft. Завдяки цьому скоротились на 25% витрати на кіберзахист, так як відбувався обмін технологіями. Зважаючи на цей позитивний досвід, науковцями запропонована модель юридичної особи, яка б увібрала у себе українські ІТ- компанії, по типу Ajax Systems та в співпраці з міжнародними лідерами – як-

то Google, Microsoft, сфокусувалась би на регіональних потребах, що сприяло б у використанні передових технічних і правових ресурсів [1, с. 368].

Отже, національне законодавство у сфері інформаційної безпеки є великим за обсягом, але доволі недоопрацьованим за змістом. Внаслідок цього воно не регулює належним чином відповідь та протидію загрозам у цій сфері, а також призводить до проблем у практиці правозастосування уповноваженими органами. Досвід, отриманий внаслідок співпраці з закордонними компаніями свідчить про швидший розвиток регулювання цього напрямку саме цим шляхом, тому необхідним є поглиблення такої співпраці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Горулько В. В. Основні напрями удосконалення законодавства України з інформаційної безпеки в умовах війни. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2025. Вип. 88: частина 2. С. 364–370.
2. Димитрієв В. В. Інформаційна безпека як пріоритет державної політики України. *Держава та регіони*. Серія: Державне управління. 2020. № 2 (70). С. 272–278.
3. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII (з наступ. змін. та доповн.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.
4. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII (з наступ. змін. та доповн.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.
5. Про основні засади забезпечення кібербезпеки в Україні: Закон України від 5 жовтня 2017 року № 2163-VIII (з наступ. змін. та доповн.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>.
6. Пашковський В. Ф. Ідентифікація політико-правових механізмів інформаційної безпеки держави в умовах гібридної війни. *Політичне життя*. 2025. № 3. С. 114–120.
7. Стратегія національної безпеки України: затв. Указом Президента України від 14.09.2020 р. № 392/2020 (з наступ. змін. та доповн.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/392/2020>.
8. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 березня 2021 року «Про створення Центру протидії дезінформації»: введене в дію Указом Президента України від 19.03.2021 р. № 106/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106/2021#Text>.

ХАДЖИНОВ АНДРІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ

Командир 3 відділення 123 навчальної групи факультету забезпечення державної безпеки Київського інституту Національної гвардії України

САХНЕВИЧ БОРИС ВАЛЕРІЙОВИЧ

кандидат економічних наук, заступник начальника кафедри бойового та логістичного забезпечення факультету службово-бойової діяльності НГУ Київського інституту Національної гвардії України

ІННОВАЦІЙНІ ЛОГІСТИЧНІ СИСТЕМИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Впровадження інноваційних підходів у логістичну сферу в період воєнного стану перестало бути питанням конкурентної переваги, перетворившись на фундаментальну умову національного виживання. Актуальність дослідження зумовлена безпрецедентним руйнуванням традиційних транспортних вузлів, що потребує негайного переосмислення методів управління потоками. Метою роботи є аналіз практичного застосування новітніх логістичних систем, що інтегрують

військові та цивільні потреби для забезпечення стійкості держави. Введення до основної частини передбачає розгляд трансформації логістики від лінійної моделі до розгалуженої інтелектуальної мережі, здатної адаптуватися до миттєвих змін фронтової та економічної ситуації.

На думку Н. Волкової та співавторів, стратегічна роль інновацій сьогодні полягає у формуванні «імунітету» бізнесу до зовнішніх шоків, де цифровізація виступає головним інструментом мінімізації втрат [1]. Практика показує, що старі методи планування не витримують динаміки обстрілів та блокувань, тому підприємства змушені впроваджувати алгоритми штучного інтелекту для прогнозування безпечних маршрутів. Як зазначають у своїх працях Koval K. та Tieliehin O., сучасна логістика в зоні конфлікту характеризується високою мірою децентралізації, де кожен окремих транспортний юніт стає автономним вузлом прийняття рішень [6]. Це дозволяє уникати великих скупчень техніки, які є пріоритетними цілями для ворога, та забезпечувати гнучкість постачання через дрібні, але численні канали.

Окрім технологічного аспекту, ключового значення набуває нормативно-правова синхронізація дій приватного сектору та державних органів. Згідно статті 15 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», державне управління логістикою передбачає можливість тимчасового вилучення або використання майна підприємств усіх форм власності для потреб оборони [4]. Це вимагає від бізнесу розробки таких інноваційних систем, які б легко інтегрувалися в загальнодержавну військову логістику без втрати керованості. На думку О. Теснікова та В. Фурсової, саме така синергія між військовою та цивільною сферами створює передумови для формування нової моделі економічної безпеки, здатної витримати тривале навантаження [5].

Окремим вектором розвитку інноваційних систем постає впровадження технологій блокчейн та поглибленої аналітики Big Data для верифікації безпеки ланцюгів постачання. В умовах постійної загрози кібератак на критичну інфраструктуру, децентралізовані реєстри даних дозволяють забезпечити цілісність інформації про вантажі та унеможливити її фальсифікацію ворогом. Використання геоінформаційних систем (ГІС) у реальному часі інтегрується з системами раннього оповіщення про повітряні тривоги, що трансформує логістичне планування з реактивного в проактивне. Це створює динамічний цифровий двійник логістичної мережі країни, де кожен маршрут автоматично коригується залежно від рівня безпекового ризику в конкретному регіоні, забезпечуючи безперебійність як військового забезпечення, так і гуманітарних потреб цивільного населення.

Практична реалізація інновацій часто стикається з фізичними бар'єрами, проте саме вони стимулюють вихід за межі звичних рішень. Як зазначають експерти видання «Перший бізнесовий», під час війни логістичні оператори почали масово використовувати хмарні архітектури для захисту даних від фізичного знищення офісів, що фактично зробило логістичне управління невразливим до ракетних атак на інфраструктуру [2]. Згідно статті 4 Порядку логістичного забезпечення сил оборони, пріоритетом визначено ефективне використання наявних ресурсів та автоматизацію обліку матеріальних засобів [3]. Це підтверджує тезу, що інновації сьогодні - це не лише високі технології, а й радикальна оптимізація існуючих ресурсів, де швидкість обміну інформацією є важливішою за обсяг складських запасів.

Завершуючи аналіз, можна підтвердити, що поставлена мета щодо дослідження інноваційних систем в умовах війни була повністю виконана. Встановлено, що стійкість логістики забезпечується не лише технічною модернізацією, а й здатністю персоналу та менеджменту діяти в умовах критичної невизначеності. Використання інтелектуальних систем моніторингу [1], дотримання суворих вимог законодавства щодо оборонних потреб [4] та впровадження мобільних рішень для управління поставками [6] створюють надійний фундамент для функціонування країни. Таким чином, інноваційна логістика трансформувалася з допоміжного сервісу на ключову ланку національної безпеки, яка продовжує еволюціонувати всупереч воєнним викликам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інноваційні логістичні рішення у зміцненні економічної безпеки бізнесу в умовах війни / Н. Волкова та ін. *Успіхи і досягнення у науці*. 2025. № 11(21). URL: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-11\(21\)-494-510](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-11(21)-494-510)(дата звернення: 15.04.2026).
2. Перший бізнесовий. Як змінюється логістика під час війни. *UKR.NET*. URL: <https://www.ukr.net/news/details/economics/116806557.html>(дата звернення: 15.04.2026).
3. Про затвердження Порядку логістичного забезпечення сил оборони під час виконання завдань з оборони держави, захисту її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності : Постанова Каб. Міністрів України від 27.12.2018 № 1208 : станом на 27 серп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1208-2018-п#Text>(дата звернення: 15.04.2026).
4. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII : станом на 4 берез. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>(дата звернення: 15.04.2026).
5. Тесніков О., Фурсова В. Напрямки розвитку військової логістики в Україні в умовах воєнного стану як фактору її економічної безпеки. *Економіка та суспільство*. 2024. № 62. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-111>(дата звернення: 15.04.2026).
6. Koval K., Tieliehin O. Logistics in war: key challenges and ways to counter threats. *Problems and prospects of economics and management*. 2025. № 1(41). С. 167–178. URL: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2025-1\(41\)-167-178](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2025-1(41)-167-178)(дата звернення: 15.04.2026).

ХАНДУСЕНКО ОЛЕКСАНДР ОЛЕКСАНДРОВИЧ
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра 2 курсу 206
навчальної групи навчально-наукового інституту
поліцейської діяльності Національної академії
внутрішніх справ

ПОШТАРЕНКО ІННА ВАЛЕРІЙВНА
доцент кафедри кримінального права Національної
академії внутрішніх справ, доктор філософії в галузі
права

**НОВІТНІ ПІДХОДИ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗЛОЧИНУ КАЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
(ст. 111-1 ККУ)**

Внесення статті 111-1 до Кримінального кодексу України стало реакцією на виклики повномасштабної війни з боку російської федерації по відношенню до України. Метою криміналізації є захист атрибутів української державності, оскільки їх вразливість спонукає до створення прямих загроз національній безпеці.[3] Колабораціонізм для вітчизняної правової системи є новим поняттям, що створює необхідність для напрацювання нової судової практики.[1] Стаття є надзвичайно казуїстичною (деталізованою), має багато складів окремих кримінально-караних діянь, що може призвести до проблем кваліфікації.[3]

Для розуміння важливості національної безпеки підходить вислів «безпека держави – безпека людини». [3]

Склад кримінального правопорушення є формально – матеріальним, зазвичай він є формальним, але частина 4 статті є матеріальним. Залежно від частини правопорушення залежить чи є це кримінальним проступком чи злочином.

Суспільні відносини на які посягає об'єкт кримінального правопорушення є основи національної безпеки України.

Суб'єктом кримінального правопорушення згідно частини 2 статті 18 Кримінального кодексу є фізична осудна особа, яка вчинила у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, кримінальне правопорушення, суб'єктом якого може бути лише певна особа, тобто громадянин України, який перебуває на окупованій території.

На відміну від суб'єктивної сторони статті 111 Кримінального кодексу України де обов'язковою є мета заподіяння шкоди державі, тобто прямий умисел, то у статті 111-1 цілеспрямованість може бути відсутня, тому умисел може бути й непрямий. [2]

Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони є вчинення діяння саме в умовах окупації або у прямому зв'язку з нею. [3]

Характеристика окремих форм калабораційної діяльності:

Частина перша передбачає публічне заперечення агресії, якщо це робиться в мережі «інтернет», діяння кваліфікується за частиною 3 статті 436-2 Кримінального кодексу України, оскільки інтернет є ширшим поняттям розуміння електронних ЗМІ. [2]

Частина третя передбачає відповідальність за пропаганду у закладах освіти та впровадження російських стандартів освіти. [3]

За частиною четвертою настає відповідальність за передачу матеріальних ресурсів або діяльність у співпраці з ворогом. Злочин вважається закінченим з моменту фактичного початку виникнення господарських відносин. [3]

Шоста частина статті містить заборону на організацію політичних заходів спрямованих на підтримку держави агресора. При кваліфікації, якщо є умисел державної зради – застосовується стаття 111 Кримінального кодексу України, а якщо такого умислу нема – застосовується стаття 111-1. [2]

Розмежування статті 111-1 Кримінального кодексу України із суміжними складами злочинів:

Стаття 111 Кримінального кодексу передбачає відповідальність за державну зраду. В той же час стаття 111-1 Кримінального кодексу вказує різні форми здійснення колабораційної діяльності, що є також формами державної зради, але це дає можливість створення ідеальної сукупності [3].

Під час конкуренції статей 111-2 та 111-1 потрібно врахувати, що ключовою відмінністю пособництва є активна акумуляція (збирання, перевезення) чужих ресурсів для допомоги ворогу. [3] Суб'єкти мають відмінності, а саме у статті 111-2 він є іноземцем або особа без громадянства, але крім громадян рф, а також пособництво не вимагає зв'язку саме з окупаційними органами влади. [2]

Об'єкт статті 436-2 є безпека людства, яка охоплює і національну безпеку. Діяння у формі виправдування або заперечення поглинає аналогічні дії за частиною 1 статті 111-1. [3]

Трапляються випадки коли до кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність притягують фактично особу, яка була примусово залучена до праці на окупаційну адміністрацію. Такі ситуації потребують ретельного дослідження, щоб не притягнути до відповідальності невинного, на цьому також наголошує Рада Європи.

Громадянин, якого примусово залучають працювати на окупаційну владу не повинен відповідати на рівні того, який погодився на таку працю добровільно. Тому під час розслідування потрібно ретельно перевірити всі обставини та мотивації кожного суб'єкта.

Українська Гельсінська спілка наголошує, що особи, які були засуджені заочно мали право для повторного розгляду справи. [1] У статті 6 Європейської конвенції з прав людини зазначено що захищати себе особисто чи використовувати юридичну допомогу захисника, вибраного на власний розсуд, або - за браком достатніх коштів для оплати юридичної допомоги захисника - одержувати таку допомогу безоплатно, коли цього вимагають інтереси правосуддя, тобто під час заочного розгляду повинен бути присутній захисник, також при появі особи, вона має право на справедливий та публічний суд, згідно тієї ж статті конвенції [3].

Стаття 111-1 Кримінального кодексу України є необхідним інструментом для захисту національної безпеки в умовах війни. Головною відмінністю від державної зради, стаття 111 Кримінального кодексу України – можлива відсутність прямого умислу. Суб'єкт є специфічним, а саме громадянин України в умовах окупації.

Судова практика має чітко розділяти добровільну співпрацю та примусову працю, а також під час заочних судів необхідно суворого дотримуватись стандартів ЄСПЛ, щоб не постраждали невинні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Верховний Суд: Питання щодо визначення юрисдикції спорів про стягнення збитків, завданих внаслідок збройної агресії РФ, обговорили під час круглого столу, URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1588565>.
2. Кваліфікація кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки та злочинів, пов'язаних із війною: інтерв'ю з тренерами : вебсайт / Тренінговий центр прокурорів України. URL: <https://ptcu.gp.gov.ua/uk/czentr-znan/intervyu-z-treneramy/kvalifikacziya-kryminalnyh-pravoporushen-proti-osnov-naczionalnoyi-bezpeky-ta-zlochyniv-povyazanyh-iz-vijnoyu/>.
3. Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду. Актуальні правові позиції щодо кримінальної відповідальності за злочини проти основ національної безпеки України, URL: https://court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/rizne/1.pdf.

ХАРУН ОЛЕГ МАРКОВИЧ

Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

КРУПОДЕР ДМИТРО ІГОРОВИЧ

Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

АЛГОРИТМ АНАЛІЗУ ПРОВЕДЕНИХ ДІЙ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНЖЕНЕРНОЇ ПІДТРИМКИ ПІДРОЗДІЛІВ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ

Повномасштабна збройна агресія російської федерації проти України докорінно змінила уявлення про роль інженерної підтримки в сучасному конфлікті. Досвід бойових дій підрозділів Державної прикордонної служби України та Збройних Сил України засвідчив: інженерна підтримка перетворилася з обслуговуючого елемента на стратегічний чинник виживання та ключовий інструмент нівелювання чисельної переваги ворога[1].

Сьогоднішнє поле бою характеризується тотальним контролем БПЛА, масованим застосуванням високоточної зброї та засобів РЕБ. У таких умовах старі схеми фортифікації та мінування не просто втрачають ефективність – вони стають небезпечними для особового складу. Виживання підрозділів тепер залежить не лише від товщини перекриття бліндажа чи кількості встановлених мін, а від здатності командирів до швидкої адаптації, нестандартних рішень та безперервного навчання[2].

Алгоритм аналізу проведених дій щодо інженерної підтримки розроблений як відповідь на виклики сучасної війни. Його основою є інтеграція військового процесу прийняття рішень, адаптованого до стандартів НАТО, із реальним бойовим досвідом, здобутим підрозділами Державної прикордонної служби України, а метою алгоритму є об'єктивне оцінювання ефективності інженерної підтримки, виявлення недоліків у плануванні та застосуванні підрозділів, а також розробка рекомендацій для підвищення живучості військ у майбутніх операціях [3]. Алгоритм аналізу проведених дій базується на трьох принципах:

- відмова від шаблонів: кожне рішення на виконання задач інженерної підтримки – має бути унікальним результатом аналізу місцевості, погодних умов та тактики противника[4].
- циклічність управління: управління інженерною підтримкою начальником інженерної служби (далі – НІС) не завершується розробкою бойових документів, вона триває через постійне уточнення обстановки та обов'язковий аналіз проведених дій[5].

- ефективність через взаємодію: інженерні загородження працюють лише тоді, коли вони поєднані із системою вогню та маневром своїх військ, план інженерної підтримки (OPLAN) – це документ, що синхронізує зусилля розвідки, артилерії та загальновійськових підрозділів.

Аналіз проведених дій проводиться одразу після завершення бою або окремого етапу операції та складається з п'яти етапів [6].

1. Збір та систематизація фактичних даних, після завершення бойового завдання НІС організовує збір інформації за наступними показниками: виконані завдання, витрати та втрати, інженерна розвідка.

2. Порівняльний аналіз «план – реальність» при якому проводиться аналіз відхилень від початкового замислу: ефективність інженерних загороджень, забезпечення підвозу, маневру, ефективність техніки, часові показники.

3. Оцінювання живучості та захисних властивостей, окрема увага на результатах застосування нових інженерно-технічних рішеннях: аналіз фортифікаційного обладнання, якість маскуванню.

4. Виявлення причинно-наслідкових зв'язків, аналіз факторів, що вплинули на результат: взаємодія, нові загрози, вплив фізико-географічних та погодно-кліматичних умов.

5. Формування висновків та рекомендацій (Lessons Learned), на основі висновків НІС розробляє пропозиції, які вносяться до наступного циклу планування: коригування методик, оновлення спроможностей, вказівки з бойової підготовки.

Впровадження запропонованого алгоритму в практику роботи органів управління Державної прикордонної служби України та інших складових Сил оборони дозволяє трансформувати бойовий досвід у технологічну та інтелектуальну перевагу, систематичне проведення ААР забезпечує динамічне вдосконалення системи оборони, мінімізує втрати особового складу та техніки, а також підвищує ефективність зупинення переважаючих сил противника за рахунок унікальних та адаптивних інженерно-технічних рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Watling J. "The Role of Engineering in Modern Attritional Warfare" // RUSI Special Report. – 2023.
2. Stormbreak: Fighting Through Russian Defences in Ukraine's 2023 Offensive. Взято з <https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/special-resources/stormbreak-fighting-through-russian-defences-ukraines-2023-offensive>. (дата звернення: 14.03.2026).
3. Удосконалення теоретичних основ організації та здійснення інженерної підтримки Збройних Сил України. Звіт про НДР. НДЛ застосування підрозділів інженерних військ кафедри військової підготовки КПНУ імені Івана Огієнка. 2023. 169 с.
4. Рекомендації щодо підвищення ефективності інженерної підтримки подолання інженерних загороджень противника з урахуванням досвіду російсько-Української війни. [звіт] / Кам'янець-Подільський: КВП К-ПНУ ім. Івана Огієнка, 2024. 208 с.
5. Харун О., Демідчик Ф., Яльницький О., Чиж О., Кушнер І. Підвищення живучості і безпеки підрозділів, нові тенденції з досвіду російсько-української війни. 2025. № 1(98). 175 с.

ХОМЕНКО ДМИТРО ОЛЕКСАНДРОВИЧ

Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

ДУДІЄВА АНАСТАСІЯ ТАМЕРЛАНІВНА

Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ

У сучасних умовах розвитку безпекового середовища державний кордон виступає одним із ключових елементів системи національної безпеки держави. Його значення суттєво зростає в

умовах гібридних загроз, інформаційного протиборства та активізації транснаціональної злочинності [1; 2].

Сучасні виклики характеризуються високим рівнем динамічності, складністю та технологічною насиченістю, що обумовлює необхідність зміни підходів до забезпечення прикордонної безпеки. Традиційні методи охорони державного кордону вже не забезпечують належного рівня ефективності, що актуалізує потребу у впровадженні інноваційних технологій, цифрових рішень та інтегрованих систем управління [2, с. 14; 3, с. 28].

Сучасні загрози державній безпеці у прикордонній сфері мають комплексний і гібридний характер, поєднуючи елементи військового, економічного, інформаційного та кібернетичного впливу.

Серед найбільш актуальних викликів доцільно виокремити незаконне перетинання державного кордону особами, що ухиляються від мобілізації, основною формою зазначеної протиправної діяльності є організоване незаконне переправлення осіб через державний кордон України, де організатори та частина пособників протиправних угруповань перебувають за межами території України та організовують протиправну діяльність через мережу інтернет з використанням месенджерів і соціальних мереж. Організатори активно залучають нових пособників, які виконують роль доставщиків, з числа осіб, які перебувають на території України.

Водночас спостерігається активне використання безпілотних літальних апаратів для здійснення розвідувальної діяльності та незаконного переміщення товарів. Також особливу загрозу становлять інформаційно-психологічні операції, спрямовані на дестабілізацію ситуації в прикордонних регіонах [4, с. 55; 7, с. 19].

Сукупність зазначених факторів свідчить про необхідність переходу до більш адаптивних і технологічно орієнтованих моделей забезпечення безпеки. В умовах трансформації загроз особливого значення набувають сучасні підходи, що базуються на принципах комплексності, гнучкості та міжвідомчої взаємодії.

Концепція інтегрованого управління кордонами передбачає узгоджену діяльність усіх суб'єктів сектору безпеки та оборони, що дозволяє забезпечити системний підхід до протидії загрозам [5, с. 11].

Важливим напрямом є впровадження моделі безпеки, що базується на аналізі, прогнозуванні та попередженні загроз. У цьому контексті суттєво зростає роль аналітичних систем та інформаційних технологій.

Окрему роль відіграє міжнародне співробітництво, яке дозволяє координувати дії з іноземними партнерами, здійснювати обмін інформацією та проводити спільні заходи реагування [6, с. 9].

Сучасний етап розвитку прикордонної безпеки характеризується активним впровадженням інноваційних технологій, що суттєво підвищують ефективність оперативно-службової діяльності.

Застосування безпілотних авіаційних систем дозволяє здійснювати моніторинг значних територій, у тому числі важкодоступних ділянок, забезпечуючи оперативне отримання інформації та швидке реагування на правопорушення [7, с. 21].

Найбільш ефективним методом застосування є поєднання систем відеоспостереження з безпілотними літальними апаратами. Дрони здійснюють повітряне відеоспостереження, надсилаючи відео в режимі онлайн до центрів управління службою.

Інтелектуальні системи відеоспостереження, оснащені засобами відеоаналітики, забезпечують автоматичне виявлення підозрілої активності, що значно знижує навантаження на особовий склад.

Особливого значення набуває використання технологій штучного інтелекту, які дозволяють обробляти великі обсяги інформації, виявляти закономірності та прогнозувати потенційні загрози [8, с. 34]. Для забезпечення роботи якого кібербезпека гарантує захист інформаційних систем від несанкціонованого втручання [9, с. 13].

Важливим елементом технічного забезпечення прикордонної безпеки є системи контролю локальних ділянок державного кордону, зокрема «Щит» та «BuckEye».

Система «Щит» являє собою інтегрований комплекс інженерно-технічних засобів, що забезпечує безперервний моніторинг охороняємої ділянки. Її функціонування базується на використанні сейсмічних датчиків, засобів відеоспостереження та автоматизованих пунктів управління, що дозволяє виявляти та передавати інформацію в режимі реального часу [7, с. 24].

Система «BuckEye», яка застосовується у практиці безпекових структур США, є прикладом сучасного високотехнологічного рішення, що поєднує сенсорні системи та оптико-електронні засоби. Її використання забезпечує високий рівень точності виявлення загроз [8, с. 38].

Значного розвитку набуває використання наземних роботизованих комплексів, які дозволяють виконувати завдання у складних та небезпечних умовах без безпосереднього залучення персоналу.

Зазначені комплекси застосовуються для ведення розвідки, моніторингу обстановки та підтримки прикордонних підрозділів в зоні проведення активних бойових дій та в перспективі можуть використовуватись на ділянці державного кордону де проводяться стабілізаційні дії та у важкодоступній місцевості на решті ділянки державного кордону. Оснащення сучасними сенсорами, навігаційними системами, засобами спостереження та зв'язку забезпечує їх високу ефективність [9, с. 16]. Використання роботизованих систем сприяє зниженню ризиків для особового складу та забезпеченню безперервності контролю [9, с. 18].

Таким чином, сучасна прикордонна безпека формується як високотехнологічна, інтегрована система, що поєднує традиційні підходи із новітніми інноваційними рішеннями. Гібридний характер сучасних загроз обумовлює необхідність переходу до адаптивної моделі забезпечення безпеки.

Подальший розвиток прикордонної безпеки має базуватися на технологічній модернізації, міжвідомчій інтеграції та підвищенні рівня інтелектуалізації управлінських процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII // *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 31.
2. Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни»: Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020.
3. Концепція інтегрованого управління кордонами в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.07.2019 № 687 р.
4. Глобальні та національні виміри безпеки: аналітичний звіт / за ред. О. В. Литвиненка. – Київ: НІСД, 2021. 78 с.
5. European Commission. *Integrated Border Management: Strategy and Implementation Guidelines*. – Brussels, 2019. 45 p.
6. Frontex. *Risk Analysis Report 2020*. – Warsaw: Frontex, 2020. – 60 p.
7. Державна прикордонна служба України. *Технічні засоби охорони державного кордону*: навч. посіб. – Київ: ДПСУ, 2022. 120 с.
8. U.S. Department of Homeland Security. *Border Surveillance Systems and Technologies*. – Washington, DC, 2021. 95 p.
9. NATO Science and Technology Organization. *Unmanned Ground Systems in Security Operations*. Brussels: NATO STO, 2020. 70 p.

ЧЕРНИШОВ ДМИТРО ЮРІЙОВИЧ

Курсант Київський інститут Національної гвардії
України

МИНЬКО ОЛЕКСАНДР ВОЛОДИМИРОВИЧ

доктор філософії, доцент Київський інститут
Національної гвардії України

КОРОТКИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ТАКТИКУ ЗАСТОСУВАННЯ ПІДРОЗДІЛІВ НГУ В ХОДІ ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВО-БОЙОВИХ ЗАВДАНЬ

Російсько-українська війна значною мірою змінила поняття класичного фронтового розмежування сторін. Для Національної гвардії України (далі – НГУ) територія поза лінією зіткнення стала не глибоким тилом, а фактично другим ешеленом оборони, де тактика виконання службово-бойових завдань дещо трансформувалася під впливом повітряних ударів та діяльності диверсійно-розвідувальних сил противника.

На сьогодні військовослужбовці військового наряду в будь-якій частині України мають бути готовими не лише до звичних сценаріїв, а й до сценаріїв, які раніше вважалися малоімовірними. Тепер військовослужбовці НГУ займаються виконанням широкого спектру завдань: від несення служби із забезпечення громадської безпеки й охорони громадського порядку, охорони важливих об'єктів, КЕОП, охорони ДПКУ до збиття ударних дронів (а в деяких випадках й крилатих ракет), ліквідації озброєних груп у міській забудові в населених пунктах іноді далеко від лінії фронту. Це вимагає вчасного та комплексного визначення завдань підрозділам, перегляду планів бойової та спеціальної підготовки зі зміщенням акценту на універсальність військовослужбовців НГУ. Найбільш конкретним прикладом впливу сучасних технологій на тактику застосування підрозділів НГУ в ході виконання службово-бойових завдань є створення та застосування мобільних вогневих груп ППО. Якщо раніше підрозділи НГУ не розглядалися як активний елемент протиповітряної оборони країни, то сьогодні МВГ НГУ є поєднанням високої мобільності, автономного зв'язку та специфічного озброєння (зенітні установки, ПЗРК, великокаліберні кулемети з тепловізійною оптикою, протиповітряні дрони, тощо) в складі системи ППО сил безпеки та оборони України.

Частка збитих силами МВГ дронів типу «Shahed» становить значну частину загального результату роботи ППО. Дані дещо різняться залежно від періоду та джерела. Наразі за останніми даними ефективність застосування МВГ СОУ у загальній частка в системі ППО складає близько 40% усіх російських дронів. Свій внесок у результати вносять й МВГ НГУ.

Успішність дій МВГ значною мірою зумовлена застосуванням принципів мережецентричного управління. Використання цифрових інструментів, наприклад планшетів із системою «Віраж-планшет» або подібними цифровими рішеннями, дає змогу гвардійцям отримувати цілевказання в режимі реального часу. Це принципово трансформує процес ухвалення рішень командиром групи: замість очікування розпоряджень зверху він переходить до самостійного, ініціативного перехоплення цілей у межах визначеного сектору.

Також розвиток цифровізації та інформаційних технологій впливає на розширення можливостей підрозділів НГУ під час забезпечення державної безпеки та охорони громадського порядку в зонах відповідальності. Наприклад, актуальним питанням є розвиток можливостей практичного використання різних існуючих інформаційних систем. Інформаційні системи «Гард», «Скорпіон» і «Аркан» можуть ефективно використовуватись органами управління та військовими нарядами Національної гвардії України як складова єдиного інформаційного простору сектору безпеки і оборони. На рівні органів управління їх застосування забезпечує своєчасне отримання та узагальнення даних про осіб, транспортні засоби, оперативну обстановку, а також інтеграцію інформації з інших правоохоронних і

прикордонних структур. Це дозволяє підвищити обґрунтованість управлінських рішень, здійснювати прогнозування загроз, планувати службово-бойове застосування підрозділів і координувати дії з іншими суб'єктами забезпечення державної безпеки.

Використання засобів радіоелектронної боротьби (окопних РЕБ, антидронових рушниць) в найближчій перспективі стане обов'язковим елементом мобільних груп швидкого реагування, які в разі ускладнення обстановки мають бути готовими запобігти неправомірному застосуванню FPV дронів та дронів інших типів. Це зумовлює необхідність для гвардійців володіти знаннями у сфері радіоелектроніки, які раніше були характерні переважно для вузькопрофільних фахівців. Є перспектива розширення використання БпАК та НРК в інтересах виконання завдань під час охорони громадського порядку, припинення масових заворушень, охорони особливо важливих державних об'єктів, тощо.

Таким чином короткий аналіз впливу сучасних технологій на тактику застосування підрозділів НГУ в ході виконання службово-бойових завдань дає напрям для подальших наукових розвідок в напрямку розширення можливостей використання.

ЯРОШИК ВАСИЛЬ СЕРГІЙОВИЧ

курсант 125 навчальної групи факультету
забезпечення державної безпеки Київський
інститут Національної гвардії України

ЯРЕМА ВЛАДИСЛАВ ВАЛЕРІЙОВИЧ

старший викладач кафедри соціально-
гуманітарних дисциплін Київський інститут
Національної гвардії України

**ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В НАЦІОНАЛЬНІЙ ГВАРДІЇ
УКРАЇНИ: ПРАКТИЧНИЙ ВИМІР ТА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ**

В умовах тривалої повномасштабної збройної агресії проти України межа між фронтом і тилом стала максимально розмитою, а забезпечення стійкості держави вимагає комплексного підходу. Для Національної гвардії України (НГУ), яка органічно поєднує функції військового формування та правоохоронного органу, ефективна взаємодія з цивільним населенням перестала бути виключно допоміжним елементом. Відповідно до Закону України «Про Національну гвардію України» та Закону України «Про правовий режим воєнного стану», на гвардійців покладається широкий спектр завдань із забезпечення державної безпеки. У цьому контексті цивільно-військове співробітництво (ЦВС) стає критичною запорукою успішного виконання як бойових, так і стабілізаційних завдань. Наукова новизна полягає у систематизації практичного досвіду підрозділів НГУ у сфері цивільно-військового співробітництва (ЦВС/СІМІС) під час повномасштабної війни, визначенні ключових аспектів їхньої інтеграції з громадами, а також обґрунтуванні необхідності формування специфічних лідерських компетенцій у військовослужбовців для роботи з цивільним середовищем. З огляду на це, мета доповіді – проаналізувати роль цивільно-військового співробітництва у зміцненні обороноздатності держави, забезпеченні життєдіяльності громад та окреслити перспективи розвитку системи підготовки кадрів для підрозділів СІМІС у структурі НГУ.

Сучасний досвід ведення бойових дій доводить, що успіх військових операцій залежить не лише від наявності новітнього озброєння чи тактичної переваги, а й від міцності тилу та безпосередньої підтримки місцевого населення. Згідно з чинною доктриною Збройних Сил України, цивільно-військове співробітництво розглядається як невід'ємна складова оперативного мистецтва. Особлива роль НГУ у системі ЦВС зумовлена її подвійною природою: будучи складовою Сил оборони України, вона одночасно виконує правоохоронні

функції. Це дозволяє підрозділам НГУ виступати найбільш ефективним комунікаційним та координаційним «містком» між військовим командуванням, місцевими військовими адміністраціями та територіальними громадами.

Аналіз практичної діяльності підрозділів СІМІС НГУ за останні роки дозволяє виокремити декілька ключових аспектів та напрямів роботи:

1. Гуманітарна безпека, логістика та відновлення правопорядку. На деокупованих територіях (Київщина, Харківщина, Херсонщина) військовослужбовці НГУ одними з перших забезпечували доставку гуманітарних вантажів (продовольства, питної води, медикаментів) у райони з повністю зруйнованою логістичною інфраструктурою. Це сприяло не лише фізичному виживанню населення, а й поверненню відчуття присутності державної влади, відновленню базового правопорядку та запобіганню мародерству.

2. Евакуаційні заходи в умовах екстремального ризику. Евакуація цивільного населення з районів активних бойових дій (Бахмут, Авдіївка, прикордоння Сумщини та Харківщини) часто здійснювалася із залученням бронетехніки НГУ безпосередньо під вогнем противника. Участь в організації «зелених коридорів» вимагала від гвардійців не лише тактичної майстерності, а й значної психологічної витримки для координації дій та заспокоєння громадян, зокрема осіб похилого віку, які перебували у стані глибокого шоку.

3. Формування безпечного середовища та протимінна діяльність. Залучення піротехнічних підрозділів НГУ для перевірки цивільних об'єктів, ліній електропередач та сільськогосподарських угідь є критично важливим для відновлення економіки регіонів. Крім того, проведення систематичних занять з мінної безпеки для цивільних формує високий рівень довіри місцевих мешканців. Завдяки цій співпраці громадяни оперативного повідомляють гвардійців про підозрілі предмети, що безпосередньо рятує життя.

4. Інформаційна стійкість та протидія когнітивним загрозам. Шляхом прямої комунікації з громадами офіцери СІМІС ефективно нейтралізують ворожі інформаційно-психологічні операції (ІПСО) та поширюють верифіковану інформацію. Спільні тренування з цивільним населенням щодо алгоритмів дій під час ракетно-дронових обстрілів та надання домедичної підготовки підвищують загальну резистентність суспільства до стресових факторів війни.

5. Імплементация міжнародних стандартів. НГУ активно інтегрує стандарти НАТО (зокрема, керівництво АJP-3.19), що передбачає системний підхід до розуміння цивільного середовища. Це забезпечує прозору та дієву взаємодію з міжнародними гуманітарними інституціями (структури ООН, Міжнародний комітет Червоного Хреста) та гарантує цільовий розподіл допомоги у прифронтових зонах.

6. Військове лідерство та підготовка кадрів. Ефективність системи СІМІС критично залежить від рівня підготовки особового складу. Виконання завдань цивільно-військового співробітництва вимагає від майбутніх офіцерів НГУ не лише фахових військових знань, а й розвитку специфічних лідерських якостей. Здатність брати на себе відповідальність за життя цивільних у кризових ситуаціях, високий рівень емоційного інтелекту, емпатія та навички крос-культурної комунікації стають обов'язковими компетенціями. Саме тому впровадження сучасних методик виховання військового лідерства ще на етапі навчання курсантів у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання є нагальною потребою сьогодення.

Незважаючи на значні досягнення, система ЦВС у НГУ стикається з низкою викликів. Серед них варто виокремити нестачу спеціалізованих транспортних та технічних засобів у деяких підрозділах, надзвичайно високе психоемоційне навантаження на особовий склад, а також потребу у швидкій адаптації до динамічної безпекової ситуації.

Підсумовуючи, цивільно-військове співробітництво в Національній гвардії України довело свою абсолютну ефективність як ключовий інструмент військової та соціальної стабілізації. Подальший розвиток цього напрямку вимагає посилення інституційної підтримки держави, цифровізації комунікаційних каналів з територіальними громадами та якісного розширення штату кваліфікованих офіцерів СІМІС. Додаючи до базових принципів НГУ «Честь. Мужність. Закон» аспект людяності та військового лідерства, гвардійці доводять, що саме в консолідації зусиль армії та народу закладена головна стратегічна перевага України над ворогом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014 № 876-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18>.
2. Про оборону України : Закон України від 06.12.1991 № 1932-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12>
3. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>
4. Доктрина «Цивільно-військове співробітництво» (СП 9-00(01).01) : затверджена Головнокомандувачем Збройних Сил України від 01.07.2020. URL: <https://sprotyvg7.com.ua>
5. Цивільно-військове співробітництво: алгоритм ефективної взаємодії громадських організацій та вищих військових навчальних закладів. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2022. № 74. С. 25–31.

ЯХІН РОСТИСЛАВ РУШАНЬОВИЧ

курсант 2 навчального курсу 3 групи

ГОНТАР АНАСТАСІЯ ВАДИМІВНА

курсантка 2 навчального курсу 2 групи
Військово-юридичного інституту Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого

**ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ В УМОВАХ МАСОВИХ КІБЕРАТАК
З БОКУ АГРЕСОРА**

Повномасштабне вторгнення росії на територію України, що триває з 24 лютого 2022 року, перетворило кіберпростір на середовище збройного протистояння. Кібератаки та інформаційно-психологічні операції агресора стали невід'ємними складовими гібридної війни, яка поєднує традиційні військові методи з економічними, інформаційними та кібернетичними засобами впливу. Саме тому інформаційна безпека держави в умовах інтенсивних кібератак є одним із пріоритетних завдань у системі національної безпеки України, що безпосередньо пов'язане з боєздатністю збройних сил та ефективністю системи державного управління.

Гібридна агресія росії проти України характеризується поєднанням кінетичних та некінетичних засобів: збройні удари супроводжуються кібератаками, дезінформаційними кампаніями та інформаційно-психологічними операціями. Тривале інформаційне протиборство є основою насильницького впровадження інтересів агресора, а силовому ресурсу відводиться лише підсилююча роль на окремих етапах збройного конфлікту. Посилення агресії проти суверенних держав передбачає удари по системах державного управління, економіці через ракетні обстріли інфраструктури, кібератаки та пропаганду [1].

Масові кібератаки на українські державні установи та бізнес розпочалися задовго до відкритого військового вторгнення. З початком бойових дій 24 лютого 2022 року їх кількість подвоїлася – з приблизно 200 на місяць до понад 400 [2]. Служба безпеки України у 2020 році зафіксувала 800 кібератак, у 2021 році – близько 2 000, а після початку повномасштабного вторгнення – понад 4 500. Станом на лютий 2023 року СБУ відбила понад 550 атак, при цьому в середньому на добу фіксується понад десять кібератак різних типів [3]. Найбільш поширеними стали DDoS-атаки, злом великих компаній з подальшою крадіжкою інформації та дефейс популярних ресурсів. Під прикриттям масових атак продовжують діяти кіберзлочинці, націлені на державний сектор, банківську сферу, паливно-енергетичний комплекс, наукові установи.

Федеральні спецслужби росії систематично застосовують шкідливе програмне забезпечення – віруси, трояни, програми-вимагачі, хробаки – для ураження державних інформаційних ресурсів та об'єктів критичної інформаційної інфраструктури. Типовою методологією кібератак є збір інформації засобами OSINT, використання шкідливого програмного коду, несанкціоноване втручання в державну цифрову інформаційну інфраструктуру. Окремою загрозою залишаються фішингові атаки: лише у 2022 році Національний банк України виявив понад 4 500 фішингових ресурсів, а в першому кварталі 2023 року – вже понад 11 000 шахрайських доменів, переважна більшість яких має російське походження [4].

Сучасний стан загроз вимагає переходу до принципово нових підходів у сфері виявлення та нейтралізації кібератак. Найбільш актуальним завданням у сфері інформаційної безпеки є виявлення вторгнень та атак на автоматизовані системи в умовах кібервійни. Для захисту критичних систем інформаційної інфраструктури застосовуються міжмережові екрани, системи виявлення та попередження вторгнень (IDS/IPS), системи запобігання втраті даних (DLP) та системи управління подіями інформаційної безпеки (SIEM) [2]. Разом з тим традиційні методи, що ґрунтуються на сигнатурному аналізі, мають суттєвий недолік – вони нездатні виявляти нові, раніше невідомі кібератаки, які є причиною глобальних інформаційних катастроф. Перспективним вирішенням є застосування методів глибокого машинного навчання, зокрема рекурентних нейронних мереж архітектури LSTM, які дозволяють виявляти аномальну поведінку контрольованих систем у режимі реального часу з високим рівнем достовірності.

На момент початку гібридної агресії у 2014 році Україна не була готовою до масованої інформаційно-пропагандистської атаки як складової воєнного конфлікту нового покоління; фактично бракувало системи підготовки кадрів у сфері кібербезпеки для потреб збройних сил та сектору безпеки і оборони [1]. Росія застосовує інформаційно-пропагандистський ресурс комплексно, задіюючи широкий спектр каналів – традиційні та інтернет-ЗМІ, соціальні мережі, масштабний інтернет-тролінг – і витрачаючи на це ресурси, неспівмірні з можливостями малих пострадянських країн. Завданням підготовки майбутніх офіцерів є формування здатності розпізнавати інформаційно-психологічні операції противника, критично оцінювати інформаційне середовище та забезпечувати стійкість особового складу до деструктивного впливу.

Ефективна протидія масовим кібератакам потребує реалізації комплексу заходів у тактичному та стратегічному вимірах. В Україні функціонує багаторівнева система кіберзахисту, до суб'єктів якої належать Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, СБУ, Департамент кіберполіції Національної поліції, відповідні підрозділи Міністерства оборони та Генерального штабу ЗС України. Організаційно-технічна модель кіберзахисту, затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 року № 1426 передбачає три інтегровані рівні: організаційно-керівний, технологічний та базовий, що забезпечують координацію зусиль між суб'єктами безпеки, моніторинг кіберпростору та відновлення систем після атак [3].

Кібербезпека не може бути досягнута на суто національному рівні – це потребує спільних зусиль приватного сектору та міжнародної координації. У цьому контексті приєднання України 16 травня 2023 року до Центру НАТО з питань співробітництва в галузі кіберзахисту відкрило можливості для обміну досвідом та отримання підтримки у разі кібератак національного масштабу [4].

Отже, забезпечення інформаційної безпеки держави в умовах масових кібератак з боку агресора є комплексним і невідкладним завданням. Кіберпростір перетворився на самостійне середовище воєнних дій, де поєднуються технічні засоби ураження та інформаційно-психологічний вплив. Готовність офіцера до дій в умовах кіберагресії включає розуміння природи гібридних загроз, знання методів виявлення і нейтралізації шкідливого програмного забезпечення, а також здатність підтримувати моральний стан особового складу перед лицем інформаційно-психологічних операцій противника. Системна відповідь на кіберагресію вимагає впровадження сучасних технологічних засобів захисту, удосконалення законодавчої бази та поглиблення міжнародного співробітництва у сфері кіберзахисту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Юрчак Ю. М. Підготовка майбутніх офіцерів до протидії негативному інформаційно-психологічному впливу агресора в умовах інформаційної війни. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2024. № 1–2 (135–136). С. 64–81.
2. Лебідь О. В., Кіпоренко С. С., Вовк В. Ю. Виявлення кібератак та підвищення інформаційної безпеки на основі технології нейронних мереж в умовах кібервійни. Наука і техніка сьогодні. 2023. № 1(15). С. 238–256.
3. Мануїлов Я. С. Забезпечення кібербезпеки об'єктів критичної інфраструктури в умовах кібервійни. Інформація і право. 2023. № 1(44). С. 154–167.
4. Федієнко О. П. Загрозливі тенденції використання державою-агресором шкідливого програмного забезпечення в умовах правового режиму воєнного стану. Інформація і право. 2023. № 3(46). С. 142–153.

**СЕКЦІЯ 3 АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОГО, ПРАВОВОГО
ТА ЛІНГВІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕРСОНАЛУ ПІДРОЗДІЛІВ
СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ**

БАЛАГУР ЛЕСЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

кандидат педагогічних наук, доцент,
Національна академія Державної прикордонної
служби України
імені Богдана Хмельницького

ПОЛІЩУК АРТЕМ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

курсант 213 навчальної групи
Національна академія Державної
прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького

**РОЛЬ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ВНУТРІШНЬОЇ БЕЗПЕКИ
ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ**

Збройна агресія проти України зумовила трансформацію системи внутрішньої безпеки держави та суттєве зростання ролі військових формувань у забезпеченні стабільності, захисті населення, територіальної цілісності та критичної інфраструктури. У сучасних умовах воєнного стану внутрішня безпека держави набуває комплексного характеру, що передбачає інтеграцію військових, правоохоронних та управлінських механізмів реагування на загрози.

Метою дослідження є визначення ролі військових формувань у забезпеченні внутрішньої безпеки держави. У тезі уточнено їх функціональну роль як інтегрованого елемента системи безпеки та обґрунтовано необхідність удосконалення міжвідомчої взаємодії. Наукова новизна полягає в уточненні ролі військових формувань як багатофункціонального елемента системи внутрішньої безпеки в умовах гібридних загроз.

Військові формування в умовах сучасної війни виконують комплекс оборонних, правоохоронних, стабілізаційних і гуманітарних функцій. Вони забезпечують охорону критичної інфраструктури, беруть участь у територіальній обороні, протидіють диверсійно-розвідувальним групам і підтримують громадський порядок у взаємодії з правоохоронними органами. Важливим є те, що їх діяльність спрямована не лише на протидію зовнішнім загрозам, але й на стабілізацію внутрішньої ситуації, запобігання панічним настроям та підтримання керованості держави.

Особливе місце у системі внутрішньої безпеки займає Національна гвардія України, яка поєднує військові та правоохоронні функції, що забезпечує ефективне реагування на внутрішні та зовнішні загрози. Крім того, ефективність її діяльності значною мірою залежить від налагодженої взаємодії з Національною поліцією, Службою безпеки України та Державною прикордонною службою.

Разом із тим, залучення військових формувань до виконання невласливих функцій супроводжується низкою проблем: дублювання повноважень із правоохоронними органами, перевантаження особового складу, недостатній рівень міжвідомчої координації. Вирішення зазначених проблем потребує розроблення чітких механізмів координації та нормативного закріплення повноважень між суб'єктами сектору безпеки.

Таким чином, військові формування відіграють ключову роль у забезпеченні внутрішньої безпеки держави. Підвищення ефективності їх діяльності потребує вдосконалення нормативно-правового забезпечення, чіткого розмежування повноважень і розвитку міжвідомчої взаємодії. Перспективним напрямом є впровадження сучасних підходів до

міжвідомчої взаємодії, а також підвищення рівня професійної підготовки військовослужбовців до виконання правоохоронних функцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аллеров Ю. В., Кривенко О. В. Роль і місце Національної гвардії України у структурі сектору національної безпеки і оборони України. Наука і оборона. 2018. №3. С. 3–9.
2. Морквін Д. А., Гох І. М. Основні засади та принципи діяльності Національної гвардії України. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. №10. С. 34–37.
3. Шлега Д. О. Адміністративно-правовий статус Національної гвардії України. 2025.

БАГІРОВ ТИМУР ФІЗУЛІЙОВИЧ

курсант, Полтавський ліцей з посиленою військово-фізичною підготовкою ім. В. Грицаєнка

ОРЛОВ ОЛЕКСАНДР ВАДИМОВИЧ

викладач, аспірант, Полтавський ліцей з посиленою військово-фізичною підготовкою ім. В. Грицаєнка

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ ПРАВОПОРЯДКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах повномасштабної збройної агресії проти України роль Військової служби правопорядку у Збройних Силах України (ВСП) зазнає докорінної трансформації. В умовах військових дій персонал ВСП виконує завдання, що виходять далеко за межі стандартних дій: від участі у бойових діях та боротьби з диверсійно-розвідувальними групами до фіксації воєнних злочинів. Така мультифункціональність створює нові виклики для системи правового та соціального захисту цих фахівців, що потребує негайної реформування та адаптації нормативної бази до реалій воєнного часу. Правовий статус військовослужбовця ВСП базується на Законі України «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України», проте воєнний стан розширив межі відповідальності персоналу. Однією з головних особливостей є робота в умовах правової невизначеності на прифронтових територіях, де підрозділи ВСП змушені виконувати функції не лише військової, а й частково цивільної поліції, забезпечуючи правопорядок серед військових та місцевого населення, взаємодію з комендатурами [2].

Правовий захист особового складу в таких умовах ускладнюється ризиком подвійної відповідальності та недостатньою чіткістю процедур застосування зброї в умовах загрози. Крім того, нагальним залишається питання процесуальної незалежності: військовослужбовці ВСП часто обмежені у можливостях оперативного документування правопорушень через складну вертикаль взаємодії з іншими правоохоронними органами [7]. Складним механізмом є соціальний захист персоналу ВСП, який в умовах війни включає:

1. Диференційоване грошове забезпечення. отримують виплати залежно від місця виконання завдань. Особливий захист передбачений для тих, хто здійснює конвоювання полонених або охорону об'єктів у зонах активних обстрілів.

2. Медичні та реабілітаційні гарантії. Специфічне навантаження на персонал ВСП (робота з порушниками, полоненими, морально важкі процедури ідентифікації загиблих) потребує не лише фізичного лікування, а й поглибленої психологічної підтримки, яка законодавчо закріплена, але на практиці потребує розширення мережі спеціалізованих центрів [8].

3. Житлові та побутові пільги. В умовах воєнного стану актуалізувалося питання надання службового житла або компенсацій для сімей тих військовослужбовців ВСП, які були передислоковані в інші місця проходження служби.

Перспективні пропозиції щодо вдосконалення діяльності та захисту персоналу ВСП пропонується впровадити наступні:

Реформування та розширення прав, необхідно завершити трансформацію ВСП у орган з функціями досудового розслідування із наданням повноважень на здійснення оперативно-розшукової діяльності. Це дозволить особовому складу самостійно фіксувати злочини «по гарячих слідах», не чекаючи на прибуття цивільних слідчих органів, що посилить їхню процесуальну незалежність усуне правову невизначеність у стосунках із іншими правоохоронними органами [1,6].

Створення спеціалізованого підрозділу правової допомоги всередині служби, який би забезпечував захист прав особового складу у випадках подання безпідставних позовів з боку фігурантів кримінальних справ.

Цифровізація та оперативна підтримка: Розробка закритого програмного комплексу (мобільного додатка) для співробітників ВСП, що міститиме цифрові алгоритми дій у типових конфліктних ситуаціях, базу даних викраденого майна та зброї, а також канал екстреного юридичного консультування і таке інше.

Модернізація психологічного супроводу: Впровадження обов'язкових тренінгів зі стресостійкості, що дозволить знизити рівень вигорання персоналу, який щоденно працює з девіантною поведінкою у військах.

Розробка спеціалізованої програми реінтеграції для військових правоохоронців, що включатиме пріоритетне право на отримання юридичної освіти та працевлаштування в органах юстиції чи поліції після демобілізації. забезпечення житлом родин військовослужбовців.

Міжнародна сертифікація: Забезпечення навчання персоналу в центрах підготовки Військової поліції країн-партнерів для отримання сертифікатів, що підтверджують правовий статус військового правоохоронця міжнародного рівня.

Соціально-гуманітарне та правове забезпечення діяльності персоналу ВСП є не просто обов'язком держави, а стратегічним фактором безпеки всього сектору оборони.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: rada.gov.ua (дата звернення: 24.05.2024).
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: rada.gov.ua (дата звернення: 24.05.2024).
3. Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України : Закон України від 07 берез. 2002 р. № 3099-III. URL: rada.gov.ua (дата звернення: 24.05.2024).
4. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20 груд. 1991 р. № 2011-XII. URL: rada.gov.ua (дата звернення: 24.05.2024).
5. Дисциплінарний статут Збройних Сил України : Закон України від 24 берез. 1999 р. № 551-XIV. URL: rada.gov.ua (дата звернення: 24.05.2024).
6. Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 28 лют. 2022 р. № 168. URL: kmu.gov.ua (дата звернення: 24.05.2024).
7. Правове забезпечення діяльності сил безпеки та оборони України : монографія / за заг. ред. О. В. Кузьменко. Київ : Юрінком Інтер, 2023. 248 с.
8. Мельник О. Я. Соціально-правовий захист військовослужбовців в умовах збройного конфлікту. Науковий вісник публічного та приватного права. 2022. № 4. С. 88–93.

БЕРЕЗЕНСЬКА АНАСТАСІЯ АНДРІЙВНА

курсант 1 навчальної групи 2 курсу Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СЛУЖБОВО-БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Введення воєнного стану в Україні у лютому 2022 року поставило перед правовою системою держави комплекс нових завдань, пов'язаних із забезпеченням ефективного функціонування сектору безпеки і оборони [7]. Однією з ключових проблем стало правове регулювання службово-бойової діяльності збройних формувань та правоохоронних органів в екстраординарних умовах збройного конфлікту.

Конституція України (ст. 17) визначає оборону держави, захист її суверенітету та територіальної цілісності основними функціями держави, покладаючи їх на відповідні силові структури [1]. Водночас системний аналіз чинного законодавства свідчить про наявність суттєвих прогалин і колізій у правовому регулюванні службово-бойової діяльності в умовах воєнного стану [10].

Закон України «Про правовий режим воєнного стану» встановлює загальні засади обмеження прав і свобод громадян, однак не розкриває повною мірою механізми координації дій різних силових структур [2]. Зокрема, між Законами «Про Національну гвардію України» [4], «Про Національну поліцію» [5] та «Про Державну прикордонну службу України» [6] існують суперечності щодо розмежування повноважень під час спільного виконання завдань в умовах воєнного стану. Це підтверджується дослідженнями Фівкіна П. та Іващенко С., які звертають увагу на недостатність правових механізмів взаємодії підрозділів НГУ з іншими складовими сектору безпеки [8].

Окремої уваги заслуговує проблема застосування зброї та спеціальних засобів. Ляшук Р.М. зазначає, що правові підстави застосування зброї підрозділами ДПСУ в умовах воєнного стану є недостатньо конкретизованими, що створює правову невизначеність для особового складу [9]. Аналогічна ситуація спостерігається й у діяльності Національної гвардії та поліції, де відсутні чіткі критерії розмежування між правоохоронними та бойовими функціями [3].

Серйозною проблемою залишається забезпечення дотримання прав людини в умовах воєнного стану. Відповідно до стандартів Ради Європи [12] та документів ООН щодо прав людини під час збройних конфліктів [11], держава зобов'язана зберігати мінімальні гарантії захисту навіть в екстраординарних умовах. Рибицька О.М. звертає увагу на суперечності між вимогами ефективного виконання бойових завдань та необхідністю дотримання міжнародно-правових стандартів у сфері прав людини [10].

Укази Президента України про введення та продовження воєнного стану (2022–2026 рр.) систематично розширюють коло суб'єктів та обсяг повноважень щодо забезпечення безпеки, проте без відповідного законодавчого забезпечення на рівні профільних законів [7]. Це породжує ризик правової невизначеності та можливих зловживань при здійсненні службово-бойової діяльності.

Для вирішення зазначених проблем пропонується: по-перше, прийняти спеціальний законодавчий акт про правовий статус та службово-бойову діяльність силових структур в умовах воєнного стану; по-друге, уніфікувати норми щодо застосування зброї та спеціальних засобів шляхом внесення змін до профільних законів [2][4][5][6]; по-третє, розробити єдиний механізм координації дій підрозділів різних силових відомств; по-четверте, привести національне законодавство у відповідність до стандартів Ради Європи [12] та документів ООН [11] у сфері прав людини під час збройних конфліктів.

Таким чином, правове регулювання службово-бойової діяльності в умовах воєнного стану потребує системного удосконалення через усунення законодавчих колізій, заповнення прогалин і гармонізацію з міжнародно-правовими стандартами [8][9][10].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>.
3. Закон України «Про оборону України» від 06.12.1991 р. № 1932-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12>.
4. Закон України «Про Національну гвардію України» від 13.03.2014 р. № 876-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/876-18>.
5. Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
6. Закон України «Про Державну прикордонну службу України» від 03.04.2003 р. № 661-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15>.
7. Укази Президента України про введення та продовження воєнного стану (2022–2026 рр.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
8. Фівкін П., Іващенко С. Правові основи діяльності Національної гвардії України в сучасних умовах // Фахові юридичні видання України. 2025.
9. Ляшук Р.М. Правове регулювання застосування зброї підрозділами ДПСУ в умовах воєнного стану // Ужгородський національний університет. 2024.
10. Рибицька О.М. Правове забезпечення сектору безпеки і оборони в умовах воєнного стану // Українські юридичні журнали. 2025.
11. Організація Об'єднаних Націй. Документи щодо прав людини під час воєнного стану. URL: <https://www.ohchr.org>.
12. Рада Європи. Стандарти правового регулювання під час надзвичайних ситуацій. URL: <https://www.coe.int>.

БІЛЯВСЬКИЙ БОГДАН ІГОРОВИЧ

Київський інститут Національної гвардії України

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ЗАХОДІВ ФІЗИЧНОГО ВПЛИВУ НА ЕТАПІ ПОЧАТКОВОГО ВИВЧЕННЯ

В умовах складної криміногенної ситуації провідна роль у забезпеченні громадського порядку належить Національній гвардії України та поліції. Ефективність застосування заходів фізичного впливу напряму залежить від рівня спеціальної фізичної підготовленості нацгвардійців.

Під час початкової підготовки військовослужбовці опановують тактику самозахисту: больові прийоми, задушення, кидки, захисні дії від нападу, використання спецзасобів (наручники, палиці, слезозогінний газ) та вогнепальної зброї. Від умінь рукопашного бою та прикладної стрільби залежить життя як самих охоронців порядку, так і громадян, яких вони захищають.

На кафедрі фізичного виховання та спеціальної фізичної підготовки Київського інституту Національної гвардії України, вивчивши досвід поліції Німеччини, Канади, Польщі та США, проводяться дослідження рухових дій у екстремальних ситуаціях, можливостей попереджувальних дій та формування інтуїтивно-автоматичного навичку адекватного реагування.

У цьому матеріалі розглядається процес навчання техніки ударів і контратакуючих дій на основі багаторівневого керування рухами. Відзначено недостатню ефективність опанування техніки через обмежену кількість навчального матеріалу та слабку здатність курсантів до антиципації дій супротивника. Підкреслюється необхідність ретельного відбору та широкого застосування спеціально-підготовчих вправ.

У сучасних умовах, вимоги до підготовленості курсантів під час бойових дій постійно зростають. Відомо що військова діяльність у багатьох випадках здійснюється в екстремальних умовах, що викликає негативні зміни в психіці та діє, як послаблюючий фактор на моторику,

координацію рухів, зменшує увагу та витривалість, тобто в цілому погіршує здатність до професійної діяльності особового складу; до виконання завдань за призначенням. Програмою СФП (Заходи фізичного впливу) курсантів КІНГУ передбачено: оволодіння прийомами фізичного впливу проти правопорушників та диверсантів. На заняттях по цьому розділу курсанти навчаються володіти вміннями та навичками самозахисту, нападу, обеззброєння, затримання та конвоювання, а іноді і знешкодженням супротивника [1]. Основними засобами на заняттях є тренування ударів руками та ногами, кидки, підніжки, удушливі та больові прийоми, а також різноманітні дії від будь-яких нападів. Але фізична готовність до оволодіння засобами фізичного впливу залежить, впершу чергу, від високого рівня рухових координаційних здібностей.

Основним засобом розвитку та удосконалення координаційних здібностей є фізичні вправи підвищеної координаційної складності, які містять елементи новизни.

Координаційні здібності є сукупністю рухових здібностей, що визначають швидкість засвоєння нових рухів, а також уміння адекватно перебудувати рухову діяльність при несподіваних ситуаціях. Основними компонентами координаційних здібностей до орієнтування у просторі: рівновага, реагування, диференціювання параметрів рухів, здатність до відчуття ритму, трансформація рухових дій, вестибулярна стійкість, довільне розслаблення м'язів та залежність від певних чинників: здатності індивіда до точного аналізу рухів; діяльності аналізаторів, складності рухового завдання, рівня розвитку фізичних якостей, особистої сміливості та рішучості, віку індивіда [3].

Основними критеріями прояву координаційних здібностей вважаються: час засвоєння нового руху чи комбінації, час необхідний для трансформації своєї рухової діяльності у відповідності до певних обставин, біомеханічна складність рухомих дій чи тактичних комбінацій, точність виконання рухів за основними технічними характеристиками, збереження вестибулярної стійкості в умовах збиваючих факторів [2].

Фізична готовність до оволодіння засобами фізичного впливу поділяється на 3 етапи вивчення.

1. Етап початкового вивчення:

- сформувати у тих, хто навчається основам рухів, які входять у технічні прийоми і досягти його виконання в загальних рисах;
- сформувати смислове та зорове уявлення про технічні дії (прийоми);
- створити рухові уявлення за основними опорними точками (елементів рухів) за допомогою засвоєння підготовчих вправ або структурних елементів дій, яких будуть вивчати;
- досягти цілісного виконання технічних дій (прийомів) на рівні початкового вміння;
- усунути значне спотворення в техніці рухових дій. На цьому етапі: вивчення рухів, широко застосовуються допоміжні підвідні вправи, які полегшують виконання рухів та підвищують їх ефективність.

2. Етап поглибленого вивчення:

- сформувати повноцінне рухове уміння;
- досягти виконання рухомих дій, на основі свідомого контролю, тимчасових, просторових, динамічних характеристик техніки;
- усунути незначні помилки в техніці та в її основній ланці;
- закріпити оптимальне управління рухами за параметрами правильності (адекватності та чіткості). На етапі поглибленого вивчення застосовується:
 - вправи, які підводять до застосування основної дії через її цілісну імітацію або часткового відтворення у спрощеній формі (необхідно, щоб ці вправи були більш схожі з основною частиною рухів, які вивчаються);
 - тривалість підготовчих вправ, залежать від складності вивчення рухомих дії і підготовленості тих, хто займається.

Ефективність використання різноманітних вправ (підготовчі, імітаційні, спеціальні) досягаються при чіткому дотриманні наступних моментів:

- 1) мета та завдання вправ;

2) структурний взаємозв'язок з основною рухомою дією;

3) дозування вправ;

4) контроль та самоконтроль виконання (самосвідомість).

Організація рівня управління рухами виконується в залежності від неочікуваного виникаючого нападу. На допомогу приходять фонові рівні підготовки, такі як КАТА в карате або низка рухових зв'язок із системи ножового бою, які моделюють захисні та атакуючі дії.

3. Етап закріплення та подальшого удосконалення:

– рухомі вміння перевести в навички, що мають можливість його цільового використання;

– досягти автоматизації та стабільності при тренуванні;

– вдосконалити особливості техніки ножового бою до максимально високого рівня;

– досягти виконання рухових дій відповідно до їх практичного застосування (розпізнавання і розрізнення тактильних відчуттів, рухових ритмів, оцінки стану рівноваги зміни швидкості та напрямку руху);

– забезпечити варіативне виконання дій.

На третьому етапі збільшується кількість повторень в постійних та швидкозмінних умовах, що сприяє формуванню стійкості та ініціативності. Успішність навчання залежить від рівня розвитку координаційних здібностей.

Н. А. Берштейн стверджував, що оволодіння координацією рухів різного ступеня складності відбувається на чотирьох рівнях.

Рівень А: управління м'язами ший та тулуба, які забезпечують тонус всієї м'язової системи.

Рівень В: управління м'язово-суглобовими зв'язками, які забезпечують сприйняття власного тіла.

Рівень С – рівень простору (просторове поле), яке забезпечує сприйняття простору.

Рівень Д – рівень дій, які забезпечують формування автоматизму.

Із сучасних уявлень про механізми побудови рухів, слід зазначити, що опанування такими координаційно-складними діями, як заходи фізичного впливу, відбувається на рівні Д з обов'язковою участю ніж лежачих рівнів, в першу чергу рівнів С і В. Ці фонові рівні утримують рухомі форми, тобто засвоєння рухів та фрагментів, які використовуються при вивченні нових рухових дій. Фізіологічним базисом терміну оволодіння рухами є пластичність нервової системи та адаптивність сенсорних систем. Із досліджень В.І. Ляха, відомо, що в залежності від рівня управління рухами, координаційні здібності (К 3) у людини діляться на два великих класи: клас з ведучим рівнем С (фоновим-рівні В і А) тілесна спритність. Функція опанування рухами передається з вищого на нижчий. В підсумку, контроль свідомості зменшується, виробляється автоматизм, швидкість, ефективність використання – збільшується. При цьому активізується процес антиципації - попередження подій. Це дозволяє миттєво здійснювати адекватні дії, при зміні ситуації, щодо затримання правопорушника який чинить опір [4].

Мета дослідження: підвищити рівень якості опанування курсантами КІНГУ заходів фізичного впливу.

Завдання дослідження: вивчити динаміку опанування курсантами техніки нападу та захисту від холодної зброї. Визначити напрямок вдосконалення методики навчання курсантів.

Методи дослідження: аналіз спеціальної літератури, стосовно проблеми вдосконалення координаційних здібностей людини, бесіди, спостереження, тестування курсантів.

Результати дослідження. В дослідженні приймали участь 10 курсантів третього року навчання. Тривалість занять складала 2 години, в години секційної роботи. Всього було проведено 15 занять.

Програмою дослідження були передбачені розучування ріжучого косого удару (порізу) по діагоналі та захисту від аналогічних ударів супротивника протягом 10 занять. На 10 занятті курсанти здавали залік по вивченому матеріалу. З 7-го заняття почалось вивчення ударів (порізів) у відповідь після виконання захисної дії. Залік по цим технічним діям приймався на 15-му занятті.

Якість виконання опанованої техніки оцінювалась по п'ятибальній шкалі. За припущені помилки вихідна оцінка в 5 балів знижувалась на 0,5 або 1,0 бал. Мінімальна оцінка складала 1 бал, якщо сума штрафних балів за порушення техніки перевищувала вихідну оцінку.

Помилками в техніці нанесення ударів вважались: порушення траєкторії порізу, точності, зміщення ліктя вгору, порушення дистанцій, не точність при торканні ножом цілі, в даному випадку, ший.

Помилками при техніці захисту вважалося:

- втрата рівноваги, стійкості;
- не своєчасне виконання відповідного порізу.

Складності, які відчували курсанти при опануванні захисних дій на наш погляд пояснювались, в першу чергу, недостатнім руховим досвідом, тобто відсутністю сформованих раніш функціональних систем. (анохін, платонов, романенко)

Складною задачею виявилось опанування курсантами відповідно захисних дій тобто нанесення порізів після нанесення атаки супротивником.

Грубе порушення технічних дій спостерігались після виконання захисту контр-підрізом озброєної ножом руки супротивника, під час цього руху губилась рівновага та в слід чого порушувалась дистанція. Високі оцінки були отримані курсантами лише на п'ятнадцятому занятті.

Аналіз якості опанування вивчаємої техніки приводить до наступних висновків. При вивченні відносно нескладних та звичних дій ЦНС посилає до м'язів заздалегідь сформовану послідовність команд без корекції в процесі реалізації. У даному випадку задіяна «розомкнута система» управління [3].

Аналізуючи спеціальну літературу, дійшли висновку, щодо особливості формування рухового навика. Він заключається у тому, що позитивний перенос і вдосконалення координаційних здібностей можливий тільки в рухах, що регулюються на однакових ведучих та фонових рівнях. Фонові рівні розташовуються близько до змісту функціональних систем.

Таким чином, аналізуючи спеціальну літературу було встановлено причини, що знижують якість опанування техніки. Вона ускладняється відсутністю у курсантів необхідного рухового досвіду в рукопашних сутичках. Вирішенням проблеми - підвищення об'єму, різноманітності та щільності вибору спеціально-підготовчих і допоміжних вправ, які використовуються на заняттях для формування, вдосконалення спеціальних координаційних здібностей курсантів

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Змін до Інструкції з організації фізичної підготовки в Національній гвардії України : наказ від 22.07.2019 № 592.
2. Моргунов О. А., Ярещенко О. А., Хацаюк О. В., Белошенко Ю. К. Розробка техніки рукопашного бою правоохоронців МВС України в системі спеціальної фізичної підготовки // Честь і закон. 2018. № 4 (67). С. 67–74
3. Романенко В. А. Діагностика рухових здібностей : навчальний посібник. Донецьк : ДонНУ, 2005. 290 с.
4. Плisko В. І. Шляхи вирішення проблеми готовності правоохоронців до виконання службових обов'язків під час припинення злочинів // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : зб. наук. пр. / за ред. Єрмакова С. Харків : ХДАДМ (ХХП), 2004. № 21. С. 49–56.

БОРИСОВ НАЗАР МИХАЙЛОВИЧ

курсант факультету ЗДБ, 214 навчальної групи,
Київського інституту Національної гвардії
України

ПОТЕНЦІАЛ AFTER ACTION REVIEW У РОЗВИТКУ АНГЛОМОВНОГО РЕФЛЕКСИВНО-АНАЛІТИЧНОГО МОВЛЕННЯ КУРСАНТІВ

У системі підготовки майбутніх офіцерів особливої ваги набувають такі форми іншомовної роботи, які поєднують розвиток говоріння з умінням аналізувати власні дії, оцінювати результат та визначати шляхи вдосконалення. Саме таким форматом є After Action Review (AAR) – структуроване обговорення виконаного завдання, що виникло у військовому середовищі, а сьогодні використовується як інструмент професійного навчання і рефлексії [1; 2]. Для англomовної підготовки курсантів AAR є цінним тим, що перетворює досвід на предмет мовленнєвого осмислення: мовець не лише описує подію, а й пояснює причини, оцінює наслідки та формулює рекомендації.

Основу AAR становлять чотири запитання: що планувалося, що відбулося фактично, чому виникли розбіжності, що потрібно змінити надалі. Така структура забезпечує логічну завершеність висловлювання й дає змогу розглядати AAR як жанрово організовану модель англomовного рефлексивно-аналітичного дискурсу. Послідовність переходу від наміру до факту, від факту до пояснення, а далі до висновку формує в курсантів навички структурованого професійного мовлення, що є вкрай важливим для військово-професійної комунікації, де цінуються точність, лаконічність і смислова чіткість [3].

Теоретичне підґрунтя AAR пов'язане з концепціями досвідного й рефлексивного навчання. За Д. Колбом, знання формується в процесі трансформації досвіду, коли пережита подія осмислюється, узагальнюється й стає основою для нової дії [4]. У межах AAR ця логіка реалізується через мовлення: курсант вербалізує перебіг подій, називає труднощі, пояснює причини помилок і пропонує інші способи дії. Г. Гіббс також наголошує на циклічному зв'язку між спостереженням, оцінюванням і плануванням [5]. Отже, AAR є не просто етапом після вправи, а повноцінним механізмом навчального осмислення професійного досвіду.

З філологічного погляду AAR актуалізує широкий спектр мовних засобів. На етапі планування використовуються конструкції типу *we planned to, our aim was to*; на етапі опису фактичних подій – форми *Past Simple, Past Continuous, Past Perfect*; на етапі аналізу – причинно-наслідкові маркери *because, due to, as a result*; під час формулювання висновків – модальні дієслова й умовні конструкції: *we should improve, we could act differently, if we prepared more thoroughly*. Така мовна організація сприяє розвитку граматичної гнучкості, логічної зв'язності та професійно орієнтованої лексики, а також вчить курсантів аргументовано оформлювати власну позицію англійською мовою [3; 6].

Важливою перевагою AAR є його прагматичний потенціал. У цьому форматі реалізуються інформативна, оцінна, пояснювальна та регулятивна функції мовлення. Курсант повідомляє про хід подій, оцінює результат, пояснює причини труднощів і пропонує кроки для поліпшення. Колективний характер AAR сприяє узгодженню позицій, розвитку навичок взаємодії та вмінню досягати спільного висновку. Крім того, обговорення зосереджується не на пошуку винних, а на вдосконаленні діяльності, що знижує комунікативну напругу й робить іншомовне висловлювання більш вільним і змістовним [1; 5].

Отже, After Action Review доцільно розглядати як ефективну форму розвитку англomовного рефлексивно-аналітичного мовлення курсантів. Його чітка структура забезпечує композиційну завершеність висловлювання, а мовне наповнення створює умови для поєднання опису, аналізу, оцінки та прогнозування. Використання AAR після рольових ігор, симуляцій, мінібрифінгів або польових вправ сприяє формуванню мовленнєвої автономії, удосконаленню командної комунікації та глибшому осмисленню професійного досвіду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тимчасова інструкція з процесу аналізу проведених дій заходів підготовки : ВП 7(3)-00(01).01. Груд. 2019.
2. Якименко С., Гикало Ю. Удосконалення системи професійної підготовки військовослужбовців у контексті трансформації системи військової освіти. Вісник Дніпровської академії неперервної освіти. 2023. № 2 (5). С. 60–63.
3. Morrison J. E., Meliza L. L. Foundations of the After Action Review Process. Alexandria, VA : United States Army Research Institute for the Behavioral and Social Sciences, 1999. 71 p.
4. Kolb D. A. Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development. Englewood Cliffs : Prentice-Hall, 1984. 256 p.
5. Gibbs G. Learning by Doing: A Guide to Teaching and Learning Methods. Oxford : Further Education Unit, 1988. 164 p.
6. Richards J. C., Rodgers T. S. Approaches and Methods in Language Teaching. 3rd ed. Cambridge : Cambridge University Press, 2014. 421 p.

БОРИСОВ НАЗАР МИХАЙЛОВИЧ,

курсант факультету ЗДБ, 214 навчальної групи,
Київського інституту Національної гвардії
України

ПОСМІТНА ВІКТОРІЯ ВІТАЛІЙВНА,

кандидат філологічних наук, доцент, професор
кафедри філології та військового перекладу,
Київський інститут Національної гвардії України

**ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ**

Сучасний етап розвитку української держави характеризується складними безпековими викликами, спричиненими повномасштабною воєнною агресією. Війна стала фактором глибоких трансформацій не лише у багатьох сферах. Руйнування інфраструктури, вимушене переміщення населення, порушення соціальних зв'язків актуалізували необхідність пошуку нових підходів до забезпечення стабільності в суспільстві.

У цих умовах сектор безпеки та оборони України виконує значно ширший спектр функцій, ніж це передбачалось у мирний час. Окрім безпосереднього захисту держави від збройної агресії, силовики забезпечують правопорядок, організацію гуманітарної допомоги, взаємодію з населенням і координацію діяльності різних суб'єктів у кризових умовах. Це зумовлює необхідність ефективної комунікації між представниками сил безпеки та цивільним населенням, що стає важливим чинником національної безпеки.

Одним із ключових інструментів такої взаємодії є цивільно-військове співробітництво, що розглядається як система заходів, спрямованих на налагодження взаємодії між військовими формуваннями, правоохоронними органами, органами державної влади та громадянським суспільством [1; 2; 3]. Актуальність дослідження обумовлена необхідністю підвищення ефективності такої взаємодії в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення.

Метою дослідження є визначення ролі цивільно-військового співробітництва в забезпеченні ефективної діяльності сектору безпеки та оборони в сучасних умовах.

Цивільно-військове співробітництво – багаторівнева система, що охоплює інформаційний, організаційний, соціальний та гуманітарний компоненти. Його сутність – у встановленні ефективного діалогу між державою та суспільством, що дозволяє забезпечити стабільність, безпеку та довіру у кризових умовах. Особливість цієї системи – її гнучкість і здатність адаптуватися до умов.

Особливу роль у реалізації цивільно-військового співробітництва відіграють спеціалізовані підрозділи, які комунікують із населенням, аналізують соціальну ситуацію, координують взаємодію між різними суб'єктами. Як зазначає О. О. Ноздрачов, ці підрозділи є своєрідним комунікативним мостом між державою і громадянським суспільством [4, с. 65].

Значення цивільно-військового співробітництва особливо зростає в умовах деокупації територій, коли важливо не лише відновити інфраструктуру, а й повернути довіру населення до держави. Це потребує комплексного підходу, що передбачає інформаційну роботу, гуманітарну допомогу та активну взаємодію з місцевими громадами.

Важливим є також те, що цивільно-військове співробітництво сприяє зниженню рівня соціальної напруги. У кризових умовах населення перебуває у стані стресу, невизначеності, що може призводити до конфліктів. Налагоджена комунікація дозволяє своєчасно виявляти проблеми й запобігти їх загостренню.

В умовах гібридної війни особливого значення набуває інформаційний компонент цивільно-військового співробітництва. Інформаційні операції можуть суттєво впливати на громадську думку та підривати довіру до держави. Саме тому важливо забезпечити ефективну комунікацію з населенням, спираючись на принципи відкритості, достовірності, оперативності.

На окрему увагу заслуговує проблема підготовки фахівців у сфері цивільно-військового співробітництва. Сучасні виклики вимагають від них не лише професійних знань, а й високого рівня комунікативних і психологічних умінь. Як зазначають дослідники, удосконалення системи підготовки таких фахівців є одним із ключових напрямів розвитку сектору безпеки [6].

Важливим напрямом розвитку цивільно-військового співробітництва є впровадження сучасних переговорних технологій. Традиційні підходи, засновані на директивному управлінні, сьогодні втрачають ефективність, поступаючись місцем методам, орієнтованим на діалог і співпрацю.

У цьому контексті доцільно звернути увагу на Гарвардський метод переговорів, який широко застосовується у світовій практиці [7]. Його основні принципи передбачають відокремлення особистісних факторів від проблеми, орієнтацію на інтереси сторін, пошук взаємовигідних рішень і використання об'єктивних критеріїв. Застосування цього методу у сфері цивільно-військового співробітництва підвищує ефективність комунікації та мінімізує конфлікти.

Практичне значення переговорних стратегій особливо виявляється у процесі організації гуманітарної допомоги. У таких умовах необхідно враховувати інтереси різних сторін, забезпечуючи баланс між безпековими вимогами та потребами населення. Представники сектору безпеки виконують посередницьку функцію, сприяючи досягненню компромісу.

Відповідно до Доктрини цивільно-військового співробітництва ЗСУ, сили безпеки мають виступати як інструмент діалогу між державою та суспільством [1, с. 12–14]. Це передбачає формування нової моделі взаємодії, що базується на принципах партнерства, взаємоповаги, довіри. Не менш важливим є питання інтеграції міжнародного досвіду у сфері цивільно-військового співробітництва. Практика країн НАТО свідчить про ефективність комплексного підходу, який поєднує військові, гуманітарні та інформаційні заходи.

Необхідним є і розвиток взаємодії з волонтерськими та міжнародними організаціями. Координація дій між різними суб'єктами дозволяє уникнути дублювання функцій і забезпечити більш ефективне використання ресурсів.

Отже, цивільно-військове співробітництво є невід'ємним складником сучасної системи національної безпеки України. Воно забезпечує ефективну взаємодію між державою та суспільством, сприяє стабілізації ситуації в кризових умовах і створює передумови для відновлення постконфліктних територій. Подальший його розвиток передбачає вдосконалення нормативно-правової бази, впровадження сучасних комунікативних технологій, підвищення рівня професійної підготовки фахівців. Комплексний підхід сприятиме ефективному функціонуванню сектору безпеки та оборони в сучасних умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Доктрина «Цивільно-військове співробітництво»: затверджена наказом Головнокомандувача ЗСУ від 04.10.2025 № 5138/НВГШ. Київ: ГШ ЗСУ, 2025. 54 с.
2. Методичний посібник для військ (сил) з питань цивільно-військового співробітництва / за ред. О. Ноздрачова. Київ: УЦВС, 2019. С. 47–54.
3. Настюк В. Я., Коропатнік І. М., Карелін В. В. Правовий режим цивільно-військового співробітництва як ефективний засіб забезпечення ООС в Україні. *Право і суспільство*. 2020. № 4. С. 183–189.
4. Ноздрачов О. О. Особливості діяльності груп ЦВС ЗСУ. *Актуальні проблеми взаємодії громадянського суспільства і Збройних Сил України*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (29 вересня 2015 р.). Старобільськ, 2015. С. 64–66.
5. Ушаков І. В. Механізми реалізації цивільно-військового співробітництва у секторі безпеки і оборони України: дис. ... д-ра філософії. Київ, 2023. 187 с.

6. Школяренко В., Призиглей Ю., Яковенко А., Крешний О. Удосконалення системи підготовки фахівців цивільно-військового співробітництва у ЗСУ. Збірник наук. праць ХУПС. 2012. Вип. 1 (30). С. 46–51.

7. Fisher R., Ury W., Patton B. Getting to Yes: Negotiating Agreement Without Giving In. Penguin Books, 2011. 240 с.

БУТЕНКО ІЛІА ОЛЕКСАНДРОВИЧ

курсант 1 курсу навчально-наукового експертно-криміналістичного інституту Національна академія внутрішніх справ

ЛЯХ НЕЛЯ ВАСИЛІВНА

доктор філософії, доцент Національна академія внутрішніх справ

**ПРАВОВІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО ТА ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ СИЛ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОБОРОНИ ЗБРОЙНИХ СИЛ
УКРАЇНИ ТА УЧАСНИКІВ ДОБРОВОЛЬЧИХ ФОРМУВАНЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ
ГРОМАД**

Соціальні гарантії для членів добровільних формувань територіальних громад (ДФТГ) та членів військ територіальної оборони визначені у Розділі VII Закону України «Про основи національного опору». Представники добровольчих формувань не мають статусу військовослужбовців, його мають війська територіальної оборони, що є окремим видом Збройних Сил України. Однак, у разі смерті або поранення, члени добровольчих формувань, які беруть участь у заходах територіальної оборони, мають право на державне страхування, медичне обслуговування та соціальні виплати відповідно до статті 23. Ці гарантії слугують основою для розробки цілісної програми соціального захисту осіб, які беруть участь у акціях національного опору. [1, ст. 23, 24]

Водночас, результати дослідження практики правоохоронних органів показують, що не існує єдиної місцевої системи реалізації цих прав, що призводить до нерівномірного розподілу пільг та компенсацій у багатьох регіонах України. Відсутність підзаконних актів, що визначають процес надання соціальних гарантій членам ДФТГ, та різні можливості місцевих органів влади фінансувати такі ініціативи пояснюють це. У своєму дослідженні І. М. Шопіна зазначає, що існуюча система соціального та правового захисту є розрізненою та потребує уніфікації нормативно-правової бази, оскільки діяльність ДФТГ має характер воєнного часу, що не було охоплено попередніми правовими процедурами [2, с. 13].

За дослідженнями В. І. Теремецького та С. Г. Кельбя, військовослужбовцям гарантовані заходи соціального захисту, які визначаються законодавством України, зокрема: спеціальні вимоги щодо забезпечення військ матеріальним, фінансовим та продовольчим забезпеченням; створення унікальних вимог до визначення та призначення пенсій військовослужбовцям [3, с. 255-256].

Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» також передбачає широкий перелік пільг для військовослужбовців, особливі пільги для учасників бойових дій, осіб з інвалідністю внаслідок війни, учасників війни, сімей загиблих учасників війни. Це може бути призначення різних видів грошової допомоги; встановлення права військовослужбовців на медичну допомогу; забезпечення військовослужбовців санаторно-курортним лікуванням; збереження робочих місць у компанії, організації чи установі для працівників, призваних на військову службу під час мобілізації в умовах воєнного стану; забезпечення військовослужбовців службовим житлом [4].

Але знову ж таки це стосується військовослужбовців. Цельєв О. пропонує нам аналіз проблемних питань у наданні соціально-правового захисту для учасників ДФТГ:

- Попри те, що законодавством передбачене державне фінансування загонів ДФТГ, оплати від держави за свою роботу добровольці не отримують;
- Кандидати у ДФТГ проходять медогляд, однак законом не встановлено, хто є платником послуг, пов'язаних зі здійсненням медогляду;
- Згідно з позицією Міністерства економіки України, роботодавець не завжди зобов'язаний видавати наказ про звільнення працівника за виконання роботи за трудовим договором, враховуючи особливості служби в територіальній обороні, яка може передбачати періодичну, а не постійну участь працівника у виконанні своїх обов'язків [5].

Таким чином, хоча волонтерам ДФТГ доручаються завдання, пов'язані з військовою справою, вони не вважаються військовослужбовцями згідно з українським законодавством.

Хоча волонтерів у сфері соціального захисту порівнюють із військовими силами, соціальний захист насправді має свої обмеження. З одного боку, існують обмеження, оскільки немає юридично встановленого процесу гарантування соціальної безпеки волонтерів. Однак, членство в ДФТГ включає елементи як військових, так і цивільних операцій[5].

З точки зору виконання завдань дослідження було проведено порівняльний аналіз законодавчих актів, наукових робіт та практики впровадження норм у сфері соціального захисту. Це дозволило нам визначити основні проблеми: 1) відсутність законів, що регулюють діяльність осіб, які виконують обов'язки без мобілізації; 2) невизначеність щодо статусу членів ДФТГ; 3) різниця у фінансуванні соціальних виплат.

Створення дієвого механізму соціального і правового захисту військовослужбовців ТрО та членів ДФТГ є необхідною умовою підвищення стійкості системи національної оборони. Його реалізація сприятиме не лише підвищенню рівня мотивації учасників оборони, але й забезпеченню стабільності правового середовища в умовах воєнного стану.

Підтримуючи думку В. І. Теремецького та С. Г. Кельби щодо вдосконалення правової та адміністративної бази для українських військовослужбовців, ми пропонуємо регулювання соціального захисту: 1. Відповідно до Закону України «Про соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їхніх сімей» розрізняти терміни «соціальний захист» та «правовий захист». 2. Скоротити кількість підзаконних актів, що регулюють розмір оплати праці військовослужбовців. Залежно від прожиткового мінімуму, вказати відповідні розміри в законі. 3. Скасувати деякі непотрібні пільги, особливо ті, що пов'язані з встановленням та користуванням квартирним телефоном. 4. Позбутися невідповідностей між кількома законами, що визначають розмір грошей, які повинні отримувати військовослужбовці[3, с. 257].

Аналіз офіційних даних МО України та СТрО ЗСУ свідчить, що з 2022 року відбувається поступове розширення соціальних гарантій для добровольців, проте нормативна база ще не охоплює всі аспекти — особливо в частині пенсійного забезпечення, компенсацій і статусу осіб, які виконують завдання без мобілізації. Необхідним є узгодження положень Закону № 2011ХІІ «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» із Законом № 1702-ІХ «Про основи національного спротиву», що забезпечить єдність підходів до гарантій соціальної безпеки [6].

У результаті проведеного дослідження встановлено, що сучасне правове регулювання соціального і правового захисту військовослужбовців СТрО ЗСУ та учасників ДФТГ є недостатньо системним. Відсутність узгодженості між базовими законами та підзаконними актами знижує ефективність реалізації гарантій. Пропонується запровадити єдиний нормативний акт щодо соціального забезпечення добровольців, удосконалити механізми страхування та медичної допомоги, а також посилити координацію між Міністерством оборони, органами місцевого самоврядування і ДФТГ. Розвиток нормативної бази у цій сфері

має ключове значення для підвищення обороноздатності держави та забезпечення соціальної справедливості. Для вдосконалення адміністративно-правового регулювання соціального захисту у ДФТГ в Україні необхідно усунути не внормованість правового статусу членів добровольчих формувань територіальних громад, шляхом його деталізації та розширення і прирівняння до статусу військовослужбовця. Але з обов'язковим врахуванням специфіки їх залучення до підготовки і виконання завдань ТрО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про основи національного спротиву: Закон України від 16. 07. 2021 № 1702-IX. // *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text>
2. Шопіна І. М. Система соціального-правового захисту військовослужбовців та членів добровольчих формувань територіальних громад // *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму*. 2023. №3 С. 87-94. URL: https://apsvot.edu.ua/wpcontent/uploads/2023/visnyk_3/shopina.pdf
3. Теремецький В. І., Кельб'я С. Г. Адміністративно-правове регулювання соціального захисту військовослужбовців в Україні // *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2022. Вип. 4. С. 112–118. URL: http://nvppp.in.ua/vip/2022/4/teremetskyi_kelbia.pdf
4. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20.12.1991 № 2011-XII. *Верховна Рада України* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>.
5. Цельєв О., Бідонько Х. Про соціальні гарантії членів добровольчих формувань територіальних громад // *Центр дослідження верховенства права НаУКМА*.—2023. URL: <https://ruleoflaw.org.ua/dfth-social-guarantees>
6. Міністерство оборони України. Офіційний сайт. URL: <https://www.mil.gov.ua/>
7. Сили територіальної оборони Збройних Сил України. Офіційний сайт. URL: <https://tro.mil.gov.ua/>

ВАРГА ЗЛАТА МИХАЙЛІВНА

курсант Національної академії Служби безпеки України

ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ СПІВРОБІТНИКІВ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ

Питання адміністративно-правового захисту співробітників Служби безпеки України набуває стратегічного значення в умовах триваючої збройної агресії РФ проти України, дії правового режиму воєнного стану та зростання гібридних загроз. Специфіка службової діяльності персоналу СБ України, яка пов'язана із безпосереднім забезпеченням державної безпеки, здійсненням контррозвідувальних заходів та боротьбою з тероризмом, зумовлює екстремальний рівень професійного ризику. Це актуалізує потребу у теоретичному переосмисленні та практичному вдосконаленні системи юридичних гарантій, що покликані нівелювати загрози життю, здоров'ю та майну цих фахівців, а також забезпечити належний соціальний рівень їхнім родинам.

Фундаментом адміністративно-правового статусу співробітників СБ України є комплекс нормативно-правових актів, серед яких визначальну роль відіграє Закон України «Про Службу безпеки України» [1]. Даний акт не лише окреслює функціональні межі діяльності служби, а й детермінує зміст прав та обов'язків співробітників, регламентує режим проходження служби та встановлює базові механізми правового захисту.

З огляду на те, що більшість співробітників СБ України мають статус військовослужбовців, на них поширюється дія Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» [2]. Це забезпечує інтегрований підхід до реалізації їх політичних, соціально-економічних та особистих прав. Важливою ознакою стабільності такого захисту є принцип збереження права на пільги після звільнення зі служби за віком, станом здоров'я або вислугою років.

Адміністративно-правові гарантії захисту військовослужбовців СБУ мають дворівневу структуру: захист самої особи під час виконання службових повноважень та захист членів їх сімей. Діючи від імені держави, співробітники СБ України наділені статусом представників влади, що передбачає презумпцію законності їхніх дій та особливий порядок притягнення до відповідальності. Закон забезпечує недоторканність їхньої особи, а також охорону честі та гідності.

Окремим аспектом захисту є забезпечення конфіденційності – належність співробітників до оперативних підрозділів становить інформацію з обмеженим доступом. Державний захист також поширюється на осіб, які надають конфіденційне сприяння органам безпеки. Гарантування анонімності та безпеки таких осіб є критичною умовою ефективності оперативно-службової діяльності.

У контексті соціально-забезпечувального складника захисту, особливе місце посідають механізми матеріальної компенсації. Держава гарантує виплату одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) або інвалідності (каліцтва) військовослужбовців СБ України. Порядок цих виплат деталізований у відповідних актах СБ України, що мінімізує суб'єктивізм у процесі їх призначення [3].

Проведений аналіз свідчить, що адміністративно-правовий захист співробітників СБ України та їх сімей є не лише гуманітарним питанням, а й запорукою інституційної стійкості всієї системи національної безпеки. Ефективність діяльності СБ України безпосередньо корелює з рівнем захищеності персоналу. Попри наявність ґрунтовної нормативної бази, динаміка сучасних загроз вимагає постійної адаптації законодавства. Пріоритетними напрямками вдосконалення мають стати: імплементація найкращого досвіду країн НАТО щодо соціальної підтримки комбатантів, діджиталізація процесів отримання пільг та посилення відповідальності за втручання в діяльність співробітників спецслужб. Розвиток цих підходів сприятиме підвищенню престижу професії та збереженню кадрового потенціалу СБУ в складних умовах сьогодення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Службу безпеки України : Закон України від 25 берез. 1992 р. № 2229-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 27. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text> (дата звернення: 24.03.2026).
2. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20 груд. 1991 р. № 2011-ХІІ. / *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1992. № 15. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text> (дата звернення: 24.03.2026).
3. Порядок призначення та виплати у Службі безпеки України одноразової грошової допомоги, передбаченої постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 168 «Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану» : Наказ Центрального управління Служби безпеки України від 08 серп. 2022 р. № 229. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0935-22#Text> (дата звернення: 24.03.2026).

ВЕРЕЩАГІН ВЛАДИСЛАВ АНДРІЙОВИЧ

курсант 125 навчальної групи факультету
забезпечення державної безпеки Київського
інституту Національної гвардії України

Науковий керівник:

КОМІСАРОВА НАТАЛЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

кандидат юридичних наук, доцент, доцент
кафедри забезпечення державної безпеки
Київського інституту Національної гвардії України

ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ НАДАННЯ НАЦІОНАЛЬНІЙ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ПОВНОВАЖЕНЬ У СФЕРІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В умовах гібридної агресії проти України питання розширення правових та організаційних можливостей Національної гвардії України (далі – НГУ) набуває особливої актуальності. Відповідно до Конституції України, забезпечення державної безпеки та захист конституційного ладу є обов'язком держави [1]. Чинне законодавство, зокрема Закон України “Про Національну гвардію України”, визначає НГУ як військове формування з правоохоронними функціями, що здійснює охорону громадського порядку, захист критичної інфраструктури та забезпечення публічної безпеки [2]. Водночас повноваження у сфері оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД) залишаються поза межами компетенції НГУ, що, на думку ряду науковців, обмежує ефективність цього формування в протидії сучасним загрозам.

Закон України “Про оперативно-розшукову діяльність” визначає вичерпний перелік суб'єктів, уповноважених на її провадження, до яких НГУ наразі не відноситься [3]. Разом із тим досвід провідних держав свідчить про ефективність моделі “військової жандармерії”, яка поєднує бойові та оперативно-розшукові функції. Відповідно до Закону України “Про національну безпеку України”, координація діяльності складових сектору безпеки і оборони є необхідною умовою ефективного захисту державного суверенітету [4]. З огляду на це, автор пропонує внести точкові зміни до статті 13 Закону України “Про Національну гвардію України”, доповнивши перелік прав НГУ такими положеннями: а) здійснювати ОРД з метою запобігання, виявлення та припинення кримінальних правопорушень, пов'язаних із діяльністю іноземних розвідувальних органів, незаконних збройних формувань і терористичних організацій; б) створювати спеціалізовані підрозділи для провадження ОРД у межах структури Головного управління НГУ.

Принципово важливим є те, що запропонована модель передбачає наділення повноваженнями ОРД не всього особового складу НГУ, а виключно спеціально сформованих підрозділів. Як зазначає Д. В. Швець, реформування НГУ в контексті європейського досвіду потребує чіткого розмежування функцій між загальновійськовими та спеціалізованими структурами [6]. Згідно з доктриною оперативно-розшукової діяльності, ОРД передбачає глибоке знання Кримінального процесуального кодексу України [5], проведення таємних оперативних заходів, роботу з інформацією різних рівнів секретності та документування доказів у процесуально належній формі [8]. Обмежене коло допущених осіб мінімізує ризики витоку оперативної інформації та зловживань, що є критичним в умовах активної фази збройного конфлікту.

Водночас необхідно чітко окреслити межі компетенції НГУ в сфері ОРД, аби уникнути дублювання функцій із органами Національної поліції та Державного бюро розслідувань. Ресурсний потенціал НГУ – бронетехніка, спецпідрозділи та специфічне озброєння – зумовлює її стратегічне призначення для протидії загрозам державній безпеці: виявлення диверсійно-розвідувальних груп противника, запобігання терористичним актам на об'єктах

критичної інфраструктури (атомних та гідроелектростанціях, стратегічних складах). Розслідування загальнокримінальних та економічних злочинів має залишатися прерогативою відповідних правоохоронних органів, що відповідає принципу спеціалізації, закріпленому в Законі України “Про національну безпеку України” [4].

Окремої уваги потребує питання взаємодії НГУ зі Службою безпеки України (СБУ) в оперативно-розшуковій сфері. З метою недопущення міжвідомчої конкуренції та забезпечення ефективної координації пропонується створення Спільних оперативних штабів (СОШ) та постійних координаційних центрів (КЦ) на базі Антитерористичного центру при СБУ. Д. В. Швець наголошує, що організаційно-правові засади діяльності правоохоронних органів у сфері державної безпеки мають передбачати чіткі механізми інституційної взаємодії [7]. У запропонованій моделі СБУ здійснює загальне стратегічне керівництво та забезпечує правові санкції на проведення спеціальних заходів, тоді як НГУ надає оперативний склад, технічні засоби (безпілотні авіаційні комплекси, системи радіоелектронної боротьби) та підрозділи захоплення. Такий розподіл функцій дозволяє використовувати потенціал НГУ під чітким юридичним та контррозвідальним контролем СБУ.

Таким чином, наділення НГУ повноваженнями у сфері ОРД є не лише правовою необхідністю, зумовленою реаліями гібридної війни, а й закономірним етапом трансформації цього формування в сучасну модель військової жандармерії, що поєднує бойовий та оперативний потенціал. Реалізація запропонованих змін до законодавства потребує системного підходу: точкового внесення змін до статті 13 Закону України “Про Національну гвардію України” [2], розробки відомчих нормативних актів щодо організації спеціалізованих підрозділів ОРД, запровадження відповідної програми підготовки особового складу та встановлення правових механізмів взаємодії з СБУ та іншими суб’єктами ОРД відповідно до Закону “Про оперативно-розшукову діяльність” [3]. Це забезпечить ешелонований захист державного суверенітету як на зовнішньому периметрі, так і всередині країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014 № 876-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 17. Ст. 594.
3. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 22. Ст. 303.
4. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 31. Ст. 241.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. Ст. 88.
6. Швець Д. В. Напрями реформування Національної гвардії України в контексті європейського досвіду. Науковий вісник публічного та приватного права. 2020.
7. Швець Д. В. Організаційно-правові засади діяльності правоохоронних органів України у сфері забезпечення державної безпеки : монографія. Харків : Панов, 2019.
8. Оперативно-розшукова діяльність : підручник / [Д. Й. Никифорчук, О. С. Снігерьов, С. І. Євдокіменко та ін.] ; за заг. ред. Д. Й. Никифорчука. Київ : КНТ, 2017.

ГАВРИЛЕНКО ІЛІЯ ІГОРОВИЧ

кандидат політичних наук

Київський інститут Національної гвардії України

ВІЙСЬКОВИЙ СЛЕНГ ЯК ОБ'ЄКТ ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧОГО АНАЛІЗУ: СТРУКТУРНІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Військовий сленг постає як специфічна підсистема професійної мови, що репрезентує особливості комунікативної діяльності військовослужбовців та відображає їхню корпоративну культуру, ієрархічні відносини й функціонально-професійну специфіку. Його функціонування зумовлюється не лише потребою у номінації об'єктів військової дійсності, але й прагненням до мовної економії, експресивності та ідентифікації в межах професійної спільноти. У цьому контексті переклад військового сленгу набуває особливої складності та потребує комплексного підходу.

Військовий сленг охоплює широкий спектр тематичних груп, включаючи позначення особового складу, озброєння, військової техніки, побутових реалій та елементів бойової діяльності. Його лексичний склад формується на основі взаємодії різних словотворчих механізмів. Зокрема, провідну роль відіграє лексико-семантичний спосіб, що передбачає переосмислення загальноживаних одиниць у спеціалізованому контексті. Важливими є також морфологічні процеси (афіксація), скорочення різних типів, конверсія, фразеологізація та запозичення з інших мов, що відображає відкритість і динамічність цієї мовної підсистеми.

Особливу увагу слід приділити труднощам перекладу військового сленгу, які зумовлені його полісемічністю, високим ступенем контекстуальної залежності та відсутністю усталених еквівалентів у мові перекладу. У таких умовах перекладач змушений застосовувати широкий спектр перекладацьких трансформацій, зокрема описовий переклад, функціональне заміщення, калькування та транслітерацію. Вибір відповідної стратегії визначається прагматичними чинниками, комунікативною ситуацією та рівнем спеціалізації тексту.

Таким чином, військовий сленг доцільно розглядати як динамічну та функціонально навантажену підсистему професійної мови, що виконує як номінативну, так і соціально-ідентифікаційну функції у військовому дискурсі. Словотворчі процеси, характерні для військового сленгу, мають комплексний характер і охоплюють лексико-семантичні трансформації, морфологічні моделі, скорочення, конверсію, фразеологізацію та міжмовні запозичення, що свідчить про його структурну багатовимірність.

Основні труднощі перекладу військового сленгу зумовлені відсутністю прямих міжмовних відповідників, полісемією та контекстуальною варіативністю значень, що ускладнює досягнення адекватності перекладу. Ефективність перекладу визначається здатністю перекладача інтегрувати лінгвістичні знання з фаховою військовою компетенцією, а також враховувати прагматичні та культурні параметри комунікації.

Подальші дослідження у цій сфері мають бути спрямовані на систематизацію військового сленгу, розробку типології перекладацьких стратегій та формування практичних рекомендацій для оптимізації процесу військового перекладу.

ГРИНЧУК ОЛЕКСАНДР

магістр права, магістр військового управління,
начальник управління з питань запобігання,
виявлення та припинення правопорушень –
заступник начальника Головного управління
Військової служби правопорядку у Збройних
Силах України

ЗАХАРЧУК РОМАН

магістр права, магістр психології, аспірант,
Київський університет права Національної
академії наук України

**ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ OSINT У ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОЇ
ПОЛІЦІЇ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ ПЕРСПЕКТИВИ**

Сучасні умови ведення збройних конфліктів, цифровізація суспільства та поширення відкритих інформаційних джерел зумовлюють необхідність використання новітніх аналітичних інструментів у діяльності органів сектору безпеки і оборони. Одним із таких інструментів є розвідка з відкритих джерел (OSINT – Open Source Intelligence), яка забезпечує можливість збору, аналізу та використання інформації з публічно доступних ресурсів для прийняття управлінських і правозастосовних рішень.

У діяльності військової поліції, зокрема Військової служби правопорядку у Збройних Силах України (далі – Служба правопорядку), OSINT може застосовуватися для моніторингу дисциплінарних ризиків, виявлення правопорушень, підтримки службових розслідувань та забезпечення інформаційної безпеки військових формувань. Міжнародний досвід свідчить, що у країнах-членах НАТО OSINT є невід’ємним елементом інформаційно-аналітичного забезпечення військових операцій, інтегрованим у загальний розвідувальний цикл відповідно до Посібника НАТО з розвідки з відкритих джерел (NATO Open Source Intelligence Handbook) [11].

У Збройних Силах США правові та організаційні засади застосування OSINT визначаються, зокрема, Армійською публікацією з техніки і тактики АТР 2-22.9 «Розвідка з відкритих джерел» [12], яка закріплює її статус як повноцінної розвідувальної дисципліни, а також документом «Порядок здійснення та нагляд за діяльністю розвідки Армії США» (AR 381-10) [13], що встановлює обмеження щодо збору інформації та забезпечує дотримання прав людини.

Водночас застосування OSINT пов’язане з низкою правових викликів, насамперед у сфері захисту персональних даних та дотримання права на приватність. В Україні відповідні правовідносини регулюються Конституцією України, зокрема статтею 32, яка гарантує невтручання в особисте і сімейне життя [1], Законом України «Про захист персональних даних», який визначає правові підстави та порядок обробки персональних даних (зокрема статті 6, 7, 8) [2], а також Законом України «Про інформацію», що встановлює правовий режим інформації, включаючи відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом (зокрема статті 20, 21) [3].

На міжнародному рівні ключове значення мають положення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [7], а також стандарти, закріплені у Регламенті (ЄС) 2016/679 Європейського Парламенту і Ради (Загальний регламент про захист даних – GDPR) [8], Конвенції Ради Європи №108+ про захист осіб у зв’язку з автоматизованою обробкою персональних даних [9] та Директиві (ЄС) 2016/680 Європейського Парламенту і Ради щодо захисту персональних даних у сфері правоохоронної діяльності [10].

Правовий аналіз свідчить, що використання OSINT у діяльності військової поліції повинно здійснюватися з дотриманням принципів законності, необхідності та пропорційності відповідно до міжнародних стандартів захисту прав людини [7].

У контексті діяльності Служби правопорядку особливого значення набуває використання OSINT у межах проведення перевірок та службових розслідувань. Відповідно до Інструкції про організацію та проведення перевірок у Збройних Силах України, затвердженої наказом Генерального штабу Збройних Сил України від 13.12.2014 № 262 [6], перевірка розглядається як діяльність, спрямована на отримання та аналіз фактичних даних для встановлення обставин правопорушення.

Своєю чергою, відповідно до Порядку проведення службового розслідування у Збройних Силах України, затвердженого наказом Міністерства оборони України від 21.11.2017 № 608, службова перевірка це «комплекс заходів, які здійснюються з метою перевірки інформації про вчинення правопорушення, з'ясування наявності підстав для призначення службового розслідування, обставин порушення виконавської дисципліни, встановлення осіб, які вчинили правопорушення», а службове розслідування визначається як «комплекс заходів, які проводяться з метою уточнення причин і умов, що сприяли вчиненню правопорушення, а також встановлення ступеня вини особи (осіб), чиї дії або бездіяльність стали причиною вчинення правопорушення» [5].

Практичне значення застосування OSINT у межах службових розслідувань службових перевірок та перевірок, які проводить Служба правопорядку полягає у можливості оперативного отримання первинної інформації про подію, її обставини або причетних осіб без необхідності негайного виїзду на місце події. Аналіз відкритих джерел (зокрема соціальних мереж, засобів масової інформації, відкритих реєстрів та інших цифрових ресурсів) дає змогу сформулювати попередню інформаційно-аналітичну модель ситуації або профіль особи.

Наявність такої попередньої картини дозволяє оптимізувати процес прийняття рішень, підвищити адресність заходів перевірки та службового розслідування, а також забезпечити більш ефективне використання ресурсів. У підсумку це сприяє підвищенню результативності діяльності Служби правопорядку.

З огляду на це, OSINT може виступати ефективним інструментом первинної перевірки інформації, збору додаткових фактичних даних у межах службових розслідувань та перевірок, документування обставин подій (у тому числі цифрових слідів) та встановлення причинно-наслідкових зв'язків між діями військовослужбовців та їх наслідками.

Окремої уваги потребує питання допустимості використання OSINT як доказової бази. Інформація з відкритих джерел може використовуватися як фактичні дані за умови дотримання критеріїв законності, достовірності, цілісності та можливості бути перевіреною. У цьому контексті доцільним є застосування міжнародних стандартів документування цифрових доказів, зокрема Берклійського протоколу щодо цифрових розслідувань із використанням відкритих джерел [14].

Схема 1. Модель застосування OSINT у діяльності Служби правопорядку

Запропонована модель демонструє, що OSINT виступає початковим елементом аналітичного циклу, який трансформується у процесуально оформлені результати перевірки та службового розслідування. Такий підхід забезпечує інтеграцію інформаційно-аналітичної діяльності у правозастосовну практику військової поліції та сприяє підвищенню ефективності прийняття управлінських рішень.

Інтеграція OSINT у процедури проведення перевірок службових перевірок і службових розслідувань сприяє підвищенню об'єктивності, повноти та оперативності встановлення

фактичних обставин правопорушень у Збройних Силах України. Водночас OSINT доцільно розглядати як перспективний інструмент підвищення ефективності діяльності військової поліції, використання якого потребує належного правового регулювання та адаптації міжнародного досвіду до національних умов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 09.04.2026).
2. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (дата звернення: 09.04.2026).
3. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 09.04.2026).
4. Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України : Закон України від 07.03.2002 № 3099-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3099-14#Text> (дата звернення: 09.04.2026).
5. Про затвердження Порядку проведення службового розслідування у Збройних Силах України : наказ Міністерства оборони України від 21.11.2017 № 608. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1503-17#Text> (дата звернення: 09.04.2026).
6. Про затвердження Інструкції про організацію та проведення перевірок у Збройних Силах України органами управління та підрозділами Військової служби правопорядку у Збройних Силах України : наказ Генерального штабу Збройних Сил України від 13.12.2014 № 262.
7. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 09.04.2026).
8. Регламент (ЄС) 2016/679 Європейського Парламенту і Ради від 27 квітня 2016 року (Загальний регламент про захист даних – GDPR). Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 (General Data Protection Regulation). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679/oj> (дата звернення: 09.04.2026).
9. Конвенція Ради Європи №108+ про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних, 2018. URL: <https://rm.coe.int/convention-108-convention-for-the-protection-of-individuals-with-regar/16808b36f1> (дата звернення: 09.04.2026).
10. Директива (ЄС) 2016/680 Європейського Парламенту і Ради від 27 квітня 2016 року щодо захисту персональних даних у сфері правоохоронної діяльності. Directive (EU) 2016/680 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2016/680/oj> (дата звернення: 09.04.2026).
11. Посібник НАТО з розвідки з відкритих джерел NATO Open Source Intelligence Handbook. URL: <https://ia801403.us.archive.org/32/items/NATOOSINTHandbookV1.2/NATO%20OSINT%20Handbook%20v1.2%20-%20Jan%202002.pdf> (дата звернення: 09.04.2026).
12. Розвідка з відкритих джерел (Open Source Intelligence) : Армійська публікація з техніки і тактики АТР 2-22.9 / Міністерство армії США. Вашингтон, 2012. Open Source Intelligence : АТР 2-22.9. URL: <https://irp.fas.org/doddir/army/atp2-22-9.pdf> (дата звернення: 09.04.2026).
13. Діяльність розвідки Армії США : AR 381-10. Вашингтон : Міністерство армії США, 2007. U.S. Army Intelligence Activities : AR 381-10. URL: <https://irp.fas.org/doddir/army/ar381-10.pdf> (дата звернення: 09.04.2026).
14. Берклійський протокол щодо цифрових розслідувань із використанням відкритих джерел. Berkeley Protocol on Digital Open Source Investigations. URL: https://www.ohchr.org/sites/default/files/2024-01/OHCHR_BerkeleyProtocol.pdf (дата звернення: 09.04.2026).
15. Van Puyvelde D. The rise of open-source intelligence // European Journal of International Security. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/european-journal-of-international-security/article/rise-of-opensource-intelligence/21122432399ECB8078BF0D89A76D0586> (дата звернення: 09.04.2026).

ГРИЩУК ДІАНА ВІКТОРІВНА

слухачка 1 курсу кафедри підготовки офіцерів
запасу Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету імені
Ярослава Мудрого

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІСЛЯ ВИКОНАННЯ БОЙОВИХ ЗАВДАНЬ

В умовах збройної агресії проти України та тривалого функціонування сектору безпеки і оборони особливої актуальності набуває питання соціально-психологічної адаптації військовослужбовців після виконання бойових завдань. Повернення військовослужбовця із зони бойових дій до умов мирного життя супроводжується складними психоемоційними, поведінковими та соціальними трансформаціями, що зумовлюють необхідність комплексного наукового осмислення цієї проблематики. Участь у бойових діях об'єктивно пов'язана з впливом значної кількості стресогенних факторів, серед яких постійна загроза життю, фізичне та психологічне виснаження, втрата побратимів, необхідність прийняття рішень в умовах ризику та невизначеності. Такі обставини нерідко спричиняють формування посттравматичних стресових реакцій, порушення емоційної стабільності, труднощі у міжособистісній комунікації та зниження здатності до повноцінного соціального функціонування. У зв'язку з цим дослідження механізмів соціально-психологічної адаптації військовослужбовців після виконання бойових завдань є одним із пріоритетів нашого суспільства.

Соціально-психологічна адаптація військовослужбовців після виконання бойових завдань являє собою складний та багаторівневий процес пристосування особистості до змінених умов життєдіяльності після повернення із зони бойових дій. Зазначений процес охоплює відновлення психологічної рівноваги, нормалізацію соціальних зв'язків, повернення до виконання професійних, сімейних та громадських ролей. У науковому розумінні соціально-психологічна адаптація виступає як інтегративний процес відновлення взаємодії особистості із соціальним середовищем, що включає когнітивний, емоційний, поведінковий та комунікативний компоненти.

Специфіка адаптації військовослужбовців зумовлена тим, що бойовий досвід істотно впливає на систему цінностей, поведінкові моделі та емоційні реакції особи. Після виконання бойових завдань військовослужбовці нерідко стикаються з підвищеною тривожністю, дратівливістю, порушенням сну, емоційною відстороненістю, труднощами у спілкуванні з членами сім'ї та соціальним оточенням. У багатьох випадках спостерігається складність повернення до звичного ритму життя, що може негативно позначатися як на особистому благополуччі військовослужбовця, так і на його подальшій професійній діяльності.

Особливого значення у цьому контексті набуває роль психологічної реабілітації та соціального супроводу. Ефективна адаптація неможлива без належної психологічної допомоги, яка має включати індивідуальне консультування, психотерапевтичну підтримку та заходи, спрямовані на відновлення емоційної стабільності. Водночас не менш важливим є соціальний компонент адаптації, що передбачає підтримку з боку сім'ї, близького оточення, колег по службі та суспільства в цілому. Особливої уваги потребує відновлення комунікативних зв'язків у сімейному середовищі, оскільки саме родина є первинним соціальним інститутом, що сприяє стабілізації психоемоційного стану особи та формуванню відчуття безпеки. Важливу роль у цьому процесі відіграє створення ефективної системи післябойового супроводу, яка має забезпечувати не лише психологічне відновлення військовослужбовця, але й його поступове повернення до звичних соціальних ролей, професійної діяльності та повсякденного життя. Доцільним є впровадження комплексних програм реадaptaції, які поєднуюватимуть психологічну допомогу, медичну реабілітацію, соціальне консультування та професійну підтримку.

Соціально-психологічна адаптація має також правовий вимір. Держава зобов'язана забезпечити належні правові гарантії соціального захисту військовослужбовців, доступ до медичної та психологічної допомоги, а також створення умов для їх повноцінної реінтеграції у суспільство після виконання бойових завдань. Саме тому важливим напрямом є вдосконалення нормативно-правової бази у сфері психологічної реабілітації та соціального забезпечення осіб, які брали участь у бойових діях. У цьому аспекті особливого значення набуває нормативне закріплення механізмів надання психологічної допомоги, гарантій соціальної підтримки, права на реабілітаційні послуги та забезпечення належного контролю за реалізацією відповідних державних програм. Важливим є розвиток міжвідомчої взаємодії між органами сектору безпеки і оборони, закладами охорони здоров'я, соціальними службами та органами державної влади з метою формування цілісної системи підтримки військовослужбовців після повернення із зони бойових дій.

Важливу роль відіграє формування у військовослужбовців стресостійкості ще на етапі професійної підготовки. Психологічна готовність до виконання бойових завдань та наявність сформованих механізмів саморегуляції значною мірою знижують ризик розвитку дезадаптивних станів.

Отже, соціально-психологічна адаптація військовослужбовців після виконання бойових завдань є складним багатофакторним процесом, який має важливе значення як для окремої особи, так і для ефективного функціонування сектору безпеки і оборони України. Її успішність залежить від сукупності психологічних, соціальних та правових чинників, серед яких ключове місце посідають рівень психологічної стійкості, соціальна підтримка, доступ до професійної допомоги та належне нормативно-правове забезпечення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стасюк В. В., Вуколов О. В. Удосконалення психологічної готовності військовослужбовців сухопутних військ збройних сил України до виконання бойових завдань: стресостійкість в умовах тривалого конфлікту. Соціальна робота та психологія: освіта і наука. 2025. № 1. С. 81–86. URL: <https://doi.org/10.32782/3041-1351/2025-1-14> (дата звернення: 14.04.2026).

2. Тютюнник Л., Поп'юк Д. Соціально-психологічні наслідки впливу бойового стресу на військовослужбовців-учасників бойових дій. Вісник Національного університету оборони України. 2025. С. 186–193. URL: <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2025-86-4-186-193> (дата звернення: 14.04.2026).

**ДОБРОВОЛЬСЬКИЙ ВОЛОДИМИР
ОЛЕКСАНДРОВИЧ**

начальник курсу фахового та базового курсів тактичного рівня (L-1A, L-1B) відділу спеціальної підготовки та підвищення кваліфікації факультету професійної освіти та лідерства Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПЕРСОНАЛУ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Соціально-правове забезпечення персоналу Державної прикордонної служби України (далі – ДПСУ) є ключовою складовою ефективного функціонування сектору безпеки і оборони держави. В умовах воєнного стану значення цього забезпечення істотно зростає, оскільки саме від рівня соціального захисту, правових гарантій та належних умов служби залежить не лише

морально-психологічний стан персоналу, але й здатність прикордонних підрозділів виконувати завдання за призначенням.

Актуальність дослідження обумовлена трансформаційними процесами в системі безпеки України, підвищенням навантаження на персонал ДПСУ, а також необхідністю адаптації існуючих механізмів соціально-правового забезпечення до умов збройної агресії. Сучасні виклики потребують комплексного перегляду підходів до організації соціального захисту військовослужбовців та працівників прикордонної служби.

Нормативно-правову основу соціально-правового забезпечення персоналу ДПСУ становлять Конституція України, Закон України «Про Державну прикордонну службу України», Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» та інші підзаконні нормативні акти. Водночас практика їх реалізації в умовах воєнного стану виявляє низку проблем, пов'язаних із недостатньою адаптацією законодавства до нових умов служби.

Серед основних викликів соціально-правового забезпечення персоналу ДПСУ доцільно виокремити підвищене психологічне навантаження, ризики для життя та здоров'я, нестабільність умов проходження служби, а також обмеженість ресурсного забезпечення. Особливої уваги потребує питання своєчасності та повноти грошового забезпечення, забезпечення житлом, медичного обслуговування та соціальних гарантій членів сімей військовослужбовців.

Окремим напрямом проблематики є забезпечення правового захисту персоналу під час виконання службових обов'язків. В умовах активних бойових дій зростає ризик притягнення військовослужбовців до кримінальної відповідальності внаслідок неоднозначного трактування норм права або відсутності чітких процедур реагування в нестандартних ситуаціях. Це вимагає вдосконалення правових механізмів захисту персоналу, зокрема через уточнення нормативних положень щодо застосування зброї та спеціальних засобів.

Важливим аспектом соціально-правового забезпечення є морально-психологічна підтримка персоналу. Тривале перебування у стресових умовах негативно впливає на психоемоційний стан військовослужбовців, що може призводити до професійного вигорання та зниження ефективності службової діяльності. У зв'язку з цим актуальним є впровадження системної психологічної підтримки, реабілітаційних програм та заходів профілактики стресових розладів.

З метою вдосконалення системи соціально-правового забезпечення персоналу ДПСУ доцільно реалізувати комплекс заходів. По-перше, необхідно адаптувати нормативно-правову базу до умов воєнного стану шляхом внесення змін до чинного законодавства, що регулює соціальні гарантії та правовий статус військовослужбовців. По-друге, слід удосконалити механізми фінансового забезпечення, забезпечивши стабільність та прозорість виплат грошового забезпечення. По-третє, важливим є розвиток системи психологічної підтримки персоналу, включаючи створення центрів психологічної реабілітації та підготовку фахівців відповідного профілю. По-четверте, необхідно впроваджувати сучасні інформаційні технології для автоматизації процесів соціального забезпечення, що дозволить підвищити ефективність управління персоналом.

Крім того, перспективним напрямом є імплементація міжнародного досвіду, зокрема стандартів держав-членів ЄС і НАТО, у сфері соціального захисту військовослужбовців. Це сприятиме підвищенню рівня соціальних гарантій та наближенню системи забезпечення до європейських стандартів.

Отже, соціально-правове забезпечення персоналу ДПСУ в умовах воєнного стану є складною багатокомпонентною системою, яка потребує постійного вдосконалення. Реалізація запропонованих заходів сприятиме підвищенню ефективності правоохоронної діяльності прикордонних підрозділів, зміцненню кадрового потенціалу та забезпеченню належного рівня соціального захисту персоналу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.
2. Про Державну прикордонну службу України: Закон України від 03.04.2003 № 661-IV.

3. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20.12.1991 № 2011-XII.
4. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII.
5. Стратегія розвитку Державної прикордонної служби України (актуальна редакція на дату звернення – норматив може змінюватися).

ДОЩИЧ СОФІЯ МИХАЙЛІВНА

курсант 1 навчальної групи 2 курсу Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

КУЛИК ДІАНА СЕРГІЇВНА

курсант 1 навчальної групи 2 курсу Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

**ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАСТОСУВАННЯ БЕЗПІЛОТНИХ СИСТЕМ
У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ**

Сучасна трансформація характеру збройної боротьби обумовлює якісне переосмислення ролі технологій у досягненні воєнно-стратегічних цілей, серед яких безпілотні системи посідають визначальне місце як інструмент підвищення ситуаційної обізнаності, точності ураження та зниження ризиків для особового складу. У контексті забезпечення національної безпеки, що відповідно до ст. 17 Конституції України є «найважливішою функцією держави» [1], застосування безпілотних систем набуває стратегічного значення, особливо в умовах збройної агресії. Водночас сучасні виклики обумовлюють необхідність належного правового регулювання цієї сфери, що прямо впливає із положень Закону України «Про національну безпеку України», зокрема ст. 3 та ст. 17, які визначають пріоритети державної політики у сфері оборони [4].

Чинна система правового регулювання використання безпілотних систем залишається фрагментарною. Закон України «Про оборону України» у ст. 1 визначає оборону держави як систему політичних, економічних, військових та інших заходів, однак не конкретизує правовий статус новітніх засобів ведення війни, зокрема безпілотних систем [2]. Водночас Повітряний кодекс України у ст. 1 та ст. 7 регулює використання повітряного простору, але не враховує специфіку бойового застосування безпілотних літальних апаратів [3]. У науковій літературі військово-юридичного профілю підкреслюється, що відсутність спеціального нормативного акта у цій сфері призводить до правової невизначеності та ускладнює правозастосовну практику [8; 10].

Особливої складності набуває питання відповідності застосування безпілотних систем нормам міжнародного гуманітарного права. Відповідно до ст. 48 Додаткового протоколу I до Женевських конвенцій, сторони конфлікту «зобов'язані завжди розрізняти цивільне населення і комбатантів» [7], а згідно зі ст. 51 цього ж Протоколу забороняються невинні напади. Крім того, ст. 35 Протоколу I встановлює обмеження щодо засобів ведення війни, забороняючи застосування таких, що спричиняють надмірні страждання [7]. У цьому контексті використання безпілотних систем має здійснюватися з урахуванням принципу пропорційності, який закріплений також у звичаєвому міжнародному гуманітарному праві [6].

Військово-юридичні дослідження акцентують увагу на тому, що дистанційний характер застосування безпілотних систем може створювати ризики порушення зазначених принципів через обмеженість інформації або помилки в ідентифікації цілей [9]. Крім того, проблема ускладнюється розвитком автономних технологій, що потенційно здатні приймати рішення без безпосереднього втручання людини.

Критичне значення набуває також проблема визначення суб'єкта юридичної відповідальності. Відповідно до загальних засад кримінального права, відповідальність має індивідуальний характер, однак у випадку застосування безпілотних систем виникає складна система суб'єктів, включаючи оператора, командира та інших осіб. У наукових працях військово-юридичного інституту зазначається, що така ситуація вимагає нормативного закріплення чітких процедур прийняття рішень і розподілу повноважень [10].

Водночас Закон України «Про національну безпеку України» у ст. 17 передбачає необхідність демократичного цивільного контролю над сектором безпеки і оборони, що також поширюється на використання новітніх технологій, включаючи безпілотні системи [4]. Це вимагає встановлення прозорих механізмів контролю за їх застосуванням та забезпечення відповідності дій військових підрозділів нормам права.

Подальший розвиток безпілотних систем, зокрема інтеграція штучного інтелекту, актуалізує питання так званого «значущого людського контролю», який розглядається у міжнародній доктрині як ключова умова легітимності застосування таких систем [9]. Відсутність належного нормативного закріплення цього принципу може створювати загрозу порушення основоположних норм міжнародного права.

Таким чином, правове забезпечення застосування безпілотних систем у Збройних Силах України потребує системного вдосконалення, спрямованого на подолання нормативної фрагментарності, деталізацію процедур їх використання та забезпечення відповідності міжнародно-правовим стандартам. Вирішення цих завдань є необхідною умовою не лише підвищення ефективності бойових дій, а й забезпечення дотримання принципу верховенства права у сфері оборони [1; 6; 8].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Про оборону України: Закон України від 06 груд. 1991 р. № 1932-XII.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12>
3. Повітряний кодекс України: Закон України від 19 трав. 2011 р. № 3393-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3393-17>
4. Про національну безпеку України: Закон України від 21 черв. 2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>
5. Стратегія національної безпеки України: Указ Президента України від 14 верес. 2020 р. № 392/2020.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020>
6. Женевські конвенції про захист жертв війни від 12 серп. 1949 р.URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_151
7. Додатковий протокол I до Женевських конвенцій від 08 черв. 1977 р.URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199
8. Правове забезпечення діяльності Збройних Сил України: навч. посіб. / за ред. військових юристів. – Київ: Військовий інститут, 2020. 256 с.
9. Міжнародне гуманітарне право: підручник / за ред. фахівців військово-юридичного профілю. – Київ: Національний університет оборони України, 2019. 312 с.
10. Актуальні проблеми військового права: зб. наук. праць. Київ: Військово-юридичний інститут НЮУ ім. Ярослава Мудрого, 2021. 198 с.

КОБИШ ІВАН АНДРІЙОВИЧ

курсант 3 навчальної групи 2 курсу Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Соціальний захист військовослужбовців є одним із фундаментальних обов'язків держави, що набуває особливої значущості в умовах масштабної мобілізації та тривалого збройного протистояння. Рівень соціальних гарантій безпосередньо впливає на готовність громадян до несення служби, довіру суспільства до держави та здатність України утримувати кваліфікований особовий склад у лавах силових структур [5]. Попри існування розгалуженої нормативної бази, практика свідчить про системні вади у механізмах реалізації задекларованих прав і гарантій [9].

Конституція України гарантує кожному громадянину право на соціальний захист (ст. 46), а також встановлює обов'язок держави забезпечувати захист суверенітету і територіальної цілісності (ст. 17) [1]. Основним спеціальним актом у цій сфері є Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», який визначає перелік пільг, виплат і гарантій для осіб, що проходять військову службу [2]. Водночас аналіз правозастосовної практики свідчить про суттєві розриви між задекларованими нормами та їх реалізацією в умовах воєнного стану [5].

Особливої гостроти набула проблема захисту соціальних прав мобілізованих військовослужбовців. Тищенко О.В. зазначає, що механізм збереження доходів і соціальних гарантій мобілізованих працівників є недостатньо врегульованим на законодавчому рівні [6]. Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» не містить вичерпних норм щодо компенсації втраченого заробітку, збереження трудового стажу та гарантій зайнятості після демобілізації [3]. Це породжує соціальну напруженість і негативно впливає на мотивацію до проходження служби.

Значною проблемою залишається соціальне забезпечення військовослужбовців з інвалідністю та членів сімей загиблих. Труфанова Ю. та Майка Н. встановили, що система виплат і допомоги зазначеним категоріям осіб характеризується бюрократичною складністю, затримками та недостатнім рівнем фінансування [7]. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» надає органам виконавчої влади розширені повноваження у сфері соціального забезпечення, однак практика їх реалізації залишається непослідовною [4].

Ковальський В.В. виокремлює три ключові принципи, на яких має будуватися ефективна система соціального захисту військовослужбовців: соціальна справедливість, гарантованість та прозорість [5]. Однак аналіз чинного законодавства та матеріалів профільних конференцій за участю Міністерства оборони України і Міністерства внутрішніх справ України (2023–2025 рр.) свідчить, що жоден із зазначених принципів не реалізований повною мірою [9]. Навчальні посібники з військового права Національного університету оборони України також фіксують системні прогалини у механізмах реалізації соціальних гарантій [8].

З метою вдосконалення системи соціального захисту військовослужбовців пропонується: по-перше, кодифікувати законодавство у сфері соціального захисту військовослужбовців шляхом прийняття єдиного систематизованого акта; по-друге, запровадити прозорий цифровий реєстр отримувачів соціальних виплат і статусів з можливістю он-лайн моніторингу [5]; по-третє, внести зміни до Закону «Про військовий обов'язок і військову службу» щодо повного збереження трудових прав мобілізованих [3][6]; по-четверте, спростити адміністративні процедури призначення виплат пораненим та членам сімей загиблих [7].

Таким чином, система соціального захисту військовослужбовців в Україні потребує комплексного реформування на засадах соціальної справедливості, гарантованості та прозорості [5]. Реалізація запропонованих заходів сприятиме підвищенню соціальної захищеності особового складу, зміцненню морального духу та боєздатності Збройних сил і силових структур України [8][9].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20.12.1991 р. № 2011-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12>.
3. Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» від 25.03.1992 р. № 2232-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12>.
4. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>.
5. Ковальський В.В. Принципи соціального захисту військовослужбовців // Науковий вісник УжНУ. 2025.
6. Тищенко О.В. Проблеми захисту соціальних прав мобілізованих працівників. 2025.
7. Труфанова Ю., Майка Н. Соціальний захист військовослужбовців в умовах воєнного стану. 2023.
8. Навчальні посібники з військового права / Національний університет оборони України.
9. Матеріали конференцій за участю Міністерства оборони України та Міністерства внутрішніх справ України (2023–2025 рр.).

КОЗАЧОК ВЕРОНІКА ІГОРІВНА

курсант Національна академія внутрішніх справ

ПОШТАРЕНКО ІННА ВАЛЕРІЙВНА

доктор філософії в галузі права, доцент кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПРОТИДІЇ ДИВЕРСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У сучасних умовах збройної агресії проти України та зростання гібридних загроз питання забезпечення державної безпеки набуває особливої ваги. Важливе місце у системі суб'єктів забезпечення національної безпеки займає Національна поліція України, діяльність якої спрямована на охорону прав і свобод людини, протидію злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, а також участь у реалізації заходів щодо захисту державних інтересів. Відповідно до положень Закон України «Про Національну поліцію», поліція виконує широкий спектр функцій, серед яких важливе значення має участь у забезпеченні державної безпеки [1].

У контексті сучасних викликів особливого значення набуває протидія диверсійній діяльності, яка спрямована на підлив обороноздатності, економічної стабільності та функціонування критичної інфраструктури держави. Кримінально-правова характеристика диверсії визначається статтею 113 Кримінального кодексу України, яка передбачає відповідальність за вчинення дій з метою ослаблення держави, зокрема шляхом вибухів, підпалів чи інших небезпечних дій [2]. У цьому контексті Національна поліція відіграє ключову роль у виявленні, припиненні та розслідуванні відповідних кримінальних правопорушень.

Одним із основних напрямів діяльності поліції є здійснення оперативно-розшукових заходів, спрямованих на виявлення осіб, причетних до диверсійної діяльності. Працівники поліції здійснюють збір інформації, аналіз оперативної обстановки, виявляють канали фінансування та зв'язки між учасниками злочинної діяльності. Особливу роль у цьому процесі відіграють підрозділи кримінальної поліції та кіберполіції, які забезпечують протидію сучасним формам диверсій, у тому числі пов'язаним із використанням інформаційних технологій [3]. Важливим аспектом діяльності Національної поліції є взаємодія з іншими правоохоронними органами та суб'єктами сектору безпеки і оборони. Насамперед йдеться про співпрацю з Службою безпеки України, яка здійснює контррозвідувальну діяльність і відіграє

провідну роль у виявленні загроз державній безпеці [4]. Така взаємодія дозволяє забезпечити комплексний підхід до протидії диверсійній діяльності, що є особливо важливим в умовах воєнного стану. Крім того, поліція співпрацює з органами прокуратури, Збройними Силами України та іншими державними органами, що сприяє ефективному документуванню злочинів і притягненню винних до відповідальності.

Окрему роль відіграє діяльність поліції щодо охорони об'єктів критичної інфраструктури. Саме такі об'єкти найчастіше стають цілями диверсійних посягань. Поліція здійснює патрулювання, організовує охорону важливих об'єктів, бере участь у розробці та реалізації заходів щодо підвищення рівня їх безпеки. Водночас існує проблема відсутності чіткого законодавчого визначення переліку об'єктів, що мають важливе значення, що ускладнює практичну реалізацію відповідних функцій [2]. Не менш важливим є превентивний напрям діяльності поліції. Його сутність полягає у запобіганні вчиненню диверсій шляхом виявлення потенційних загроз, проведення профілактичної роботи з населенням, а також протидії вербуванню громадян до участі у диверсійній діяльності. У сучасних умовах значного поширення набули випадки використання соціальних мереж для залучення осіб до протиправної діяльності, що потребує активного залучення підрозділів кіберполіції [3]. Крім того, важливим є підвищення рівня правової обізнаності населення щодо загроз державній безпеці. Разом із тим діяльність Національної поліції у сфері забезпечення державної безпеки та протидії диверсіям супроводжується низкою проблем. Однією з них є недостатня нормативна визначеність повноважень поліції у сфері національної безпеки, що іноді призводить до дублювання функцій з іншими органами [1]. Іншою проблемою є складність координації між різними суб'єктами сектору безпеки, що може негативно впливати на ефективність спільних заходів [4]. Також актуальним залишається питання матеріально-технічного забезпечення поліції, зокрема у частині використання сучасних технологій для виявлення та документування диверсійної діяльності.

Особливої уваги потребує проблема доказування у кримінальних провадженнях, пов'язаних із диверсією. Поліція повинна довести не лише факт вчинення суспільно небезпечних дій, а й наявність спеціальної мети — ослаблення держави. Це потребує використання сучасних методів криміналістики, цифрових доказів, результатів негласних слідчих (розшукових) дій, а також ефективної взаємодії з іншими органами [4]. Належне документування таких злочинів має вирішальне значення для притягнення винних до кримінальної відповідальності. У сучасних умовах важливим напрямом діяльності поліції є міжнародне співробітництво, зокрема взаємодія з Інтерпол, що дозволяє ефективніше протидіяти транснаціональним загрозам та обмінюватися інформацією щодо осіб, причетних до диверсійної діяльності [4]. Така співпраця сприяє підвищенню ефективності боротьби зі злочинами, що мають міжнародний характер.

Таким чином, Національна поліція України відіграє важливу роль у забезпеченні державної безпеки та протидії диверсійній діяльності, здійснюючи як правоохоронні, так і превентивні функції. Ефективність її діяльності залежить від належного нормативно-правового забезпечення, координації з іншими суб'єктами сектору безпеки, рівня технічного оснащення та професійної підготовки працівників. Удосконалення діяльності поліції у цій сфері є необхідною умовою забезпечення стабільності та безпеки держави в умовах сучасних викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015.
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001.
3. Тацій В. Я., Борисов В. І., Тютюгін В. І. Кримінальне право України. Особлива частина. — Харків: Право, 2021.
4. Хавронюк М. І. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. — Київ: Ваіте, 2022.

ЛОЙКОВ ОЛЕКСАНДР

курсант 214 гр. факультету забезпечення державної безпеки Київського інституту Національної гвардії України

ПЕТРЕНКО В'ЯЧЕСЛАВ

курсант 214 гр. факультету забезпечення державної безпеки Київського інституту Національної гвардії України
Науковий керівник:

ДРУЧЕК ОЛЕНА ВАСИЛІВНА

к. ю. н., доцент, професор кафедри правового забезпечення та правоохоронної діяльності Київського інституту Національної гвардії України

РОЗВИТОК КОЗАЦЬКОГО ВІЙСЬКОВОГО МИСТЕЦТВА

Формування української національної ідентичності є складним і багатовимірним процесом, у якому особливе місце посідає феномен українського козацтва. Саме козацтво стало одним із головних носіїв і виразників національної самосвідомості, втіленням прагнення до свободи, справедливості та незалежності. Козацькі традиції, що сформувалися в умовах боротьби за віру, землю та державність, відіграли ключову роль у становленні культурних, моральних і політичних цінностей українського народу.

Козацька спадщина є однією з найпотужніших духовних опор сучасної української культури й державності. Вона продовжує формувати національну самосвідомість, моральні цінності, патріотизм та ідею незалежності. У контексті української історичної науки та процесів державотворення козацтво розглядається не лише як історичний феномен, а і як живий культурний і політичний символ, що об'єднує минуле й сучасне, зберігаючи у свідомості українців почуття гідності, свободи та спільної мети.

Українське козацтво належить є унікальним явищем в історії не лише України, а й усієї Європи. Воно постало в XVI столітті на південних землях Русі-України, як відповідь на потребу народу захищати свої землі, віру та свободу від постійних нападів кочівників і зовнішніх загарбників. З часом козацтво перетворилося на справжню військово-політичну силу, а його військове мистецтво стало одним із найрозвиненіших у тогочасній Європі [2, с. 132].

Військово-політичний осередок українського козацтва Запорозька Січ мала чітку військову організацію, що поєднувала демократичні засади з суворою дисципліною. Виборність отаманів і старшини формувала почуття відповідальності кожного воїна за спільну справу. Козаки були вправними вершниками, стрільцями, мореплавцями, майстрами рукопашного бою і будівничими оригінальних фортифікаційних споруд. Несучи службу чи виконуючи інші обов'язки, кожен козацький воїн розумів необхідність уміти швидко реагувати на зміни в обстановці та діяти самостійно. Зазначимо, що такі риси є важливими складовими підготовки сучасного українського військового.

Відповідно до потреб оперативної обстановки на полі бою чи при несенні служби козаки застосовували тактику раптових нападів, засідок, швидких маневрів і відступів, що дозволяло їм перемагати чисельно переважаючі сили ворога. Їхні бойові дії ґрунтувалися на мобільності, спостережливості й знанні місцевості. Ці принципи перегукуються з сучасною тактикою Збройних Сил України, особливо в умовах нинішньої війни, коли ефективність часто залежить від швидкості, гнучкості й нестандартних рішень [1, с. 71].

Окрему сторінку становить козацьке морське військово мистецтво. Легендарні походи запорожців на «чайках» проти Османської імперії стали прикладом високого рівня морської

майстерності. Козаки зуміли пристосуватися до воєнних умов степу, річок і морів. Сучасні українські військові інженери та морські сили продовжують ці традиції, розвиваючи новітні форми оборони та нападу – від мінометних укріплень до безпілотних катерів.

Найпотужнішою зброєю козака була не лише шабля, а й непохитний дух свободи. Їхнє гасло «За віру, волю і Україну» стало моральним орієнтиром для наступних поколінь. Сьогодні ті ж самі пронесені через віки ідеали, якими є воїнська честь, любов до України, готовність жертвувати заради неї найдорожчим, є основою українського війська, яке відстоює державний суверенітет, територіальну цілісність і незалежність України у боротьбі проти російського агресора.

Такі символи козацької доби, як козацькі бойові прапори, герби, гасла, пісні, продовжують жити у сучасній українській армії. У військових частинах можна побачити зображення козаків, елементи козацьких хоругв, а козацькі строї стали натхненням для парадної форми багатьох підрозділів Сил оборони. Зазначена спадкоємність підкреслює тяглість української державної і військової традиції. Як і козаки, сучасні українські воїни вміють діяти в умовах асиметричної війни, цінують гідність, свободу, військове братерство. Такі властиві козакам якості, як відчайдушність, сміливість і патріотизм проявляються і сьогодні в обороні України від російської агресії. Саме тому козацьке військово-мистецтво слід оцінювати не лише як історичну спадщину, а і як живу основу сучасної національної військової стратегії.

Після проголошення незалежності України у 1991 році ідеї козацького самоврядування, братерства та військової честі стали важливими складовими національної ідеології. Державна символіка, свята й військові традиції мають глибокі корені у козацькому минулому. День захисників і захисниць України (14 жовтня) відзначається в день Покрови Пресвятої Богородиці – традиційної покровительки козаків і Запорозької Січі. У Збройних силах України активно відроджуються козацькі звичаї побратимства, присяги, духовної єдності. Державні символи – Тризуб, прапор, гімн – несуть у собі спадкоємність ідей волелюбності та державотворення, характерних для козацької епохи.

У сучасній політичній культурі козацтво сприймається як архетип українського воїна і громадянина, готового боронити державу, дбати про спільне благо та жити за законами честі. В Україні активно діють козацькі товариства, молодіжні організації та культурно-патріотичні об'єднання, які ставлять собі за мету збереження історичної пам'яті й виховання молоді в дусі патріотизму. Прикладом є Всеукраїнська громадська організація «Українське козацтво», а також численні регіональні ініціативи, такі як «Молоде козацтво», «Січові козаки», «Пласт» [3]. У системі освіти поширюються курси історико-культурного спрямування, такі як уроки козацької доблесті, патріотичні табори, фестивалі, реконструкції історичних подій тощо. Зазначені форми діяльності сприяють вихованню нового покоління українців, які розуміють цінність свободи, національної гідності та відповідальності перед державою.

Події останніх років, такі як Революція Гідності, війна за незалежність і територіальну цілісність України, показали, що козацький дух живе серед українського народу. Сучасні українські воїни, добровольці та волонтери є прямими спадкоємцями запорожців, а їх мужність, побратимство і готовність до самопожертви є продовженням козацьких традицій у нових історичних умовах.

Отже, спадщина козацтва у сучасній Україні виявляється не лише у культурних формах, а й у світоглядних цінностях суспільства. Вона визначає образ сучасного українця – вільного, гідного, духовно сильного. Козацькі ідеали стали моральним і символічним фундаментом української державності, нагадуючи, що незалежність – це не подарунок, а результат боротьби за право жити за своїм правом на своїй землі. Відтак, козацьке військово-мистецтво є не просто минулою сторінкою української історії, а є досвідом, який визначає наше сьогодення та допомагає українським воїнам відстоювати незалежність України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богуш Д. Козак-характерник, або Таємна наука діда Архипа. Київ: Видавничий дім «АртЕк», 2018. 280 с.

2. Історія українського козацтва: нариси: у 2 т. / В. Брехуненко та ін.; ред.: В. Смолій, О. Бачинська, О. Гуржій. Київ: Києво-Могилянська акад., 2006. 799 с.

3. Юрій М. Українське козацтво як носій нових якостей (рис) цивілізаційної ідентичності. *Актуальні питання суспільних наук та історії медицини*. 2022. № 2. С. 19-24. URL: <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=1207046>

КОРЕЦЬКА ЕЛЕОНОРА ЯРОСЛАВІВНА

здобувачка першого (бакалаврського) рівня освіти Навчально-наукового інституту права та соціального менеджменту ДонДУВС

КУРАКІН ОЛЕКСАНДР

доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри державно-правових дисциплін Навчально-наукового інституту права та соціального менеджменту ДонДУВС

**ПРАВОВИЙ СТАТУС ЖІНОК У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ:
СУЧАСНИЙ СТАН І НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ**

Трансформація сектору безпеки та оборони України в умовах повномасштабного вторгнення стала не лише технологічним викликом, а й глибоким соціокультурним переломом, де роль жінки переросла межі традиційних уявлень. Станом на січень 2026 року загальна чисельність жінок у Збройних Силах України становила близько 75 тисячі осіб, з яких понад 55 тисяч є військовослужбовицями, що свідчить про 50 % зростання порівняно з 2021 роком [6].

Актуальність дослідження зумовлена глибокими трансформаціями сектору безпеки і оборони України в умовах повномасштабної війни, що супроводжуються стрімким зростанням ролі жінок у військовій службі. Попри значний прогрес у нормативно-правовому забезпеченні рівних прав і можливостей, на практиці зберігаються виклики, пов'язані з реалізацією правового статусу жінок, зокрема у сфері кар'єрного зростання, умов проходження служби, захисту від дискримінації та гендерно зумовленого насильства.

Метою дослідження є комплексний аналіз правового статусу жінки в підрозділах сил оборони та безпеки України, визначення особливостей його нормативного забезпечення та практичної реалізації.

Теоретичне осмислення правового статусу жінки в оборонній сфері базується на концепції гендерної рівності, що дефініюється як рівний правовий статус жінок і чоловіків, наявність рівних можливостей для його реалізації, а також ідентичний обсяг обов'язків та юридичної відповідальності під час проходження військової служби [3].

Дослідники цього питання виокремлюють чотири рівні впровадження цієї рівності, а саме: формальне (законодавче закріплення), рівність можливостей (створення стартових умов), рівність результату (ліквідація перешкод, спричинених попередньою дискримінацією) та гендерний паритет [5].

На національному рівні Конституційно-правовим підґрунтям статусу жінки-військовослужбовця є стаття 65 Конституції України, яка встановлює обов'язок захисту Вітчизни для всіх громадян без статевої диференціації [2; 4].

Водночас у міжнародно-правовому вимірі статус жінки в Україні визначається імплементацією стандартів ООН та НАТО. Ключовим регулятором є Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека», яка акцентує увагу на ролі жінки у запобіганні конфліктам та розбудові миру. Ця Резолюція стала першим документом РБ ООН, який офіційно визнав, що збройні конфлікти мають непропорційний вплив на жінок і дівчат, та підкреслив необхідність врахування гендерних аспектів у миротворчих процесах [1].

Результатом поступових законодавчих змін стало створення розгалуженої мережі гендерних радників для моніторингу дотримання прав та проведення навчання. Запроваджено гендерний компонент у програми підготовки військових ліцеїв та вищих військових навчальних закладів, а також розроблено методичні рекомендації з протидії дискримінації та сексуальним домаганням. Варто зазначити, що лише законодавчі зміни не можуть вплинути на практичне значення впровадження.

На нашу думку незважаючи на позитивні зрушення, зберігається низка проблем, зокрема: наявність гендерних стереотипів у військовому середовищі, нерівномірне представництво жінок на керівних посадах, недостатня адаптація інфраструктури та умов служби до потреб жінок, а також ризики дискримінації й гендерно зумовленого насильства. Задля швидшого досягнення гендерної рівності необхідно:

1. Вдосконалити механізми реагування на дискримінацію – забезпечити швидкий і справедливий розгляд скарг та захист постраждалих;
2. Запровадити гендерний аудит у військових частинах – регулярно оцінювати умови служби для жінок і чоловіків;
3. Покращити інфраструктуру – адаптувати умови проживання, екіпірування та медичне забезпечення з урахуванням потреб жінок;
4. Підвищити представництво жінок на командних посадах – створювати рівні можливості для кар'єрного зростання та заохочувати жінок до лідерських ролей.

Сучасний стан правового статусу жінки в силах оборони України можна охарактеризувати як такий, що перебуває на етапі активного розвитку та вдосконалення. Подальший прогрес у цій сфері можливий з комплексним підходом, який поєднуватиме вдосконалення законодавства, зміну інституційної культури, підвищення рівня гендерної чутливості та ефективний механізм захисту прав військовослужбовиць.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гендерна рівність. Резолюція Ради Безпеки ООН 1325 : офіц. сайт. URL: <https://nssu.gov.ua/genderna-rivnist/rezolyuciya-radi-bezpeki-onn-1325>
2. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР (зі змін. і допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
3. Кримець Л. В., Сидоренко А. В. Особливості впровадження гендерної політики в Збройні Сили України з врахуванням досвіду і вимог НАТО // Науковий вісник Національного університету оборони України. 2024. № 2 (78). С. 112–118. URL: <https://visnyk.nuou.org.ua/article/view/299507/295470>
4. Курінний Є. Особливості реалізації військового обов'язку жінок в Україні // Право України. 2022. № 5. С. 87–93. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/11629/1/31.pdf>
5. Леонтьєва Л. В. Забезпечення гендерної рівності у секторі безпеки і оборони України // Юридична наука. 2024. № 1 (121). С. 45–52. URL: https://lsej.org.ua/10_2024/130.pdf
6. StateWatch. Жінки в Збройних Силах України : аналітичні дані. URL: <https://statewatch.org.ua/>.

ЛОБАНОВСЬКИЙ БОГДАН ОЛЕКСАНДРОВИЧ
курсант 125 групи факультету забезпечення державної
безпеки, Київський інститут Національної гвардії
України

**КОНДРАТЮК-АНТОНОВА ТЕТЯНА
ВЯЧЕСЛАВІВНА**
кандидат філософських наук, доцент, Київський
інститут Національної гвардії України

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ЦИВІЛЬНО-ВІЙСЬКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Актуальність даної теми обумовлена тим, що сучасні збройні конфлікти набули високого рівня взаємозв'язку різних сфер соціального життя (військової, гуманітарної, економічної, політичної тощо). Військові дії все частіше розгортаються у населених пунктах, де мешкають цивільні особи, місцеві органи влади, міжнародні гуманітарні організації, що викликає потребу у системній взаємодії військових підрозділів із цивільним середовищем.

Цивільно-військове співробітництво (ЦВС) представляє собою сукупність організаційних, тактичних, оперативних дій військових для підтримки стабільності, безпеки та ефективного управління у районах проведення бойових дій. Розвиток такого співробітництва у країнах НАТО та ЄС став важливим фактором успішного відновлення територій у Боснії, Косово, Іраку та інших регіонах світу після закінчення військових операцій [1].

У країнах НАТО цивільно-військове співробітництво формалізоване через структуру CIMIC (Civil-Military Cooperation), яка з'явилася у 1990-х роках. Основні завдання CIMIC визначені у NATO AJP-3.4.9 та стосуються забезпечення сприятливих умов для військових операцій через ефективну взаємодію з цивільними та органами влади [3].

Існують такі рівні CIMIC у НАТО як: стратегічний, оперативний та тактичний. Стратегічний рівень охоплює розробку політики та директив на рівні штабів НАТО та командування операцій, визначення пріоритетів взаємодії та ресурсів для реалізації гуманітарних програм.

Оперативний рівень включає безпосередню координацію дій між військовими підрозділами та цивільними структурами у зоні проведення операцій, включаючи інтеграцію гуманітарних місій.

Тактичний рівень передбачає взаємодію з місцевим населенням, яка охоплює доставку гуманітарної допомоги, відновлення інфраструктури, організацію безпеки мирних громадян.

Підрозділи CIMIC тісно співпрацюють з гуманітарними організаціями, такими як ООН та Міжнародним комітетом Червоного Хреста. Основні принципи взаємодії включають нейтральність, гуманність, прозорість, партнерство, що забезпечує довіру населення до військових структур.

У США цивільно-військове співробітництво реалізується через Joint Civil Affairs Command, який входить до складу Сил спеціальних операцій армії США. До основних пріоритетів належать підтримка цивільних адміністрацій у кризових регіонах, управління гуманітарними потоками, налагодження місцевого самоврядування, відновлення критичної інфраструктури [5].

Під час проведення операцій в Іраку та Афганістані американські фахівці створювали провінційні реконструкційні групи (PRT), котрі об'єднували дипломатів, військових, інженерів, медиків та представників неурядових організацій. Вони виконували такі завдання, як будівництво лікарень, шкіл та доріг; координація гуманітарної допомоги; інформаційно-психологічна робота стосовно формування довіри населення до сил коаліції.

Країни Європи, що брали участь у миротворчих операціях, адаптували цю модель до своїх збройних сил, створивши спеціалізовані підрозділи CIMIC у своїх збройних силах. Це дозволяє стандартизувати діяльність, покращити комунікацію та забезпечити більш ефективну взаємодію між військовими та цивільними структурами.

ООН має власну систему UN-CMCoord, яка забезпечує узгодження дій між військовими та гуманітарними структурами, яка забезпечує узгодження дій між військовими та гуманітарними структурами [4].

Мета цієї системи в уникненні дублювання функцій, запобіганні конфліктів інтересів між військовими та цивільними, підвищенні ефективності гуманітарних програм.

Ефективність системи UN-CMCoord була підтверджена під час миротворчих місій у Ліберії, Сьєрра-Леоне, Південному Судані. Військові інженери спільно з місцевими громадами відновлювали школи, системи водопостачання, дороги, мости, що сприяло зміцненню довіри до міжнародних місій та допомагало полегшити стабілізації постконфліктних територій [4].

В Україні з 2014 року і по сьогоднішній день підрозділи ЗСУ та Національної гвардії активно впроваджують елементи ЦВС, такі як: комунікація з населенням на деокупованих територіях, координація гуманітарної допомоги, взаємодія з місцевими органами влади та волонтерськими організаціями.

У системі Національної гвардії України створено спеціальні підрозділи цивільно-військової взаємодії, які працюють за міжнародними стандартами: ведення переговорів за гарвардським методом, забезпечення двостороннього обміну інформацією, участь у спільних гуманітарних проектах, відновленні інфраструктури.

Як підкреслюють дослідники, враховуючи міжнародний досвід, необхідно звернути увагу на створення єдиної міжвідомчої системи координації ЦВС; запровадження національної доктрини ЦВС, узгоджену зі стандартами НАТО; підготовку офіцерів з комунікацій та гуманітарного менеджменту у військових навчальних закладах; розвиток інформаційно-комунікаційних платформ для обміну даними між військовими, волонтерами та громадами; формування позитивного іміджу НГУ як сили, котра захищає і територію, і людей [2].

За думкою науковців, міжнародний досвід свідчить, що ефективність цивільно-військового співробітництва базується на поєднанні військових та гуманітарних підходів, довірі населення та прозорій комунікації. Для нашої країни важливо не лише переймати стандарти НАТО, але й розвивати власну модель ЦВС; враховувати соціальні, культурні особливості регіонів, адаптувати методи до умов війни та реалій сучасного конфлікту [6].

Вважаємо, що впровадження кращих міжнародних практик цивільно-військового співробітництва підвищить ефективність управління у кризових ситуаціях, сприятиме соціальній стабільності нашої країни та посилить національну безпеку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ноздрачов О.О. Цивільно-військове співробітництво: методичні засади та практичний досвід ЗС України. Київ: МОУ, 2022. 167 с.
2. Ушаков І.В. Комунікаційна складова гуманітарної діяльності підрозділів НГУ // Науковий вісник КІ НГУ. 2024. №3. С. 132–138.
3. NATO AJP-3.4.9. Allied Joint Doctrine for Civil-Military Cooperation (CIMIC). NATO Standardization Office, Brussels, 2021.
4. United Nations Civil-Military Coordination (UN-CMCoord) Guidelines, OCHA, 2018.
5. Civil Affairs Operations, FM 3-57, U.S. Department of the Army, Washington D.C., 2020.
6. Fluri F., Badrak V. The National Guard of Ukraine: Development Options. Geneva Centre for Security Sector Governance (DCAF), 2023.

ЛЮЛЬКА АНТОН СЕРГІЙОВИЧ

Київський інститут Національної гвардії України

**МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ТА ВИХОВАННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ
ВИТРИВАЛОСТІ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ
УКРАЇНИ**

Служба у Національній гвардії України визначається як різновид державної служби особливого характеру, що передбачає професійну діяльність військовослужбовців, спрямовану на реалізацію покладених на них завдань та функцій.

Серед ключових напрямів підготовки особового складу важливе місце займає фізична підготовка, яка розглядається як самостійний елемент системи службово-бойової підготовки. Її основне призначення полягає у формуванні та вдосконаленні фізичних якостей – витривалості, швидкісних та силових можливостей. Ці якості забезпечують здатність військовослужбовців ефективно виконувати завдання із переслідування та затримання правопорушників, надають перевагу у силовому протистоянні, сприяють успішному подоланню природних і штучних перешкод, а також відіграють визначальну роль у ході виконання бойових завдань.

Вивчення закономірностей динаміки загальної фізичної підготовленості військовослужбовців Національної гвардії України знайшло відображення у наукових працях М.І. Ануфрієва, Є.І. Бутова, О.Ф. Гіди, С.М. Решка, Г.О. Заяріна, С.О. Матюхіна, О.М. Несіна та інших дослідників. Результати їхніх досліджень дозволили встановити педагогічні та фізіологічні закономірності розвитку рухових здібностей, що має принципове значення для вдосконалення системи фізичної підготовки особового складу. З огляду на правові засади діяльності Національної гвардії України, врахування цих закономірностей є необхідним для підвищення рівня готовності військовослужбовців до виконання покладених на них службово-бойових завдань та забезпечення належного рівня обороноздатності держави.

Мета – запропонувати методики розвитку та виховання загальної фізичної витривалості працівників Національної гвардії України. Професійна діяльність військовослужбовців Національної гвардії України пов'язана зі значними психологічними та фізичними навантаженнями, що зумовлює необхідність постійного виховання й розвитку відповідних фізичних якостей.

Розвиток фізичних якостей військовослужбовців розглядається як процес їх поступових змін упродовж життя. Виховання фізичних якостей, у свою чергу, є цілеспрямованим педагогічним процесом управління цим розвитком, що передбачає системний вплив з метою їх удосконалення та спрямування у бік підвищення функціональних можливостей організму.

Формування фізичних якостей і розвиток рухових здібностей постають як єдиний процес, який поєднує взаємопов'язані складові вдосконалення фізичної підготовленості військовослужбовця. Здійснення цього процесу ґрунтується на певних принципах.

Принцип виховання фізичних якостей визначає загальні положення управління цим процесом, формулює методичні вимоги та спирається на закономірності єдності розвитку рухових здібностей і фізичних якостей.

Принцип відповідності педагогічних впливів віковим особливостям базується на закономірностях гетерохронного розвитку фізичних здібностей та передбачає обов'язкове врахування сенситивних періодів у процесі виховання фізичних якостей.

Принцип розвитку ефекту педагогічних впливів визначає положення з урахуванням етапності та фазовості розвитку фізичних здібностей і вимагає системного повторення навантажень. Повторення розглядається як багаторазове виконання вправ як у межах одного заняття, так і в структурі тижневих, місячних та річних циклів підготовки.

Принцип взаємозв'язку впливів відображає необхідність організації педагогічного процесу у двох взаємопов'язаних напрямках:

- накопичення потенціалу фізичних якостей;
- формування здатності до їх ефективної реалізації.

Накопичення потенціалу характеризується цілеспрямованим розвитком відповідних фізичних здібностей, а ефективна реалізація – їхнім максимальним проявом у конкретній руховій діяльності.

Принцип варіативності виконання рухових завдань вимагає дотримання двох основних методичних положень:

- зміст завдань має постійно змінюватися, забезпечуючи розвиток різних поєднаних фізичних здібностей;
- умови їх виконання повинні стимулювати досягнення максимально можливого результату [1 с. 96].

У процесі виконання рухових завдань військовослужбовці неминуче стикаються зі станом стомлення, яке у кожному конкретному випадку має свій характер. Це дає підстави стверджувати, що для вдосконалення методики виховання витривалості необхідним є вивчення фізіологічних механізмів стомлення, зумовлених специфікою службово-бойової діяльності.

Загальна витривалість визначається як здатність тривалий час виконувати роботу помірної інтенсивності, спираючись переважно на аеробні механізми енергозабезпечення. Її розвиток сприяє зміцненню серцево-судинної та дихальної систем, що дозволяє підтримувати працездатність навіть за умов тривалих фізичних навантажень. Найефективнішими засобами вважаються кросовий біг, тривала ходьба, плавання, веслування та лижна підготовка. Методично оптимальним є застосування безперервної стандартизованої вправи – тривалого виконання завдання з незмінною інтенсивністю, починаючи від 20–30 хв і поступово доводячи тривалість до кількох годин залежно від рівня підготовленості [3 с. 8–12].

Особливого значення для військовослужбовців набуває швидкісна витривалість – здатність багаторазово виконувати роботу біля граничної інтенсивності. У реальних умовах вона проявляється у вигляді ривків, спринтів, прискорень під час бою чи штурму. Для її розвитку доцільно застосовувати інтервальний біг на відрізках 100–400 метрів, повторні прискорення в умовах рухливих ігор, а також метод «фартлек» із варіюванням швидкості під час бігу. Такий підхід дозволяє тренувати здатність організму швидко переключатися між навантаженнями різної інтенсивності [3 с. 12].

Не менш важливим компонентом є силова витривалість, що відображає здатність зберігати високі силові показники протягом тривалого часу. Для військовослужбовця це означає можливість довго переносити спорядження, долати перешкоди та виконувати завдання з додатковим навантаженням. Ефективними засобами розвитку виступають вправи з власною вагою (віджимання, підтягування, присідання), робота з обтяженнями середньої інтенсивності (30–50% від максимуму) та марш-кидки з повним спорядженням. [3 с. 14].

Важливим методичним принципом є поступове ускладнення тренувань: поступове збільшення обсягу, інтенсивності та тривалості навантажень. Перевантаження без належної адаптації може призвести до перевтоми та зниження боєздатності. В основі розвитку витривалості лежить робота аеробних механізмів енергозабезпечення, тому тренувальний процес має бути спрямований на розвиток серцево-судинної та дихальної систем. Це дозволяє ефективно підтримувати функціональність організму навіть за умов стресу та виснаження [1 с. 121–123, 2 с. 75–77].

З метою гармонійного розвитку витривалості доцільно поєднувати різні види тренувань у тижневому циклі. Рекомендовано включати біг на середні та довгі дистанції (5–10 км) два-три рази на тиждень для розвитку загальної витривалості. Один-два рази на тиждень варто виконувати інтервальні тренування, що сприятимуть розвитку швидкісної витривалості. Для розвитку силової витривалості корисними будуть кругові тренування, комплекси з власною вагою та вправи з вантажами, які доцільно проводити два-три рази на тиждень. Обов'язковим елементом підготовки мають бути марш-кидки з повним спорядженням, під час яких поступово збільшується як дистанція, так і вага вантажу [3 с. 17–20].

Розвиток витривалості військовослужбовців Національної гвардії України є ключовим чинником підвищення їх боєздатності та ефективності у службово-бойовій діяльності. Комплексний підхід, що поєднує загальну, швидкісну та силову витривалість, а також дотримання принципів поступовості, варіативності й урахування фізіологічних закономірностей, дозволяє формувати високий рівень функціональної готовності особового складу. Використання сучасних методик і засобів тренування забезпечує не лише розвиток фізичних якостей, а й підвищення стійкості організму до тривалих навантажень та стресових умов, що є запорукою успішного виконання завдань у мирний і воєнний час.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бурла А. О., Бурла О. М., Скачедуб Н. Б., Гончаренко В. І. Загальна теорія підготовки спортсменів : навч.-метод. посіб. 2-ге вид., випр. і доп. Суми : Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2017. 194 с.
2. Платонов В. Н. Загальна теорія підготовки спортсменів: історія розвитку, методологія побудови, сучасний стан // Наука в олімпійському спорті. 2016. № 3. С. 104.
3. Червоношапка М. О., Чичкан О. А., Котов С. М. Основи методики розвитку витривалості у процесі самостійної роботи курсантів та студентів : метод. рек. Львів : ЛьвДУВС, 2015. 37 с.
4. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014 № 876-VII.

МАЦЮК МИКОЛА МИКОЛАЙОВИЧ

здобувач вищої освіти 214 н. г. факультету
забезпечення державної безпеки, Київський інститут
Національної гвардії України

ПОСМІТНА ВІКТОРІЯ ВІТАЛІЇВНА

кандидат філологічних наук, доцент, професор
кафедри філології та військового перекладу,
Київський інститут Національної гвардії України

ПРОФЕСІЙНА ВЗАЄМОДІЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ІЗ ЦИВІЛЬНИМ НАСЕЛЕННЯМ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ: МОВНОКОМУНІКАТИВНІ ЗАСОБИ ДЕЕСКАЛАЦІЇ КОНФЛІКТУ

В умовах повномасштабної війни істотно розширився діапазон комунікативних ситуацій, у яких військовослужбовці мають здійснювати безпосередню взаємодію з цивільним населенням під час виконання службових і службово-бойових завдань. Комунікація у форматі «військовослужбовець – цивільна особа» в умовах воєнного часу є потенційно конфліктогенною, оскільки значна частина цивільного населення перебуває у стані тривалого стресу, страху, психоемоційного виснаження та підвищеної тривожності, що безпосередньо впливає на реактивність, інтерпретацію дій представників сектору безпеки і здатність адекватно сприймати законні вимоги.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та визначенні мовнокомунікативних засобів деескалації конфлікту у спілкуванні військовослужбовців із цивільним населенням в умовах воєнного часу.

До типових ситуацій такого професійного спілкування належать перевірка документів, забезпечення режимних заходів, охорона об'єктів, контроль переміщення громадян, реагування на підозрілу поведінку, підтримання правопорядку та виконання інших завдань, пов'язаних із реалізацією правового режиму воєнного стану [2; 3]. У межах цих комунікативних практик слово виконує не лише інформативну функцію, а й виступає інструментом регулювання поведінки цивільної особи, попередження конфлікту, зниження рівня емоційної напруги та мінімізації ризиків загроз.

Водночас суспільство в умовах війни характеризується підвищеною чутливістю до категорій справедливості, поваги, законності та людської гідності. У зв'язку з цим навіть формально правомірна, але комунікативно некоректна форма звернення з боку військовослужбовця може бути сприйнята цивільною особою як приниження, необґрунтований тиск або зловживання владними

повноваженнями. На рівні суспільної комунікації війна формує специфічні мовні моделі, оцінні конструкції та емоційно забарвлені наративи, які впливають на масове сприйняття подій, соціальну поведінку та характер міжособистісної взаємодії [4, с. 60–65; 6, с. 446–467]. Конфліктогенність комунікації посилюється внаслідок інформаційних впливів гібридної війни, що деформують суспільні настрої та ускладнюють процес довірливої взаємодії між представниками сил безпеки і цивільним населенням [7].

У таких умовах особливої ваги набуває деескалаційна мовна стратегія, яка передбачає використання коротких нейтральних мовних формул, чіткого пояснення мети дій, уникнення оціночних або принизливих висловлювань, а також свідомий контроль емоційного тону спілкування [5, с. 123–126]. Аналіз практичних комунікативних ситуацій свідчить, що ескалація конфлікту під час службового контакту часто виникає не через сам зміст законної вимоги, а внаслідок помилок мовної поведінки: наказового тону без пояснення, підвищення голосу, використання узагальнювальних негативних оцінок, демонстрації зневаги або некоректної інтерпретації поведінки цивільної особи.

Деструктивний мовний вплив реалізується через відповідні комунікативні стратегії й тактики, здатні порушувати взаєморозуміння, провокувати опір та посилювати конфронтацію [5, с. 123–126]. Для військовослужбовця це означає необхідність свідомо уникати так званих «мовних тригерів» і натомість використовувати контрольовані, професійно виважені мовні конструкції, які забезпечують службову дисципліну, але не стимулюють агресивну відповідь.

Деескалаційна модель мовлення у взаємодії з цивільним населенням має ґрунтуватися на трьох базових елементах: чіткості вимоги, короткому поясненні та виявленні поваги до співрозмовника. Ефективним є початок контакту з нейтрального структурованого повідомлення на зразок: *«Добрий день. Перевірка документів. Покажіть, будь ласка»*. Така форма комунікації одразу окреслює мету взаємодії, задає зрозумілу рамку контакту й зменшує простір для емоційних домислів або підозри. Коротке пояснення причини дій, наприклад *«Це необхідно для вашої безпеки»*, виконує функцію легітимізації та переводить взаємодію з емоційної у раціональну площину. При цьому дотримання поваги до людської гідності є не лише етичним, а й правовим імперативом професійної комунікації навіть в умовах воєнного стану [1].

У разі провокативної або агресивної поведінки цивільної особи доцільним є застосування мовних формул комунікативного контролю без агресії: *«Емоції не допоможуть нам вирішити проблему. Прошу спокійно виконати вимогу»*, *«Прошу без образ, я виконую службові обов'язки»*. Подібні висловлення дають змогу одночасно знизити емоційне напруження, окреслити межі допустимої поведінки та зберегти професійну дистанцію у спілкуванні.

Отже, уміння здійснювати деескалацію конфлікту за допомогою мовлення є важливим складником професійної комунікативної компетентності військовослужбовця в умовах воєнного стану. Воно забезпечує керованість взаємодії з цивільним населенням, знижує ризик конфліктів, сприяє дотриманню правопорядку та формуванню довіри до сил безпеки і оборони. Контроль мовних тактик, уникнення деструктивних стратегій, чіткість вимог, лаконічне пояснення дій і збереження поваги до людської гідності становлять базові умови ефективної професійної комунікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (зі змінами).
2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII (зі змінами).
3. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014 № 876-VII (зі змінами).
4. Костусяк Н. М., Шульська Н. М., Костриця Н. М. Метафорична вербалізація концепту «війна» в сучасних медійних заголовках. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2022. Вип. 56. С. 60–65.
5. Посмітна В. В. Комунікативні стратегії та тактики масмедійного дискурсу в аспекті потенційної загрози деструктивного мовного впливу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2019. № 39. С. 123–126.
6. Мельник С. М., Назаренко О. М., Сікорська В. Ю. Мовна репрезентація концепту «війна» в сучасному українському медіадискурсі. *Philological education and science: transformation and modern development vectors : scientific monograph*. Riga : Baltija Publishing, 2023. С. 446–467.
7. Горбулін В. П. Світова гібридна війна: український фронт : колект. монографія / за ред. В. П. Горбуліна. Київ : НІСД, 2017. 494 с.

МАЦЮК МИКОЛА МИКОЛАЙОВИЧ

курсант 214 н. гр. факультету забезпечення
державної безпеки Київського інституту
Національної гвардії України

Науковий керівник:

ДРУЧЕК ОЛЕНА ВАСИЛІВНА

к.ю.н., доцент, професор кафедри правового
забезпечення та правоохоронної діяльності
факультету забезпечення державної безпеки
Київського інституту Національної гвардії
України

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ІНСТИТУТІВ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Державна безпека завжди була одним із ключових елементів державотворення. Від княжої доби до сучасності українська держава формувала інститути, які забезпечували захист суспільства, влади та територіальної цілісності. Сучасне розуміння безпеки ґрунтується як на історичних традиціях, так і на новітніх правових та інституційних реформах, закріплених у Конституції України [6] та спеціальних законах [7; 8; 9].

У Київській Русі основними органами забезпечення порядку і безпеки були княжа дружина, варта та військові структури, підпорядковані князю. «Руська правда» визначала злочини проти державної влади та порядок покарання [1, с. 45–47]. Як зазначає О. Ярмиш, у цей період безпекові інститути не були відокремлені від влади, а ототожнювалися з особою правителя [2, с. 28]. Галицько-Волинська держава продовжила зазначену традицію, однак, удосконалила військово-адміністративну структуру для охорони кордонів.

Литовські статuti (1529, 1566, 1588 р.р.) закріплювали норми щодо злочинів проти держави, діяльність воєводських і замкових судів [1, с. 103]. Військово-адміністративні органи у період Литовсько-Руської та Польсько-Литовської держави одночасно виконували функції управління та безпеки. Як підкреслює І. Бойко, це зміцнювало державний апарат, але робило його інструментом шляхетської еліти [1, с. 110]. Безпека розумілася не як захист суспільства, а як підтримка влади.

У часи Козаччини, в межах Запорізької Січі, було вироблено особливу систему, де безпека була справою всієї громади. Військова рада мала широкі повноваження, а кошовий отаман забезпечував порядок і оборону [2, с. 157]. Водночас, надмірна воєнізація суспільного життя призводила до того, що навіть цивільні конфлікти вирішувалися військовими методами [1, с. 215]. Це стало національною традицією – розглядати безпеку, здебільшого, крізь призму військової сили.

У період визвольних змагань 1917–1921 р.р. уряди УНР і ЗУНР створили Державну варту та Вільне козацтво для забезпечення правопорядку й захисту влади. Конституція УНР 1918 р. визначала безпеку як функцію держави [1, с. 321]. Однак, відсутність єдиного керівництва і політична нестабільність унеможливили повноцінне функціонування цих інститутів [2, с. 248]. Це ще раз продемонструвало залежність ефективності безпекових структур від державної стабільності.

У радянський період органи ВЧК–НКВС–КДБ стали складовою централізованої репресивної системи. Вони були спрямовані не стільки на захист від зовнішніх загроз, скільки на контроль над населенням [3, с. 75]. Така модель гарантувала політичну стабільність, але підривала довіру суспільства й позбавляла інститути безпеки легітимності. Цей спадок значно ускладнив реформування незалежної України.

Після здобуття Україною незалежності правові засади сектору безпеки було закріплено у національному законодавстві. Зокрема, у ст. 17 Конституції України [6], яка визначає Збройні Сили основним інструментом оборони, Законі «Про Службу безпеки України» [7], Законі «Про Національну гвардію України» [8]. СБУ стала головним органом спеціального призначення [5, с. 56].

Важливим зовнішньополітичним фактором у контексті розбудови військової організації України став Будапештський меморандум 1994 р., що мав на меті забезпечити гарантії безпеки після відмови України від ядерної зброї. Однак, як показав подальший розвиток, ці гарантії не спрацювали, що актуалізувало потребу у власних сильних інститутах.

Після 2014 р. сектор безпеки зазнав докорінних змін. Як підкреслює Г. Ситник, реформи були спрямовані на відхід від радянської моделі та наближення до стандартів НАТО [4, с. 144]. Водночас, частина змін носила декларативний характер, а проблема надмірної централізації залишалася [4, с. 152]. Стратегія національної безпеки України (2020) [11] і Стратегія воєнної безпеки України (2021) [10] визначили пріоритет протидії зовнішній агресії та розвиток сил оборони.

Сьогодні особливої ваги набуває довіра суспільства до інститутів безпеки. Як наголошує В. Горбулін, перемога у сучасній війні залежить не лише від зброї, а й від ефективності інституцій, які забезпечують стійкість держави [3, с. 178]. Отже, сила держави вимірюється не тільки кількістю військ, а й якістю правових механізмів та суспільної підтримки.

Таким чином, формування інститутів державної безпеки в Україні пройшло складний шлях. У різні епохи їхня діяльність коливалася між двома полюсами – захистом держави як влади і захистом держави як суспільства. Сучасна модель намагається поєднати силу, право і демократичний контроль, проте досі зберігає вплив радянської спадщини. Головним викликом залишається створення інститутів, які не лише оборонятимуть країну, а й матимуть довіру громадян, що забезпечить їхню реальну ефективність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойко І. Й. Історія держави і права України. Львів : Світ, 2010. 540 с.
2. Ярмиш О. Н. Органи охорони правопорядку в історії України. Харків: Право, 2006. 368 с.
3. Горбулін В. П. (ред.). *Світова гібридна війна: український фронт* : колект. монографія. Київ : НІСД, 2017. 494 с.
4. Ситник Г. П., Орел М. Г. Національна безпека в контексті європейської інтеграції України. Київ : МАУП, 2021. 312 с.
5. *Служба безпеки України: історія і сучасність*. Київ: Вид-во СБУ, 2007. 320 с.
6. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
7. Закон України «Про Службу безпеки України» від 25.03.1992 р. № 2229-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 27. Ст. 382.
8. Закон України «Про Національну гвардію України» від 13.03.2014 р. № 876-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 17. Ст. 594.
9. Закон України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави» від 19.06.2003 р. № 975-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 46. Ст. 366.
10. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України» від 25.03.2021 р. № 121/2021.
11. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» від 14.09.2020 р. № 392/2020.

МЕЛЬНИК ОКСАНА ВІКТОРІВНА

доцент кафедри кримінального процесу, кандидат юридичних наук, доцент, Національна академія внутрішніх справ

ПОВАЖНЮК КСЕНІЯ ОЛЕГІВНА

здобувач вищої освіти ступеня бакалавра Навчально-наукового інституту поліцейської діяльності, Національна академія внутрішніх справ

**БАЛАНС МІЖ ДЕРЖАВНОЮ БЕЗПЕКОЮ ТА ПРАВАМИ ЛЮДИНИ:
МОРАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

Баланс між державною безпекою та правами конкретною людини є однією з ключових проблем сучасної правової та політичної думки, що набуває особливої актуальності в умовах воєнного стану. Державна безпека традиційно розглядається як фундаментальна умова існування суверенної держави, забезпечення її територіальної цілісності, стабільності конституційного ладу та захисту національних інтересів. Водночас концепція балансу передбачає не лише гарантування прав і свобод людини, а й виконання громадянами своїх обов'язків, особливо в умовах збройного конфлікту. Зокрема, відповідно до статті 65 Конституції України [1], захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України є обов'язком громадян.

Попри це, права і свободи людини становлять базову цінність демократичного суспільства, закріплену у міжнародних правових актах та Конституції, яка визначає людину, її життя і гідність найвищою соціальною цінністю [1]. У цьому контексті постає складне завдання узгодження цих двох складових, оскільки надмірне посилення безпекових заходів може призводити до необґрунтованого обмеження прав людини, тоді як абсолютна пріоритетність індивідуальних свобод без урахування безпекових ризиків може поставити під загрозу саме існування держави.

Як слушно зазначає А. Романова, «у воєнний час важливо забезпечувати правомірну поведінку громадян не лише через механізми примусу, а й через усвідомлення моральної відповідальності перед суспільством і майбутніми поколіннями» [2].

Сутність державної безпеки розкривається у Законі України «Про національну безпеку України», який визначає її як захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних і потенційних загроз [3]. Таким чином, *безпека не протиставляється правам людини*, а виступає необхідною передумовою їх реалізації. Водночас у практичній площині між цими категоріями виникає певне напруження, оскільки забезпечення безпеки часто потребує втручання держави у сферу індивідуальних прав і свобод, і необхідно чітко розуміти межі допустимих порушень в сфері державної безпеки.

Морально-правовий аспект цієї проблеми полягає у визначенні меж допустимого втручання держави. Відповідно до Конституції України, зокрема статті 64, конституційні права і свободи можуть бути обмежені в умовах воєнного або надзвичайного стану, що супроводжується тимчасовими обмеженнями свободи пересування, мирних зібрань та таємниці листування [1]. Деталізація цього положення міститься у Законі України «Про правовий режим воєнного стану», який передбачає можливість тимчасового обмеження окремих прав і свобод з метою відвернення загроз державній незалежності та територіальній цілісності [4]. Попри це, держава зобов'язана гарантувати дотримання базових прав відповідно до Конституції України та міжнародних стандартів. Такі обмеження мають бути чітко визначеними законом, пропорційними загрозам і застосовуватись лише на період дії воєнного стану [5].

Міжнародні стандарти, зокрема стаття 15 Європейської конвенції з прав людини [6], закріплюють, що відступ від зобов'язань під час надзвичайних ситуацій допускається лише за умови їх обґрунтованості та необхідності у демократичному суспільстві. Це означає, що навіть в умовах надзвичайних загроз держава не може діяти свавільно, а повинна забезпечувати належний баланс між публічними інтересами та індивідуальними правами.

Разом з тим, Конвенція визначає перелік прав, що не підлягають обмеженню (абсолютні права) навіть в умовах війни: право на життя (крім випадків смерті внаслідок правомірних воєнних дій), заборона катування, рабства та примусової праці [6].

Отже, баланс між державною безпекою та правами людини є складним і динамічним процесом, що передбачає постійне узгодження інтересів держави та особи. Його досягнення можливе лише за умови дотримання принципу верховенства права, чіткого нормативного регулювання та формування високого рівня правової і моральної свідомості суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96- ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Романова А. Правоохоронна діяльність і воєнний стан: морально-правові особливості. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: «Юридичні науки», 2022. № 3 (35). С. 89-94. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/dec/29213/14.pdf>.
3. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 31. Ст. 241.
4. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» : Закон України від 12 трав. 2015 р. № 389-VIII // Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19>.
5. Мельниченко Б. Б. Забезпечення прав і свобод людини і громадянина в Україні в умовах воєнного стану // *Право та державне управління*. 2023. № 4. С. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2023/23.pdf.
6. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : підписана в Римі, 04.11.1950 р.: в ред. від 01.08.2021 р. *Офіційний вісник України*. 2006. № 32. Ст. 2371. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

ОГАР АНАСТАСІЯ ПАВЛІВНА

курсантка 2 групи 2 курсу навчання Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

МОРОХОВСЬКИЙ МИКОЛА ЛЕОНІДОВИЧ

доцент кафедри загальновійськових дисциплін Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПРОФЕСІЙНЕ ВИГОРАННЯ ТА «ВТОМА ВІД РІШЕНЬ» В ХОДІ ТРИВАЛИХ БОЙОВИХ ДІЙ

Проблема професійного вигорання та «втоми від рішень» у командирів ланки відділення-взводу-рота в умовах тривалих бойових дій безпосередньо впливає на ефективність військового управління. Безперервність бойових зіткнень, хронічна невизначеність, дефіцит часу на аналіз обстановки та необхідність постійного прийняття рішень у ситуаціях

підвищеного ризику формують середовище, в якому командир тактичного рівня функціонує на межі критичного навантаження. Особливість його діяльності полягає у поєднанні різномірних функцій: управлінських, організаційних, логістичних, дисциплінарних і морально-психологічних, що об'єктивно створює передумови для глибокого когнітивного та емоційного виснаження [1, 2].

Механізми цього виснаження, своєю чергою, мають подвійний характер і проявляються через взаємодію феноменів “втоми від рішень” та професійного вигорання. Втома виникає як наслідок обмеженості когнітивних ресурсів, що відповідають за планування, самоконтроль і раціональний вибір. У бойових умовах командир змушений безперервно приймати рішення різного рівня складності, від стратегічно важливих до побутових, що поступово виснажує його здатність до глибокого аналізу. У відповідь психіка переходить у своєрідний “режим економії”, який проявляється у спрощенні оцінки ситуації, використанні шаблонних рішень, відкладенні складних управлінських кроків або, навпаки, у прийнятті імпульсивних і ризикованих рішень без належного осмислення [1,2].

Паралельно розвивається професійне вигорання як хронічний стрес, що включає емоційне виснаження, деперсоналізацію та зниження відчуття власної ефективності. У військовому контексті цей стан ускладнюється специфічними чинниками, такими як відповідальність за життя підлеглих, постійна загроза смерті, суттєвий вплив бойових втрат, моральні дилеми та дефіцит сну. Деперсоналізація може проявлятися у формуванні цинічного ставлення до підлеглих або противника, що є своєрідним психологічним захистом, але водночас підриває основу лідерства [3, 4]. Відчуття неефективності, у свою чергу, послаблює мотивацію до прийняття складних рішень та відповідальності за їх наслідки.

Ключовим є те, що зазначені процеси не існують ізольовано, а утворюють своєрідне замкнене коло деградації управлінської спроможності. Когнітивне виснаження призводить до помилок у прийнятті рішень або до їх відстрочки, що генерує нові стресові ситуації та посилює емоційне напруження. Це, своєю чергою, прискорює розвиток вигорання, яке ще більше знижує якість мислення, концентрацію уваги та здатність до адекватної оцінки ризиків [1, 3]. У результаті командир поступово втрачає гнучкість мислення, переходить від активної до пасивної моделі поведінки та опиняється у стані постійного гасіння криз, що є критично небезпечним у динамічному бойовому середовищі.

Наслідки цих процесів мають виражений системний характер і безпосередньо впливають на боєздатність підрозділу. Передусім відбувається деградація управління: звужується горизонт планування, зникає здатність до прогнозування розвитку обстановки, втрачається ініціатива. Командир починає діяти ситуативно, реагуючи на вже наявні проблеми замість їх упередження. Одночасно відбувається ерозія довіри та дисципліни в підрозділі. Виснажений лідер втрачає емпатію та здатність до ефективної комунікації, що призводить до сприйняття особового складу як ресурсу, а не як колективу. Це руйнує вертикаль довіри, знижує морально-психологічний стан бійців і підвищує ризик конфліктів, непокорі та деорганізації [3, 4].

Окрему загрозу становлять юридичні наслідки. У стані когнітивного та емоційного виснаження знижується здатність до належної правової оцінки ситуації, що може призводити до прийняття юридично некоректних рішень, порушення процедур або віддання наказів, які не відповідають нормам законодавства та міжнародного гуманітарного права. Це створює передумови для дисциплінарних проступків і правопорушень, а також підвищує індивідуальні ризики юридичної відповідальності командира.

З огляду на це, подолання проблеми потребує комплексного підходу, що поєднує індивідуальні та інституційні заходи. У площині оптимізації управління ключовим є раціональний розподіл навантаження. Делегування повноважень та посилення ролі сержантського складу дозволяють зменшити обсяг другорядних завдань, покладених на офіцера, зосередивши його когнітивні ресурси на прийнятті критично важливих тактичних рішень. Впровадження стандартних операційних процедур (SOP) забезпечує можливість

автоматизації типових дій, що знижує потребу у постійному аналізі рутинних ситуацій і дозволяє зберігати інтелектуальну енергію для вирішення нестандартних завдань.

Також має бути включене планування ротацій та організація режимів відновлення [1, 3]. Навіть короткостроковий вихід із зони активних бойових дій здатен суттєво відновити когнітивні функції, знизити рівень стресу та підвищити якість подальших рішень. Не менш важливою є так звана “бюрократична детоксикація” – оптимізація інформаційних потоків і скорочення надмірної звітності, яка часто стає додатковим джерелом перевантаження та посилює стан виснаження.

Психологічна складова протидії передбачає формування культури саморегуляції та усвідомленого ставлення до власного психічного стану. Навчання командирів навичкам раннього виявлення симптомів вигорання, управління стресом і відновлення уваги дозволяє своєчасно запобігати критичним формам виснаження. Не менш принципово важливою є усунення стереотипів психологічної допомоги. Вона має сприйматися не як ознака слабкості, а як необхідний елемент підтримання боєздатності, своєрідне “технічне обслуговування” ключового ресурсу війни – людського мислення.

Тому можна зазначити, що професійне вигорання та втома командирів нижчої ланки є взаємопов'язаними феноменами, що формують складний механізм зниження ефективності військового управління. Їх вплив виходить за межі індивідуального рівня і трансформується у фактор, що визначає стан дисципліни, рівень довіри, правову коректність дій і загальну боєздатність підрозділу. Зараз своєчасне виявлення, профілактика та інституційне врегулювання цих явищ є необхідною умовою забезпечення стійкості військ у сучасних умовах ведення війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Roy F. Baumeister, John Tierney. Willpower: Rediscovering the Greatest Human Strength. New York: Penguin Press, 2011. URL: https://www.researchgate.net/publication/280883366_WILLPOWER_Rediscovering_the_Greatest_Human_Strength.
2. Shai Danziger, Jonathan Levav, Liora Avnaim-Pesso. Extraneous factors in judicial decisions. Proceedings of the National Academy of Sciences. 2011. URL: <https://www.pnas.org/doi/10.1073/pnas.1018033108?utm>.
3. Anna Sjörds Dahlman, Caroline Hansson. Burnout.. Encyclopedia of Stress. URL: <https://www.sciencedirect.com/topics/psychology/burnout?utm>.
4. World Health Organization. Burn-out an “occupational phenomenon”: ICD-11. 2019. URL: <https://encyclopedia.pub/entry/history/show/51121?>.

ПАВЛОВА ОЛЕКСАНДРА ОЛЕКСАНДРІВНА
здобувач вищої освіти ПРс-23 групи, ННІ
цивільного захисту Національний університет
цивільного захисту України

ЧУБАНЬ ВІКТОРІЯ СЕРГІЇВНА
кандидат економічних наук, доцент
Національний університет цивільного захисту
України

БЛОКЧЕЙН-ТЕХНОЛОГІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОЗОРОСТІ ВИПЛАТ У СЕКТОРІ ОБОРОНИ

Питання справедливого та своєчасного нарахування додаткової грошової винагород є критичним для підтримання морально-психологічного стану особового складу. Проте чинна система базується на паперових наказах, журналах бойових дій та багаторівневій системі

звітності, що створює передумови для суб'єктивізму, затримок та зловживань (нарахування виплат особам, які фактично не перебували на «нулі»). Цифровізація цього процесу через впровадження блокчейн-технологій дозволяє перетворити систему виплат на прозорий, автоматизований та захищений від маніпуляцій механізм.

Блокчейн за своєю суттю є децентралізованою базою даних, де кожна транзакція зашифрована та пов'язана з попереднім. У площині модернізації фінансового забезпечення персоналу сектору безпеки і оборони імплементація зазначеної технології детермінує такі стратегічні переваги:

- неможливість видалення або зміни даних, адже жоден командир чи бухгалтер не зможе заднім числом змінити інформацію про перебування підрозділу в зоні бойових дій, якщо запис уже потрапив у блокчейн;
- простежуваність, оскільки кожна операція – від видачі бойового розпорядження до зарахування коштів на карту – залишає цифровий слід;
- автоматизація через смарт-контракти – програмний код, який автоматично виконує виплату при настанні певної умови (наприклад, підтвердження геолокації підрозділу та наявності наказу в реєстрі).

Для легітимізації такої системи необхідна трансформація нормативно-правового поля. Крізь призму теоретико-правової дедукції, алгоритмізований протокол смарт-контракту потребує нормативної легітимізації як інноваційна форма процесуальної реалізації електронного розпорядчого акта.

Алгоритм роботи «цифрової виплати» повинен включати:

- видачу бойового розпорядження, коли наказ оцифровується та вноситься в реєстр із використанням кваліфікованого електронного підпису командира;
- верифікацію перебування через дані з GPS-трекерів, систем зв'язку або звітів вищих штабів, що автоматично звіряються з бойовим розпорядженням;
- виконання контракту, де система автоматично розраховує кількість днів чи годин перебування в зоні бойових зіткнень;
- транзакцію, коли дані передаються в банківську установу для миттєвого нарахування.

Впровадження блокчейну дозволяє нівелювати типові корупційні схеми, такі як: «мертві душі», оскільки система вимагає цифрової ідентифікації кожного бійця; відкати, бо прямий зв'язок між наказом і виплатою виключає посередників; приховування затримок, адже будь-яка зупинка коштів на рахунках відомства стає видимою в реальному часі.

Незважаючи на переваги, існують специфічні ризики: кібербезпека та секретність вимагають шифрування даних найвищими стандартами, відсутність зв'язку в зонах РЕБ потребує механізмів відкладеної синхронізації.

Цифровізація виплат на базі блокчейну – це перехід від постфактум-контролю до превентивного контролю.

Використання блокчейну дозволить не лише заощадити державні кошти, а й побудувати найвищий рівень довіри між військовослужбовцем та державою. Використання блокчейну – це важливий аспект, адже чинна система оформлення виплат після поранення часто перетворюється на «друге коло пекла» для постраждалого через необхідність збору десятків паперових довідок у різних інстанціях (від бойової частини до госпіталів та ВЛК).

Сьогодні для отримання одноразової грошової допомоги рятувальник або військовий має пройти шлях отримання довідки про обставини травми (форма 5), висновку ВЛК про зв'язок поранення з виконанням обов'язків, встановлення групи інвалідності через МСЕК та подання заяви до фінансового органу. Проблема полягає в тому, що будь-яка помилка в одному документі чи втрата документу затягує процес на місяці. Автоматизація передбачає створення єдиного цифрового треку поранення, де кожен етап фіксується у блокчейні без можливості видалення чи підробки.

Концептуальна модель автоматизованого нарахування виплат детермінована наступною послідовністю операційних етапів:

- поранення фіксується первинною медичною допомогою в електронній системі, що стає першим блоком у ланцюгу;

- верифікація обставин відбувається автоматично через звірку часу і локації з бойовим розпорядженням;
- електронний висновок ВЛК вноситься безпосередньо в блокчейн, а смарт-контракт зчитує ступінь важкості поранення;
- миттєва транзакція ініціюється автоматично після появи фінального цифрового підпису лікаря та підтвердження втрати працездатності.

Переваги для персоналу включають усунення суб'єктивізму, ліквідацію корупції у ВЛК/МСЕК завдяки цифровим підписам та психологічний спокій, адже кошти надійдуть автоматично.

Автоматизація виплат по пораненню – це не просто технологія, це перетворення держави на сервісну систему, де соціальний захист стає безумовним правом, а не результатом бюрократичної боротьби.

Ефективна реалізація зазначених інновацій потребує розробки дорожньої карти пілотного проєкту «Смарт-реєстру виплат», адаптації профільних регуляторних актів до умов функціонування цифрових активів та формування закритого блокчейн-середовища під кураторством профільного департаменту Міноборони із залученням інфраструктурних потужностей державних фінансових та цифрових інституцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про віртуальні активи: Закон України від 17 лют. 2022 р. № 2074-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2022. №24. Ст. 183. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20> (дата звернення: 09.04.2026)
2. Петков С. В., Курило Т. В. Цифровізація публічного управління в умовах воєнного стану: правові аспекти та перспективи впровадження блокчейн-технологій. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. Вип. 2. С. 45–52.
3. Про електронні довірчі послуги: Закон України від 05 жовт. 2017 р. №2155-VIII (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19> (дата звернення: 09.04.2026).
4. Гребенюк М. В. Правові механізми соціального захисту військовослужбовців у цифровому суспільстві: від бюрократії до автоматизації. *Юридичний часопис*. 2024. № 1. С. 112–120.

ПЕРМЯКОВ ДМИТРО СЕРГІЙОВИЧ

здобувач вищої освіти факультету забезпечення державної безпеки Київського інституту Національної гвардії України

МАЛЬЦЕВ ВІТАЛІЙ ВІКТОРОВИЧ

кандидат юридичних наук, старший дослідник, заступник начальника кафедри забезпечення державної безпеки Київського інституту Національної гвардії України

СПІВПРАЦЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ З ФІЕР: МОЖЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ

Система європейської безпеки на початку 2025 року характеризується інтенсивною «європеїзацією» правоохоронних функцій, що детермінує необхідність поглибленої інтеграції Національної гвардії України (далі - НГУ) у міжнародні інституційні мережі. В умовах нівелювання чітких меж між внутрішніми та зовнішніми загрозами, феномен яких аналітики визначають як «інтерместична безпека», взаємодія з Асоціацією сил жандармерії та поліції в

статусі військової установи (далі - FIER) конститує стратегічний пріоритет для української держави [1, с. 69; 2]. Статус НГУ як повноправного члена FIER з 2017 року, а також отримання статусу спостерігача в Європейських силах жандармерії у 2024 році свідчать про високу готовність цієї інституції впроваджувати стандарти забезпечення публічного порядку відповідно до євроатлантичного напрямку розвитку [2; 3]. Платформа FIER пріоритезує обмін досвідом у критичних доменах людських ресурсів, нових технологій та організації служби, що дозволяє НГУ адаптуватися до викликів безпеки нового покоління. Військовий статус установи виступає фундаментальним фактором, який дозволяє НГУ інтегруватися в європейський безпековий простір значно ефективніше, ніж це здатні реалізувати суто цивільні структури, оскільки саме жандармерійна модель забезпечує необхідну гнучкість у реагуванні на гібридні загрози [4, с. 9; 5, с. 51].

Концептуальна основа жандармерійної моделі репрезентує «третій шлях» у системі забезпечення правопорядку, гармонійно поєднуючи військовий статус персоналу з виконанням цивільних правоохоронних функцій [6, с. 27]. Історична спадщина цієї моделі підтверджує її роль як інструменту державного суверенітету, здатної заповнювати «безпековий вакуум» там, де цивільна поліція виявляється дезорієнтованою через високу інтенсивність насильства [5, с. 62]. На відміну від суто цивільних структур, які часто не мають належної підготовки для дій в умовах гібридної війни, НГУ екстраполює військову ефективність на сферу публічного порядку. Яскравим доказом цього є події початку повномасштабного вторгнення, зокрема знищення гвардійцями чотирьох російських вертольотів під час спроби десантування противника в аеропорту «Антонов», що засвідчило неспроможність цивільних правоохоронців замінити військові формування в моменти екстремальної ескалації [3]. Більше того, жандармерійна модель функціонує як оптимальний юридичний «місток» для функціонування системи військової юстиції та правопорядку всередині збройних сил, що є критично важливим в умовах воєнного стану, коли цивільна поліція позбавлена відповідних повноважень та специфічної компетенції [7]. Екстремальна універсальність моделі детермінує її життєздатність як ключового чинника стійкості держави, доводячи, що демілітаризація за умов постійної воєнної загрози не є оптимальною стратегією [4, с. 10].

Адаптація європейських стандартів у межах FIER трансформує НГУ відповідно до принципів «Human Security» (людської безпеки) та доктрини «Responsibility to Protect» (R2P), де пріоритет зміщується з охорони державних інституцій на захист прав кожного громадянина [1, с. 75]. Практичне впровадження концепцій управління натовпом та використання нелетальних методів дозволяє мінімізувати ескалацію насильства під час стабілізаційних заходів [6, с. 40]. У 2025 році, під час головування Франції у FIER, особлива увага приділяється інтеграції штучного інтелекту в систему управління людськими ресурсами. НГУ впроваджує інноваційні рішення, такі як чат-боти для консультування персоналу, системи масової обробки файлів кандидатів під час рекрутингу та предиктивні інструменти для моніторингу професійного здоров'я гвардійців, що дозволяє виявляти психологічні ризики на ранніх етапах [8]. Така трансформація свідчить про еволюцію НГУ в сучасний сервіс безпеки, що корелює із західноєвропейськими моделями, які здатні ефективно діяти на деокупованих територіях [1, с. 88].

Підсумовуючи результати інтеграції, слід констатувати, що обраний вектор розвитку детермінує найвищий рівень суспільної довіри до НГУ, який станом на жовтень 2024 року досяг рекордних 86% [3]. Це підкреслює успішність перетворення інституції на зразок європейської жандармерії, здатної виконувати завдання в усьому спектрі — від повсякденного патрулювання до відсічі збройній агресії, що стало особливо помітним на 11-ту річницю створення оновленої Гвардії у березні 2025 року [3]. Подальші перспективи корелюють із необхідністю подолання викликів щодо гармонізації законодавства, усунення мовних бар'єрів та технічного переоснащення підрозділів. Співпраця з FIER виступає не просто платформою для обміну технічними даними, а каталізатором внутрішньої модернізації, що дозволяє НГУ виступати гарантом демократичного правопорядку в умовах довготривалої нестабільності. Взаємодія з європейськими партнерами в комісіях з міжнародних справ та нових технологій

пріоритезує розвиток НГУ як високотехнологічної структури, яка поєднує військову потужність із сервісним підходом до безпеки громадянина [2; 8].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Marczuk K. P. A contemporary internal security concept and its implications for gendarmerie-type forces. *Gendarmeries and the Security Challenges of the 21st Century*. 2011. P. 69–95. URL: <https://www.fiep.org/wp-content/uploads/2011/12/E-reader-FIEP-Seminarbook.pdf>.
2. The Association. *International Association of Gendarmeries and Police Forces with Military Status (FIEP)*. URL: <https://www.fiep.org/about-fiep/the-association/>.
3. National Guard of Ukraine – Observer Member. *European Gendarmerie Force (EUROGENDFOR)*. URL: <https://eurogendfor.org/participating-forces/national-guard-of-ukraine/>.
4. Hovens J. L., Elk G. A. G. *Gendarmeries and the Security Challenges of the 21st Century*. Royal Marechaussee, 2011. 360 p. URL: https://www.academia.edu/17124357/GENDARMERIES_AND_THE_SECURITY_CHALLENGES_OF_THE_21ST_CENTURY.
5. Bruggeman W. *Gendarmeries and the Security Challenges in the 21st Century: Some introductory remarks*. *Gendarmeries and the Security Challenges of the 21st Century*. 2011. P. 51–68. URL: <https://www.fiep.org/wp-content/uploads/2011/12/E-reader-FIEP-Seminarbook.pdf>.
6. Gobinet P. The gendarmerie alternative: Is there a case for the existence of police organisations with military status in the twenty-first century European security apparatus? *International Journal of Police Science & Management*. 2008. Vol. 10. No. 4. P. 448–463.
7. Самофалов М., Марценюк О. Військова поліція чи жандармерія? Частина друга. Центр оборонних стратегій. 2023. 17 серпня. URL: <https://defence.org.ua/analitika/viyskova-politsiya-chi-zhandarmeriya-chastina-druga/>.
8. FIEP: the French Gendarmerie Nationale in Chile for the first commission of its Presidency. *FIEP International Association News*. 2025. January 20. URL: <https://www.fiep.org/news/fiep-french-gendarmerie-chile/>.

ПЛІХТЯК РОМАН ТАРАСОВИЧ

курсант навчально-наукового інституту №1
Харківського національного університету
внутрішніх справ

ПЧЕЛІН ВІТАЛІЙ БОРИСОВИЧ

доктор юридичних наук, професор, професор
кафедри адміністративної діяльності
Харківського національного університету
внутрішніх справ

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ З ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ОСОБИ В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах збройної агресії та дії правового режиму воєнного стану питання взаємодії підрозділів Національної поліції України (далі – НПУ) та Національної гвардії України (далі – НГУ) набуває особливого значення. Це можна пояснити тим, що саме на цих суб'єктів покладається певна частка із забезпечення публічної безпеки та охорони громадської безпеки, дотримання вимог обмежень режиму воєнного стану та ін. Не викликає сумніву, що від того наскільки повно й якісно визначено правові засади здійснення такої взаємодії, виконання спільних завдань та функцій, напряму залежить ефективність такої погодженої за часом і місцем діяльності.

При цьому, здебільшого, учені-правознавці, правові засади розглядають як виключно нормативні основи функціонування певної сфери суспільних відносин, що об'єктивізовано в сукупності нормативно-правових актів, які їх регламентують [11, с. 108]. Такі нормативно-правові акти різняться між собою залежно від юридичної сили окремого з них.

Зокрема, в першу чергу, слід вказати на приписи Конституції України, яка проголосила, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави (ст. 3). Ба більше, Основний Закон України передбачає, що в разі воєнного стану ці права особи можуть бути обмежені, але не можуть бути скасовані (ст.64). Також слід зазначити на ст. 55 даного нормативно-правового акта, яка гарантує судовий захист прав і свобод, а отже, будь-які неправомірні дії представників правоохоронних органів можуть бути оскаржені [2], в установленому законодавством порядку. Дещо в схожий спосіб питання взаємодії регламентовано міжнародними договорами України, серед яких, як приклад, слід вказати Європейська конвенція з прав людини [3] та Міжнародний пакт про громадянські і політичні права [4].

Окрема група нормативно-правових актів, що регламентують питання взаємодії НПУ та НГУ представлена численними законами України, серед яких, в першу чергу, слід назвати Закон України «Про правовий режим воєнного стану», який закріплює правові засади діяльності органів державної влади, військового командування в умовах воєнного стану, гарантії прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб [5]. Також слід вказати на закони України, які закріплюють правовий статус НПУ та НГУ, зокрема, Закон України «Про Національну поліцію», який визначає правові засади організації та діяльності Національної поліції України, статус поліцейських, а також порядок проходження служби в Національній поліції України [6]. У цьому ж контексті слід вказати на Закон України «Про Національну гвардію», який визначає правові засади організації та порядку діяльності Національної гвардії України, її загальну структуру, функції та повноваження [7].

Найбільш детально правові засади взаємодії НПУ та НГУ визначено приписами підзаконних нормативно-правових актів. Постанови Кабінету Міністрів України конкретизують і деталізують положення законодавства на практичному рівні, зокрема це Постанови Кабінету Міністрів України №1455 [9] та №1456 [10] від 29 грудня 2021 року, які визначають порядок запровадження та реалізації заходів особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження пересування громадян, іноземців і осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів на територіях, де введено воєнний стан.

Особливу роль у деталізації відіграють відомчі нормативно-правові акти, зокрема накази Міністерства внутрішніх справ України. Таким прикладом є наказ МВС України від 10 серпня 2016 року № 773, яким затверджено Порядок організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку, що визначає механізм організації взаємодії Національної гвардії України (далі - НГУ) та Національної поліції України у сфері забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку [8].

Підсумовуючи можна сказати, що правові засади взаємодії підрозділів НПУ та НГУ в умовах дії правового режиму воєнного стану є багаторівневою та комплексною системою, що представлена сукупністю нормативно-правових актів різної юридичної сили. Таку систему становлять Конституція України, міжнародно-правові акти, закони України, а також підзаконні нормативно-правові акти, прийняті відповідними суб'єктами, серед яких, у першу чергу, слід назвати Кабінет Міністрів України та МВС України. Дослідження цих актів дає можливість стверджувати, що взаємодія НПУ і НГУ спрямована не тільки на підтримання правопорядку та виконання безпекових завдань, а й на забезпечення прав і свобод людини навіть в умовах дії правового режиму воєнного стану. При цьому варто враховувати, що основоположні засади такої взаємодії мають бути регламентовані виключно приписами законів України, що обумовлено дією принципу законності діяльності вказаних правоохоронних органів.

СПИСКИ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пчелін В.Б. Сутність нормативно-правового регулювання організації адміністративного судочинства України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Вип. 6. Т. 2. С. 106–109.
2. Конституція України: закон України від 28.06.1996 № 254к/96 ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини): міжнародний документ від 04.11.1950. *Офіційний вісник України*. 1998. № 13. Стор. 270.
4. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: Пакт Організації Об'єднаних Націй від 16.12.1966 № 995_043.
5. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. *Офіційний вісник України*. 2015. №46. Стор.13. ст.1449.
6. Про Національну поліцію: закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.
7. Про Національну гвардію України: Закон України від 13.03.2014 № 876-VII. *Офіційний вісник України*. 2014. №24. Стор.9. ст.728
8. Про затвердження Порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку: Наказ Міністерства внутрішніх справ від 10.08.2016 №773. *Офіційний вісник України*. 2016. №77. Стор.103. ст.2582.
9. Про затвердження Порядку встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 №1455. *Офіційний вісник України*. 2022. №11. Стор.39. ст.584.
10. Про затвердження Порядку перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 №1456. *Офіційний вісник України*. 2022. №12. Стор.62. ст.641.

ПОЛЩУК СЕРГІЙ ПАВЛОВИЧ

курсант, Національна академія державної прикордонної служби імені Богдана Хмельницького

БАБІЧ ОЛЬГА ВАСИЛІВНА,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Національна академія державної прикордонної служби імені Богдана Хмельницького

**ЛІНГВІСТИЧНА ВЗАЄМОСУМІСНІСТЬ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНОГО
БОЙОВОГО ЗАСТОСУВАННЯ ПІДРОЗДІЛІВ У СПІЛЬНИХ ОПЕРАЦІЯХ З
КРАЇНАМИ НАТО**

Сучасна архітектура глобальної безпеки та динаміка збройних конфліктів ХХІ століття диктують нові вимоги до спроможностей національних збройних сил. Перехід від концепції ізолюваного ведення бойових дій до стратегії коаліційної взаємодії в межах колективної оборони НАТО висуває на перший план проблему сумісності. Проте досвід останніх десятиліть, зокрема локальних воєн та масштабних операцій із підтримання миру, доводить:

наявність спільних технічних платформ та ідентичного озброєння не гарантує успіху, якщо між підрозділами існує критичний розрив у розумінні стратегічного та тактичного замислу.

Лінгвістична взаємосумісність сьогодні перестає бути виключно гуманітарним чи освітнім питанням. Вона трансформується у стратегічний імператив, що безпосередньо впливає на летальність підрозділів, їхню маневреність та живучість на полі бою. У багатонаціональному операційному середовищі мова виступає не просто засобом комунікації, а ключовим елементом системи управління військами (C2), що забезпечує єдність зусиль (Unity of Effort) та цілісність інформаційного простору.

Актуальність даної теми зумовлена активною інтеграцією Збройних Сил України до євроатлантичних безпекових структур. В умовах відсічі збройній агресії, коли взаємодія з іноземними радниками, логістичними центрами та підрозділами країн-партнерів відбувається в режимі реального часу, будь-яка мовна двозначність може призвести до стратегічних прорахунків.

Дана робота має на меті розкрити механізми впливу мовної підготовки на ефективність бойового застосування підрозділів, проаналізувати стандарти НАТО у сфері лінгвістичної сумісності та визначити практичні кроки щодо впровадження єдиного понятійного апарату в повсякденну діяльність та бойову роботу військ.

Сучасні збройні конфлікти характеризуються високим рівнем інтеграції різних видів військ та багатонаціональним характером контингентів. У таких умовах концепція Interoperability (взаємосумісності) стає наріжним каменем успіху. Вона традиційно поділяється на технічну (сумісність озброєння та систем зв'язку), процедурну (єдині статuti та протоколи) та людську. Саме лінгвістична взаємосумісність є критичним компонентом «людського фактора».

Лінгвістична взаємосумісність – це здатність військовослужбовців різних країн спілкуватися єдиною, зрозумілою для всіх сторін мовою (здебільшого англійською як робочою мовою Альянсу) з використанням уніфікованої військової термінології. Без цього фундаменту навіть найсучасніша зброя втрачає свою ефективність, оскільки цикл передачі інформації від виявлення цілі до її ураження критично сповільнюється або зазнає викривлень.

Для забезпечення єдиного підходу до оцінки мовних знань у НАТО діє стандарт STANAG 6001. Він визначає рівні володіння мовою (від 0 до 5) за чотирма навичками: читання, аудіювання, говоріння та письмо.

Для ефективного бойового застосування на рівні підрозділів критично важливим є рівень SLP 2222 (Limited Working Proficiency) для сержантського складу та SLP 3333 (Professional Working Proficiency) для офіцерів управління.

Ключовими аспектами стандартизації є однозначність термінів: Використання словника NATO Term (AAP-06) виключає можливість двозначного трактування наказів. Наприклад, термін «Destroy» (знищити) у військовому контексті НАТО має чітко визначений відсоток втрат ворога, який потрібно нанести, що відрізняється від «Neutralize» (нейтралізувати) ж лаконічність: Військова мова НАТО побудована на принципах стислості (Brevity). Це дозволяє передавати складні тактичні ситуації мінімальною кількістю слів, що життєво важливо в умовах активних перешкод у радіоефірі.

Ефективність управління (Command and Control – C2) безпосередньо залежить від швидкості проходження інформації по вертикалі та горизонталі. Лінгвістичні бар'єри створюють так зване «тертя війни» (friction), описане Клаузевіцем, але в інформаційному вимірі.

Оперативними перевагами лінгвістичної сумісності є скорочення циклу OODA: (Observe, Orient, Decide, Act). Командир, який розуміє доповіді партнерів без перекладача, приймає рішення на 30–50% швидше; інтеграція в мережецентричні системи: Сучасні автоматизовані системи управління (АСУ), такі як DELTA або закордонні аналоги, використовують англомовні інтерфейси та протоколи обміну даними (Link 16 тощо). Мовна грамотність оператора є запорукою коректного введення даних; мінімізація ризику Friendly Fire: У багатонаціональних операціях швидка ідентифікація «свій–чужий» часто відбувається через голосовий радіообмін. Нечітка вимова або незнання кодових слів може призвести до трагічних помилок.

Окремим аспектом є дотримання процедур Voice Procedure (згідно з АСР-125). Лінгвістична взаємосумісність тут проявляється у впевненому володінні фонетичним алфавітом (Alpha, Bravo, Charlie); стандартними фразами-індикаторами (Prowords), такими як «Roger», «Wilco», «Out», «Over»; методами візуальної та сигнальної комунікації, які дублюють мовні команди.

Коли підрозділ діє в складі багатонаціональної бригади, використання єдиних процедур виклику вогню артилерії (Call for Fire) або запиту на медичну евакуацію (9-Line Medevac) рятує життя. Помилка в одному числівнику через мовний бар'єр може спрямувати снаряд не за тими координатами.

Бойове братерство будується на довірі. Якщо офіцер зв'язку чи командир суміжного підрозділу не може вільно порозумітися з колегами з країн НАТО, це створює відчуття ізольованості та невпевненості.

Лінгвістична компетенція сприяє горизонтальній інтеграції: сержанти різних країн можуть обмінюватися досвідом та координувати дії на місцях без залучення вищого штабу; культурний взаємосумісності: мова є носієм військової культури. Розуміння західного стилю управління (Mission Command), де акцент робиться на ініціативі підлеглого, неможливе без глибокого розуміння мовних нюансів статутів.

Для досягнення реальної, а не паперової взаємосумісності, пропонується:

1. Інтеграція мови в польові навчання: Англійська мова має звучати не в класах, а на полігонах під час відпрацювання тактичних дій.
2. Створення англійськомовного середовища: Використання стандартних натовських топографічних знаків (APP-6) та маркування на картах виключно англійською мовою.
3. Підготовка «лінгвістичних лідерів»: У кожному відділенні/взводі має бути принаймні одна особа, здатна вести радіообмін за стандартами НАТО.

Отже, лінгвістична взаємосумісність є не просто технічним параметром чи освітньою вимогою, а критичною бойовою спроможністю, яка визначає архітектуру сучасних військових операцій. У контексті глобальної інтеграції та переходу до мережецентричних методів ведення війни, мова стає універсальним інтерфейсом, що забезпечує безперебійне функціонування складної системи «людина–машина–підрозділ».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. NATO. STANAG 6001. Language Proficiency Levels. Edition 5. NATO Standardization Office, 2011. 28 p.
2. NATO. AAP-06. NATO Glossary of Terms and Definitions. Allied Administrative Publication, 2020. 432 p.
3. Wolf, H. G., Latić, D. Military English. In: *The Wiley Blackwell Encyclopedia of World Englishes*. Wiley-Blackwell, 2025. P. 1–12.

ПРОЦЮК ТЕТЯНА БОГДАНІВНА

кандидат економічних наук, доцент
Національний університет оборони України

ЦЕНТРАЛІЗОВАНА ЗАКУПІВЕЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ В СИСТЕМІ МІНІМІЗАЦІЇ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВИХ РИЗИКІВ ОБОРОННИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабне вторгнення рф в Україну кардинально трансформувало правові умови здійснення системи оборонних закупівель. Україна була змушена перейти від стандартних конкурентних процедур до надзвичайних правових режимів, що зумовило виникнення колізії між двома фундаментальними принципами: оперативністю постачання для потреб оборони та збереженням юридичних запобіжників проти корупції і зловживань.

Саме використання моделі централізованої закупівельної організації (далі – ЦЗО) для закупівель у сфері оборони дозволяє частково розв'язати колізію між оперативністю та правовою визначеністю, що стоять перед забезпеченням національної безпеки в умовах воєнного стану. Проте чи достатньо цього для мінімізації господарсько-правових ризиків або ж породжує нові ризики – ця проблематика залишається відкритою.

В міжнародних документах централізована закупівельна організація (англ. Central Purchasing Body, CPB) визначається як спеціалізована інституція, що консолідує попит кількох замовників, здійснює закупівлі від їхнього імені та управляє рамковими угодами. Саме таке визначення закріплено у Директиві ЄС 2014/24/ЄС про публічні закупівлі, яка є основним регуляторним орієнтиром для країн-членів та асоційованих держав, зокрема України [1].

Система правового регулювання закупівель в Україні побудована за дворівневою моделлю. На загальному рівні діє Закон України «Про публічні закупівлі», який встановлює правові та економічні засади здійснення закупівель для потреб держави [2]. На спеціальному рівні – Закон України «Про оборонні закупівлі», який визначає загальні правові засади планування та особливостей здійснення закупівель товарів, робіт і послуг оборонного призначення [3].

ЦЗО визначена у пункті 38 частини 1 статті 1 Закону України «Про публічні закупівлі» як юридична особа державної або комунальної власності, що визначається Кабінетом Міністрів України як замовник, яка організовує і проводить тендери та закупівлі за рамковими угодами в інтересах інших замовників [2]. Набуваючи статусу ЦЗО, така організація приймає на себе всі права та обов'язки замовника, передбачені законом.

Особливості створення та функціонування ЦЗО визначаються відповідно постановою Кабінету Міністрів України від 27.12.2018 № 1216 «Про особливості створення та діяльності централізованих закупівельних організацій» [4]. Водночас в умовах воєнного стану загальна модель ЦЗО була суттєво модифікована у зв'язку із прийняттям постанови Кабінету Міністрів України від 11.11.2022 № 1275 «Деякі питання здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану» (далі – Постанова №1275), яка стала ключовим нормативним актом, що запровадив особливий порядок для оборонного сектору.

Принциповою новелою Постанови № 1275 є те, що укладення державних контрактів (договорів) на оборонні закупівлі під час воєнного стану здійснюється без застосування стандартних процедур закупівель/спрощених закупівель, визначених Законами «Про публічні закупівлі» та «Про оборонні закупівлі», – натомість відповідно до норм Цивільного кодексу України на підставі наданої постачальником комерційної пропозиції [5].

Перехід від адміністративно-процедурного до цивільно-господарського правового режиму укладення договорів є принциповою зміною правової природи відносин у сфері оборонних закупівель. Це зумовлює виникнення таких господарсько-правових ризиків: по-перше, відсутність обов'язковості конкурентних процедур; по-друге, застосування загальних норм про договір у господарській діяльності; по-третє, підвищення значення внутрішніх правових запобіжників ЦЗО.

Крім цього, постанова Кабінету Міністрів України від 06.04.2026 № 447 «Деякі питання діяльності централізованої закупівельної організації для забезпечення потреб державних замовників у сфері оборони на період дії правового режиму воєнного стану» (далі – Постанова №447) є найновішим нормативним актом у досліджуваній сфері. Відповідно до неї державне підприємство Міністерства оборони України «Агенція оборонних закупівель» (далі – Агенція оборонних закупівель) офіційно отримало статус централізованої закупівельної організації для забезпечення потреб державних замовників у сфері оборони [6].

Постанова №447 визначає особливості діяльності ЦЗО та встановлює чіткий механізм роботи Агенції оборонних закупівель як професійного посередника між державою та ринком. Агенції оборонних закупівель також надано повноваження адміністратора електронного каталогу Prozorro Market із правом формувати спеціалізовані категорії товарів виключно для потреб Сил оборони.

Принципово важливою господарсько-правовою конструкцією, закладеною Постановою №447, є механізм договору про надання послуг між ЦЗО та державним замовником. Цей договір визначає: предмет та обсяги закупівель, права й обов'язки сторін під час планування

та проведення процедур, порядок інформаційної взаємодії, строки та відповідальність сторін. При цьому послуги ЦЗО для державних замовників надаються на безоплатній основі [6].

Таким чином, ЦЗО в оборонній сфері в сьогоденні виступає ключовим структурним елементом в забезпеченні національної безпеки. Перехід до цивільно-правових засад укладення договорів вимагає посилення господарської відповідальності сторін. Запровадження ЦЗО в особі Агенції оборонних закупівель є кроком до інституційної концентрації відповідальності, однак ефективність цієї моделі залежить від розробки внутрішніх правових запобіжників, здатних компенсувати відмову від конкурентних процедур в умовах воєнного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Директива Європейського Парламенту і Ради 2014/24/ЄС про публічні закупівлі та скасування Директиви 2004/18/ЄС : від 26.02.2014. *Official Journal of the European Union*. L 94. 28.03.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_052-14#n23.
2. Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 9. Ст. 89. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19>.
3. Про оборонні закупівлі : Закон України від 17.07.2020 № 808-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 47. Ст. 408. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/808-20>.
4. Про особливості створення та діяльності централізованих закупівельних організацій : постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2018 № 1216. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1216-2018-п>.
5. Деякі питання здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 11.11.2022 № 1275. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1275-2022-п>.
6. Деякі питання діяльності централізованої закупівельної організації для забезпечення потреб державних замовників у сфері оборони на період дії правового режиму воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 06.04.2026 № 447. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447-2026-п>.

ROMANIUK VIKTORIIA

PhD in Pedagogy

National Defence University of Ukraine

LINGUISTIC SUPPORT FOR PERSONNEL PERFORMANCE IN THE SECURITY AND DEFENCE SECTOR: MODERN CHALLENGES AND PROSPECTS

The current stage of development of Ukraine's security and defence sector is characterized by significant transformations driven by both internal security challenges and external political factors, particularly the country's Euro-Atlantic integration. Under these conditions, the issue of effective linguistic support for personnel performance becomes increasingly relevant, as it is an important component of professional training and readiness to perform duties in an international environment [7].

Linguistic support for personnel performance in the security and defence sector should be considered a multidimensional system that includes the formation of foreign language communicative competence, the development of professionally oriented language skills, and the provision of effective intercultural interaction [2]. In the contemporary context, a foreign language, primarily English, serves not only as a means of communication but also as a tool for professional activity, providing access to international standards and enabling participation in joint operations, exercises, and peacekeeping missions.

The relevance of the research problem is intensified by the need to align the level of foreign language training of security and defence personnel with international standards. An important role in this process

is played by the implementation of STANAG 6001 (2016), which defines language proficiency levels for military personnel and ensures the standardization of language proficiency requirements [8].

At the same time, it is important to harmonize this standard with the Common European Framework of Reference for Languages (CEFR), which facilitates the mobility of specialists and ensures the international recognition of their language proficiency levels [6].

The main challenges facing the system of linguistic support include the insufficient level of foreign language communicative competence among some personnel, the limited availability of teaching and methodological materials tailored to professional needs, and the insufficient integration of language and professional training [3].

Foreign language communicative competence includes linguistic, sociolinguistic, pragmatic, discursive, and strategic components and ensures effective professional communication in various situations [1, p. 78]. An important component of this competence is professionally oriented lexical competence.

A significant role in improving the effectiveness of linguistic support is played by the implementation of modern approaches to foreign language teaching, particularly communicative and competence-based approaches [4]. Their combination creates conditions for the development of a holistic system of foreign language training.

An important direction for improvement is the use of innovative pedagogical technologies, such as case studies, project-based learning, and simulation methods. These approaches bring the educational process closer to real professional conditions.

Particular attention should be paid to the use of information and communication technologies, which provide flexibility in learning, access to resources, and opportunities for the individualization of the educational process.

The development of sociocultural competence is equally important, as it ensures effective intercultural interaction and helps prevent communication barriers [6].

Thus, linguistic support constitutes an essential component of professional activity in the security and defence sector. Its effectiveness is determined by the level of foreign language competence, the ability to engage in intercultural interaction, and the readiness to apply language knowledge in practical activities. Improving this system requires a comprehensive approach that integrates modern technologies with a strong focus on real professional needs.

REFERENCES

1. Antonenko, V. I. (2021). Foreign language training of higher education students in the security and defence sector: European experience. *Bulletin of the National Defence University of Ukraine*, (3), pp. 78–84.
2. Bihych, O. B. (2013). *Methods of teaching foreign languages and cultures: Theory and practice*. Kyiv: Lenvit.
3. State Emergency Service of Ukraine. (2026). *Language training of personnel*. Retrieved April 5, 2026, from <https://indcz.dsns.gov.ua>.
4. Lahodynskiy, O. I. (2019). Foreign language training in the armed forces of the USA and Great Britain: Experience for Ukraine. *Collection of Scientific Works*, (2), 45–52.
5. Council of Europe. (2020). *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Companion Volume*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.
6. Decree of the President of Ukraine No. 238/2015 “On the National Security Strategy of Ukraine”. (2015). Retrieved April 6, 2026, from <https://www.president.gov.ua/documents/2382015-18903>.
7. NATO Standardization Office. (2016). *STANAG 6001: Language Proficiency Levels*. Brussels: NATO Standardization Office.

СМИК ІВАН АНДРІЙОВИЧ

курсант 214 навчальної групи, факультету
забезпечення державної безпеки, Київський
інститут Національної гвардії України

МОВНА ВЗАЄМОСУМІСНІСТЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЯК ЧИННИК ЕФЕКТИВНОСТІ БАГАТОНАЦІОНАЛЬНИХ НАВЧАНЬ

Сучасні умови розвитку сектору безпеки і оборони України зумовлюють необхідність активної участі у багатонаціональних військових навчаннях. Такі заходи спрямовані на досягнення оперативної взаємосумісності підрозділів різних держав, що є однією з ключових передумов ефективного виконання спільних завдань у межах міжнародного військового співробітництва. У доктрині НАТО AJP-3 наголошено, що вона забезпечує «єдину систему управління, координації та синхронізації операцій Альянсу» [1, с. 11]. У цьому контексті мовна взаємосумісність постає як базовий чинник координації, узгодженості дій та надійності управління у багатонаціональному середовищі.

Професійна іншомовна підготовка військовослужбовців є важливим складником сучасної військової освіти. В українських дослідженнях підкреслюється, що іншомовна компетентність є складовою професіограми офіцера, а також «важливим фактором реформування та розвитку Збройних Сил України» [6, с. 121]. Крім того, наголошується, що досягнення взаємосумісності з підрозділами держав-членів НАТО є неможливим без належної іншомовної підготовки особового складу [5, с. 125; 7, с. 639–640].

Особливого значення набуває англійська мова як основний інструмент професійної комунікації в багатонаціональних підрозділах. Відповідно до стандарту STANAG 6001 мовна підготовка оцінюється за чотирима основними видами мовленнєвої діяльності: аудіювання, говоріння, читання та письмо. У документі мовну компетентність визначено як «здатність людини до спонтанного спілкування загальною мовою» [2, с. 1-1]. Отже, йдеться не лише про знання лексики чи граматики, а про здатність ефективно діяти в реальних комунікативних ситуаціях службового й оперативного характеру [2, с. 1-1–1-2].

Під час багатонаціональних навчань труднощі комунікації можуть виникати навіть за умов високого рівня професійної підготовки військовослужбовців. До основних бар'єрів належать швидкий темп мовлення, насиченість військовою термінологією, відмінності у вимові та національні акценти. Саме тому в НАТО особливого значення набуває стандартизація мовлення. У публічно доступному глосарії аббревіатур НАТО зафіксовано, зокрема, такі скорочення, як SITREP (situation report), ETA (estimated time of arrival), AOO (area of operations) та HQ (headquarters) [3, с. S-12; 3, с. E-9; 3, с. A-23; 3, с. H-6]. Їх використання сприяє стислості, точності та однозначності службових повідомлень.

Окрему роль у забезпеченні надійного радіообміну відіграє фонетичний алфавіт НАТО. Його застосування мінімізує ймовірність помилкового сприйняття літер, кодів і назв в умовах шуму, технічних перешкод або різної вимови. НАТО прямо зазначає, що фонетичний алфавіт допомагає запобігати помилкам і непорозумінням, коли разом працюють люди з різних країн, які мають різні акценти та особливості вимови [4]. Тому використання форм на кшталт Alpha, Bravo, Lima, Mike є не формальністю, а інструментом оперативної безпеки комунікації.

Сучасна методика іншомовної підготовки військовослужбовців передбачає практико-орієнтоване навчання. Найефективнішими підходами вважаються рольові ігри, моделювання службових і бойових ситуацій, робота з автентичними матеріалами, ситуативні діалоги, кейси та використання цифрових і симуляційних програм [8, с. 515–517]. У новітніх дослідженнях підкреслюється, що без моделювання реальних комунікативних ситуацій неможливо суттєво підвищити рівень усного професійного спілкування [8, с. 517]. Це особливо важливо для підготовки до багатонаціональних навчань, де мовлення має бути точним, коротким, логічним і стійким до стресу.

Не менш значущим є і психологічний аспект мовної підготовки. У стресових умовах військовослужбовець може втрачати впевненість у використанні іноземної мови, що знижує

якість передачі інформації. Саме тому сучасні програми підготовки орієнтуються на поєднання мовної практики з елементами професійного навантаження, наближеного до реальних умов служби [5, с. 125–126; 8, с. 516–517]. Такий підхід формує не лише мовну компетентність, а й готовність до її ефективного застосування у складній оперативній обстановці.

Отже, мовна взаємосумісність військовослужбовців є одним із ключових чинників ефективності багатонаціональних військових навчань. Вона забезпечує точність обміну інформацією, сприяє координації спільних дій, зменшує ризик помилок та підвищує рівень довіри між представниками різних армій. Комплексна іншомовна підготовка, зорієнтована на стандарти НАТО, практичне мовлення, термінологічну точність і стресостійкість, створює підґрунтя для повноцінної інтеграції українських військовослужбовців у міжнародне безпечове середовище [1; 2; 5; 8; 10].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. NATO Standardization Office. Allied Joint Doctrine for the Conduct of Operations (AJP-3). Edition C, Version 1. Brussels : NATO Standardization Office, 2019.
2. NATO Standardization Office. ATrainP-5. Language Proficiency Levels. Edition A, Version 2. Brussels : NATO Standardization Office, 2016.
3. NATO Standardization Office. NATO Glossary of Abbreviations Used in NATO Documents and Publications (AAP-15). Brussels : NATO Standardization Office, 2021.
4. NATO. NATO phonetic alphabet, codes and signals. NATO News. 2017.
5. Мірненко В. Організація іншомовної підготовки військовослужбовців у вищих військових навчальних закладах та основні фактори, що на неї впливають. *Military Science*. 2024. Vol. 2, No. 4. P. 123–134. DOI: <https://doi.org/10.62524/msj.2024.2.4.11>.
6. Канова Л., Тарасенко С. Іншомовна компетентність як складова частина професіограми офіцера Збройних Сил України. Актуальні питання гуманітарних наук. 2021. Вип. 46, т. 2. С. 121–126. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/46-2-19>.
7. Гончарук Л. Роль англійської мови для Збройних Сил України. Наукові інновації та передові технології. 2024. № 1(29). С. 635–645. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-1\(29\)-635-645](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-1(29)-635-645).
8. Драч О., Миронова І. Формування навичок говоріння у фахівців військової сфери згідно стандартів НАТО (NATO STANAG 6001). Перспективи та інновації науки. 2025. № 1(47). С. 507–519. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-1\(47\)-507-519](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2025-1(47)-507-519).
9. Bureau for International Language Coordination. Best Practices in STANAG 6001 Testing. 2024.
10. Skilleås H. K., Grande B. Language Lessons Learned? NATO Requirements and Norwegian Officer Cadets. *Scandinavian Journal of Military Studies*. 2024. Vol. 7, No. 1. P. 1–12. DOI: <https://doi.org/10.31374/sjms.221>.

СМИК ІВАН АНДРІЙОВИЧ

здобувач вищої освіти бакалавра
факультету забезпечення державної безпеки
Київського інституту Національної гвардії України

ПОСМІТНА ВІКТОРІЯ ВІТАЛІЙВНА

професор кафедри філології та військового перекладу
Київського інституту Національної гвардії України,
кандидат філологічних наук, доцент

РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ У ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Державна мова – невід’ємний складник функціонування правової системи України та один із ключових інструментів реалізації публічної влади. Вона є не лише засобом комунікації, а й формою існування права, через яку закріплюють правові норми, здійснюють їх тлумачення та реалізацію. В

умовах воєнного стану значення державної мови суттєво посилюється, зокрема у сфері діяльності правоохоронних органів, що зумовлює актуальність дослідження.

Метою роботи є визначення ролі державної мови у правоохоронній діяльності, розкриття її функціонального значення та обґрунтування впливу мовного чинника на ефективність правозастосування в сучасних умовах.

Конституція України закріплює українську мову як державну та покладає на державу обов'язок забезпечувати її функціонування в усіх сферах суспільного життя [1]. У цьому контексті мова є одним із базових елементів правової держави, оскільки саме через неї забезпечується доступність права, його зрозумілість і передбачуваність.

У теорії держави і права юридичну мову розглядають як особливий різновид професійної мови, що характеризується точністю, формалізованістю та нормативністю [4; 5]. Вона виконує низку функцій: регулятивну (забезпечує вплив на суспільні відносини), комунікативну (забезпечує обмін правовою інформацією), інтерпретаційну (дозволяє тлумачити норми права) та охоронну (сприяє захисту прав і свобод людини).

Правоохоронні органи України є важливим елементом механізму держави, який забезпечує реалізацію правових норм, охорону правопорядку та безпеки. Їх діяльність охоплює процесуальну, адміністративну, оперативно-службову та організаційно-управлінську сфери. У кожній із цих сфер державна мова є обов'язковим інструментом здійснення повноважень, що забезпечує законність і юридичну визначеність [4].

Нормативно-правову основу застосування державної мови становить Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», який визначає обов'язковість її використання органами державної влади, зокрема правоохоронними органами, під час виконання службових обов'язків [2]. Державна мова використовується у діловодстві, підготовці процесуальних документів, прийнятті управлінських рішень і здійсненні офіційної комунікації.

Важливе значення державна мова має у кримінальному процесі. Відповідно до положень Кримінального процесуального кодексу України, кримінальне провадження здійснюється державною мовою з гарантуванням права учасників процесу користуватися перекладачем [3]. Це забезпечує реалізацію принципів законності, рівності сторін і доступу до правосуддя, що є фундаментальними засадами кримінального судочинства.

У сфері адміністративної діяльності правоохоронних органів державна мова використовується у складанні протоколів, винесенні постанов, здійсненні контролю та нагляду. Від точності та логічності юридичних формулювань залежить правильність застосування норм адміністративного права та ефективність захисту прав громадян [4].

На окрему увагу заслуговує дисциплінарна діяльність правоохоронних органів. Проведення службових розслідувань, оформлення матеріалів дисциплінарних проваджень і прийняття рішень потребують дотримання високих стандартів юридичної мови. Порушення мовних норм може призвести до юридичних помилок, що, у свою чергу, впливає на законність і обґрунтованість дисциплінарної відповідальності.

Застосування державної мови безпосередньо пов'язане з рівнем правової культури та правосвідомості працівників правоохоронних органів. Володіння юридичною мовою на належному рівні є складником професійної компетентності правоохоронця та передумовою ефективного виконання службових обов'язків [5]. Недостатній рівень мовної підготовки може призводити до помилок у правозастосуванні та зниження якості службової діяльності.

У сучасних умовах цифровізації та розвитку інформаційних технологій значення державної мови у правоохоронній діяльності також набуває нових аспектів. Електронне діловодство, автоматизовані системи документообігу, бази даних і комунікаційні платформи функціонують на основі стандартизованої юридичної мови, що вимагає уніфікації термінології та дотримання мовних норм.

В умовах воєнного стану державна мова виконує додаткову інтеграційну та безпекову функцію. Вона забезпечує єдність правового простору, сприяє зміцненню державної дисципліни та підвищує ефективність управлінських рішень [6]. Крім того, використання державної мови є важливим чинником інформаційної безпеки та протидії дезінформації.

Отже, державна мова у правоохоронній діяльності є не лише засобом формального оформлення правових актів, а й ключовим елементом забезпечення законності, правопорядку та прав людини. Від рівня володіння державною мовою залежить якість правозастосування, ефективність діяльності правоохоронних органів і рівень довіри суспільства до них.

У сучасних умовах значення державної мови у правоохоронній сфері невідмінно зростає. Це обумовлює необхідність підвищення мовної підготовки суб'єктів правоохоронної діяльності, удосконалення мовних стандартів і забезпечення належного контролю за дотриманням мовного законодавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (зі змін.).
2. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25.04.2019 № 2704-VIII.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI (зі змін.).
4. Бандурка О. М. Теорія держави і права : підручник. Харків : Право, 2021.
5. Тацій В. Я., Петришин О. В. Теорія держави і права : підручник. Харків : Право, 2022.
6. Шемшученко Ю. С. Правова система України в умовах воєнного стану. Київ : Юридична думка, 2023.

СОКОЛОВ ВЛАДИСЛАВ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

викладач кафедри криміналістичного забезпечення та
судових експертиз навчально-наукового експертно-
криміналістичного інституту Національної академії
внутрішніх справ

КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОКУМЕНТУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ БЕЗПІЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ

Воєнні злочини є однією з найтяжчих категорій міжнародних злочинів, що становлять серйозне порушення норм міжнародного гуманітарного права. Основні норми, що визначають поняття та відповідальність за воєнні злочини, закріплені у Женевських конвенціях 1949 року та Римському статуті Міжнародного кримінального суду.

Історично проблема притягнення до відповідальності за воєнні злочини набула особливого значення після Другої світової війни. Саме тоді були створені Нюрнберзький та Токійський міжнародні військові трибунали, які вперше заклали основи міжнародного кримінального правосуддя щодо осіб, винних у тяжких порушеннях законів і звичаїв війни. У подальшому міжнародна спільнота розвивала механізми притягнення до відповідальності через створення спеціальних трибуналів щодо злочинів у колишній Югославії та Руанді, а також через діяльність Міжнародного кримінального суду.

На жаль, проблема воєнних злочинів набула особливої актуальності для України після початку збройної агресії Російської Федерації. З 2014 року, а особливо після повномасштабного вторгнення у 2022 році, на території України було зафіксовано численні факти порушення міжнародного гуманітарного права.

При дослідженні цього питання важливо розмежовувати поняття військового та воєнного злочину. Воєнні злочини - міжнародні злочини, порушення міжнародних законів та звичаїв війни. Воєнні злочини перераховані в статті 8 Римського статуту Міжнародного кримінального суду. Військові злочини - (стаття 401 КК України) кримінальні правопорушення проти встановленого законодавством України порядку несення або проходження військової служби. На відміну від воєнних злочинів, військові злочини можуть вчинятися не тільки під час війни, а й в мирний час (наприклад, порушення статутних

взаємовідносин, непокора начальству, знищення або пошкодження військового майна) [2].

Воєнні злочини можна розділити на два види: а) серйозні порушення Женевських конвенцій 1949 року, а саме навмисні вбивства, катування, спричинення страждань, депортація населення, взяття заручників тощо; б) інші серйозні порушення законів і звичаїв війни (навмисні напади на цивільне населення та об'єкти, персонал і транспорт гуманітарної допомоги, вбивство і поранення воюючих осіб, що склали зброю, неналежне використання прапора ворога, умисні напади на релігійні, культурні, історичні об'єкти, шпиталі, заява про те, що пощади не буде, пограбування міст тощо) (ст. 8 Статуту Міжнародного кримінального суду) [2].

З розвитком сучасних технологій спостерігається активне розширення сфер застосування безпілотних літальних апаратів. Сьогодні БПЛА використовуються не лише у військовій, оборонній та рятувальній діяльності, а й як ефективний технічний засіб під час розслідування кримінальних правопорушень.

Ефективність використання БПЛА у досудовому розслідуванні пов'язана з багатим функціоналом та модифікацією нових апаратів [5]. Зокрема, при дослідженні воєнних злочинів в Україні вони є важливим інструментом для збирання доказів та забезпечення належної фіксації злочинів. БПЛА дозволяють ефективно здійснювати моніторинг великих територій, отримувати фото- та відеодокази в режимі реального часу, а також сприяють точному картографуванню місць подій. Це має важливе значення у процесі збирання інформації, документування воєнних злочинів та подальшого притягнення винних осіб до відповідальності. Окрім того, застосування безпілотних літальних апаратів підвищує безпеку та оперативність проведення слідчих дій, зменшуючи ризики для працівників правоохоронних органів [4].

Як зазначає Погорєцький М. впровадження штучного інтелекту, блокчейну, цифрового аналізу даних, систем біометричної ідентифікації та використання безпілотників значно посилює спроможність правоохоронних органів у зборі, аналізі та збереженні доказів [3].

Власне збирання інформації, доказів та їх фіксація за допомогою БПЛА є одним із ключових елементів документування воєнних злочинів. Наприклад, М. Пашковський слушно зазначає, що нині спостерігається залучення нових ресурсів, які раніше або не були доступні для національної системи кримінальної юстиції, або не використовувалися у таких масштабах саме для розслідування воєнних злочинів. До таких ресурсів належать, зокрема, мобільні ДНК-лабораторії, БПЛА для фіксації місця події та важкодоступних ділянок місцевості, 3D-сканери, а також системи штучного інтелекту, що застосовуються для аналізу та обробки цифрової інформації [1].

На практиці використання БПЛА для забезпечення криміналістичного документування воєнних злочинів застосовувалося під час виявлення масових поховань на деокупованих територіях України з метою належної фіксації обстановки місця події та збирання доказової інформації. Завдяки використанню безпілотних літальних апаратів неодноразово фіксувалися грубі порушення норм міжнародного гуманітарного права, вчинені російськими військовими, зокрема злочини проти цивільного населення та права людини на життя. Серед таких випадків - оприлюднені відеоматеріали, на яких зафіксовано застосування російського FPV-дрона проти неозброєних мирних жителів [6].

Так, криміналістичні можливості БПЛА полягають у здійсненні аерофотозйомки та відеофіксації місця події, визначенні координат і геоприв'язці доказів, а також у створенні 3D-моделей місця злочину. Крім того, використання безпілотних літальних апаратів дозволяє документувати наслідки обстрілів, фіксувати розташування уламків, вирв від вибухів та руйнування об'єктів цивільної інфраструктури.

Водночас, попри значні переваги застосування безпілотних літальних апаратів під час документування воєнних злочинів, існує низка проблемних аспектів їх використання. Зокрема, однією з актуальних проблем є відсутність чітко врегульованих методичних рекомендацій щодо використання БПЛА під час проведення слідчих (розшукових) дій та фіксації доказової інформації. Крім того, потребують належного врегулювання питання процесуального оформлення та допустимості доказів, отриманих за допомогою БПЛА, у кримінальному

провадженні. Важливим є також забезпечення належної підготовки фахівців, які здійснюють керування безпілотними системами та обробку отриманих даних.

Отже, подальше удосконалення нормативно-правового та методичного забезпечення використання БПЛА є необхідною умовою підвищення ефективності криміналістичного документування воєнних злочинів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пашковський М. І. Стандарти розслідування воєнних злочинів як інструмент посилення спроможності національної системи кримінальної юстиції // *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 9. URL: https://lsej.org.ua/9_2025/55.pdf (дата звернення: 31.03.2026).
2. Питання та відповіді щодо воєнних злочинів // Офіс Генерального прокурора України. Єдиний державний портал документування воєнних злочинів. URL: <https://warcrimes.gov.ua/qa.html> (дата звернення: 31.03.2026).
3. Погорецький М. А. Застосування новітніх технологій у розслідуванні та доказуванні воєнних злочинів (проблемні питання) // *Вісник кримінального судочинства*. 2023. № 3–4. С. 84–102. URL: https://vkslaw.knu.ua/wp-content/uploads/2025/05/visnyk_krim_sud_3-4_23_v2_250425_avt2-84-102.pdf.
4. Ремінна П. Використання безпілотних літальних апаратів у досудовому розслідуванні, їх використання в дослідженні воєнних злочинів в Україні // *Матеріали наукових заходів Національної академії внутрішніх справ*. Київ, 2024. URL: <https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/106e281e-f3fa-4aca-8bf0-287509932598/content> (дата звернення: 31.03.2026).
5. Тичина Д. М., Антощук А. О., Перцев Р. В. Криміналістичне забезпечення використання безпілотного літального апарату (дрону) у досудовому розслідуванні // *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. – 2023. – Вип. 78, ч. 2. – С. 291–296. – Режим доступу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/f2c64cdd-136b-467e-8354-b16a87ebe132/content> (дата звернення: 31.03.2026).
6. Taradiuk Y. Video shows Russian drone killing white flag-waving civilians and dog, Ukraine opens war crimes investigation // *The Kyiv Independent*. 2025. 4 Nov. URL: <https://kyivindependent.com/investigation-launched-after-russian-troops-stroke-with-drone-civilians-walking-with-white-flag/> (дата звернення: 31.03.2026).

СТЕЦКОВ ОЛЕКСАНДР МИКОЛАЙОВИЧ
Київський інститут Національної гвардії України

ДЕНИСЮК ОЛЕКСАНДР ВАЛЕНТИНОВИЧ
Київський інститут Національної гвардії України

АНАЛІЗ ПРАВОВИХ МЕХАНІЗМІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС МАСОВИХ ЗАХОДІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРАВОВІ ОСНОВИ, ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Введення воєнного стану в Україні 24 лютого 2022 року суттєво трансформувало завдання Національної гвардії України (далі – НГУ) щодо забезпечення громадської безпеки та порядку [1]. Підрозділи НГУ змушені діяти в умовах підвищеної небезпеки, нестабільної оперативної обстановки, гібридних загроз та обмежень, запроваджених режимом воєнного стану. Водночас громадське життя не припиняється повністю: проводяться офіційні заходи, збори, мітинги, культурні та спортивні події (хоча й у обмеженому форматі), що актуалізує питання організації служби з охорони громадського порядку (далі – ОГП) та забезпечення громадської безпеки (далі – ГБ) [2; 9].

Правову основу діяльності НГУ становлять Конституція України, Закон України «Про Національну гвардію України», Закон України «Про правовий режим воєнного стану», а також відомчі нормативно-правові акти [1; 3; 4].

Конституція України (ст. 39) гарантує право на мирні зібрання, але дозволяє його обмеження в інтересах національної безпеки та громадського порядку. У воєнний час ці положення набувають особливого значення [1].

Науковці по-різному аналізують межі таких обмежень. М. В. Савчин наголошує, що обмеження прав має бути пропорційним, тимчасовим і виправданим лише необхідністю забезпечення національної безпеки [5]. Х. М. Маркович розмежовує абсолютні та відносні права, зазначаючи, що воєнний стан не скасовує сутності прав людини, а лише дозволяє їх тимчасове звуження за принципом пропорційності [6]. О. Г. Данильян та О. В. Білоскурська акцентують на необхідності механізмів контролю (судового, омбудсменського та міжнародного) для запобігання зловживанням [7; 8].

Роль НГУ в забезпеченні публічної безпеки в цьому контексті науковці (Д. Ю. Толстоносів, І. В. Шмагайло) визначають як унікальну гібридну: поєднання військових і правоохоронних функцій дозволяє НГУ ефективно реагувати на загрози, але потребує чіткого розмежування повноважень з іншими суб'єктами сектору безпеки [9; 10].

Практика воєнного стану виявила низку конкретних викликів. Підрозділи НГУ забезпечували порядок під час обмежених заходів до Дня Незалежності (2022–2024 рр.) та інших офіційних подій у Києві, Харкові та інших містах. У разі оголошення повітряної тривоги безпосередньо під час заходу виникали проблеми швидкої евакуації: відсутність достатньої кількості укриттів, паніка серед учасників, необхідність одночасного блокування території та організації евакуаційних потоків [2; 9].

Взаємодія з Національною поліцією здійснюється на підставі відповідних наказів МВС, проте в умовах воєнного стану виникають колізії: нечіткий розподіл зон відповідальності, дублювання функцій під час блокування та патрулювання, затримки в обміні інформацією [4; 11].

Чинна нормативна база створює загальне підґрунтя, але має суттєві прогалини. Законодавство не містить спеціальних алгоритмів дій НГУ саме під час масових заходів у воєнний час з урахуванням повітряних тривог, комендантської години та загрози ДРГ [3; 9].

Колізії виникають між нормами Закону «Про правовий режим воєнного стану» (обмеження пересування, заборона заходів) та конституційним правом на зібрання. Практичні труднощі: дефіцит особового складу, відсутність єдиних планів евакуації для масових заходів, недостатня цифризація процесів координації [2; 10].

Наукова новизна роботи полягає в комплексному аналізі прогалин чинного законодавства та практики, а також у формулюванні конкретних пропозицій щодо вдосконалення:

- розробити окремі методичні рекомендації (інструкцію) щодо особливостей несення служби підрозділами НГУ під час масових заходів в умовах воєнного стану з урахуванням повітряних тривог, евакуації та взаємодії з поліцією;
- внести зміни до відомчих актів МВС щодо чіткого розмежування повноважень НГУ та Національної поліції в кризових ситуаціях;
- адаптувати зарубіжний досвід держав, що перебували в умовах збройного конфлікту (Ізраїль, США), до підготовки особового складу НГУ.

Підсумовуючи, забезпечення громадської безпеки та порядку під час масових заходів в умовах воєнного стану є складним завданням, що вимагає не лише виконання норм, а й гнучкості, наукового осмислення та законодавчого вдосконалення [9; 10]. Запропоновані зміни сприятимуть підвищенню ефективності діяльності НГУ та балансу між безпекою держави та правами громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.
2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII.

3. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014 № 876-VII.
4. Про затвердження порядку організації виконання Інструкції про організацію та несення служби з охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки військовими частинами (підрозділами) Національної гвардії України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 21.07.2021 № 270.
5. Савчин М. В. Обмеження прав людини під час воєнного стану // Правова система України в умовах воєнного стану : зб. наук. пр. Ужгород, 2022. С. 45–52.
6. Маркович Х. М. Права і свободи людини в умовах воєнного стану // Аналітично-порівняльне правознавство. 2023. № 4. С. 95–99.
7. Данильян О. Г. Захист прав людини в Україні в умовах воєнного стану // Південноукраїнський правничий часопис. 2025. № 1. С. 32–36.
8. Білоскурська О. В. Нормативно-правове регулювання обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина в умовах воєнного стану в Україні // Правова держава. 2022. № 46. С. 7–18.
9. Толстоносов Д. Ю., Кобзар О. Ф., Комісаров О. Г., Сидорчук В. П. Забезпечення громадської безпеки підрозділами Національної гвардії України: організаційно-правовий аспект : монографія. Київ : КІ НГУ, 2023. 176 с.
10. Шмагайло І. В. Правоохоронна діяльність Національної гвардії в умовах воєнного стану // Право і безпека. 2024. № 4 (95). С. 147–156.
11. Про затвердження Порядку організації взаємодії Національної гвардії України та Національної поліції України під час забезпечення (охорони) публічної (громадської) безпеки і порядку : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 10.08.2016 № 773.

ФІВКІН ПЕТРО МИКОЛАЙОВИЧ

начальник кафедри права Національної безпеки та правової роботи Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПАРХОМЕНКО АЛЕКСАНДРА

студентка 2 курсу 1 групи кафедри підготовки офіцерів запасу Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

OSINT-ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗБОРУ ДОКАЗОВОЇ БАЗИ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

Слово «війна» зазвичай викликає образи боїв на землі, воді чи в повітрі, проте у XXI столітті лінія фронту неминуче пролягає через інформаційний простір. Одним із ключових фігур на цьому полі битви став OSINT (від англ. Open Source Intelligence), що в перекладі означає розвідку за відкритими джерелами.

Даний спосіб пошуку інформації зародився як закрита дисципліна спецслужб часів холодної війни, де аналітики зосереджувалися на моніторингу газет та радіоефірів супротивника. Проте справжня технологічна революція відбулася у 2014 році під час розслідування трагедії рейсу МН17, де група Bellingcat продемонструвала безпрецедентний кейс: цивільні розслідувачі, які озброєні ноутбуком, часом та терпінням, зуміли змінити парадигму збору та верифікації даних, завдяки їхній сформованій доказовій базі, яку визнали в міжнародних судових інстанціях [1].

Широкого суспільного резонансу та практичного підтвердження своєї ефективності OSINT набув в Україні з початком повномасштабної вторгненням РФ, ставши невід'ємною частиною інформаційного спротиву. До прикладу, під час оборони Києва активно використовувались дописи у соціальних мережах та супутникові знімки, які дозволили силам оборони та правоохоронцям оперативно підтверджувати або спростовувати дані про бойові дії, руйнування інфраструктури та переміщення військової техніки ворога.

Наразі OSINT виступає багатофункціональною системою, яка пропонує широкий спектр можливостей: від оперативного збору даних до верифікації інформації та протидії ворожій дезінформації. Одним з найпопулярніших та найефективніших складових даного інструментарію є геопросторова розвідка (GEOINT) та розвідка зображень (IMINT), що дозволяють встановити точні координати місця злочину, аналізуючи супутникові знімки високої роздільної здатності (Maxar, Planet Labs) у поєднанні з аматорським контентом. Навіть найменші деталі ландшафту, специфічна лінія фасаду будинку, конфігурація вікон, унікальний вигин дороги чи стан рослинності стають «цифровим відбитком» локації, що дозволяє спростувати ворожу дезінформацію про місце події. Паралельно з цим, розвідка соціальних медіа (SOCMINT) перетворює профілі окупантів у Instagram, «ВКонтакте» чи Telegram на цифрові архіви доказів: фотографії на фоні захопленої техніки або групові знімки з товаришами по службі допомагають ідентифікувати [1].

Завдяки впровадженню штучного інтелекту, зокрема систем комп'ютерного бачення (Computer Vision) для розпізнавання облич (PimEyes та аналогічні алгоритми), розслідувачі здатні ідентифікувати воєнних злочинців попри спроби анонімізації чи використання вигаданих імен. Алгоритми аналізу Big Data дозволяють агрегувати інформацію з цифрових витоків (реєстрів, баз логістичних компаній чи сервісів доставки), миттєво встановлюючи адреси проживання та контакти підозрюваних. Важливим елементом є також цифрова гуманітарна розвідка (HUMINT) у месенджерах, де через створені акаунти розслідувачі отримують доступ до внутрішніх процесів ворога. Крім того, застосування інструментів цифрової архівації (Wayback Machine, спеціалізовані плагіни) гарантує незмінність знайдених матеріалів, забезпечуючи дотримання принципу «ланцюжка збереження доказів» (chain of custody), що є критично важливим для забезпечення допустимості даних у міжнародних судових інстанціях та гарантування невідворотності покарання за злочини проти людства [2].

Отже, використання OSINT-технологій у поєднанні з алгоритмами штучного інтелекту кардинально змінює процес документування воєнних злочинів, дозволяючи ідентифікувати осіб попри спроби маскування, верифікувати місця трагедій через супутниковий моніторинг та аналіз цифрових слідів, формуючи об'єктивну та прозору доказову базу для міжнародного правосуддя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Армія – Медіа Сил оборони України. ЩО TAKE OSINT, ЯК ВІН ПРАЦЮЄ ТА ЯКИЙ ПОТРІБЕН СОФТ – Анатолій Остапенко, Телебачення Торонто, 2024. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=B5EumjtBNug> (дата звернення: 28.03.2026).
2. Stanislav. OSINT та III: як технології допомагають документувати воєнні злочини. *Новини IT, кібербезпеки та технологій | Події в Україні | IT новини*. URL: <https://quovadis.in.ua/biznes/dim/3211-osint.html> (дата звернення: 28.03.2026).

ФІВКІН ПЕТРО МИКОЛАЙОВИЧ

начальник кафедри права національної безпеки та правової роботи Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ЯРЕМА ДАР'Я МИКОЛАЇВНА

студентка 2 курсу 1 групи кафедри підготовки офіцерів запасу Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МОНІТОРИНГУ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ЯК ЕЛЕМЕНТ
РАНЬОГО ВИЯВЛЕННЯ ЗАГРОЗ ДЕРЖАВНІЙ БЕЗПЕЦІ**

Правове регулювання моніторингу соціальних мереж, як елемент раннього виявлення загроз державній безпеці в сучасних умовах, набуває особливої актуальності у зв'язку з гібридним характером збройних конфліктів, інтенсивною цифровізацією (діджиталізацією) суспільства та зростанням ролі інформаційного простору як елемента арени збройного та інформаційного протиборства. Соціальні мережі трансформувалися з інструменту комунікації у складну інформаційно-аналітичну екосистему, що здатна як формувати суспільні настрої, так і виступати каналом поширення деструктивного контенту, включаючи дезінформацію, інформаційно-психологічні операції та координацію протиправної діяльності. У цьому контексті моніторинг соціальних мереж постає не лише як технічний чи організаційний інструмент, а як складова системи забезпечення національної безпеки, що потребує належного правового регулювання.

Нормативною основою для здійснення такого моніторингу в Україні є комплекс актів різного рівня, передусім Конституція України, яка встановлює баланс між правом на свободу слова та необхідністю захисту національної безпеки, територіальної цілісності та громадського порядку. Відповідно до статті 34 Конституції України здійснення свободи вираження поглядів може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, що створює правову основу для впровадження механізмів контролю інформаційного простору [1]. Водночас такі обмеження повинні відповідати принципам законності, необхідності та пропорційності, що впливають як із національного законодавства, так і з міжнародно-правових стандартів.

Ключове значення у формуванні правового режиму моніторингу соціальних мереж має Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», який визначає організаційні та правові засади функціонування національної системи кібербезпеки. Згідно з його положеннями, держава забезпечує формування та реалізацію політики у сфері кібербезпеки з урахуванням наявних і потенційних ризиків, а також впровадження механізмів виявлення та реагування на кіберзагрози [2]. У цьому контексті моніторинг соціальних мереж виступає одним із інструментів збору та аналізу інформації про потенційні загрози, що відповідає ризик-орієнтованому підходу, закріпленому в законодавстві.

Важливим елементом правового регулювання є також підзаконні нормативно-правові акти, які деталізують механізми взаємодії суб'єктів кібербезпеки. Зокрема, Порядок взаємодії суб'єктів національної системи реагування на кіберінциденти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 13.11.2025 № 1471, передбачає координацію дій між правоохоронними, розвідувальними та контррозвідувальними органами, що включає обмін інформацією та проведення аналітичних заходів [3]. Саме в межах такої взаємодії здійснюється моніторинг інформаційного простору, включаючи соціальні мережі, як джерело оперативної інформації про загрози.

Законодавство України також опосередковано регулює моніторинг соціальних мереж через норми, що визначають повноваження суб'єктів сектору безпеки і оборони, зокрема Служби безпеки України, Національної поліції та розвідувальних органів. У межах оперативно-розшукової діяльності та контррозвідувальної діяльності ці органи мають право здійснювати збір інформації з відкритих джерел, до яких належать і соціальні мережі, що дозволяє виявляти

загрози на ранніх стадіях їх формування [2]. При цьому важливим є дотримання вимог законодавства про захист персональних даних і недоторканність приватного життя.

Особливістю українського досвіду є те, що правове регулювання моніторингу соціальних мереж формується в умовах триваючої збройної агресії, що зумовлює підвищені вимоги до ефективності механізмів раннього виявлення загроз. У цьому контексті значення набувають не лише класичні кіберзагрози, але й інформаційно-психологічні операції, спрямовані на дестабілізацію суспільства, підрив довіри до державних інституцій та деморалізацію населення.

Водночас існує низка проблем правового регулювання у цій сфері. По-перше, відсутність спеціального закону, який би комплексно регулював моніторинг соціальних мереж, призводить до фрагментарності правового регулювання та потенційних колізій між різними нормативними актами. По-друге, існує ризик надмірного втручання держави у сферу свободи слова, що може призвести до порушення прав людини. По-третє, швидкий розвиток технологій випереджає можливості законодавця, що ускладнює створення ефективних правових механізмів.

З огляду на це, перспективним напрямом удосконалення правового регулювання є розроблення спеціалізованого законодавства, яке б чітко визначало правові підстави, межі та процедури здійснення моніторингу соціальних мереж. Таке законодавство має базуватися на принципах верховенства права, пропорційності та підзвітності, а також враховувати міжнародні стандарти у сфері прав людини.

Отже, моніторинг соціальних мереж як елемент раннього виявлення загроз державній безпеці є об'єктивною необхідністю в умовах сучасних викликів. Його правове регулювання в Україні характеризується комплексністю та динамічністю, поєднуючи норми конституційного, адміністративного, інформаційного та кримінального права. Водночас подальший розвиток цієї сфери потребує забезпечення балансу між інтересами державної безпеки і правами людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 28.03.2026)
2. Закон України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 05.10.2017 № 2163-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (дата звернення: 28.03.2026)
3. Порядок взаємодії суб'єктів національної системи реагування на кіберінциденти: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 13.11.2025 № 1471. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1471-2025-%D0%BF#Text> (дата звернення: 28.03.2026)

ХАДЖИНОВ АНДРІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ

здобувач вищої освіти 123 навчальної групи
факультету забезпечення державної безпеки
Київського інституту Національної гвардії
України

РОМАШКО ОЛЕГ МИКОЛАЙОВИЧ

старший викладач кафедри забезпечення
державної безпеки Київського інституту
Національної гвардії України

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БЕЗПЕКИ ВІЙСЬКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Безпека військової діяльності в умовах воєнного стану є складовою воєнної безпеки держави та однією з базових передумов збереження боєздатності військових формувань. Її правове забезпечення ґрунтується на нормах Конституції України, спеціальному

законодавстві у сфері національної безпеки і оборони, актах, що регламентують правовий режим воєнного стану, а також статутних і відомчих документах, які визначають порядок діяльності військових формувань, права, обов'язки та відповідальність військовослужбовців. Закон України «Про національну безпеку України» встановлює засади державної політики у сфері національної безпеки і оборони, визначає склад сектору безпеки і оборони, а також механізми демократичного цивільного контролю над його суб'єктами [1].

Ключове значення в умовах збройної агресії має Закон України «Про правовий режим воєнного стану», який визначає зміст цього особливого правового режиму, порядок його запровадження та повноваження органів державної влади, військового командування, військових адміністрацій і інших суб'єктів, залучених до забезпечення оборони держави. Саме цей закон створює правові рамки, у межах яких реалізуються додаткові заходи безпеки, пов'язані з охороною важливих об'єктів, обмеженням окремих прав і свобод, посиленням режимних вимог, координацією дій військових формувань і органів влади [2].

Для Національної гвардії України базовим спеціальним актом є Закон України «Про Національну гвардію України», який визначає її правові засади організації та діяльності, функції, повноваження та місце у системі сектору безпеки і оборони. У контексті безпеки військової діяльності цей закон має принципове значення, оскільки встановлює правову основу виконання НГУ завдань із захисту державного суверенітету, охорони громадського порядку, забезпечення державної безпеки, участі у припиненні збройних конфліктів та виконанні завдань в умовах воєнного стану. Таким чином, безпека військової діяльності в НГУ повинна розглядатися крізь призму специфіки її службово-бойового призначення, організації служби та правового статусу особового складу [3].

Важливе місце у системі правового регулювання належить стратегічним документам оборонного планування. Указом Президента України від 25.03.2021 № 121/2021 введено в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Стратегію воєнної безпеки України». Цей документ визначає основні напрями державної політики у воєнній сфері, пріоритети розвитку сил оборони, підходи до нарощування оборонних спроможностей і забезпечення готовності до відсічі збройній агресії. У стратегічному вимірі безпека військової діяльності пов'язується з належною підготовкою особового складу, ресурсним забезпеченням, стійкістю системи управління та впровадженням сучасних стандартів планування [4].

Нормативне регулювання безпеки військової діяльності конкретизується у статутному та спеціальному правовому масиві. Статут внутрішньої служби Збройних Сил України визначає загальні права та обов'язки військовослужбовців, обов'язки посадових осіб і правила внутрішнього порядку у військових частинах, а Дисциплінарний статут Збройних Сил України – сутність військової дисципліни, обов'язки військовослужбовців щодо її додержання, види заохочень і дисциплінарних стягнень та повноваження командирів щодо їх застосування. У сукупності ці акти утворюють нормативну основу повсякденного підтримання правопорядку, організованості, виконавської дисципліни та безпечного виконання службових і бойових завдань [5; 6].

Окреме значення мають спеціальні акти, які регламентують окремі сегменти безпеки, зокрема Закон України «Про державну таємницю» – у частині захисту інформації з обмеженим доступом, та постанова Кабінету Міністрів України від 10.10.2018 № 828 – у частині порядку застосування зброї і бойової техніки з'єднаннями, військовими частинами і підрозділами Збройних Сил під час виконання ними завдань щодо відсічі збройної агресії проти України [7; 8].

Практична реалізація вимог зазначених нормативно-правових актів покладається насамперед на командирів та інших посадових осіб, які зобов'язані організовувати службу, підтримувати

внутрішній порядок, забезпечувати справний стан озброєння і техніки, проводити інструктажі, контролювати додержання вимог безпеки та своєчасно реагувати на їх порушення [2; 5; 6]. За таких умов безпека військової діяльності виступає не окремим елементом службової практики, а складовою управління повсякденною діяльністю підрозділів, бойової підготовки, охорони озброєння, режиму служби, інформаційної безпеки та правопорядку.

Отже, нормативно-правове регулювання безпеки військової діяльності в умовах воєнного стану є багаторівневою системою, що охоплює конституційні норми, закони України, акти стратегічного планування, статuti та спеціальні підзаконні документи. Її функціональне призначення полягає у створенні правових умов для збереження життя і здоров'я військовослужбовців, підтримання боєздатності військових формувань, правомірного застосування сили і засобів ураження, захисту інформації та забезпечення належного рівня військової дисципліни в умовах дії особливого правового режиму [1–8]. Для Національної гвардії України ця система має безпосередньо прикладне значення, оскільки визначає правові межі та організаційні засади виконання покладених на неї завдань у сфері оборони держави та забезпечення державної безпеки [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII.
2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII.
3. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014 № 876-VII.
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України» : Указ Президента України від 25.03.2021 № 121/2021.
5. Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України : Закон України від 24.03.1999 № 548-XIV.
6. Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України : Закон України від 24.03.1999 № 551-XIV.
7. Про державну таємницю : Закон України від 21.01.1994 № 3855-XII.
8. Про затвердження Порядку застосування зброї і бойової техніки з'єднаннями, військовими частинами і підрозділами Збройних Сил під час виконання ними завдань щодо відсічі збройної агресії проти України : постанова Кабінету Міністрів України від 10.10.2018 № 828.

ЧУМАК ОЛЕКСАНДР ІГОРОВИЧ

студент кафедри підготовки офіцерів запасу
Військово-юридичного інституту Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого

КУРТОВ АНАТОЛІЙ ІГОРОВИЧ

кандидат технічних наук, доцент завідувач
кафедри підготовки офіцерів запасу Військово-
юридичний інститут Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В АРМІЇ УНР КРІЗЬ ПРИЗМУ ІСТОРИЧНОГО ДОСВІДУ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ІЗ СИСТЕМОЮ НПВ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

Національно-патріотичне виховання у збройних силах постає фундаментальною складовою формування боєздатного війська, оскільки воно забезпечує не лише ідейну єдність

особового складу, але й визначає рівень його морально-психологічної готовності до виконання бойових завдань. В умовах боротьби за державність роль такого виховання набуває особливої ваги, адже саме воно перетворює військову службу з формального обов'язку на свідомий акт захисту національних інтересів. Аналізуючи стан виховної роботи в Армії УНР крізь призму праць Олександра Удовиченка, Миколи Капустянського та Михайла Омеляновича-Павленка, а також зіставляючи цей досвід із сучасними реаліями Збройних Сил України, можна дійти висновку, що роль особистості командира залишається незмінним фундаментом стійкості війська, хоча за останнє століття інституційні підходи зазнали фундаментальних трансформацій.

У період Української революції 1917–1921 рр. національно-патріотичне виховання формувалося в екстремальних умовах становлення державності. Його ідейною основою виступала концепція національного визволення, яка безпосередньо впливала на мотивацію кожного козака та старшини. Як зазначає М. Капустянський, українські частини нерідко демонстрували надвисокий рівень бойового духу навіть за умов гострого матеріально-технічного дефіциту, що підтверджує першочерговість ідейного чинника над матеріальним. Проте виховна робота в Армії УНР не була чітко структурованою системою в сучасному розумінні цього слова. Вона являла собою сукупність розрізнених ініціатив окремих ідейних старшин. Попри створення культурно-освітніх відділів та спроби централізації впливу через військову пресу, як-от часопис «Українська Ставка», державний апарат так і не зумів вибудувати єдину вертикаль через брак кадрів, низький рівень грамотності мобілізованих та постійні ідеологічні коливання між соціалістичними та суто націоналістичними підходами.

Генерал О. Удовиченко у своїх спогадах слушно зауважував, що дисципліна та дух трималися лише там, де командир був безпосереднім авторитетом і живим провідником національної ідеї. У частинах із байдужим офіцерським складом відсутність системного виховання миттєво призводила до розладу серед особового складу та вразливості перед більшовицькою пропагандою. Важливим виховним інструментом того часу був метод безпосередньої живої агітації – командири збирали підлеглих на «мітинги-бесіди», де простою мовою пояснювали мету боротьби. У сучасних Збройних Силах України ця ініціатива трансформувалася в професійну роботу підрозділів з морально-психологічного забезпечення (МПЗ). Якщо раніше успіх виховання залежав виключно від ораторського таланту конкретного старшини, то зараз командир має методичну підтримку, нормативну базу та засоби масової комунікації, що дозволяє протидіяти ворожим інформаційно-психологічним операціям (ІПСО) значно ефективніше.

Порівняльний аналіз показує, що сучасна система НПВ у ЗСУ має беззаперечні переваги в системності та масштабі охоплення. Вона закріплена наказами Міністерства оборони та статутами, що забезпечує безперервність процесу: від вивчення історії України в навчальних центрах до організації дозвілля безпосередньо в районах виконання завдань. Проте досвід Армії УНР нагадує нам про важливість «органічності» виховання. Виховання в добу визвольних змагань часто відбувалося всупереч обставинам, на чистому ентузіазмі, що створювало особливу емоційну єдність між командиром та солдатом. Сучасна інституціоналізація, попри свою ефективність, іноді ризикує перетворити патріотичне виховання на формальність, тому поєднання системності ЗСУ з ідейною щирістю досвіду УНР є ключем до успіху.

Окремим аспектом порівняння є використання військової символіки та культу звичаїв. В Армії УНР героїзація минулого трималася на аматорських історичних лекціях про козацьку славу. Сьогодні ж ми бачимо повернення до цих традицій на державному рівні: назви бригад на честь видатних полководців (як-от Залізна дивізія О. Удовиченка чи Чорні Запорозжці), зміна одностроїв, запровадження нових вітань та церемоніалів. Це створює тяглість поколінь, де сучасний борець ЗСУ відчуває себе прямим спадкоємцем героїв 1919 року. Моральне піднесення, яке описував М. Омелянович-Павленко під час Першого Зимового походу, сьогодні знаходить своє відображення у стійкості українського війська під час повномасштабного вторгнення.

Отже, національно-патріотичне виховання в Армії УНР та Збройних Силах України має спільну ідейну основу - захист державної незалежності та національної ідентичності. Головна відмінність полягає у формі реалізації: від індивідуального лідерства та імпровізації в минулому до інституційної системності та професійної підготовки в сучасності. Досвід Армії УНР доводить, що навіть за відсутності ресурсів, але за наявності потужного ідеологічного стрижня, військо здатне виконувати завдання в безнадійних ситуаціях.

Сучасні Збройні Сили України, успадкувавши цей дух, доповнили його організаційною міццю, що робить виховний процес не лише засобом мотивації, а й стратегічною зброєю у війні за виживання нації. Тяглість військових традицій, відродження історичної пам'яті та незмінна роль командира як етичного орієнтира залишаються тими чинниками, що забезпечують боєздатність українського війська крізь віки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України від 09.04.2015 № 314-VIII Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у XX столітті. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/314-19#Text> (дата звернення 28.03.26).
2. Наказ МОУ від 14.08.2024 № 554 «Про затвердження Концепції військово-патріотичного виховання в системі Міністерства оборони України».
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0554322-24#Text> (дата звернення 28.03.26).
3. Капустянський М. Похід українських армій на Київ–Одесу в 1919 році. Київ: Темпора, 2004. 557 с.
4. Омелянович-Павленко М. Спогади командарма (1917-1920). Київ: Темпора, 2007. 608 с.
5. Сидоренко Л. Пропагування героїзму та мужності в роботі клубу військової частини як складової національно-патріотичного виховання в Збройних силах України. Військово-історичний меридіан. Електронний науковий фаховий журнал.
URL: https://vim.gov.ua/pages/_journal_files/02.03.2023/pdf/37-47.pdf
6. Удовиченко О. Україна у війні за державність: історія організації і бойових дій Українських Збройних Сил, 1917–1921. Київ: Україна, 1995. 205 с.

ШАПОВАЛ АРТЕМ ЮРІЙОВИЧ

Київського інституту Національної гвардії України

КОБА ОЛЕКСАНДР ВАСИЛЬОВИЧ

кандидат педагогічних наук, старший дослідник,
Київський інститут Національної гвардії України

ПРАВОВІ ОСНОВИ РЕІНТЕГРАЦІЇ ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ: ЮРИДИЧНІ ВИКЛИКИ ТА СТАБІЛІЗАЦІЙНІ ЗАХОДИ

В умовах повномасштабної збройної агресії Російської Федерації проти України стабілізаційні заходи набувають стратегічного значення для відновлення державного контролю, забезпечення громадської безпеки та реінтеграції тимчасово окупованих територій. Науково-правовий аналіз виявляє суттєві колізії та прогалини в законодавстві, які безпосередньо уповільнюють процес стабілізації: відсутність уніфікованого законодавчого визначення «стабілізаційних заходів» (лише підзаконний термін «дії із стабілізації ситуації» в Постанові Кабінету Міністрів України від 12.05.2023 № 486 [3]); колізія між ст. 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» № 389-VIII (пріоритет військового командування та військових адміністрацій на територіях, де ведуться бойові дії) та нормами про поступову передачу повноважень цивільним органам (Закони

«Про місцеве самоврядування», «Про військові адміністрації» та децентралізаційні положення) [2]; обмеженість Постанови № 486 територією лише Донецької та Луганської областей без поширення на інші деокуповані регіони [3]; невизначеність статусу добровільних формувань територіальних громад (ДФТГ) у стабілізаційних діях (колізія між контрактною моделлю участі та направленням до районів бойових дій за Законом «Про основи національного спротиву» № 1702-IX, відсутність деталізації «оперативного підпорядкування», процедур мобілізаційного обліку та соціальних гарантій) [5]; дублювання функцій між Національною гвардією України (далі - НГУ) та Національною поліцією України (далі - НПУ) у правоохоронній сфері стабілізації [4]; недостатня регламентація фільтраційних заходів та перевірок з гарантіями прав людини (ст. 3, 29 Конституції України) [1]. Ці колізії призводять до відомчої замкненості, затримок у розмінуванні, відновленні правопорядку, евакуації та реінтеграції, що підтверджується практикою деокупації Херсонської, Харківської та інших областей [9; 10]. Міжнародний досвід НАТО (Allied Joint Doctrine for Stability Policing AJP-3.22) пропонує моделі розв'язання подібних проблем через чітке розмежування ролей *gendarmerie-type forces*, партнерство з місцевими спільнотами та акцент на *rule of law*, що є перспективним для адаптації в Україні [7].

Стабілізаційні дії військ – це форма воєнних дій, що становить сукупність узгоджених заходів для стабілізації обстановки в кризовому районі. Близьким є термін «дії із стабілізації ситуації» (Постанова КМУ № 486), що охоплює відновлення органів влади, безпеку, гуманітарне реагування та інфраструктуру [3].

Правову основу становить ієрархічна система: Конституція України (ст. 92, 106 – компетенція органів; ст. 64 – тимчасові обмеження прав) [1]; Закон № 389-VIII (ст. 8 – повноваження військового командування та військових адміністрацій на територіях бойових дій) [2]; профільні закони («Про Національну гвардію України», «Про Національну поліцію України», «Про оборону України», «Про основи національного спротиву» № 1702-IX) [4; 5]; МГП (Женевські конвенції та Додаткові протоколи – принципи розрізнення, пропорційності) [6].

Колізії та прогалини у взаємодії суб'єктів:

- Ст. 8 Закону № 389-VIII надає пріоритет військовому командуванню, що колідує з нормами децентралізації та поступової передачі повноважень цивільним органам, створюючи ризик рецентралізації влади на деокупованих територіях [2].
- Постанова № 486 обмежена окремими областями, не охоплює всі деокуповані території та не включає чітку роль ДФТГ, що призводить до дублювання функцій між НГУ (стабілізаційні дії правоохоронної спрямованості) та НПУ [3; 4].
- Неврегульованість статусу ДФТГ: колізія між контрактною участю та направленням до районів бойових дій (ст. 8, 20 Закону № 1702-IX), відсутність деталізації «оперативного підпорядкування», процедур мобілізаційного обліку та соціальних гарантій [5].
- Недостатня регламентація фільтраційних заходів з гарантіями прав людини, що ускладнює взаємодію суб'єктів і створює ризики свавільного обмеження прав [1; 9].

Ці колізії уповільнюють стабілізацію, породжують відомчу замкненість і правову невизначеність [8; 10].

Організація базується на принципах єдності командування та міжвідомчої координації. Основні суб'єкти: ЗСУ, НГУ (ключовий суб'єкт правоохоронної спрямованості), НПУ, СБУ, ДФТГ. Координація – через міжвідомчі угруповання, військові адміністрації та штаби ТрО. У зоні бойових дій пріоритет – військове командування, з подальшою передачею цивільним органам [2].

Правові аспекти взаємодії регулюються Законом № 389-VIII та Доктриною НГУ, але відсутність єдиного постійно діючого міжвідомчого органу для стабілізаційних заходів створює колізії: дублювання функцій (НГУ/НПУ), затримки в передачі повноважень, відомча

замкненість. Приклад: на деокупованих територіях військові адміністрації зберігають пріоритет, що суперечить децентралізації [9].

Тактичні дії мають правову основу та обмеження (ст. 64 Конституції, МГП) [1; 6]. Правовими підставами є: блокування, патрулювання, охорона об'єктів (ст. 8 Закону № 389-VIII) [2]; протидиверсійна боротьба – з дотриманням пропорційності; фільтраційні заходи – з гарантіями прав людини.

Міжнародний досвід НАТО (AJP-3.22) розширює підхід: *stability policing* як *police-related activities* для відновлення *public order*, *rule of law* і захисту прав людини; дві місії – *reinforcement* (посилення місцевих сил) та *temporary replacement* (тимчасова заміна) *indigenous police forces*; акцент на *gendarmerie-type forces*, партнерстві з місцевими спільнотами, культурній адаптації, ранньому плануванні *police reform* (уроки операцій в Іраку, Афганістані, Боснії – уникнення *ad-hoc* підходів) [7]. Для України це застосовне через створення подібних можливостей у НГУ (як *gendarmerie-type force*), інтеграцію стандартів AJP-3.22 у підготовку, використання для заповнення «*policing gap*» у нестабільних середовищах, забезпечення балансу між безпекою та правами людини на деокупованих територіях. Тактичні дії в Україні забезпечують баланс через документування та судовий контроль, але потребують нормативного посилення для запобігання свавільним обмеженням прав [8; 10].

Висновки: Виявлені правові прогалини та колізії свідчать про необхідність подальшого вдосконалення законодавства з метою підвищення ефективності організаційних і тактичних аспектів стабілізаційних заходів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України.
2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України.
3. Про підготовку до дій із стабілізації ситуації на деокупованих територіях Донецької і Луганської областей та їх реінтеграції : Постанова Кабінету Міністрів України від 12.05.2023 № 486 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України.
4. Про Національну гвардію України : Закон України від 13.03.2014 № 876-VII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України.
5. Про основи національного спротиву : Закон України від 16.07.2021 № 1702-IX // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України.
6. Женевські конвенції про захист жертв війни від 12 серпня 1949 року та Додаткові протоколи до них // *International Humanitarian Law Databases* / ICRC.
7. NATO Standard AJP-3.22. *Allied Joint Doctrine for Stability Policing*. Edition A Version 1. August 2016.
8. Скобельська О. Р. Стабілізаційні заходи на деокупованих територіях: поняття та види // *Нове українське право*. 2023. № 5. С. 53–59. DOI: 10.51989/NUL.2023.5.8.
9. Іванцов В. О., Чишко К. О. Стабілізаційні заходи та дії із стабілізації ситуації // *Захист та дотримання прав громадян органами Національної поліції України в умовах воєнного стану : тези доп. учасників наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 7 груд. 2023 р.)*. Вінниця : ХНУВС, 2023. С. 144–145.
10. Титаренко О. О. Проблемні питання запобігання кримінальним правопорушенням на деокупованих територіях України // *Правова позиція*. 2023. № 4 (41). С. 31–36. DOI: 10.32782/2521-6473.2023-4.6.

ЯРОЩУК ДМИТРО МИКОЛАЙОВИЧ

здобувач вищої освіти 124 н. г. факультету забезпечення
державної безпеки, Київський інститут Національної
гвардії України

**ПРОГРАМА ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ КУРСАНТІВ ВВНЗ НГУ З
ДИСЦИПЛІНИ «ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА»: ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНИЙ АСПЕКТ**

Актуальність дослідження зумовлена глибинними трансформаціями сучасного безпекового середовища та зростанням вимог до професійної підготовки майбутніх офіцерів сектору безпеки й оборони. В умовах інтенсивних бойових дій і високої динаміки оперативної обстановки особливого значення набуває вогнева підготовка як базовий елемент формування бойової спроможності військовослужбовців. Водночас сучасна військова освіта потребує переосмислення ролі самостійної роботи курсантів як інструменту не лише засвоєння теоретичних знань, але й розвитку практичних навичок, автономності мислення та здатності до прийняття рішень у складних і стресових умовах.

Метою дослідження стало розроблення та апробація експериментальної програми організації самостійної роботи курсантів з дисципліни «Вогнева підготовка», спрямованої на підвищення рівня їхньої готовності до застосування стрілецької зброї в умовах службово-бойової діяльності. Теоретичним підґрунтям виступає уявлення про багатокomпонентну структуру готовності, що охоплює когнітивний, операційно-діяльнісний, психологічний, мотиваційний, морально-етичний та фізичний аспекти, інтеграція яких забезпечує ефективність професійної діяльності військовослужбовця.

У процесі дослідження було здійснено системний аналіз науково-методичних підходів до організації вогневої підготовки, що дозволило визначити ключові критерії та рівні сформованості готовності майбутніх офіцерів до бойового застосування стрілецької зброї. Запропонована рівнева модель передбачає диференціацію підготовленості на високий, середній і низький рівні, що створює можливості для індивідуалізації навчального процесу та цілеспрямованого розвитку професійних компетентностей. Особливу увагу приділено психологічній складовій, зокрема здатності діяти в умовах стресу, дефіциту часу та невизначеності, що є визначальними факторами ефективності застосування зброї в реальних бойових ситуаціях.

Ключовим результатом дослідження є розроблення експериментальної програми організації самостійної роботи курсантів, яка базується на поєднанні модульного підходу, використанні мультимедійних та симуляційних технологій, а також практичних занять із навчальним озброєнням. Програма передбачає інтеграцію теоретичних матеріалів, відеоконтенту, тренувань у мультимедійному тирі, роботи з навчальними зразками зброї та системи самоконтролю й зворотного зв'язку. Такий комплексний підхід забезпечує поступове формування знань і навичок, їх перенесення у практичну площину та розвиток здатності курсантів до самостійного навчання.

Емпірична перевірка ефективності програми здійснювалася у формі педагогічного експерименту із залученням контрольної та експериментальної груп. Результати дослідження засвідчили позитивну динаміку показників у курсантів, які навчалися за експериментальною програмою, що проявилось у зростанні рівня теоретичної підготовленості, удосконаленні практичних умінь і підвищенні загальної готовності до виконання службово-бойових завдань.

Водночас у контрольній групі зміни мали менш виражений характер, що підтверджує ефективність запропонованого підходу.

Практичне значення дослідження полягає в можливості оптимізації навчального процесу у вищих військових навчальних закладах, підвищення якості вогневої підготовки та формування у курсантів здатності до самостійного професійного розвитку. Впровадження розробленої програми сприяє формуванню комплексної готовності майбутніх офіцерів до дій у складних умовах сучасного бою, підвищує їхню бойову ефективність та адаптивність до змін оперативного середовища.

Таким чином, результати дослідження свідчать, що організація самостійної роботи курсантів на основі науково обґрунтованих програм із використанням інноваційних освітніх технологій є перспективним напрямом розвитку системи військової освіти. Подальші наукові пошуки доцільно спрямувати на інтеграцію міжнародного досвіду підготовки, розширення використання цифрових і симуляційних засобів навчання, а також удосконалення методик оцінювання рівня сформованості професійних компетентностей майбутніх офіцерів.

ЯРОЩУК ДМИТРО МИКОЛАЙОВИЧ

здобувач вищої освіти 124 н. г. факультету забезпечення державної безпеки, Київський інститут Національної гвардії України

ПОСМІТНА ВІКТОРІЯ ВІТАЛІЙВНА

кандидат філологічних наук, доцент, професор кафедри філології та військового перекладу, Київський інститут Національної гвардії України

РОЛЬ МОВИ У ЗБЕРЕЖЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

Сьогодні, в умовах повномасштабної військової агресії, питання мовної ідентичності набуло статусу державного пріоритету.

Збройна агресія є лише одним із вимірів гібридного протистояння, тоді як паралельний лінгвістичний фронт визначає довгострокові перспективи культурного та державного суверенітету [1]. Усвідомлення цього спонукає до наукового аналізу місця мови у стратегії національного спротиву, у збереженні національної ідентичності та безпеки держави.

Мета дослідження – визначити роль української мови у збереженні національної ідентичності, обґрунтувати зв'язок між мовною політикою та забезпеченням державної безпеки.

Термін «лінгвоцид» (від лат. *lingua* та *caedere*) позначає цілеспрямоване знищення мови як визначальної ознаки нації через організовану заміну на іншу. Стосовно України, ця практика охоплює більш ніж чотири століття і закріплена десятками документів [2]. Після 2022 року лінгвоцид набув нових форм: на окупованих територіях фіксується примусова русифікація освіти, заборона державної мови в публічному просторі, демонтаж українськомовних вивісок і носіїв інформації. Правозахисна організація Human Rights Watch у звіті 2024 року «Навчання в окупації: примусова русифікація системи освіти» задокументувала систематичне витіснення української мови з навчального процесу на тимчасово окупованих землях [3].

Попри деструктивний характер агресії, вона парадоксально прискорила позитивні зміни в мовній самоідентифікації українців. За даними соціологічної групи «Рейтинг», частка громадян, які вважають

українську мову рідною, зросла з 57% у 2012 році до 76% у 2022 році. Окреме британсько-німецьке дослідження, оприлюднене у січні 2024 року, зафіксувало масовий перехід російськомовних українців на українську мову у соціальних мережах [3]. Мова стала маркером громадянської позиції, актом осмисленого політичного вибору, а не лише засобом побутового спілкування.

Законодавче підґрунтя мовного захисту в Україні формувалося поступово. Закон «Про забезпечення функціонування української мови як державної», ухвалений у 2019 році, визначив пріоритетність державної мови у понад тридцяти сферах суспільного життя [2]. Водночас О. Демська у дослідженні 2025 року «Мовне законодавство і національна безпека» обґрунтувала, що лінгвістичне законодавство є повноцінним інструментом досягнення національної безпеки, а безпековий дискурс має стати невіддільною складовою мовної політики держави [4].

З теоретичного погляду мову як чинник безпекової взаємодії аналізує Ю. Ненько в дослідженні 2026 року, де доведено, що мовна спільність через механізми довіри впливає на союзницьку поведінку держав, на формування свого безпекового партнера [5]. Прикладне значення цих висновків для України полягає в тому, що зміцнення україномовного середовища підвищує ефективність взаємодії із партнерами з НАТО і розширює простір стратегічних комунікацій [6].

Мовна консолідація виконує кілька взаємопов'язаних функцій у системі національної стійкості. По-перше, спільний мовний простір формує смислову «імунну систему», що дозволяє критично сприймати дезінформацію і протидіяти зовнішньому маніпулятивному впливу [7]. По-друге, мова мобілізує суспільство в кризових ситуаціях, формуючи готовність до спротиву та прагнення відстояти незалежність. По-третє, збереження мовної ідентичності унеможливорює легітимізацію окупаційних наративів агресора, позбавляючи їх внутрішньої опори в суспільстві.

Ключовим викликом лишається інформаційний вимір протистояння. Держава-агресор послідовно використовує мовне питання як інструмент дестабілізації, конструюючи наратив «захисту російськомовного населення» для виправдання агресії. Протидія таким наративам потребує не лише правових механізмів, а й системної роботи з медіаграмотністю та стратегічними комунікаціями [6]. Підвищення медіаграмотності, зафіксоване у порівнянні 2014 і 2024 років, свідчить про зрілість суспільства у критичному сприйнятті пропаганди [8].

Отже, українська мова в контексті збройного конфлікту набула функцій, що виходять далеко за межі комунікативного інструментарію: вона є простором ідентичності, щитом від маніпулятивних наративів і символом спротиву. Системна мовна політика держави, зафіксована в чинному законодавстві, є невіддільною складовою стратегії національної безпеки. Захист мови рівнозначний захисту суверенітету, а тому потребує відповідного пріоритету у сферах освіти, медіапростору та публічної комунікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мурай О.О., Шепіцен О.І., Мінеєв П.А. Аналіз причин російсько-української війни. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України*. No 1(84). 2025. С. 135–139. DOI: <https://doi.org/10.33099/2304-2745/2025-1-84/135-139>. URL: <https://znp-cvds.nuou.org.ua/article/view/332385>
2. Верховна Рада поставила крапку в 400-річному лінгвоциді. *АрміяInform*. 2022. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/06/23/verhovna-rada-postavyla-krapku-v-400-richnomu-lingvoczydi-ukrayinskoyi-movy/>
3. Війна і мова. Як агресія Росії прискорила «лагідну українізацію». *Радіо Свобода*. 2024. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/viyna-i-ukrayinska-mova/32820956.html>
4. Демська О. Мовне законодавство і національна безпека. *Інформаційна безпека людини, суспільства, держави*. 2025. DOI: <https://doi.org/10.33099/journals.uran.ua/ispss/article/view/340002>. URL: <https://journals.uran.ua/ispss/article/view/340002>

5. Ненько Ю. Роль мовної спільності у формуванні та підтриманні безпекових союзів: педагогічний вимір. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2026. URL: <https://pednauk.cusu.edu.ua/index.php/pednauk/article/view/2591>
6. Стратегія інформаційної безпеки України : Указ Президента України № 685/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/6852021-41069>
7. Марутян Р. Р. Національна ідентичність українського суспільства як ціннісна основа системи всеохоплюючої оборони. *Нац. ін.-т страт. досліджень*. 2025. С. 293–295. URL: https://www.niss.gov.ua/sites/default/files/2025-12/tezi-gch-3-verstka_gotove-01_84.pdf
8. «Українська мова не беззбройна»: МЗС про заборону української мови в школах на окупованих територіях. *Нова українська школа*. 24 червня 2025 року. URL: <https://nus.org.ua/2025/06/24/ukrayinska-mova-ne-bezzbrojna-mzs-pro-zaboronu-ukrayinskoyi-movy-v-shkolah-na-okupovanyh-terytoriyah/>.

IV НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ: СУЧАСНІ НАУКОВІ
ТЕНДЕНЦІЇ В РОБОТАХ МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

Збірник тез доповідей

Відповідальний за випуск О. П. Підковенко
Комп'ютерне складання і верстання: Ю.І. Медвідь
Ум. друк. арк. 22,55.
(електронне видання)

Видавець і виготовлювач: Київський інститут Національної гвардії України.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції Серія ДК № 7696 від 8.11.2022 р.
Адреса: вул. Оборони Києва, 7, м. Київ, 03179

IV науково-практична конференція: Сучасні наукові тенденції в роботах
молодих вчених Київський інститут Національної гвардії України
м. Київ, 24 квітня 2026 р.